

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Martin Černý

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou

Bakalářská práce

Martin Černý

**Pohřebiště ze starší doby římské v Ohnišťanech
(okr. Hradec Králové)**

The burial-ground of early Roman period in Ohnišťany
(Distr. Hradec Králové)

Praha 2009 vedoucí práce: doc. PhDr. Lubomír Košnar, CSc.

Poděkování

Můj velký dík patří vedoucímu práce doc. PhDr. Lubomíru Košnarovi, CSc., kterému vděčím za cenné připomínky, konzultace a především korekturu. Fotografická a kresebná dokumentace nálezů by nemohla vzniknout bez vřelého přístupu a trpělivosti Mgr. Kristýny Popkové-Urbanové a Mgr. Jana Srovnala z Národního muzea. Dále chci poděkovat PhDr. Jiřímu Kalferstovi z Muzea východních Čech v Hradci Králové, který je vlastně autorem myšlenky zpracovat tuto lokalitu. Jemu vděčím také za zpřístupnění nálezů ze sídliště a za cenné rady. Jen díky ochotě prom. hist. Jaroslava Prokopa z Městského muzea v Novém Bydžově je v této práci zveřejněn dosud neznámý hrobový celek, který je uložen ve zdejších sbírkách. Za pomoc a připomínky rovněž děkuji doc. PhDr. Eduardu Droberajrovi, Dr. a doc. PhDr. Vladimíru Salačovi, CSc. V neposlední řadě musím poděkovat také své kamarádce Janě Horáčkové, která se podílela na stylistické úpravě textu.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne

podpis.....

Anotace:

Bakalářská práce hodnotí nálezy z pohřebiště starší doby římské, které bylo objeveno při orbě 1,4 km jihovýchodně od obce Ohnišťany (okr. Hradec Králové). Hlavní část je uložena v Národním muzeu v Praze (56 předmětů). Dochováno je 8 hrobových celků se sponami, noži, nůžkami a zbraněmi. Rozrušené hroby poskytly řadu římsko-provinciálních importů – bronzové nádoby (např. souprava naběračky a cedníku Eggers 162 s kolkem C MANSVANNII) a spony z východních a západních provincií. Dálkové kontakty dokládá také přezka z území baltských kmenů. V místě dnešní obce je mj. doloženo povrchovými sběry současné sídliště. V oblasti východních Čech nápadně vysoký počet importů patrně souvisí s velice dobrým napojením na tehdejší obchodní síť.

Abstract:

This BA dissertation evaluates archeological discoveries from a burial-ground dated back to the early Roman period which was discovered during a ploughing 1,4 km southeastern far from a village Ohnišťany (Distr. Hradec Králové). Most of the findings became a part of a depository of National Museum in Prague (56 finds). Eight graves with brooches, knives, scissors and weapons are preserved. The disturbed graves have afforded a number of roman-provincial imports – bronze vessels (for example a service of a dipper and a strainer of a type Eggers 162 with a stamp of a producer C MANSVANNII) and brooches from eastern and western provinces. Distance contacts from territory of Baltic tribes are documented by a belt fastener. In the place of a present village a contemporary settlement is evidenced by field observations. The large number of imports evidently relate to a very good connection with a trade network.

Klíčová slova: starší doba římská, pohřebiště, Ohnišťany, římské importy, bronzové a železné předměty, kolek výrobce, dálkové kontakty, vyšší společenská vrstva; early Roman period, cemetery, roman imports, bronze and iron finds, stamp of producer, distance contacts, Germanic elite

1. ÚVOD.....	7
2. NALEZIŠTĚ.....	8
2.1. POLOHA POHŘEBIŠTĚ A OKOLNOSTI NÁLEZU.....	8
2.2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY.....	8
2.3. PŘEHLED OSÍDLENÍ NA KATASTRU (DĚJINY BĀDÁNÍ).....	10
3. DOSAVADNÍ STAV ZPRACOVÁNÍ.....	12
4. DOBA ŘÍMSKÁ V OBLASTI.....	14
4.1. ČASNÁ A STARŠÍ DOBA ŘÍMSKÁ.....	14
4.2. MLADŠÍ A POZDNÍ DOBA ŘÍMSKÁ.....	17
5. POHŘEBIŠTĚ STARŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ VE VÝCH. ČECHÁCH.....	18
6. ROZBOR NÁLEZŮ Z POHŘEBIŠTĚ V OHNIŠTĀNECH.....	20
6.1. ULOŽENÍ NÁLEZŮ.....	21
6.2. NÁLEZY GERMÁNSKÉ PROVENIENCE.....	22
6.2.1. SPONY.....	22
6.2.1.1. Spona s očky.....	22
6.2.1.2. Trubkovité spony.....	23
6.2.1.3. Spona s vysoko klenutým lučíkem.....	28
6.2.2. SOUČÁSTI OPASKU.....	28
6.2.2.1. Přezka se zesíleným vnitřním okrajem rámečku.....	28
6.2.2.2. Profilované nákončí.....	29
6.2.2.3. Kování v podobě obdél níkové destičky se 4 nýty.....	30
6.2.2.4. Pokus o rekonstrukci opasku.....	31
6.2.3. OSTATNÍ SOUČÁSTI ODĚVU.....	32
6.2.3.1. Kruhové mezičlánky opasku.....	32
6.2.3.2. Fajánsové rýhované korále soudkovitého (melounovitého) tvaru.....	33
6.2.3.3. Skleněný korálek.....	35
6.2.3.4. Ozdobně prolamované kování.....	35
6.2.4. KOVÁNÍ PICÍHO ROHU.....	37
6.2.4.1. Koncové kování (nákončí).....	37
6.2.4.2. Kroužek k zavěšení rohu.....	38
6.2.4.3. Okrajové kování ústí picího rohu (?).....	38
6.2.5. NĀSTROJE.....	39
6.2.5.1. Nože a sekáč.....	39
6.2.5.2. Nůžky.....	41

6.2.5.3. Přesleny.....	42
6.2.6. ZBRANĚ.....	43
6.2.6.1. Kopí	43
6.2.6.2. Meč	44
6.2.7. BLÍŽE NEURČITELNÉ PŘEDMĚTY	45
6.2.8. KERAMIKA	46
6.3. ŘÍMSKÉ IMPORTY	48
6.3.1. PROVINCIÁLNÍ SPONY	48
6.3.1.1. Výrazně členěná („norická“) spona Almgren 67.....	49
6.3.1.2. Noricko-panonská spona se dvěma uzlíky na lučíku Almgren 236.....	51
6.3.1.3. Porýnská výrazně členěná spona Almgren 19a	52
6.3.2. PROVINCIÁLNÍ PASOVÁ ZÁPONA (NEBO BARBARSKÁ NAPODOBENINA)	53
6.3.2.1. Pasová zápona typu Garbsch G1c nebo germánská imitace provinciálního výrobku	54
6.3.3. BRONZOVÉ NÁDOBY.....	56
6.3.3.1. Soupravy naběraček a cedníků typ Eggers 162	57
6.3.3.1.1. První souprava naběračky a cedníku s kolku výrobce.....	59
6.3.3.1.2. Druhá souprava naběračky a cedníku bez kolku	60
6.3.3.2. Östlandské soudkovité vědro (kotlík) typ E 37-43	61
6.3.3.3. Úvaha o „barbarském picím servisu“	62
6.3.3.4. Ostatní blíže neurčitelné zlomky bronzových nádob.....	63
6.3.4. SKLO (NÁDOBA).....	64
7. CHRONOLOGIE POHŘEBIŠTĚ A PŘEHLED NÁLEZŮ (HROBŮ).....	66
8. POHŘEBNÍ RITUS, SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ A POHLAVÍ ZEMŘELÝCH.....	69
8.1. Pohřební ritus.....	69
8.2. Sociální postavení jedinců	70
8.3. Příslušnost k pohlaví.....	73
9. SÍDLIŠTĚ STARŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ NA KATASTRU OBCE	75
10. INTERPRETACE A VÝZNAM LOKALITY	77
11. ZÁVĚR	80
12. CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED.....	85
13. CELKOVÝ PŘEHLED NÁLEZŮ	86
14. KATALOG NÁLEZŮ	89
14.1. Hrobové celky uložené v NM Praha: „Ohnišťany – u silnice při Zálesí“	89

14.2. Hrobový celek uložený v MM Nový Bydžov: „Podlesí u Ohnišťan“	93
14.3. Rozrušené žárové hroby uložené v NM Praha: „Ohnišťany – u silnice při Zálesí“	94
14.4. Předměty uložené ve „Staré sbírce“ NM Praha: „Ohnišťany – po obou stranách silnice do Podlesí“	100
14.5. Předměty uložené v NM Praha: „Ohnišťany – Podlesí“	100
14.6. Další předměty z katastru obce Ohnišťany uložené v NM Praha.....	101
ZKRATKY	102
LITERATURA	103

PŘÍLOHY

1. Obrázky
2. Tabulky – pohřebiště v Ohnišťanech
3. Tabulky – sídliště v Ohnišťanech
4. Fotografie

1. ÚVOD

Cílem bakalářské práce je zpracovat inventář žárového pohřebiště ze starší doby římské (stupeň B1-B2), které bylo objeveno na počátku 20. století na katastru obce Ohnišťany (okr. Hradec Králové), vyzdvihnout význam této neprávem opomíjené lokality a zhodnotit sběrový materiál z příslušného sídliště.

Práce, standardně členěná na vlastní text a přílohy s mapami, obrázky, tabulkami a fotografiemi, klade velký důraz na zpracování jednotlivých předmětů z pohřebiště. Jedná se o řadu fragmentů bronzových nádob, spon, železných nožů, kopí, jednoho meče a jiných předmětů. Jelikož při datování nálezů pracuji s běžně užívanými Eggersovými stupni (B1, B2 atd.), uvádím v kapitole 12. chronologický přehled. Celkový **přehled nálezů s datací, rozměry, inventárním čísly a základním popisem, je uveden v kapitole 13.** v přehledné tabulce. Jsou zde také **odkazy na vyobrazení předmětů v příloze.** Katalog nálezů je umístěn na závěr práce v kapitole 14.

2. NALEZIŠTĚ

Správní obec Ohnišťany (okr. Hradec Králové), ležící ve východních Čechách, se nachází cca 26 km severozápadně od Hradce Králové mezi městy Nový Bydžov a Hořice (**Obr. 1, 2**). Obec je díky svému umístění ve výběžku Královéhradeckého okresu nejsevernější obcí tohoto okresu a její katastr je ze tří stran obklopen obcemi okresu Jičín.

2.1. POLOHA POHŘEBIŠTĚ A OKOLNOSTI NÁLEZU

Předměty z pohřebiště starší doby římské byly nalézány při hluboké orbě v průběhu let 1902-1903 cca 1,4 km jihovýchodně od obce v poloze zvané „Na Strachově“ či „Na Strahovech“. Pohřebiště se rozkládalo **po obou stranách** dnes již zaniklé **cesty do „Podlesí“ či „Zálesí“**, jak se nazývá hospodářský dvůr nedaleko obce (*Píč 1905*, 303; *Koudelka 1908*; 35, *Preidel 1930a*, 184; *Motyková-Šneidrová 1963*, 40; *Droberjar 2002*, 223). Nálezy daroval do Národního muzea v Praze během r. 1903 místní velkostatkář, majitel pozemků, pan E. Kadlík (*Anonym 1904-1905*, 323). Pro lokalizaci je důležitá také informace, že se pohřebiště nacházelo cca 50 kroků od pohřebiště slezskoplatěnického, které bylo prozkoumáno J. L. Píčem (*Vokolek 1999*, 91). Místo nálezů lze tedy lokalizovat na **parc. č. 713** mezi lesíkem a silnicí ze Šaplavy do Ohnišťan (**Obr. 1:A**). Přesná poloha naleziště je na mapě ZM ČR 1:10 000, listu 13-21-13, určena souřadnicemi 371:469 od západní : jižní sekční čáry. Z tohoto místa v nadmořské výšce 262 m. n. m., které je v databázi Archeologického oddělení muzea v Hradci Králové (AO MHK) označeno jako **naleziště č. 5**, pocházejí z roku 1992 z povrchového průzkumu zlomky keramiky doby římské (př. č. 400/92 uložené AO MHK) (**Tab. 18:1**) (*Kalferst – Sigl – Vokolek 1993*, 15-16, č. 114). Patrně patří jedné nádobě s černým leštěným povrchem, kterou lze podle hraněného okraje a vleštěného žlábků v podhrdlí datovat do časné doby římské (stupeň A nebo B1)¹.

2.2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Katastrální území Ohnišťany leží v oblasti hrany levobřežní terasy středního toku Cidliny a v rámci Pocidliní se nachází v severní části regionu Novobydžovska.

¹ *Motyková-Šneidrová 1963*, Abb. 17:10; *Rybová 1974*, např. obr. 1:6, 3:1.

Katastr je sevřen třemi vodními toky – Javorka, Ohnišťanský a Králícký potok (**Obr. 1**). Ačkoli nejbližší vodotečí je Ohnišťanský potok, významnějším tokem je Javorka, která je důležitým přítokem Cidliny a vlévá se do ní u Skřivan. Ohnišťany jsou na dolním toku Javoroky (*Vlček a kol. 1984, 122*).

Z geomorfologického hlediska leží lokalita v severní polovině Ostroměřské tabule, která je součástí podcelku Cidlinská tabule, celku Východolabská tabule, podsoustavy Východočeská tabule a soustavy Česká křídová tabule. Georeliéf spočívá na mořských a místy i sladkovodních druhohorních sedimentech svrchnokřídového stáří (prachovité jílovce až jílovce, opuky, slínovce), překrytých kvarténními usazeninami (spraše a sprašové hlíny) (*Faltysová – Mackovič – Sedláček a kol. 2002, 14-15, 18-19, 20*). Díky takto měkkému podloží docházelo v Po-cidliní k častým přesunům řek. Na rozdíl od jižního Chlumecka, které má vesměs charakter roviny, je Novobydžovsko plochou pahorkatinou. Ta je na severovýchodě oddělena Hořickým hřbetem od Podkrkonoší (*Kuča 1995, 11-12*). Tento táhlý hřbet, vzdálený 6 km severně od Ohnišťan, s nejvyšším bodem cca 450 m. n. m., je z místa pohřebiště dobře viditelný. Protože bylo pohřebiště z doby římské v Ohnišťanech situováno na vyvýšeném místě nad současnou obcí, bylo a je odtud možné za příznivého počasí pozorovat řadu orientačních přírodních bodů Jičínska a Českého ráje (např. Zebín, Kumburk), Krkonoš a dokonce i vzdálený Ještěd.

Po pedologické stránce je východní část katastru pokryta zejména černicí modální, která patří, vedle černozemí, k nejúrodnějším půdám Královéhradecka. Černice, které se obvykle vyznačují vyšším množstvím humusu a přítomností vyšší hladiny spodní vody, leží na bezkarbonátových nivních sedimentech, spraších a slinitých jílech až slínech. Právě černice modální se v oblasti Královéhradecka vyskytují pouze a jenom v pásu, který se táhne přes Ohnišťany podél značné délky toku Javoroky. Ze severu, do míst dnešní obce, zasahuje luvi-země modální s nízkou kvalitou humusu a nižší úrodností. Na západě katastru jsou díky toku Javoroky přítomny i fluvizemě modální, tedy nivní půdy, které jsou často značně úrodné (*Faltysová – Mackovič – Sedláček a kol. 2002, 24-26*).

Původní zdejší porost tvořila černýšová dubohabřina, která byla nejrozšířenějším společenstvem dubohabřin v České republice. Dominantním prvkem je dub zimní (*Quercus petraea*) a habr obecný (*Carpinus betulus*), s častou příměsí lípy malolisté (*Tilia cordata*), dubu letního (*Quercus robur*) a stanovištně náročnějších listnáčů². Ve vyšších nebo inverzních polohách se objevuje také buk lesní (*Fagus sylvatica*) a jedle bělokorá (*Abies alba*). Charakter bylinného

² jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), javor mléč (*Acer platanoides*), třešeň ptačí (*Prunus avium*).

patra určují mezofilní druhy, především byliny³, méně často trávy⁴ (Neuhäuslová a kol. 1998, 85-89).

Po klimatické stránce patří sledované území ještě mezi nejteplejší oblasti Čech. Průměrná roční teplota se pohybuje kolem 8 °C a roční úhrn srážek činí 640 mm. Trvalá sněhová pokrývka leží průměrně 50 dní (Kuča 1995, 15).

2.3. PŘEHLED OSÍDLENÍ NA KATASTRU (DĚJINY BĀDÁNÍ)

Vývoj osídlení na katastru od pravěku do vrcholného středověku byl zpracován podle Rešeršní databáze archeologických lokalit „Excerpta“ MVC Hradec Králové a doplněn o základní literaturu.

K nejvýznamnějším objevům došlo v Ohnišťanech na začátku 20. století. Vedle pohřebiště z doby římské J. L. Píč prozkoumal **slezskoplatěnické pohřebiště**. Z mělce uložených a silně porušených hrobů byly získány pouze střepy a bronzový náramek (Vokolek 1999, 91; *týž* 2007, 74). Při melioračních pracích bylo roku 1904 u dvora „Podlesí“ odkryto rozsáhlé **únětické pohřebiště**. Kostrové hroby zavalené kameny měly obsahovat keramiku a bronzové předměty. Roku 1912 proběhl výzkum NM (Sklenář 2003, 27). I když je ve sbírkách NM několik střepů z nádob, většina nálezů se však patrně nedochovala (Vokolek 2004, 48; *týž* 2007, 74). Bezpečně totiž víme pouze o bohatém dvojhrobu, který je uložen v NM a který podle popisu původně obsahoval: bronzový náhrdelník ze spirálovitých trubiček, zlomky drátěného náramku, provrtaný jantarový korál, nádoby, zlatou náušnici a berličkovitou bronzovou jehlicí (Anonym 1912, 42). Zde bych chtěl upozornit, že bronzové berličkovité jehlice ve tvaru T nejsou zcela běžným nálezem a z Čech je známe jen v několika málo kusech (Borkovský 1934/1935, 28, obr. 4:29). Zlatá náušnice z Ohnišťan je dokonce jediným známým exemplářem z Čech (Lehrberger – Fridrich – Gebhard – Hrala 1997, 163-164). Z období únětické kultury je z katastru a „Podlesí“ známo ještě několik málo bronzových předmětů, z nichž si zaslouží zmínku alespoň masivní nánožní kruh oválného tvaru s rýhovanými konci. Tento litý exemplář je nejtěžším (785 g) zástupcem tohoto druhu šperku v Čechách (Moucha 2005, 139-140, Taf. 29:5). Mezi nelokalizované staré nálezy patří ojedinělý nález **bronzového meče typu Riegsee s osmihrannou rukojetí** zdobenou rytím, který patří mladší době bronzové⁵ (Quillfeldt von 1995, 116-118). V letech 1985, 1992, 1994 a 2000 byly na několika místech

³ jaterník podléška (*Hepatica nobilis*), svízel lesní (*Galium sylvaticum*), zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*), hrachor jarní (*Lathyrus versus*), černýš hajní (*Melampyrum nemorosum*), bažanka vytrvalá (*Mercurialis perennis*), kopytník evropský (*Asarum europaeum*) aj.

⁴ lípnice hajní (*Poa nemoralis*).

⁵ fotografie: Stocký 1928, tab. LVII:7, LVIII:5, kresba: Schráníl 1928, taf. XXXVI:1.

katastru obce prováděny pracovníky AO MHK povrchové sběry, které prokázaly osídlení od neolitu po vrcholný středověk. Jsou to zejména polykulturní naleziště č. 1 a 2 v těsné jižní blízkosti obce v okolí obecního hřbitova (**Obr. 1:B**). Je zde zastoupen **neolit, doba římská (starší), doba hradištní, vrcholný středověk** a blíže nezařaditelný pravěk (*Kalferst – Sigl 1985, 14; Sigl – Vokolek 1986, 16-17; Bláha – Kalferst – Sigl 2004, 85-86*). Nálezy z doby římské budeme hodnotit níže v závěru této práce v kapitole 9. Je třeba ještě říci, že první písemná zmínka o obci pochází z roku 1318 a vztahuje se ke zdejší **tvrzi**. Tvrziště, dnes již téměř zaniklé, nazývané „Na Zámečku“, mělo čtvercový půdorys a rozkládalo se na pozemcích patřících k čp. 63 a 66 (*Kuča 1995, 121*). Severně od Ohnišťan se nacházela **středověká ves** „Lhota Ohnišťanská“, prvně doložená roku 1386 a jako pustá uváděná v pol. 16. století (*Kuča 1995, 187, 189, 534*).

3. DOSAVADNÍ STAV ZPRACOVÁNÍ

Rozsáhlejší zpracování pohřebiště v Ohnišťanech se dosud omezilo pouze na jednoduchý soupis nálezů, který provedla **K. Motyková-Šneidrová (1963, 40-41, 1967, 34)**. Římské importy, které vzbuzovaly největší zájem, zahrnuli do své práce např. V. Sakař (1970, 36, 58, 62-65, 67, fig. 21:10-20), Z. Karasová (1998, 19, 42, 77-78, č. 41, Tabelle 3 na s. 56, Karte VII:41, XIV:41, XVIII:41), R. Petrovszky (1993, 105, 195, 252, Taf: A.15.08-09) a řada dalších autorů. Ve střední Evropě poměrně ojedinělou přezkou najdeme v rozsáhlé práci polské autorky R. Madydy-Legutko (1986, 43, 129, č. 330, 221, Karte 28:330) zabývající se těmito součástmi opasku. Žebrované korály jsou zastoupeny v souborném zpracování těchto ozdob od M. Tempelmann-Maczyńské (1985, 41, pozn. č. 146, 118, 259, č. 511, 177, č. 511, Tafel 39:511). Ostatní méně výrazné nálezy se objevují v různé literatuře, kterou uvádím níže. **V rámci východních Čech se jedná o jediné, ve větším rozsahu „zachráněné“ pohřebiště ze starší doby římské (Vokolek 1993, 87)**. Je proto s podivem, že kromě výše jmenovaného soupisu neexistuje žádná jiná práce, která by pohřebiště blíže souborně zhodnotila. To je samozřejmě také patrně dáno dobou objevení a značnou rozrušeností lokality. Tyto skutečnosti nejspíše badatele odrazovaly. Na druhé straně o značném významu ohnišťanského pohřebiště pro dobu římskou svědčí jak výše zmíněné práce, tak celá řada zmínek v české i zahraniční literatuře z rozpětí let 1904-2008 (Anonym 1904, 31; Anonym 1904-05, 323; Píč 1905, 116, 168, 303, tab. XLIX:7-17; Koudelka 1906, 140; Píč 1907, 144, 196, 410, Taf. XLIX:7-17; Koudelka 1908, 32, 35; Jahn 1916, 82, 127, 250; Hellich 1918, 153, 154, 157, 170; Šimek 1923, 26, 27, 63, 66, 70-71, 72, 81, 195, 239; Mitscha-Märheim 1925, 135; Menghin 1926, 103 (časně římské pohřebiště); Preidel 1926, 83; Schráníl 1928, 258; Preidel 1930, 24, 30, 34, 70, 89, 91, Abb. 95, s. 191, 210, 224, 234, Abb. 266, s. 261, 263, 272; týž 1930a, 184 (urnové pohřebiště z 1. stol. n. l.); Svoboda 1948, 63, pozn. č. 8, 64-66, obr. 4:4,7,8,10, s. 124, 125, pozn. č. 15, 134-135, tab. IV:6, 8; Eggers 1951, 140; Šimek 1953, 488; Novotný 1955, 253; Müller von 1957, 39; Motyková-Šneidrová 1963, 40-41; táž 1964, 358, obr. 5:11; táž 1965, 127; Garbsch 1965, 29, č. 28, 80, č. 16; Motyková-Šneidrová 1967, 34, tab. V:1-13, VI:1-5, 7-8; Tejral 1967, 112; Filip 1969, 957 (žárové hroby z 1-2. stol.); Venclová 1971, 71, tab. VI:14; Rybová 1974, 488 (žárové hroby stupně B1); Köhler 1975, Tabelle 19, 28, 30, 33, 40, 45, 47, 53; Redlich 1977, 118, č. 26, Tabelle 2 (s. 73), Beilage 4:26; Knaack 1978, 42, č. 3; Lichardus 1984, 132-133, Abb. 8 (pohřebiště české 3. a 4. fáze); Andrzejowski 1991, 30, 89, č. 220, Mapa 32:220; Vokolek 1993, 87, obr. 33:5,7,9,10,12,15-17; Sakař 1994, Kartogram 1:16, 7:14, 8:9; Demetz 1999, 264, č. 22, Karte 42:22, 229, č. 7; Droberjar 1999, 137;

týž 1999a, 4; *týž 2002*, 32, 173, 223-224; *Völling 2005*, 289, č. 53, Karte 20:53; *Droberjar 2006*, 649, č. 21, 687-688, č. 41; *týž 2006a*, 63, č. 18, 64, č. 29, 66, č. 13; *Pecinovská 2008*, 134, č. 14, 139, č. 1, tab. XXVIII:7, tab. XXVI:2). Většina titulů je uvedena v příloženém katalogu nálezů ve 14. kapitole u jednotlivých předmětů.

Zde je třeba říci, že zahraniční, ale i domácí badatelé při práci s ohnišťanskými nálezy vycházeli často ze starých publikací. Např. byla a je hojně užívána tabulka z práce J. L. Píče, s některými vyobrazenými předměty, která však představuje jen zlomek z celého souboru (**Tab. 1**) (*Píč 1905*, tab. XLIX:7-17; *Píč 1907*, Taf. XLIX:7-17). Malá část předmětů je také fotograficky a kresebně zdokumentována (*Motyková-Šneidrová 1967*, tab. V:1-13, VI:1-5, 7-8; *Svoboda 1948*, obr. 4:4,7,8,10, tab. IV:6, 8).

4. DOBA ŘÍMSKÁ V OBLASTI (*Obr. 2*)

Pro pochopení významu a postavení našeho pohřebiště v rámci regionu je třeba se stručně zmínit o osídlení a důležitých nálezích v průběhu celé doby římské v bezprostředním okolí Ohnišťan. Níže jsou uvedeny lokality, které se nacházejí v asi 10 kilometrovém okruhu od obce. Oblast je vymezena na jihu městem Nový Bydžov, na severu Lázněmi Bělohrad, na východě Hořicemi a západě známým hradištěm Česov. Vybraná oblast, zvláště pak Novobydžovsko, patří k místům, které není a nebylo pod stálým dohledem archeologů. Výzkumů zde proběhlo proto málo a většina lokalit je doložena, pokud vůbec, jen povrchovými sběry. Přehled osídlení byl zpracován hlavně podle literatury a Rešeršní databáze archeologických lokalit „Excerpta“ MVČ Hradec Králové. Protože tyto zdroje ne vždy od sebe výslovně odlišují starší a mladší dobu římskou, uvádím v mapě (*Obr. 2*) a poznámce ostatní lokality datované obecně do „doby římské“⁶. Podrobný soupis ani není cílem této práce.

4.1. ČASNÁ A STARŠÍ DOBA ŘÍMSKÁ

Významnou lokalitou vzdálenou cca 10 km jižně od Ohnišťan je rozsáhlé sídliště z laténského, pozdně laténského až časně římského období v *Novém Bydžově-Chudonicích* (okr. HK), které se rozkládalo na místě zdejších pískoven jižně od města. Od roku 1907 bylo několikrát zkoumáno, přičemž nejdůležitější poznatky přinesl výzkum A. Rybové (1964) v letech 1960-61. Byly objeveny trojřadé nadzemní kúlové stavby, včetně běžných jam a kúlových jamek (*Droberjar 2002, 216*). A. Rybová (1964, 54-85) zde rozpoznala 6 vývojových fází keramiky a vyčlenila stejný počet stavebních fází sídliště (I-VI). Časné době římské, na lokalitě reprezentované keramikou tzv. horizontu plaňanských pohárů, však náleží až poslední V. a VI. fáze (**stupeň A**). Keramika V. fáze vykazuje ještě laténské tvary, zatímco v poslední, VI. fázi už výrazně dominuje typická keramika plaňanského horizontu (*Rybová 1964, 74-77, obr. 11, 12*). Také výzkum z roku 1949 prokázal osídlení z období plaňanských pohárů. Byly zachyceny 2 chaty s většími jámami uvnitř, které obsahovaly jak keramiku nejstarší fáze doby římské (tj. stupeň A), tak i tvary vykazující ještě laténskou tradici (*Šneidrová 1955, 55-60, obr. 39-42*). Podle starších nálezů lze na lokalitě předpokládat osídlení i v průběhu starší doby římské (*Droberjar 2002, 216*). Ze stejného sídliště pochází také ojedinělý nález spony typu Aucissa s nápisem DVROTIX (*Svoboda 1955*). Vzhledem k problematice pohřbívání je třeba

⁶ **Bašnice** (okr. Jičín), **Česov** (okr. Jičín), **Hlušičky** (okr. HK), **Chotělice** (okr. HK), **Vinary** (okr. HK) (podle Rešeršní databáze archeologických lokalit „Excerpta“ MVČ Hradec Králové; *Kalferst 2005, Tab. 2*).

zmínit starý nález **2 žárových hrobů** z konce posledního století starého letopočtu (**stupeň A**), který učinil A. Stocký mezi jámami starší doby římské. Obě dvoukónické popelnice s vyklo-něným okrajem obsahovaly po jedné sponě pozdně laténského typu. Další ojedinělé nálezy několika bronzových spon mohou nepřímou poukazovat na existenci narušeného pohřebiště starší doby římské (*Rybová 1964*, 12-13, Tab. I:11-13).

Další mnohem menší sídliště ze **stupňů A-B2** bylo objeveno v *Janovicích* (okr. HK, cca 8 km jihozápadně), kde A. Stocký roku 1911 prokopal 6 objektů. Z toho byla jedna zahlobená polozemnice o velikosti 520 x 340 cm vybavená ohništěm. Z vnitřku byla získána keramika, mazanice s otisky prutů a silných trámů a velké množství zvířecích kostí. Již z předchozích sběrů pochází keramika, bronzová výrazně členěná spona s lichoběžníkovitou nožkou a stříbrný denár císaře Hadriána⁷ (117-138) (*Motyková-Šneidrová 1963*, 22; *táž 1967*, 21; *Droberjar 2002*, 106). V místě sídliště byla roku 1960 náhodně objevena bronzová spona s vysokým, v místě diskovitěho uzlíku ostře zalomeným lučíkem a prolamovaným zachycovačem ze stupně B1 (*Rybová 1974*, 496, obr. 11). Na neznámém místě katastru Janovic byl nalezen ještě denár Trajána (98-117) a Lucia Vera (161-169) (*Pochitonov 1955*, 110, 129).

Většina lokalit je však doložena pouze povrchovými sběry (*Vokolek 1993*, 89). Nedávno bylo zjištěno osídlení na ploše raně středověkého hradiště u *Velešic* (okr. Jičín) (*Ulrychová 1999*, 36). Rozsáhlé sídliště ze **stupňů B1-B2** je sběrem doloženo ve *Slavhosticích* (okr. Jičín) (*Motyková-Šneidrová 1963*, 54, 56; *táž 1967*, 41-42, Taf. XXII:7-11). Pocházejí odtud mj. vzácné nálezy Terry sigillaty a kahanu, které však jsou pozdními importy (*Sakař 1956*, 62-63), a uvádím je proto níže v kapitole (4.2.) o mladší a pozdní době římské. Sídlištní keramika ze **stupňů A-B1** je známa z *Hradištky u Žeretic* (okr. Jičín) (*Motyková-Šneidrová 1963*, 20).

Nejbližší nálezy k Ohnišťanům ze starší doby římské pocházejí z Loučné Hory, Červeněvsce, Smidar a Sobčic. V *Loučné Hoře* (okr. HK), která sousedí s katastrem Ohnišťan na jihu, byl před rokem 1940 u domu čp. 26 objeven **hrob**, pravděpodobně žárový, z **1. století** (*Droberjar 2002*, 160). Podle místní kroniky měla být v jeho výbavě nádoba se zuhelnatělým obilím, keramika a skleněný pohár (*Bačová 1994*, 120). Protože další nálezové okolnosti nejsou známy, musíme s touto informací zacházet obezřetně. Navíc takové složení inventáře by poukazovalo spíše na dobu stěhování národů (skleněný pohár). V. Bošek (1940, 142) navíc zmiňuje, že v Národním muzeu je z nálezů uložen „římský zámek“. Žádný archeologický nález z Loučné Hory však ve fondech tohoto muzea není. V *Červeněvsi* (okr. HK, cca 6 km jižně) došlo k objevení sídlištní jámy. Vedle keramiky plaňanského horizontu (**stupeň A**) a zvířecích kostí, objekt obsahoval keramiku upomínající ještě na pozdní laténské období

⁷ *Stocký 1913*, obr. 4-5, obr. 9-11.

(*Motyková-Šneidrová 1963*, 13, Taf. XXXII:1-6). V těsném sousedství Červeněvsí, v městečku **Smidarech** (okr. HK) byla v obecní pískovně náhodně odkryta jáma se střepy „typu pičhorského“, tedy ze **stupně B1** (*Motyková-Šneidrová 1963*, 56). Ze **Sobčic** (okr. Jičín, cca 4 km severně) pocházejí sídlištní nálezy keramiky datované do **stupně B2**. Ve starší literatuře⁸ je odtud také uváděn nález několika střepů blíže nepopsané **terry sigillaty** (*Motyková-Šneidrová 1967*, 42).

Určitý význam pro poznání starší doby římské ve vybrané oblasti mají také nálezy mincovní, které mohou indikovat průběh tehdejších komunikací nebo dosud neobjevená sídliště. Podle dnešního stavu poznání a především díky rozvoji detektorového průzkumu lze říci, že mince nejsou na germánských sídlištích ojedinělým nálezem, jak se dříve předpokládalo. Kromě 3 výše zmíněných mincí z Janovic známe z oblasti další celou řadu nálezů z 2. a jednu z 1. století⁹. Jedná se však většinou o nálezy náhodné bez nálezových okolností a bez bližších lokalizačních údajů. V podstatě pouze u Janovic víme, že mince císaře Hadriana pochází z povrchu sídliště datovaného keramikou do stupňů A-B2. Z rozmístění dosavadních nálezů vyplývá, že se mince starší doby římské výrazně koncentrují západně a jihozápadně od Ohnišťan (**Obr. 2**). To je však patrně dáno spíše náhodností a okolnostmi nálezů. Po systematickém detektorovém průzkumu by byl výsledný obraz jistě jiný.

⁸ *Píč 1895*, 766; *Píč 1905*, 307; *Sakař 1956*, 62, č. 13.

⁹ mincovní nálezy 1-2. století: **Vysoké Veselí** (okr. Jičín) – denár Nero (54-68), Traján (98-117) a Hadrián (117-138). Za neznámých okolností zde byl nalezen také proražený sestercius Hadriána na náramku (*Pochitonov 1955*, 101, 113, 174, 121); **Velešice** (okr. Jičín) – dupondius Lucius Verus (136-138) a Commodus (177-192) (*Poch. 1955*, 114, 138); **Kozojedy** (okr. Jičín) – denár Faustina starší († 141) (*Poch. 1955*, 128); **Nový Bydžov** (okr. HK) – denár Faustina starší († 141) (*Poch. 1955*, 128); **Hořice** (okr. Jičín) – sestercius Antonius Pius (138-161) (*Poch. 1955*, 124); **Lázně Bělohrad** (okr. Jičín) – Antonius Pius (138-161) (*Poch. 1955*, 126); **Starý Bydžov** (okr. HK) – denár Antonius Pius (138-161) a Plautilla († 212) (*Pochitonov 1955*, 139).

4.2. MLADŠÍ A POZDNÍ DOBA ŘÍMSKÁ (CCA 200-400)

Výraznou lokalitou mladších časových úseků doby římské ve vybrané oblasti jsou **Žeretice** (okr. Jičín). Nedaleko obce byl roku 1943 objeven kostrový hrob z **pozdní doby římské**. Kostra ležela v natažené poloze s rukama založenýma do klína a podle antropologického určení náležela asi 17 letému muži. U hlavy ležel kostěnný hřeben zdobený kroužky a na prsou spočívala bronzová samostřílová spona s kolínkovitou nožkou (*Droberjar 2002*, 391). Hrob nově zhodnotila *E. Ulrychová (2006, 106-110, Tab. 1-3)*. Z rozsáhlého sídliště ve **Slavhosticích** (okr. Jičín) jsou známy ojedinělé nálezy dvou římských importů z pozdní doby římské: zlomek zdobené severoafrické Terry sigillaty z Kartága pocházející z plochého talíře na nožce (*Sakař 1956, 62-63, obr. 3:5; Sakař 1970, 41*) a fragment hliněného kahanu, který nově zhodnotil *M. Jančo (2001, 166, 170, obr. 1:10)*. Jedná se o severoafrickou lampu z přelomu 4. a 5. století.

5. POHŘEBIŠTĚ STARŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ VE VÝCH. ČECHÁCH

(Obr. 3)

Pohřebiště v Ohnišťanech je dosud jediným větším funerálním náleзовým souborem starší doby římské ve východních Čechách. Z této části Čech jsou jinak známy pouze jednotlivé osamocené hroby, přičemž se většinou jedná o staré nevěrohodné nálezy.

Vedle výše zmíněného již neověřitelného hrobu z Loučné Hory a dvou vyzvednutých pohřbů z Nového Bydžova (viz kap. 4), známe z východních Čech pohřby starší doby římské jen asi z 5 lokalit. Existuje také řada ojedinělých nálezů, které asi pocházejí z rozrušených hrobů či pohřebišť (osamocená kopí, spony aj.) a není ani zapotřebí všechny jmenovat.

Je otázkou, zda za pozůstatky hrobů můžeme považovat několik střepů (**stupeň A-B1**) ze dvou nádob pocházejících z *Dašic* (okr. Pardubice), které byly v literatuře¹⁰ zařazeny k hrobovým nálezům (*Droberjar 2002*, 47). Podobné dilema nastává u nálezů z *Jaroměře*, který je rovněž v literatuře¹¹ považován za žárový hrob a který obsahoval dvě spony s očky (**stupeň B1b**) (*Droberjar 2002*, 107).

Roku 1923 byl v *Lochenicích* (okr. HK) vyorán žárový hrob z 2. století (**stupeň B2**), k němuž patřil spodek silnostěnné hliněné nádoby, dva železné nože (jeden s rukojetí pobitou bronzovým plechem), železná ocílka, zlomky roztaveného a rozlámaného bronzového kování a železné šídlo (*Vokolek 1990*, 153; *Domečka 1924-25*, 208, obr. 90). Odborného zhodnocení se v nedávné době dočkal žárový hrob objevený roku 1957 v *Mělicích* (okr. Pardubice). Dochovalo se pouze kopí a zlomek popelnice zdobené radýlkovým meandrem. A. Rybová (2006, 239-241, obr. 1) datuje hrob podle zlomku těla nádoby do 2. století, přesněji do pozdní fáze **stupeň B2**. Další nález pochází z *Čáslavek* (okr. Náchod), kde byla kolem roku 1912 objevena hliněná popelnice se spálenými kostmi a stočeným dvousočným mečem¹². Hrob bojovníka můžeme datovat rámcově do **2. století** (*Droberjar 2002*, 41). Důležitým zástupcem z období přechodu starší a mladší doby římské, tzv. horizontu markomanských válek (**stupeň B2/C1**) je žárový hrob z *Nepolis*¹³ (okr. HK) zjištěný roku 1904. V popelnici tvořené östlandským vědrem byly uloženy přepálené kosti, štítová puklice, držadlo štítu, dva hroty kopí, železná přezka s přichytnou destičkou, kostěnný vícedílný hřeben a zlomky přetavených kusů skel. Zde pochovaný germánský bojovník mohl být účastníkem markomanských válek (*Droberjar 2002*, 213-214, obr. na str. 214).

¹⁰ Motyková-Šneidrová 1963, 14, Taf. XXXI: 1-5.

¹¹ Neústupný 1932/33, 31.

¹² Pleiner 1962, 113, tab. XXVIII.

¹³ Koudelka 1906, 137-140 (zde původní kresba nálezů).

Také na největším českém pohřebišti doby římské v *Plotištích nad Labem* (okr. HK), které však náleží do jejího mladšího a pozdního období, byly objeveny 2 ojedinělé hroby patřící přechodnému **stupni B2/C1** (Rybová 1980, 164-165). Urnový žárový **hrob 180** s pohřbem bojovníka obsahoval železné nůžky a srp, roztavené zlomky zeleného průsvitného skla, několik zlomků bronzových nádob, mezi nimi mj. zlomky naběračky a cedníku, zlomky kostěného hřebene, železný oštěp, botku kopí, ostruhu a zkroucený meč s damaskovanou čepelí (Rybová 1979, 361, Abb. 3:1-25). **Hrob 182** byl uložen v bronzovém vědru, které bylo reparováno kousky plechu. Obsahoval zlomky naběračky a cedníku, kostěné jehlice a hřebenu, hracích kamenů z bílého opakního skla, bezbarvých skel, železný nůž a přes 20 hřebíků, dále klíč a několik kování z dřevěné skříňky (Rybová 1979, 361-362, Abb. 10:1-40, Abb. 11:1-10). Díky několika málo nálezům (např. noricko-panonská spona z hrobu 217, terina zdobená radýlkem aj.), které ukazují na spojitost s koncem starší doby římské a doznívání stupně B2, nelze vyloučit, že pohřebiště bylo založeno již na sklonku 2. století (Rybová 1980, 165-166).

Mluvíme-li o pohřebištích starší doby římské ve východních Čechách, neměli bychom zapomínat na výjimečný pohřeb ze **Zlivi** (okr. Jičín), na který se přišlo roku 1885 při orbě. Protože byla hrobová komora čtvercového půdorysu (cca 150 cm) údajně rozdělena větší kamennou deskou na dvě části, uvažuje se o žárovém dvojhrobu. Komora obložená plochými opukovými kameny, nahoře překrytá dvěma kamennými deskami, obsahovala celou řadu importovaných bronzových nádob: dvě situlovitá vědra s nožkami a s uchy zakončenými ptačími hlavičkami, pateru, pánev s držadlem zakončeným ptačími hlavičkami s kolkem PAPIRI•FELIC a dnem zdobeným rozetovým motivem, konvici s držadlem zdobeným hlavičkami (Menáda a Satyr) a mísu. Kromě dvou stříbrných vendických spon byl hrob vybaven dalšími bronzovými předměty: vendická spona, norická výrazně členěná spona, dvě přezky, nákončí a kování opasku, kování picího rohu, ostruha, dva nože, sekáč, kroužek, zlomky kování a stílus („pisátko“). V každém případě zde byl pohřben jedinec (-ci) patřící mezi **germánskou aristokracii Marobudovy říše (stupeň B1a)** (Droberjar 2002, 385-386; týž 2006, obr. 40-41).

6. ROZBOR NÁLEZŮ Z POHŘEBIŠTĚ V OHNIŠŤANECH

Je třeba říci a mít na paměti, že u nálezů z pohřebišť náhodně objevených nebo neodborně zkoumaných před řadou let se s vysokou pravděpodobností jedná pouze o bohatší část celého původního souboru (*Motyková 1980*, 18). V našem případě se však zdá, že pohřebiště v Ohnišťanech bylo ve většině zachráněno, protože se nám dochovaly jak výrazné (větší zlomky bronzových nádob), tak i lehko přehlédnutelné a nevýrazné předměty (malé zlomky nožů, spony). Z neuspokojivého stavu zachování a absence dokumentace vyvstává několik problémů. Otázka je, zda např. můžeme důvěřovat složení hrobových celků podle evidence vytvořené někdy na počátku 20. století. Vedle 8 dochovaných hrobových celků, jejichž rozlišení podle Databáze archeologické sbírky Národního muzea nečiní zásadní problémy, je zde naopak hrob 2, který je z tohoto hlediska problematický. Podle evidence obsahoval několik předmětů: spona s očky, trubkovitá spona, koncové kování picího rohu a patrně další jeho části (kroužek navlečený v očku, okrajové okutí), noricko-panonská zápona (či její napodobenina) a ozdobně prolamované pocíněné či postříbřené kování (**Tab. 2:3-9**). Jejich příslušnost k hrobu je však nejistá. Nejen z důvodu, že v katalogu NM je uvedeno „rozrušené žárové hroby, 2. hrob“, ale i vzhledem k neobvyklému složení předmětů (spony z rozdílných časových období). Proto při hodnocení uvádím: hrob 2 (?).

Hodnocené předměty jsou rozděleny do dvou základních skupin, jimž jsou též věnovány hlavní kapitoly – Nálezy germánské provenience a Římské importy. Mezi germánské předměty patří spony (8x); součásti opasku (nákončí, přezka, destička); ostatní součásti oděvu: kruhové mezičlánky opasku (8x), fajánsové (5x) a skleněné (1x) korále, ozdobně prolamované kování (1x); kování picího rohu (1x); nástroje: nože (9x), nůžky (2x), sekáč, přesleny (2x); zbraně: kopí (3x) a meč; blíže neurčitelné kovové předměty (3x) a keramika: nádoby a střepy. K importům náleží spony (3x), zápona, bronzové nádoby (18x) a zlomek skleněné nádoby (1x). Pokud byl předmět součástí hrobového celku, je uvedeno číslo hrobu. Zpravidla na konci zhodnocení předmětů je stanovena datace.

6.1. ULOŽENÍ NÁLEZŮ

Nálezy z pohřebiště starší doby římské daroval do **Národního muzea v Praze** během r. 1903 místní velkostatkář, majitel pozemků pan E. Kadlík (*Anonym 1904-1905*, 323). Hlavní část je uložena ve sbírce Národního muzea s **inv. č. 52630-52689** pod lokalitou „**Ohnišťany (u N. Bydžova) – u silnice při Zálesí**“. Celkem jde o 56 bronzových a železných předmětů. Zachováno je 8 hrobových celků s 18 milodary, ostatní předměty pocházejí z rozrušených žárových hrobů.

Ve „Staré sbírce“¹⁴ Národního muzea se ze stejného naleziště („po obou stranách cesty do Podlesí“) pod **inv. č. 398960-398963** nacházejí zlomky z nádob a korál (*Vokolek 2004*, 48). Pod **inv. č. 3308-3319** je evidováno několik střepů z „Ohnišťan – Podlesí“. Z blíže neurčeného místa katastru jsou zde deponovány pod **inv. č. 52796, 53177** ještě kopí a nádoba, které patrně pocházejí ze stejného pohřebiště.

Významným doplňkem je hrobový celek **inv. č. 1070/4-9** s několika milodary z „Podlesí u Ohnišťan“ uložený v **Městském muzeu Nový Bydžov** (za jeho vyhledání a poskytnutí děkuji prom. hist. Jaroslavu Prokopovi). Hrob je nepublikovaný a odborníci o něm patrně nevědí.

¹⁴ před zpracováním sbírky *V. Vokolkem (2004)* se takto tradičně nazýval soubor nálezů, který nebyl zpracován a muzejním způsobem zaevidován a tedy ani nebyl přístupný odborníkům.

6.2. NÁLEZY GERMÁNSKÉ PROVENIENCE

Za germánské předměty považují všechny předměty, které nevykazují jednoznačný římsko-provinciální původ. Jsou to především bronzové (8x) a železné (1x) spony; součásti opasku (nákončí, přezka, destička); ostatní součásti oděvu: kruhové mezičlánky opasku (8x), fajánsové (5x) a skleněné (1x) korále, ozdobně prolamované kování (1x); kování picího rohu (1x); nástroje: nože (9x), nůžky (2x), sekáč, přesleny (2x); zbraně: kopí (3x) a meč; a keramika: nádoby a střepy. Patří sem i blíže neurčitelné předměty (3x).

6.2.1. SPONY

Z ucelených, ale i rozrušených hrobů máme celkem **8** germánských spon: **6 bronzových trubkovitých** (včetně 1 uložené v Městském muzeu v Novém Bydžově), **železnou s vysokým lučíkem a bronzovou sponu s očky** nejisté provenience. Spona s očky je typickým zástupcem časně doby římské (stupeň B1), zatímco trubkovité spony patří stupni B2. Obecně lze říci, že ve stupni B1 jsou spony v žárových hrobech výrazně početnější než ve stupni následujícím. Ačkoli existují výjimky, ve stupni B2 hroby obsahují nejčastěji dvě (pár), nejvýše tři spony. Často zde nenalezneme ale také žádnou (*Motyková-Šneidrová 1967, 6; Köhler 1975, 47*). Z tabulek *R. Köhlera (1975, Tabelle 32-46)*, který se na základě hrobových celků zabýval problematikou sociálního rozvrstvení germánské společnosti v Čechách, vyplývá, že nejpočetnější skupinu v obou obdobích tvoří žárové hroby s žádnou nebo jednou sponou. Poté následují hroby se dvěma sponami. Spony, jak germánské, tak provinciální (římské) slouží jako nejdůležitější opora pro datování souborů a chronologii celé doby římské (*Droberjar 2002, 303; týž 2006a, tab. 1*).

6.2.1.1. Spona s očky

Z problematického **hrobu 2 (?)** pochází přední polovina jednodílné bronzové spony s velkými uzavřenými očky. Vysoko se klenoucí lučík je v místě dvoukónického uzlíku ostře zalomen (*inv. č. 52676; Tab. 2:4; Foto 2:3*). Je tu však problém, jak máme sponu určit. Díky ostrému zalomení pod uzlíkem a velkým uzavřeným očkům by se nabízela možnost, že jde o sponu typu Haltern. Tu však známe z Čech pouze ze tří lokalit: Lomazice (okr. Chomutov),

Radovesice¹⁵ (okr. Litoměřice) a Třebusice¹⁶ (okr. Kladno) (**Obr. 12/A:1-2**) (*Droberjar 1997*, 281; *týž 2006a*, 47). Patrně z tohoto důvodu řadí také E. *Droberjar* (2006, 687-688, č. 41) nález z Ohnišťan ke sponám tohoto typu s nejistotou. Relativně malý počet těchto spon v Čechách, ale i v celé Evropě, však není překážkou, abychom naši sponu **pracovně mezi spony Haltern** zařadili. Žádná ze známých českých spon s očky se totiž našemu exempláři nepodobá a všechny postrádají ostré zalomení lučíku v místě uzlíku, které je tak charakteristické pro spony typu Haltern (*Droberjar 2006*, Obr. 12). Určení by bylo jistě jednodušší, nebýt dosti zkorodovaného povrchu našeho nálezu a chybějícího zachycovače, který bývá u spon Haltern prolamovaný a je jejich dalším charakteristickým znakem. Spony typu Haltern jsou nově rozpoznávaným typem časných spon s očky, které definoval a dále rozpracoval Th. Völling¹⁷ (*Droberjar 1997*, 281; *týž 2006a*, 47; *týž 2006*, 621).

Z oblasti mezi Rýnem a Labem je dokumentováno 23 kusů z 16 lokalit. Jejich výskyt se mj. částečně kryje se sponou s očky typu Kalkriese (**Obr. 12:B**). Devět jich pochází z římských vojenských táborů (např. eponymní lokalita Haltern), ostatní z kontextu germánských pohřebišť ve výše zmíněné oblasti. Th. Völling také poukazuje na vztah mezi rozšířením spon a doloženými pohyby římských vojsk mezi Rýnem a Labem. Nejen proto se uvažuje i o jejich provinciálně-římském původu. Pro to by svědčil právě výskyt těchto nálezů v římských kontextech i v oblasti bezprostředně ovládané Římem (*Völling 1998*, 127).

Pro chronologii jsou důležitá naleziště Haltern a Kalkriese. Společně s ostatními lokalitami dovolují užívání spon typu Haltern datovat do doby kolem zlomu letopočtu a jeho prvního desetiletí (*Völling 1998*, 127). Shodně datuje E. *Droberjar* (1997, 281-282) české nálezy, tedy do horizontu Marobudovy říše (**stupeň B1a**).

6.2.1.2. Trubkovité spony

Naleziště poskytlo celkem **6 trubkovitých bronzových spon** („Trompetenfibeln“). Čtyři pocházejí ze 3 hrobových celků (hrob 1, 4 a hrob 1070/4-9). Nepočítám k nim problematický hrob 2 (?), kde je zastoupena pátá spona. Poslední šestou známe z rozrušených hrobů.

Spony jsou tak nazývány proto, že horní polovina (hlavice) jejich lučíku je ohnuta a zduřena do tvaru polnice či trubky. Existují různé varianty. Nás však zajímají trubkovité spony s členěnou patkou zakončenou knoflíkem. Dolní polovina lučíku (nožka) pod členěným uzlíkem je zahnutá vzhůru, často střežovitě hraněna a někdy zdobena různými rytými vzory.

¹⁵ *Motyková-Šneidrová 1963*, Abb. 14:4-5.

¹⁶ *Droberjar 2006*, 619, Obr. 13.

¹⁷ *Völling 1995*, 41-44, 108-109, Abb. 7; *Völling 1998*.

Zdobena bývá někdy také hlavice. Rytá výzdoba však není příliš častá, a pokud se vyskytne, jde o jednoduše provedené kroužky, trojúhelníčky a různé linie. Zachycovač je vždy plný. Často prázdné, i několikanásobné drážky obíhající hlavici, uzlík i konec patky svědčí o vkládání ozdobného drátu z barevného kovu. Dráty byly do drážek lehce zatlačeny a na spodní ploché straně spony připevněny důrazným roztepáním. V případě bronzových spon šlo převážně o perličkovitě členěný stříbrný drát, který se ovšem díky žárovému ritu Germánů často nedochoval (Almgren 1923, 41; Svoboda 1948, 62-63; Peškař 1972, 82; Dąbrowska 1998, 150). Klasickým barbarským tvarům, ke kterým můžeme zařadit i naše spony, odpovídají zpravidla typy Almgren 74-80 (**Obr. 13:74-80**). Z důvodu nejednotnosti těchto spon je však dosud zapotřebí, aby bylo na základě jejich typologie, konstrukce a výzdoby Almgrenovo třídění upřesněno (Dąbrowska 1998, 149-150).

Skupina trubkovitých spon patřila ve starší době římské v rámci barbarské Evropy k velice oblíbené a značně rozšířené formě. V Germánii byla tato spínadla také vyráběna (Peškař 1972, 82; Dąbrowska 1998, 149). Nelze ale vyloučit, že starší typy mohly pocházet z provinciálních dílen. Za předchůdce trubkovitých spon jsou považovány provinciální výrazně členěné spony A 67 (Peškař 1972, 82). Trubkovité spony odpovídající typům A 75, 77-80 jsou rozšířeny po celé svobodné Germánii, nejčastěji však v severních částech střední Evropy a v severských oblastech – časté jsou v severozápadním Německu, zvláště ale ve Skandinávii, Dánsku a Norsku. Podle Almgrena to jsou „vysloveně severoevropské spony“. V malém množství se objevují v provincii Panonii, kde bezpochyby existovalo spojení se severní Evropou. Není bez zajímavosti, že v římském Podunají byly tyto spony dokonce napodobovány: stříbrný drát z barbarských spon byl na provinciálních sponách imitován rytím (Almgren 1923, 42; Peškař 1972, 83).

Většina spon z Ohnišťan je bohužel zachována jen ve fragmentech. Postrádají celé vinutí a zachycovač je často dochován jen částečně. Vlastní těla spon a jejich tvar jsou však dobře patrná. Celý exemplář se dochoval pouze v jednom případě (inv. č. 52675; **Tab. 2:3**).

4 bronzové trubkovité spony se nejvíce podobají sponám Almgren 77 (**Obr. 13:77**). Toto určení je však subjektivní a snad není ani tak důležité. Jak bylo řečeno výše, spony se totiž doposud nedočkaly podrobnějšího typologického rozboru. V **hrobě 1** byla spolu s fragmentem železného nože uložena jednodílná trubkovitá spona (d. 41 mm; **inv. č. 52630; Tab. 1:1; Foto 1:1**). Lučík je rozdělen odstupňovaným trojdílným uzlíkem. Přestože je uzlík v současné době zkorodovaný, z popisu a kresby B. Svobody (1948, 65, **Obr. 4:7**) vyplývá, že jeho střední část byla původně příčně čárkována. Podle autora jde o napodobeninu stříbrného drátu, která nahrazuje charakteristickou výzdobu těchto spon (viz výše). Dolní polovina lučíku, zakončená

žebrovanou patkou, je střečovitě hraněna. **Hrob 4** obsahoval vedle zbytku železného nože dvě trubkovité spony. Menší z nich, rozlomená na dvě části, je jednodílná s lučíkem rozděleným zkorodovaným vývalkem a zakončeným válcovitou patkou s drážkami a knoflíkem (d. 35 mm; **inv. č. 52635; Tab. 3:4**). Druhá větší (d. 49 mm; **inv. č. 52634; Tab. 3:3; Foto 1:2**) je rovněž jednodílná s širokým válcovitým, na spodní straně rovně odříznutým uzlíkem, který je po obvodu opatřen řadou hlubokých rýh. Ty byly původně vyplněny drátem. Hluboce rýhovaná je také válcovitá patka zakončená knoflíkem. Střečovitě hraněná nožka je těsně pod uzlíkem zdobena rytím – trojúhelníky s kroužky na vrcholu a perličkovitou řádkou, která napodobuje skutečný filigrán, jaký je častý na severských sponách (**Foto 1:2c**) (*Svoboda 1948*, 65, obr. 4:10, tab. IV:8). Jako jediná spona z naší lokality je tedy zdobená. Z nejistého **hrobu 2 (?)** pochází dvoudílná bronzová trubkovitá spona se zcela zachovalým dlouhým vinutím (na každé straně 10 závitů) s vybíhající jehlou. Vinutí je opatřeno osou. Horní třetina je přichycena háčkem. Silně prohnutý lučík je rozdělen nevelkým uzlíkem diskovitého tvaru. Trubkovitá hlavice je značně zahnutá do pravého úhlu a po obvodu obehnána hlubokou drážkou k uložení ozdobného drátu. Na rozdíl od ostatních trubkovitých spon, které mají nožku střečovitě hraněnou, je tato kruhového průřezu. Spona je zakončena válcovitou patkou s knoflíkem a plným krátkým zachycovačem (d. 36 mm; **inv. č. 52675; Tab. 2:3; Foto 1:4**).

Analogické trubkovité spony z bronzu podobné typu A 77 z Čech, Moravy a Slovenska pocházejí buď z náhodných nálezů, rozrušených hrobů nebo z nálezových celků, kterých je však nemnoho a jsou jen rámcově datované do 1. pol. 2. stol. Z českých pohřebišť se mi nejvíce exemplářů (desítky) podařilo zjistit v Třebusicích (okr. Kolín), kde můžeme očekávat jistě řadu dalších kusů (*Svoboda 1948; Motyková-Šneidrová 1967; Tejral 2001*, 204-205). Protože nemáme k dispozici celkové zpracování tohoto pohřebiště, nelze s určitostí říci, jaké kombinace spon a ostatních předmětů (včetně počtů) jsou nejčastější. Např. hrob XXVIII/42 obsahoval 2 naprosto shodné trubkovité spony s celou řadou předmětů. Naopak hrob XXVII/42 byl vybaven zcela odlišně utvářenými a zdobenými trubkovitými sponami (*Motyková-Šneidrová 1967*, Taf. X:1-2, IX:3,5). Hrob 16 z Mikulova (okr. Břeclav) poskytl sice skoro shodně ztvárněné, ale velikostně odlišné spony (*Peškař 1972*, Taf. 13:2-3, 37-38, 84). Velikostí a vzhledem se značně liší také obě spony z ohnišťanského hrobu 4 (**Tab. 3:3-4**). Při rozboru můžeme vycházet také z pohřebišť na jihozápadním Slovensku, jako jsou Abrahám, Kostolná pri Dunaji nebo Sládkovičovo (vše okr. Galanta) (*Tejral 2001*, 205). Z tabulek vy-

plývá, že častým jevem jsou v hrobech většinou jedna, ale i 2 trubkovité bronzové spony (Kolník 1980, Taf.¹⁸).

Díky těmto slovenským lokalitám víme, že se bronzové trubkovité spony vyskytují spolu s mladými výrazně členěnými sponami A 68 a 69, které jsou datovány do pozdního 1. stol. až první třetiny 2. století¹⁹. Taková kombinace je známa i z českých Třebusic²⁰ (Tejral 2001, 205). E. Droberjar (1999, 84) uvádí, že nejstarší bronzové trubkovité spony se prvně objevují již ve stupni B1b, běžné ale jsou především v 2. pol. 1. stol. a známy jsou i z 1. pol. 2. stol. B. Svoboda (1948, 64-65), který se jimi podrobně zabýval, klade jejich oblibu ve střední Evropě naopak až na začátek 2. století – do první třetiny nebo poloviny tohoto století. Naše spony, podobné typu Almgren 77, můžeme tedy zařadit do **stupně B2a**. Trojice spon (inv. č. 52630, 52634-35) (**Tab. 2:1; 3:3-4**) z Ohnišťan patří díky své jednoduché konstrukci patrně k nejstarším typům trubkovitých spon. Spona inv. č. 52675 se zachovalým vinutím a dvoudílnou konstrukcí bude v rámci stupně o něco mladší. Obecně se totiž soudí, že jednoduché spony jsou starší než dvoudílné, což se dnes potvrzuje (Svoboda 1948, 63; Peškař 1972, 83; Dąbrowska 1998, 150).

Další trubkovitou bronzovou sponu poskytl inventář **hrobu inv. č. 1070/4-9** uložený v Městském muzeu Nový Bydžov. Jelikož máme k dispozici jen fotografii předmětu, naše možnosti popisu a určení jsou omezené. Lučík je rozdělen diskovitým uzlíkem o větším průměru. Mírně se zdvihající patka je válcovitá, zakončená knoflíkem. Zda byly hlavice, uzlík a patka zdobeny drátem, nemůžeme říci. Stejně tak neznáme rozměry spony (**inv. č. 1070/8b; Tab. 8:2; Foto 2:4**). V porovnání s ostatními sponami z pohřebiště je však drobnější. Nápadně se podobá exemplářům, které B. Svoboda považuje za napodobeniny původních provinciálních trubkovitých spon. V Čechách známe jen několik málo příkladů jejich původního vzhledu. Vyznačují se oblými tvary diskovitého uzlíku a řadou zaoblených článků na patce (**Obr. 13:2**) (Svoboda 1948, 63-64, obr. 4:1-2). Náš nález jim je podobný také proporčně. Spona byla uložena se spálenými kostmi v nádobě, která dále obsahovala porýnskou výrazně členěnou sponu A 19aII, železný dlouhý nůž, dva přesleny a zlomek skla (**Tab. 8**). Jak je řečeno u provinciálních spon (viz kap. 6.3.1.3.), i když možnost kombinace trubkovité spony a časně římské spony A 19aII připouští hrob 27 z Dobřichova-Piřhory, není patrně příliš časté, aby se tyto druhy vyskytly pohromadě (Droberjar 1999, 84, Taf. 35/27:7-9). Hrob inv. č. 1070/4-9 z Ohnišťan by tak mohl představovat přechodné období mezi stupni B1 a B2, stejně

¹⁸ Kolník 1980, jedna spona: Taf. XXVIII:87, LXII:224, LXXVIII:11, LXXIX:9, XCIII:25, XCV:30, CXXXIII:17, CXXXIV:22, CXLVIII:49-50, dvě spony: Taf. XLIV:137, LIII:184, CXXVII:A, CXXX:12.

¹⁹ Kolník 1980, Taf. LIII:184, LXII:217, LXXIX:9, CXXVII:A, CXXXIII:17, CXXXVIII:32.

²⁰ Motyková-Šneidrová 1967, Taf. XIII:1-5.

jak je podle *K. Motykové Šneidrové (1967, 14)* zachycuje hrob 27 z Dobřichova-Pičhory. Takovou teorii také posiluje naše „archaická“ trubkovitá spona inv. č. 1070/8b v původním počátečním tvaru a její podobnost s provinciálními sponami.

Odlišná je bronzová „trubkovitá“ spona **inv. č. 52666** (d. 32 mm; *Tab. 16:7; Foto 1:3*) z **rozrušených hrobů**. *B. Svoboda (1948, 63, pozn. 8)* totiž z Ohnišťan uvádí (bohužel bez inv. č.) sponu s křivulovitě zduřenou hlavicí, která je rozdělena příčně probíhajícím ostrým lomem. Podle jeho popisu se jedná právě o tento exemplář. Podobné spony **Almgren 74/75** s takto členěnou hlavicí byly považovány²¹ za přechodný tvar mezi staršími typy spon (A 67) a sponami trubkovitými (**Obr. 13:74-75**) (*Svoboda 1948, 63, pozn. 6-7*). Lučičk našší bronzové jednodílné spony je rozdělen diskovitým uzlíkem o větším průměru. Podle *K. Motykové-Šneidrové (1967, 34)* je zdoben vloženým stříbrným drátem, který však není pro korozi vidět nebo se jedná o napodobeninu drátu. Tutěž výzdobu předpokládám i kolem hlavice spony. Tyto „přechodné“ spony mají také často hlavicí ovinutou tětivou, stejně jak je tomu u našeho nálezu (*Svoboda 1948, 63*). Dlouhé vinutí dochované na jedné straně je opatřeno železnou osou. Tyto rané varianty „trubkovitých“ spon s více nebo méně vakovitou či trubkovitou hlavicí²², které jsou charakteristické pro celou oblast przeworské kultury, se vyskytují nejčastěji ve Velkopolsku a Slezsku a pocházejí z hrobových celků datovaných do stupně B1b (*Dąbrowska 1998, 151*). Pěkné analogie, ale zdobené kroužky, jsou mi k našemu exempláři známy např. z rozrušených hrobů z Vracova (okr. Hodonín) (**Obr. 13:1**) (*Peškař 1972, Taf. 13:1, 54, 84*) nebo ze slovenské lokality Sládkovičovo (okr. Galanta), kde se spona nacházela v bohatě vybaveném hrobě mj. se soupravou naběračky a cedníku (*Kolník 1980, CXXXVIII:32*). *H. Preidel*²³ připsal spony A 74/75 první třetině 1. stol. Také *A. v. Müller*²⁴ soudí, že tomuto typu podobné formy se objevují již kolem zlomu letopočtu a udržují se po celé 1. století (*Peškař 1972, 83*). Naopak *B. Svoboda (1948, 63, pozn. 7)* je na základě výskytu v bohatých hrobech (např. Lübsow) s importovanými nádobami datuje až na konec 1. století. Dataci můžeme tedy shrnout do rozmezí **stupňů B1-B2a**. Na druhé straně sám *B. Svoboda* na základě zjištění, že se u nás tyto spony objevují současně s pravými sponami trubkovitými, uvažuje, že spony A 74/75 nemusí být typologickým předchůdcem, ale spíše jen vedlejším napodobujícím tvarem, který se udržuje vedle pravých spon trubkovitých. Jako příklad takového složení a „soužití“ spon uvádí právě pohřebiště v Ohnišťanech (*Svoboda 1948, 63, pozn. 8*).

²¹ *Almgren 1923, 39-42; Preidel 1928, 96; Preidel 1930, 32-33.*

²² *Liana 1970, 443, tab. III:8.*

²³ *Preidel 1928, 96-97.*

²⁴ *Müller von 1957, 23.*

6.2.1.3. Spona s vysoko klenutým lučíkem

Kromě železného hrotu kopí a zlomku nože obsahoval **hrob 9** železnou sponu s vysoko klenutým lučíkem. Na rozšířené hlavici je patrný zbytek vinutí. Přestože je tvar nožky a patky zakryt rzí, je na spodní straně lučíku zřetelná část diskovitého, patrně bronzového uzlíku (44 x 33 mm; **inv. č. 52644; Tab. 6:2**). Protože je spona zkorodovaná, jen těžko ji jsme schopni zařadit k příslušnému typu. Svým značně vysoko klenutým lučíkem spadá snad ještě mezi spony pozdně laténské konstrukce z časné doby římské (**stupeň B1**) (např. Almgren 2) (*Droberjar 1997, Obr. 6*). *K. Motyková-Šneidrová (1967, 34)* nález datuje naopak do stupně B2.

6.2.2. SOUČÁSTI OPASKU

Z **rozrušených žárových hrobů** máme **3** předměty, které byly součástí opasku. Z důvodu absence hrobových celků se však můžeme jen domnívat, zda **přezka, nákončí řemene a obdélková destička s nýty** tvořily původně celek (**Tab. 15:1-3**), tedy jednotlivé součásti jednoho opasku (inv. č. 52658, 52667 a 52686). Existují ale analogie a rekonstrukce, které by tuto možnost s vysokou pravděpodobností připouštěly (*Madyda-Legutko 1984, 103-105, pozn. 39, Ryc. 5:2; Laux 1992, 324-325, Abb. 6*). Tento problém pojednávám níže (viz kap. 6.2.2.4.).

6.2.2.1. Přezka se zesíleným vnitřním okrajem rámečku

Základní součástí opasku byla bronzová přezka, která se skládá z jednodílného podkovovitého rámečku se zesíleným vnitřním okrajem a obdélkovité destičky se čtyřmi nýty v rozích (40 x 35 mm) („Krempenschnalle“). Rámeček je zdoben kroužky a po okraji drobnými rýhami, a jeho vnitřní zesílený okraj přesekáváním (**inv. č. 52658; Tab. 15:1; Foto 3:1**). *R. Madyda-Legutko (1986, 43, 129, č. 330, 221, Karte 28:330)*, která zpracovala přezky celého barbarika, řadí nález z Ohnišťan do své **skupiny F – typ 3**. Pro celou skupinu F (typy 1-8) je příznačný právě zesílený vnitřní okraj rámečku (proto označení „Krempenschnallen“) a vyskytuje se hlavně u přezek s půlkruhovitým rámečkem. Přezky této skupiny jsou opatřeny vždy rovným trnem, který však u našeho exempláře chybí. Známé přezky typu 3 mají jednodílný rámeček připevněný k pravouhlé destičce opatřené 2, 3 nebo 4 nýty. Je třeba říci, že přezky s půlkruhovitým rámečkem a zesíleným okrajem jsou charakteristické především pro **ženský**

oděv, a to hlavně v labsko-germánském okruhu a wielbarské kultuře (*Madyda-Legutko 1986*, 43-45, Tafel 12).

Z celé Evropy uvádí R. Madyda-Legutko vedle našeho nálezu pouze dalších pět exemplářů typu 3 (skupina F) ze 4 lokalit. Pocházejí hlavně z hrobových celků západobaltské kultury stupně B2, z území dnešního severního Polska: **Mojtyny**²⁵ (voj. Olsztyn, hr. 40) a Kalinin-gradské oblasti Ruské federace: **Kovrovo** (okr. Primorsk, hr. 10, 11a), **Polesie**²⁶ (okr. Gurevsk, hr. 23). Z etnického hlediska se jedná o kulturu baltských kmenů. Čtvrtá lokalita, **Starogard Gdański** (voj. Gdaňsk), odkud pochází přezka mimo hrobový celek, se nachází v oblasti wielbarské kultury (**Obr. 14:B**) (*Madyda-Legutko 1986*, 43, 221, Fundliste 6, Karte 28:618, 856, 871 a 741). Nález z první jmenované lokality je výjimečně železný, ostatní jsou vyrobeny z bronzu a jejich rámeček nese výzdobu ve formě trojúhelníků (**Obr. 14/A:1**). Exemplář z Polesie je stejně jako náš nález zdoben kroužky (**Obr. 14/A:2; Foto 3:1c**). S ohledem na výskyt spon v hrobech na těchto lokalitách, datuje R. Madyda-Legutko (1986, 43) přezku z Ohnišťan do **stupně B2**.

Z prostorového výskytu analogických nálezů je patrné, že přezka z Ohnišťan představuje import z cizí oblasti. Doplňky oděvu (spony, přezky, kování opasků) často reprezentují regionální kroj a jejich výskyt bývá proto prostorově ohraničen. Takovou součást nalezenou v cizím prostředí však nemůžeme jednoznačně chápat jako doklad obchodu. Se součástmi kroje se totiž zpravidla neobchoduje. Jedná se spíše o doklad pohybu jednotlivce či skupin. Provdávání žen a jiné případy jsou uváděny písemnými prameny (*Salač 2008*, 67). Ačkoli mohla být přezka jen donesena jako suvenýr z daleké cesty, můžeme ji pokládat za doklad vnitrogermánských dálkových kontaktů a vztahů. V našem případě lze uvažovat i o styku s jiným etnikem (baltské kmeny).

Nebereme-li v úvahu, že v poslední době mohlo dojít k objevení nových exemplářů, je nález z Ohnišťan v jižnější části střední Evropy jediným exemplářem svého druhu (**Obr. 14:B**).

6.2.2.2. Profilované nákončí

Nezbytnou součástí opasku byla nákončí řemene („Riemenzunge“), která měla usnadnit provlékání řemenového konce přezkou a zabránit jeho kroucení. Nejčastěji se vyráběla z bronzu (*Droberjar 2002*, 206). Naše bronzové nákončí je z úzké tyčinky, která se směrem nahoru rozšiřuje a v pohledu ze strany rozštěpuje na dvě destičky původně spojené nýtem.

²⁵ Hollack – Peiser 1904.

²⁶ La Baume 1944, Abb. 5:g.

Nýt a koncová část, kde byl uchycen řemen, dnes chybí. Opačná spodní část je bohatě profilovaná ozdobnými, velikostně odstupňovanými vývalky diskovitého a hruškovitého tvaru (d. 51 mm; **inv. č. 52667**; **Tab. 15:3**; **Foto 3:2**). Jelikož dosud postrádáme podrobnou typologii nákonců, můžeme náš exemplář zařadit pouze rámcově (*Droberjar 2006*, 626). Musíme proto pracovat se starší literaturou. A. v. Müller (1957, 42) dělí nákončí starší doby římské na plochá a profilovaná. Profilovaná, která nás zajímají, řadí do své **skupiny A**, zatímco plochá do skupiny B.

Podobně tvarovaná nákončí, nejčastěji po jednom, výjimečně po dvou, najdeme v hrobech v Čechách i zahraničí²⁷, někdy i s ostatními prvky opasku (přezka, destičky), a to i v hrobech bohatých, kde bývají vyrobena z drahého kovu²⁸ (**Obr. 15:6**). Profilovaná nákončí jsou v barbariku všeobecně rozšířená a to hlavně ve Šlesvicku-Holštýnsku, Pomořanech a západním Prusku (*Müller von 1957*, 42). Známý jsou i z provinciálního prostředí, zejména z oblasti římského limitu (*Oldenstein 1976*, 144-147, Taf. 36:313). V barbariku se mi přímou analogii podařilo najít na severoněmecké lokalitě Darzau, která v porovnání s naším nákončím postrádá pouze jeden diskovitý vývalek (*Hostmann 1874*, Taf. XI:7). Shodně tvarované, ale užší, je také kování z Tvršic (okr. Louny) z rozrušených hrobů (*Motyková-Šneidrová 1965a*, 131, obr. 14:11). Nákončí se nejčastěji nacházejí v nálezových souvislostech stupně B2 i B1 (*Müller von 1957*, 42). Do **stupně B2** řadí naše nákončí K. *Motyková-Šneidrová (1967, 34, Taf. V:13)*.

6.2.2.3. Kování v podobě obdélníkové destičky se 4 nýty

Další bronzovou součástí opasku byla obdélníková destička („Cingulumplatte“) o rozměrech 24 x 33 mm (síla plechu cca 1 mm) se čtyřmi nýty v rozích, jež přichycují druhou destičku ze železa na opačné straně. Vnější destička je orámována rytým větvičkovým vzorem (**inv. č. 52686**, **Tab. 15:2**; **Foto 3:3**). Právě kování z Ohnišťan bylo B. Novotnému (1955, 253) známo jako jediná česká analogie k podobnému nálezů z bohatého kostrového hrobu v Praze-Bubenci, který byl objeven v roce 1948. Jako zahraniční analogie B. Novotný uvádí kování z německých lokalit Bornitz a Marwedel²⁹ (knížecí hrob I.) (**Obr. 15:7**). Autor se domnívá, že účel těchto kování nebyl jen výzdobný, ale pravděpodobně sloužila k zasunutí přebývajících

²⁷ např. **Kostelec nad Labem** (okr. Mělník), rozr. hr. (*Motyková-Šneidrová 1967*, 24, Taf. XXXIII:9); **Třebusice** (okr. Kladno), hr. 115 (*Droberjar 2006*, 631, obr. 21:22); ; Německo: **Kemnitz** (Kr. Potsdam-Land), hr. 121 (*Geisler 1974*, Taf. 9:121/6-7); **Fohenferchesar** (Kr. Brandenburg-Land), hr. 332 (*Müller 1962*, Taf. 68:332f); Polsko: **Odry** (voj. Bydgozcz), kurhan 4, hr. 1 (*Kmieciński 1968*, Tab. XVIII:E).

²⁸ **Marwedel** (Kr. Lüchow-Dannenberg), kostrový knížecí hrob I: 3 stříbrná nákončí (*Laux 1992*, Abb. 7:5-7).

²⁹ *Laux 1992*, Abb. 7:4, Abb. 6.

konce řemene. Právě u bubenečského nálezu značná mezera mezi plíšky na takovou možnost poukazuje. Ke stejnému účelu mohl sloužit také exemplář z Bornitz, který měl navíc další vnější destičku (Novotný 1955, 253-254). Naopak F. Laux (1992, 323-325) považuje kování z Marwedel za destičku, ze které visely z opasku jednotlivé řemeny zakončené profilovanými nákončími; destička a všechna tři nákončí jsou ze stříbra (*Obr. 15:5-7*). Řadu kování podobné velikosti (i čtvercové) a výzdoby (orámování) nejdeme také v nálezech z bažiny Thorsberg (Německo) (*Raddatz 1957, Taf. 11:8-15*). Tvarem a funkcí odpovídají tyto destičky spolu s jejich obměnami, římským kováním opasku (cingulum; odtud označení „Cingulumplatten“) (*Raddatz 1957, 77*).

6.2.2.4. Pokus o rekonstrukci opasku

Jak bylo řečeno výše, nabízí se možnost, že tyto 3 součásti (přezka, nákončí a destička-cingulum) tvořily původně jeden opasek. Díky pokusu o rekonstrukci opasků a jejich rozboru, provedených R. Madydou-Legutko (1984, Ryc. 5:2) víme, že přezky se zesíleným vnitřním okrajem („Krempenschnallen“) byly doplněny jedním, řidčeji dvěma nákončími a kůže opasku byla někdy pobita plíšky pravoúhlého tvaru o různé velikosti. Z germánských pohřebišť známe řadu hrobových celků, které obsahovaly jedno bohatě profilované nákončí a různě zdobenou i hladkou přezku se zesíleným vnitřním okrajem. Na rozdíl od našeho nálezu se však jedná většinou o přezky dvoudílné (tj. rámečkem je provlečena osa)³⁰ (*Madyda-Legutko 1984, 103-105, pozn. 39*). Přesto jsou profilovaná nákončí nacházena i s přezkami jednodílnými³¹. Méně dokladů máme pro kombinaci těchto dvou částí s výše zmíněnými doplňkovými kováními pravoúhlého tvaru (cingula). Jednalo se o podlouhlé obdélníkové (i zdobené) destičky přichycené po obvodu pasu nejčastěji dvěma i více nýty. Takto „ucelený“ opasek se vyskytl na lokalitách wielbarské³² a przeworské kultury³³, jakož i v polabském okruhu³⁴ (*Madyda-Legutko 1984, 105*).

³⁰ např. Německo: **Fohrde** (Kr. Brandenburg-Land), hr. 12, 198 (*Müller 1962, 15, Taf. 4:12d, j, 44-45, Taf. 44:198d,e*); **Kemnitz** (Kr. Potsdam-Land), hr. 694 (*Geisler 1974, 78, Taf. 68:694/4-5*); **Lindau-Sorge** (Kr. Zerbst), hr. 430 (*Voigt 1940, Taf. XXX:3,4*); **Hornbek** (Kr. Herzogtum-Lauenburg), hr. 867 (*Rangs-Borchling 1963, 150, Taf. 89:867b, e*); Polsko: **Odry** (woj. Bydgoszcz), kurhan 4, hr. 1 (*Kmieciński 1968, Tab. XVIII:E,G*).

³¹ hroby 332 a 176 na německých lokalitách **Fohenferchesar** a **Fohrde** (Kr. Brandenburg-Land) obsahovaly nezdobený rámeček jednodílné bronzové přezky a profilované nákončí velice podobné našemu (*Müller von 1962, 65, Taf. 68:332c, f, 41, Taf. 40:176c, d*).

³² např. **Odry** (woj. Bydgoszcz, Polsko), kurhan 4, hr. 1 (*Kmieciński 1968, Tab. XVIII:E,F,G*).

³³ např. **Starachowice** (woj. Kielce, Polsko), hr. VI (*Jamka 1959, Ryc. 16:j,p,r*).

³⁴ např. **Lindau-Sorge** (Kr. Zerbst, Německo), hr. 430 (*Voigt 1940, Taf. XXX:3-5*); **Fohrde** (Kr. Brandenburg-Land), hr. 198 (*Müller 1962, Taf. 44:198d,e,g*).

Téměř přímou analogii ke všem třem součástem našeho opasku ale známe z již zmíněné lokality **Polesie** (okr. Gurevsk, Kaliningradská oblast) nacházející se v oblasti západobaltské kultury. Zdejší **hrobový celek 23** obsahoval jednoduchou přezku našeho typu (skupina F – typ 3) s rámečkem zdobeným kroužky a rýžkami, téměř shodně profilované nákončí a dvě plechové obdélníkové destičky s nýty (cingula) (**Obr. 15:1-4**) (*La Baume 1944*, 3, Abb. 5:d,g,n,o). První destička je stejně jako ta z Ohnišťan opatřena v každém rohu nýtem, není však zdobená. Druhá je sice po okraji opatřena rýhami, ale jedná se o jiný typ se třemi nýty na kratší straně. Destičku zdobenou orámováním naopak najdeme na lokalitě Marwedel I; stejně jako tři tam nalezená profilovaná nákončí byla ze stříbra (**Obr. 15:6-7**). Přestože zde přezka chyběla, podle analogií ji lze doplnit některým druhem přezky se zesíleným vnitřním okrajem („Krempenschnalle“) (*Laux 1992*, 324-325, Abb. 7:4-7). Jak takový opasek mohl vypadat ukazují *R. Madyda-Legutko (1984, Ryc. 5:2)* a *F. Laux (1992, Abb. 6)* (**Obr. 15:5**).

6.2.3. OSTATNÍ SOUČÁSTI ODĚVU

Za ozdoby oděvu můžeme považovat také několik **bronzových kroužků (8)**, které tvořily spojovací články opasku, dále **skleněné korále (5)**, sloužící jako ozdoba krku, a **prolamované kování**, které snad původně zdobilo římský koňský postroj, ale mohlo být, a patrně bylo, součástí oděvu.

6.2.3.1. Kruhové mezičlánky opasku

Z **rozrušených hrobů** pochází celkem **8** různě velkých uzavřených **kroužků** z bronzové tyčinky – kruhových mezičlánků z opasku. Prvních 5 je kruhového průřezu, přičemž první dva jsou téměř shodného vnějšího průměru a průřezu (Ø 34,5 a 34 mm; **inv. č. 52659-52660; Tab. 15:4-5**), další dva jsou odlišné (Ø 24 a 26 mm; **inv. č. 52661-52662; Tab. 15:6-7**). Poslední se výrazně liší od ostatních nejen svým větším průměrem a mohutnějším průřezem tyčinky, ale i světlezelenou patinou (Ø 42 mm; **inv. č. 52683; Tab. 15:11; Foto 6:3**). Zbývající 3, v průřezu na vnější straně oblé, na vnitřní rovně odříznuté, mají přibližně shodný průměr (Ø 27,5, 26, 26 mm; **inv. č. 52663-52665; Tab. 15:8-10; Foto 6:4**).

Protože většina analogických nálezů jak železných, tak bronzových, pochází ze žárových hrobů, nevíme s jistotou, na jakém místě a proč byly kruhy na opasku nošeny (*Motyková-Šneidrová 1965*, 122). Navíc se v hrobech vyskytují nejčastěji pouze v jednom či dvou kusech

bez jakýchkoli doplňkových zápon či návleček³⁵, prostřednictvím kterých by byly kruhy na vlastním koženém opasku upevněny. Stejně tomu je i u některých bohatých hrobů (např. Zliv; *Droberjar 2006*, obr. 41:18). Na způsob nošení však poukazuje např. kostrový hrob z Kutné Hory-Sedlce (okr. Kutná Hora), kde v pase nebožtíka ležely rovnoběžně vedle sebe 3 bronzové kruhy. Každý z nich je po obou stranách provlečen v očka, která jsou přichycena k podlouhlé destičce. V místě kontaktu očka a kruhu jsou mezičlánky silně opotřebovány, což svědčí patrně o nošení těžkého předmětu, snad meče (**Obr. 16:1-2**) (*Motyková-Šneidrová 1965*, 122; *táž 1963*, Taf. IX:11,13-14; *Čížmář – Valentová 1979*, obr. 1:7-8). Naopak naše exempláře jsou beze stop opotřebení. Byly tedy k opasku upevněny jiným způsobem než zmíněné kruhy z Kutné Hory-Sedlce, např. kůží či jiným organickým materiálem. Ohnišťanské kruhy patrně také pocházejí z několika rozrušených hrobů. Další rekonstrukce těchto druhů opasků nabízí také *R. Madyda-Legutko (1984, Ryc. 1:2-3,8)*.

K. Motyková-Šneidrová 1967 (34, Taf. V:4,9) řadí všechny naše exempláře do stupně B2. Výše zmíněný hrob z Kutné Hory-Sedlce je však sponami s očky datován do stupně B1. Do stejného časového období spadají např. také hroby 31 a 32 z Dobřichova-Piňhory a hroby 4 a 61 z Neubrandenburgu, z nichž každý byl vybaven jedním bronzovým kruhem (viz pozn. 35). Proto bych naše exempláře zařadil spíše do rámce **stupně B1**. Je však třeba říci, že se stejné bronzové i železné kruhové mezičlánky v hrobech objevují relativně pravidelně po celou dobu římskou a stěhování národů (*Droberjar 2002*).

6.2.3.2. Fajánsové rýhované korále soudkovitého (melounovitého) tvaru

Rozrušené žárové hroby poskytly celkem **5 původně tyrkysově modrých fajánsových** korálků soudkovitého či melounovitého tvaru („melonenförmige Perlen“) se svisle rýhovaným povrchem a kruhovým otvorem. Barva je dnes zakryta bílým povlakem. Jejich výška se pohybuje od 10 do 15 mm (**inv. č. 52668-52672; Tab. 16:1-5; Foto 4:5-7**). Velikostí a tvarem se výrazněji liší inv. č. 52668-52669 (**Tab. 16:1-2**). Nálezy z Ohnišťan zmiňuje ve své obsáhlé práci o korálcích ve středoevropském barbariku polská autorka *M. Tempelmann-Maczyńska (1985, 41, pozn. č. 146, 118, 259, č. 511, 177, č. 511, Tafel 39:511)* a řadí je mezi korále **skupiny XVIII – typ 171**. Tento typ se vyznačuje právě svým charakteristickým materiálem – modrou fajánsí (**Obr. 18/A:171**). Jedná se o jemně porézní keramickou hmotu, která

³⁵ např. **Dobřichov-Piňhora** (okr. Kolín), hr. 31, 32 (*Droberjar 1999*, Taf. 39:31/6 a 32/2); **Třebusice** (okr. Kladno), hr. L/62 (*Motyková-Šneidrová 1963*, Beilage 3:47-48; **Neubrandenburg** (Německo), hr. 4, 61 (*Leube 1978*, Taf. 3:4/c,d, Taf. 17:61/c); **Sládkovičovo I** (Slovensko, okr. Galanta), hr. 32 (*Kolník 1980*, Taf. CXXXVIII:32/i).

je překryta neprůhlednou bílou olovnato-ciničitou glazurou. Fajáns byl vyráběn z písku s přísadou hlíny nebo vápna. Fajánsové výrobky také tak snadno nepodléhají žáru pohřební hranice a dochovávají se ve větším počtu než předměty ze skla (*Tempelmann-Mączyńska 1985*, 13).

Fajánsové modré korále typu 171 patří v barbariku k velmi početným druhům a jsou rozšířeny především mezi Labem a Vislou. Nálezy ukazují na vysokou koncentraci zvláště v oblasti przeworské kultury a zdá se, že právě tento typ byl v této kultuře oblíben a upřednostňován. Rovněž časté jsou v labsko-germánském okruhu a východním Pomořansku (**Obr. 18:B**) (*Tempelmann-Mączyńska 1985*, 42, 110, Taf. 39). Vedle Ohnišťan jsou v Čechách známy jen z několika málo lokalit (2 nebo 5 kusů v jednom hrobě)³⁶ (*Tempelmann-Mączyńska 1985*, Taf. 39:495, 509, 521). Přesto jsou korále melounovitého tvaru se svislými rýhami pro Čechy ve starší době římské typické. Melounovité korále různých typů a barev jsou také hojně zastoupeny v provinciálním prostředí, jak ve vojenských kastelech, tak na sídlištích a pohřebištích (*Tempelmann-Mączyńska 1985*, 127-128). Jen těžko jsme v současnosti schopni určit, kde byly jednotlivé typy korálů a perel (nejen náš typ 171) vyráběny. Na římském území je písemně i archeologicky doloženo jen několik málo sklářských dílen, u kterých se předpokládá i výroba korálů. Ojediněle je taková dílna doložena i v barbariku (*Tempelmann-Mączyńska 1985*, 132-134).

Na základě hrobových (hlavně kostrových) nálezů lze obecně říci, že náhrdelník byl většinou tvořen jen několika korály. Ty zaujímaly nejčastěji jen prostřední část šňůry a zbytek byl buď prázdný, nebo zdoben organickými materiály. Germánským obyvatelstvem střední Evropy byl také upřednostňován náhrdelník z typově i barevně odlišných korálů, často v kombinaci s kovovými přívěsky různého druhu. Původní pořadí ozdob a korálů však lze často jen těžko rekonstruovat. Přestože se náhrdelníky vyskytují i v mužských hrobech, jsou charakteristické především pro **hroby ženské** (*Tempelmann-Mączyńska 1985*, 137-146).

Nějbvětší výskyt korálů typu 171 je omezen na **stupeň B2**, kde se objevují s různými druhy spon tohoto stupně (mj. např. sedmkrát s trubkovitou sponou). Méně častěji se objevují ve stupni B2/C1. Ostatní hrobové, sídlištní a ojedinělé nálezy datované jinak než sponou, spadají do rozmezí stupňů B1 – B2/C1 (*Tempelmann-Mączyńska 1985*, 41-42, pozn. 142, Tabelle 8). Do stupně B2 datuje korále z Ohnišťan také *K. Motyková-Šneidrová (1967, 34, Taf. V:10-11)*.

³⁶ **Dobřichov-Třebická** (okr. Kolín), hrob bez celku: **2 korále** s celou řadou jiných druhů (*Píč 1892*, Tab. XXXIX:11,13); **Modřany** (Praha 4), žárový hrob: **5 korálů**, hliněná nádoba, 1 bronz. a 2 neurčitelné žel. spony a římská spona (*Svoboda 1948*, Taf. 12:1-8; *Sakař 1970*, Fig. 21:4-9); **Praha-Vysočany** (Praha 9), žárový hrob (stupeň B2b): **2 korále**, hliněná nádoba, žel. spona trubkovitá a s válcovitou hlavicí, zlomky dvou mladších stříbrných vendických spon, bronz. jehlice, kování opasku, skleněné a kamenné korále, 2 žel. klíče a nůž (*Motyková-Šneidrová 1967, 39; Droberjar 2002, 265*).

6.2.3.3. Skleněný korálek

Ve Staré sbírce Národního muzea je uložen skleněný korálek ze *zelenavého skla*, který je obdélníkového průřezu s kruhovým otvorem (\emptyset 13, síla 8 mm; **inv. č. 398962**; **Tab. 17:3**) (*Vokolek 2004*, 48, tab. 64:3). Tvarem a barvou náleží **skupině II – typům 32, 36, 42** podle *M. Tempelmann-Maczyńské (1985, Taf. 1:32, 36) (Obr. 18/A: 32, 36, 42)*. Velikostí se však blíží spíše typu 36 nebo 42. Korále typu 32 jsou dosud známy z přechodného **stupně B2/C1**, naopak typy 36 a 42 jsou typické pro pozdní dobu římskou a stěhování národů. Obecně jsou korálky skupiny II příznačné především pro pozdní dobu římskou a následující období (*Tempelmann-Maczyńské 1985, 29*). Uvedené místo nálezu („Ohnišťany – po obou stranách silnice do Podlesí“) dokládá, že byl korálek nalezen v místě našeho pohřebiště. Z tohoto důvodu by mohl tento nález naznačovat, že pohřebiště v Ohnišťanech bylo využíváno ještě v období markomanských válek, nebo i později.

6.2.3.4. Ozdobně prolamované kování

Na pohřebišti byl nalezen velice zajímavý předmět, který měl být součástí nejistého **hrobu 2 (?)**. Jedná se o ozdobně prolamované kování z **postříbřeného** (stříbrného) či **pocíněného** tenkého proužku plechu, který je symetricky vykrojen do srdcovitých tvarů zakončených kosodélníkovými ploškami s nýty opatřenými hřibovitými hlavičkami. Středem kování je kruhová část s obdélníkovitě prolomeným otvorem (d. 42 mm; síla 1 mm; **inv. č. 52677**; **Tab. 2:8**).

Není však jisté, k čemu předmět sloužil a čeho byl součástí. Nýty po obou stranách ukazují, že byl každopádně na něčem připevněn. Z analogií, které se mi podařilo zjistit, vyplývá, že mohl sloužit jako ozdoba koňského postroje i oděvu. Podobně tvarovaná kování sloužila jako ozdoba řemene (popruhu) koňského postroje, užívaného římskou kavalerií (vojenským jezdectvem). Dosvědčují to nálezy z římských vojenských táborů³⁷, odkud pochází celá řada bronzových kování se srdcovitě i jinak tvarovanými křídly. Většinou jsou opatřena dvěma kruhovými otvory na koncích a jedním uprostřed, které sloužily k prostrčení nýtu a k upevnění na řemen (**Obr. 16:5-12**). Jiné exempláře, opatřené zesponu již přiletovanými úchyty a trochu tvarem odlišné od našeho, jsou pocíněné či postříbřené a zdobené rostlinnými motivy

³⁷ např. **Vindonissa** (dn. Windisch, Švýcarsko) (*Unz – Deschler-Erb 1997, 47, Taf. 64:1820-1823*); **Augsburg-Oberhausen** (Německo) (*Hübener 1973, 74, Taf. 21-23, 27-28*).

provedenými niellem³⁸ (**Obr. 16:13**) (*Unz – Deschler-Erb 1997*, 47; *Jenkins 1985*, 149, Fig. 12). I když to není patrné, náš exemplář, je jak se zdá také pocíněný či postříbřený. Podle rekonstrukcí byly řemeny římského postroje z tiberiovsko-klaudijského a flávijského období těmito drobnými kovánými přímo posety (**Obr. 17**) (*Stephenson – Dixon 2003*, Reconstruction 9, 13). Předmět podobný našemu se mi podařilo najít také na území barbarika. V již jmenovaném hrobě 23 z lokality **Polesie** (okr. Gurevsk, Kaliningradská oblast) se dochovaly základní komponenty germánského koňského postroje s celou řadou součástí a velice podobnými kovánými z bronzu, kterých bylo celkem pět (**Obr. 16:14**). Hrob je datován do stupně B2 (*La Baume 1944*, 3, Taf. Abb. 5:1). Z tohoto hrobu mimo jiné pochází také analogická přezka s nákončím a destičkami opasku (viz kap. 6.2.2.4.). Kování, hojně nalézáná v římských táborech (viz výše), někteří autoři naopak považují za ozdoby oděvu (*Hübener 1973*, 74, Taf. 21-23, 27-28). Z Čech je mi známo téměř shodně tvarované kování pouze z kostrového hrobu z Kutné Hory-Sedlce, datovaného do stupně B1 (**Obr. 16:3**). Další zde nalezená kování jsou tvarově podobného charakteru (**Obr. 16:4**) a všechna byla patrně původně připevněna na opasku (*Motyková-Šneidrová 1963*, 26, Taf. 15-17; *Leminger 1908-1909*, 78-79, Obr. 6). Podobný je např. také podlouhlý předmět z žárového hrobu U4 ze Stehelčevse (okr. Kladno), který je sice jinak tvarován, ale je otvory členěn do tří částí (stupeň B1) (*Motyková 1981*, 355, Abb. 10:5). Žádné kování z výše jmenovaných lokalit však nemá ve střední kruhové části prolomený otvor ve tvaru obdélníku, jako náš exemplář. Otázkou je k čemu otvor sloužil.

Podle všeho se zdá, že kování z Ohnišťan je římským výrobkem a původně sloužilo jako ozdoba řemene koňského postroje užívaného římskou jízdou. Předmět však nakonec skončil jako „suvenýr“ u Germánů a byl jimi druhotně užíván jako ozdoba oděvu (opasku). Že zdobil koňský postroj i ve zdejším barbarském prostředí, se však také nedá vyloučit.

Ačkoli *K. Motyková-Šneidrová* (1967, 34, Taf. V:3) datuje kování z Ohnišťan do stupně B2, přiklonil bych se spíše k *E. Droberjarovi* (2006, 687-688, č. 41), který řadí kování do **stupně B1**. To časově koresponduje i s některými výše jmenovanými lokalitami.

³⁸ niello: dekorativní vykládání kovů (hl. stříbra) směsí na bázi mědi, olova a jiných látek, která se zatavuje do vyhloubeného vzoru.

6.2.4. KOVÁNÍ PICÍHO ROHU

V nejistém hrobě 2 (?) máme předmět, který byl bezpochyby součástí picího rohu – **koncové kování**. Jeho součástí byl patrně i **kroužek s očkem** ze stejného hrobu, a možná i **plechový okrajový zlomek**, který však také může patřit bronzové nádobě.

Picí roh, který je u Germánů doložen i písemnými zprávami antických autorů, byl tvořen vlastním často volským (nebo dřevěným) rohem a několika ozdobnými, zejména bronzovými kováními. Širší strana (ústí) byla pro snadnější popíjení opatřena okrajovým kováním (okutím), opačná zahrocená strana, byla zakončena vázičkovitě tvarovaným koncovým kováním (nákončím). Pomocí závěsu, který byl tvořen řemenem (i pobitým kováními) nebo několika kovovými články, byly rohy nošeny přes rameno nebo zavěšené na opasku. Nálezy pozůstatků picích rohů jsou častým milodarem zejména **mužských**, vzácněji i ženských hrobů. Nejvíce nálezů se omezuje zejména na 1-2. století. Početné rozšíření různých kování v Čechách v horizontu Marobudovy říše poukazuje v tomto ohledu na významné postavení Čech. Uvažuje se i o jejich místní výrobě. Koncem starší doby římské tyto nádoby mizí (*Droberjar 2002, 237-238*).

6.2.4.1. Koncové kování (nákončí)

Z nejistého **hrobu 2 (?)** je dochováno bronzové silně olámané spodní (koncové) okutí picího rohu, které je vázičkovitě zduřené a diskem oddělené od vlastní objímky. Široký kuželovitý podstavec je odstupňován (d. fr. 31 mm; **inv. č. 52679; Tab. 2:6; Foto 10:1**). Taková nákončí uzavírala užší zahrocenou stranu picího rohu. Podle *J. Andrzejowského (1991, 30, 89, č. 220, Mapa 32:220)*, který se dosud nejpodrobněji věnoval typologii a rozšíření, patří kování z Ohnišťan k jeho **typu Andrzejowski D2d**. Tento typ je charakterizován zvláště objímkou, pomocí níž je nákončí spojeno s rohem – je tvořena třemi značně dlouhými kovovými listy (až 13 cm) a nýty připevněna k rohu (**Obr. 19/A:8**). U našeho exempláře však objímka s listy není dochována. Většina kování typu D2d pochází z výbav bohatých hrobů lubieszewské skupiny, kde se vyskytují v páru (např. Marwedel I, Juellinge I, Hamburg-Marmstorf) nebo méně častěji jednotlivě (např. Řepov). Protože jednotlivé páry kování vykazují také jisté odlišnosti a vlastní tvarové charakteristiky, lze soudit, že byly některé kusy vyráběny na zakázku (*Andrzejowski 1991, 30, Ryc. 5:j-m*).

Je zajímavé, že i přes velké geografické rozšíření typu D2d ve střední a severní části Evropy a ve Skandinávii (**Obr. 19:B**), reprezentují tato koncová kování chronologický horizont,

omezující se na **stupeň B2a**. Pouze nálezy z rozrušených objektů z Hamburгу a Ohnišť'an lze datovat jen do rámce **stupně B** (*Andrzejowski 1991*, 30, Mapa 11). Někteří badatelé datují kování z Ohnišť'an do stupně B1 (*Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Redlich 1977*, 118, č. 26, Tabelle 2 (s. 73), Beilage 4:26; *Droberjar 2006*, 687-688, č. 41).

6.2.4.2. Kroužek k zavěšení rohu

Z problematického **hrobu 2 (?)** pochází otevřený kroužek z mnohostranně hraněné bronzové tyčinky, zavěšený v ozdobně rýhovaném očku, které je utvořeno zahnutím odstupňované a hraněné tyčinky (Ø kroužku 29 mm; d. oka 18 mm; **inv. č. 52680; Tab. 2:7; Foto 10:2**). Protože se analogicky ztvárněný a velikostně shodný kroužek v očku vyskytl spolu s různými kováními picího rohu v bohatém hrobě v Řepově (okr. Mladá Boleslav) (**Obr. 19/A:7**), lze se domnívat, že i náš předmět byl součástí této nádoby na pití (*Waldhauser – Košnar 1997*, obr. na str. 78). Autoři tento kroužek, který je navíc přes oko prostrčen skrz destičku se čtyřmi nýty v rozích, nijak blížeji neinterpretují. Uvádějí jen, že pohřbený byl vybaven „zbytky ozdobného kování dvou rohů na pití včetně zařízení k řemínkům na zavěšení k opasku nebo na stěnu“ (*Waldhauser – Košnar 1997*, 138). Jelikož jsou kroužky pro připevnění rohu k řemeni běžně mnohem menšího průměru (*Andrzejowski 1991*, Ryc. 12-14), mohl by náš i řepovský exemplář sloužit opravdu k zavěšení rohu na stěnu či přímo k opasku. Tomu by nasvědčovala i dotyčná destička s nýty. Kroužek z Ohnišť'an datuje *K. Motyková-Šneidrová (1967, 34)* do **stupně B2**, což odpovídá nálezovému celku z Řepova, který je datován do stupně B2a.

6.2.4.3. Okrajové kování ústí picího rohu (?)

Z **hrobu 2 (?)** a **rozrušených hrobů** máme dva předměty, které mohly sloužit jako další funkční části picího rohu. Jedná se o bronzový plech s rovně ohnutým zesíleným okrajem, pod nímž je v otvoru prostrčeno očko, na kterém visí žárem poškozený kroužek. Oba konce tyčinky, z které je očko tvořeno, jsou na zadní straně plechu přehnuty (d. okraje 38 mm; Ø kroužku 22 mm; **inv. č. 52681; Tab. 2:9; Foto 10:3**). Dále je to kroužek z bronzové tyčinky, na vnější straně klenutý a vnitřní rovný, který je navlečen v očku tvořeném ohnutím oblé tyčinky, dnes ulomené (Ø kroužku 22 mm; oka 11 mm; **inv. č. 52682; Tab. 16:8; Foto 10:4**). Vzhledem ke shodnosti kroužků a oček je pravděpodobné, že obě **inv. č.** původně patřila k sobě. Podobné plechy, opatřené často dvěma kroužky, sloužily jako okutí ústí rohu, tedy jeho širší strany (**Obr. 19/A:1**) (*Andrzejowski 1991*, Ryc. 9:i, 10:c, 14:a-b,d). Okutí, oka a kroužky jsou ně-

kdy bohatě zdobené. Náš exemplář patří k jednoduchým příkladům. Kroužek shodný s našimi pochází např. z Dobřichova-Piřchory (okr. Kolín) z hrobu 9, kde byl uložen spolu s ostatními kováními z picího rohu. Kroužek je stejně jako naše exempláře otevřený a navlečen v očku se zahnutými konci. *E. Droberjar* (1999, 228, Taf. 27:9/7,10) ho však za součást picího rohu nepovažuje a popisuje ho s otazníkem jako kování skříňky. Jak je řečeno v kapitole 6.3.3.4., jmenovaný okraj s provlečeným očkem z Ohnišťan považuje naopak *V. Sakař* (1970, 36) za zlomek mísy. To se také nedá vyloučit. Oba předměty datuje *K. Motyková-Šneidrová* (1967, 34) do **stupně B2**.

6.2.5. NÁSTROJE

Z **hrobových celků** se nám dochovalo několik nástrojů běžné denní potřeby, jako jsou **nože (9)**, **nůžky (2)**, **hliněné přesleny (2)** a pravděpodobně **sekáč** (zahrnuty jsou i předměty z hrobového celku z Městského muzea Nový Bydžov). Vyskytly se zde však i dva nože, které se od ostatních výrazně liší a na ostatních pohřebištích stejného období také nepatří ke zcela běžným. Z vyjmenovaných nástrojů pochází z rozrušených hrobů pouze jeden nůž, bronzový.

6.2.5.1. Nože a sekáč

Nože patří k nejčastějším a nejběžnějším nálezům na pohřebištích starší doby římské. Pravděpodobně plnily funkci univerzálních nástrojů. Nejběžněji byly užívány železné nože rovné nebo mírně prohnuté, dlouhé cca 10 – 30 cm. U většiny bylo zapotřebí, aby byl trn (řap) vybíhající z čepele opatřen kvůli lepšímu držení střenkou ze dřeva nebo kosti. Ta se však nedochovává (*Droberjar 1999, 112, týž 2002, 217-218*).

Všechny nože (**9 kusů**), až na jeden bronzový, známe z 8 hrobových celků, tedy prakticky ze všech, které se z pohřebiště dochovaly (hrob 1, 3, 4, 6-9 a hrob inv. č. 1070/4-9). V každém hrobě je zastoupen **vždy jeden nůž** – spolu s jednou sponou (hrob 1, 3), se dvěma sponami (hrob 4, hrob inv. č. 1070/4-9), se sponou a kopím (hrob 9), s mečem a kopím (hrob 7) a se sekáčem (hrob 6). Z celkového počtu je **8 železných** a **1 bronzový**. Všechny železné, kromě jednoho (inv. č. 52637), který si zaslouhuje zvláštní zhodnocení a který pojednám níže, patří k běžně užívaným typům. Protože většina z nich je ve fragmentárním stavu a značně pokryta korozí, není možné všechny typologicky zařadit a rekonstruovat jejich původní délku. Lze jen konstatovat, že **všechny patří k rovným nožům s mírně zaoblenou spodní stranou čepele**. Celý nůž, dlouhý 115 mm, pochází jen z hrobu inv. č. 1070/4-9 (**Tab. 8:7**). Je však

nezvěstný a známe ho pouze z fotografie (*Foto 8:2*). Pouze dva fragmenty mají zachovalý trn (hrob 1, 7), který je u obou obdélníkového průřezu (*Tab. 2:2, 5:3*). Čepel dvou nožů je dole odsazena a řap plynule navazuje na týlní rovnou hranu čepele (*inv. č. 1070/4 a 52641; Tab. 8:7, 5:3*). Naopak čepel nože *inv. č. 52631* je odsazena oboustranně a konec řapu je navíc opatřen výčnělkem (*Tab. 2:2*). Z ostatních nožů zbyla často jen špička nebo část čepele (*inv. č. 52633, 52636, 52643, 52646; Tab. 3:2, 5, 4:3, 6:3*). Podle spolu nalezených spon a jiných předmětů lze nože datovat do **stupně B1** (hrob 3, 7-8) a **B2** (hrob 1, 4, 9) a hrob *inv. č. 1070/4-9* na rozhraní těchto stupňů.

Významné místo mezi těmito nástroji zauímají dva nože, které jsou oproti ostatním výborně zachovalé a výrazně se liší svým pečlivým zpracováním a jeden z nich i materiálem (bronz). První, patrně **železný**, uložený se sekáčem v **hrobě 6**, se zachovalým mírně obloukovitým ostřím má tyl čepele také obloukovitého tvaru. Mnohoúhelníkovitě hraněný řap, nebo v tomto případě spíše rukojeť, je zpočátku roztepána a zakončena třemi žebry a koncovým výstupkem. Rukojeť je ozdobena dvěma příčnými drážkami (jedna na rozhraní čepele a rukojeti, druhá asi uprostřed její délky). Špička chybí (d. 125 mm; *inv. č. 52637; Tab. 4:2; Foto 4:2*). Tento nůž, který náleží stupni **B1** (*Motyková-Šneidrová 1963, 40-41*), považuje *E. Droberjar* (2006, 687-688, č. 41) s otazníkem za lékařský skalpel (o této problematice viz níže). Druhý nůž, **bronzový z rozrušených hrobů**, má prohnutou čepel se zesíleným týlem a obloukovitým, částečně zachovalým ostřím. Rovná rukojeť je mnohoúhelníkovitě hraněná a zakončena kulovitými vývalky oddělenými prstenci. Špička chybí (d. 94 mm; *inv. č. 52648; Tab. 16:10; Foto 4:1*). V odborné literatuře se takto tvarovaný nůž nazývá **srpovitý nůž** („sichelförmiges Messer“) a některé z nich jsou považovány za břitvu k holení (*Droberjar 1999, 114*). Důležité je, že nože vyrobené z bronzu patří k méně častým až ojedinělým nálezům a vyskytují se spíše v bohatých hrobech s importovanými nádobami³⁹ (*Motyková-Šneidrová 1965, 135; Droberjar 2002, 217*). I když nejsou omezeny jen na tuto skupinu pohřbů, jeví se bronzové nástroje obecně (zvláště ty zdobené) jako luxusní (*Köhler 1975, 50*). Je proto pravděpodobné, že i náš srpovitý nůž byl na pohřebišti v Ohnišťanech původně součástí bohatého hrobu. Ačkoli *K. Motyková-Šneidrová* (1967, 34) řadí nůž do stupně B2, souhlasím spíše s *E. Droberjarem* (2006, 687-688, č. 41.), který ho datuje do **stupně B1**.

V poslední době jsou některé, jak rovné, tak zahnuté srpovité nože s plnou litou rukojetí a často ozdobným koncem považovány za chirurgické skalpely (*Obr. 20:3-6*) (*Kolník 2004, Abb. 4:5-8*). Známe je i z českých lokalit stupně B1, kde asi nejvěrnější analogii k našemu

³⁹ např. **Zliv** (okr. Jičín), žár. dvojhrob (?): dohromady 2 bronzové nože a břitva (*Droberjar 2002, 385-386; Droberjar 2006, obr. 41:21-23*).

noži inv. č. 52637 jsem našel ve Stehelčevsi (okr. Kladno)⁴⁰ (**Obr. 20:4**). Tyto nože se od ostatních běžných liší a lze tedy předpokládat, že měly svou specifickou (speciální) funkci. Na příkladu těchto nálezů se snaží *T. Kolník* (2004, 196-197) poukázat na vliv římsko-provinciální kultury na barbarské prostředí, zejména ve středodunajské oblasti. Máme zde na mysli přenos technologií, tedy napodobování římských lékařských skalpelů (**Obr. 20:2**).

Vedle nože poskytl **hrob 6** ještě předmět, který sice *K. Motyková-Šneidrová* (1963, 40-41) popisuje jako záponu, ale podle zjištěných analogií se patrně jedná spíše o **železný sekáč** (d. fr. 65 mm; **inv. č. 52638**; **Tab. 4:1**). Jde o plochou destičku trojúhelníkovitého tvaru se zesílenými dvěma okraji, která se sbíhá k držadlu obalenému rzí. Podobný nástroj se objevil např. v Tišicích⁴¹ (okr. Mělník) nebo v rozrušených hrobech v Praze-Lipenci⁴² (Praha 5). I když našemu exempláři chybí ostří, nástroje si přibližně odpovídají i velikostně (**Obr. 20:7**). Sama *K. Motyková-Šneidrová* (1963a, 404) netuší, k čemu tyto předměty sloužily, a poznamenává, že mohly být jak zbraní, tak nástrojem. Analogie pocházejí ze souvislostí stupně A. Náš exemplář je však *K. Motykovou-Šneidrovou* (1963, 40-41) řazen do **stupně B1**, a to zřejmě podle spolu uloženého nože s ozdobně tvarovanou rukojetí.

6.2.5.2. Nůžky

Ve dvou hrobech byly nalezeny **železné nůžky**, které jsou na rozdíl od ostatních železných předmětů velice dobře dochovány. Z běžných předmětů ukládaných do hrobů, jakými jsou nože, brousky aj., lze nůžky označit za předměty náročnější. Není sice zcela jasné, zda sloužily jako pracovní nebo toaletní nástroj (stříhání ovcí, vlasů), přesto některé zdobené nebo bronzové exempláře jistě plnily i jinou, snad symbolickou funkci (např. rituální stříhání vlasů). Železné nůžky jsou v Čechách velice častým milodarem a v drtivé většině se vyskytují v hrobech po jednom exempláři, doplněné sponou, nožem i jinými předměty (*Köhler 1975*).

Vedle železného nože poskytl **hrob 8** dvě čepele nůžek trojúhelníkovitého tvaru se zesíleným rovným týlem, zaobleným hrotem a obloukovitým ostřím (d. fr. 179 a 154 mm; **inv. č. 52642**; **Tab. 4:4**). Přestože jim schází oblouk (držadlo či péro nůžek), je pravděpodobné, že byl obloukovitého tvaru. Pouze a jen nůžky obsahoval **hrob 10**, kde jsou téměř celé zachovalé a zdobené. Čepele bez špiček mají mírně obloukovitý tyl. Ramena čokovitého průřezu se v oblouku ploše rozšiřují. Oblouk je na hraně po obou stranách zdoben přesekáváním a na

⁴⁰ např. **Dobřichov-Pičhora** (okr. Kolín), hr. 1, 50 (*Droberjar 1999*, Taf. 23:1/7, Taf. 45:50/4); **Zliv** (viz pozn. 39); **Stehelčeves** (okr. Kladno), hrob U2: žel. nůž s bronz. ozdobou na konci (*Motyková 1981*, Abb.7:1).

⁴¹ **hrob 71**: žel. trojúh. sekáč zakončený polokulovitým vývalkem (d. 76 mm), nádoba, kopí, nůž, spona pozdně-laténského typu, hraněná tyčinka, žel. a bronz. kování (*Motyková-Šneidrová 1963a*, 372, obr. 24:7).

⁴² žel. trojúh. sekáč zakončený vývalkem (d. 92 mm) (*Motyková-Šneidrová 1963*, 30, Abb. 9:11).

širší hraně zdoben dvojicí trojúhelníků vytvářejících kosočtverec (jen na jedné straně). Oblouk je navíc uprostřed zesílen mírně vystupujícím žebrem (d. fr. 172 mm; **inv. č. 52647; Tab. 7; Foto 4:3**).

Tvarově, tj. s jednoduchým obloukovitým zakončením držadla (péra), tato dvojice nůžek patří k běžně rozšířeným typům – typ **Bezenberger A** neboli typ **Preidel 307**⁴³ (*Droberjar 2006*, 642). Zdobené nůžky, ke kterým náleží druhý jmenovaný exemplář, však až tak častými nálezy nejsou. Část držadla, ale bronzového, které je také zdobeno dvojicí trojúhelníků tvořících kosočtverec, je mi známa z bohatého hrobu IV z Dobřichova-Pičhory. Na oblouku je rovněž žebro, ale mnohem výraznější (*Droberjar 1999*, Taf. 10:IV/10). Situace, kdy v ohnišťanském hrobě 10 byly jedinou výbavou nůžky, není neobvyklá, jak ukazují některé další nálezy z časné doby římské⁴⁴. Přesto taková osamocenost není častá (*Köhler 1975*, Tabelle 52-53). Oba ohnišťanské exempláře datuje *K. Motyková-Šneidrová (1963, 40-41)* do **stupně B1**.

6.2.5.3. Přesleny

Vedle dvou spon, nože a zlomku plochého skla obsahoval **hrob inv. č. 1070/4-9** v nádobě (Městském muzeu Nový Bydžov) ještě dva **hliněné přesleny**. Oba jsou **symetricky dvoukónické se zaobleným lomem**. Horní i spodní ploška prvního je prohloubena k otvoru uprostřed přeslenu. Barva je na jedné straně bělavá, na druhé tmavošedá, povrch popraskaný (v. 18 mm, max. Ø 45 mm, Ø otvoru cca 7 mm; **inv. č. 1070/6; Tab. 8:3**). Horní a spodní ploška druhého je mírně zahlobená a vymezena okolo obíhající ostřejší hranou. Barva je na jedné straně bělavá, na druhé tmavošedá (v. 15 mm, max. Ø 40 mm, Ø otvoru cca 6 mm; **inv. č. 1070/7; Tab. 8:4**).

Nejnověji se problematice přeslenů v hrobech v Čechách, na Moravě a na Slovensku z celé doby římské věnovala ve své bakalářské práci *H. Chytrá (2005)*. Přesleny, zpravidla vyráběné z keramiky, sloužily nejen jako součást přeslice k spřádání nití, ale zároveň i jako setrvačnick vřetena a jako závaží. Na základě předpokladu, že předení bylo výhradně ženskou záležitostí, lze očekávat i jejich ukládání do hrobových výbav žen (*Chytrá 2005*, 9-10). Z celkového počtu hodnocených přeslenů (174) z Čech a Moravy se autorce podařilo zjistit jen 10 přeslenů našeho typu, tedy dvoukónicky souměrných se zaobleným lomem (cca 6%) (*Chytrá 2005*, 44). Z hodnocení dále vyplývá, že se přesleny v hrobech starší doby římské příliš často neob-

⁴³ *Bezenberger 1924; Preidel 1930*.

⁴⁴ **Dobřichov-Pičhora** (okr. Kolín), hr. 55, 120, 135 (*Droberjar 1999*, 119).

jevují, ale naopak jsou typické hlavně pro mladší dobu římskou. Dvěma přesleny bylo vybaveno jen malé množství hrobů. Podle antropologicky určitelných hrobů lze konstatovat, že ačkoli se přesleny vyskytují i v mužských a dětských hrobech, převažují hlavně v hrobech ženských. Hroby s přesleny však tvoří v průběhu celé doby římské na pohřebištích vždy velmi malé procento. Také z tohoto důvodu se autorka domnívá, že přeslen jako milodar u Germánů na sledovaném území příliš významnou roli nehrál (*Chytrá 2005*, 59-61). Díky trubkovité sponě a sponě A 19aII můžeme hrob z Ohnišťan se 2 přesleny datovat na rozhraní **stupňů B1/B2**. Jinak se však přesleny pro datování příliš nehodí (*Droberjar 2002*, 270-271).

6.2.6. ZBRANĚ

Dva hroby (7 a 9) byly vybaveny po jednom kopí, z toho jeden navíc mečem. Další kopí pochází z rozrušených hrobů. Na dostatku a kvalitě zbraní závisely vojenské úspěchy. Nejen proto, ale i v symbolické sféře hrály u Germánů významnou roli. O významu svědčí jak obětiny zbraní v severských bažinách, tak jejich ukládání do hrobů (*Droberjar 1999*, 379). Hroby bojovníků jsou nejčastěji vybaveny jen jedním militáři v podobě kopí (nebo zřídka oštěpu), šípu nebo štítu. Časté však jsou i hroby s více zbraněmi jednoho typu. Někdy se objeví i tzv. kompletní výzbroj (meč, kopí nebo oštěp a štít). Hroby bojovnické vrstvy se v Čechách vyskytují zejména v horizontech Marobudovy říše a markomanských válek (*Droberjar 2002*, 89-90).

6.2.6.1. Kopí

Z lokality se dochovaly **3 železné hroty kopí**. Dva tvořily výbavu hrobových celků. U třetího je uvedena pouze lokalita Ohnišťany, ale podle informací z Databáze archeologické sbírky Národního muzea patří ke stejnému pohřebišti. Kopí můžeme označit za hlavní germánskou zbraň, která sloužila hlavně k boji zblízka. Zachovávají se nám z nich pouze železné hroty, někdy se zbytky dřeva po ratišti, které ulpěly v tulejce (*Droberjar 2002*, 133-134). Hrot kopí z **hrobu 7** je zachován ve dvou kusech – větší část spodní poloviny a špička. Ačkoli střední část čepele chybí, byla původně listovitého tvaru a zesílena středovým žebrem. Zbraň má mohutnou kónickou tulejku (d. fr. 110 a 64 mm; **inv. č. 52640**; **Tab. 5:1**). Obdobně je tvarovaná zbraň z **hrobu 9** s olámanou, ale celou čepelí (d. fr. 172 mm; **inv. č. 52645**; **Tab. 6:1**). Poslední kopí z **rozrušených hrobů** vykazuje stejné znaky jako předchozí kusy, čepel je

však spíše kosodélníkového tvaru. Špička je ulomena. V tulejce se navíc dochovaly zbytky dřeva po ratišti (d. fr. 181; **inv. č. 52796; Tab. 18:5**).

Všechny naše hroty přibližně odpovídají **typu Kaczanowski IV (Obr. 21:5)** (*Kaczanowski 1995*, 16, Tab. VI:3-4). Autor vytvořil na základě nálezů z oblasti przeworské kultury typologii těchto zbraní, kterou lze částečně aplikovat i na naše nálezy. Kopí zmíněného typu IV bývají cca 16-20 cm dlouhá. Do tohoto rozmezí zapadají i naše cca 17-18 cm dlouhé exempláře. Tulejka je o hodně kratší než vlastní hrot, který je listovitého tvaru. Čepel mívá v řezu tvar položeného nízkého kosočtverce i kosočtverce se zaostřenými svislými rohy (středové žebro), jak je tomu i u našich exemplářů. Typ se vyskytuje zvláště ve **stupni B1** a časně fázi B2.

6.2.6.2. Meč

Kromě zlomku nože a hrotu kopí obsahoval **hrob 7** ještě **železný dvousečný meč**. O dvousečném meči hovoří již *M. Jahn (1916, 127)* a *H. Preidel (1930, 234, Abb. 266)*. Dochovány jsou dva zlomky s čepelí ve středu slabě zesílenou (d. fr. 298 a 240 mm). Trn rukojeti je dlouhý 50 mm, v řezu obdélníkový. Můžeme však přepokládat, že byl původně delší. Špička čepele chybí. Celý meč byl tedy **původně dlouhý cca 540 mm a více**, přičemž délka samotné čepele činila cca 490 mm (**inv. č. 52639; Tab. 5:2**). Zhruba ve středu své původní délky byl meč, patrně při pohřbu, očividně ohnut a zlomen. Takto deformované zbraně jsou v germánských hrobech zcela běžné. Zvláště tak dlouhé předměty jako meče musely být i několikrát stočeny, aby se vešly do urny.

V germánském prostředí patří meče k luxusním typům zbraní a zpravidla je nosili jedinci významnějšího postavení. Navíc dvousečné jsou oproti jednosečným germánským zastoupeny méně (*Droberjar 1999, 173-176*). Známe řadu germánských dvousečných mečů, některé jsou však také římskými výrobky (*Droberjar 2006, 634*). Dvousečné meče se vyvinuly pod silným vlivem krátkých římských a keltských dlouhých mečů (*Jahn 1916, 125-126*). Tyto zbraně jsou díky svým charakteristickým odlišnostem důležitým pramenem pro poznání změn způsobu boje jak Římanů, tak Germánů. Značná diferenciací je příznačná zejména v prvních dvou stoletích n. l. Ke standardizaci mečů dochází až ve 3. století (*Biborski 1994, 91-92*).

Asi nejpodrobněji se typologií mečů zabýval *M. Biborski (1994, 1978)*. Protože je však náš meč značně zkorodovaný a olámaný, jsme schopni ho k určitému typu zařadit jen rámcově. Tvarově je naše zbraň podobná hned několika exemplářům, které *M. Biborski* vyobrazuje (**Obr. 21:1-4**) (*Biborski 1994, Abb. 6:5, 8:3, 9:3, 10:6; týž 1978, Ryc. 4:b, 7:b-c, 12:a*). Z těchto exemplářů stojí snad nejbližší našemu po stránce tvaru, ale hlavně délky např. některé meče

patřící do **skupiny 3 nebo 7 podle Biborského** (1994, Abb. 6:5, Abb. 10:6) (**Obr. 21:1, 3**). Tyto meče mívají čepel dlouhou cca 50-60 a 45-56 cm, což by po rekonstrukci odpovídalo délce čepele našeho exempláře, která je za stávajícího stavu dlouhá cca 49 cm. První skupina je běžně označována jako typ „gladius“ a druhá na tyto meče vývojově navazuje. Skupina 3 je rozšířena především ve stupni B1, zatímco skupina 7 hlavně ve stupni B2. Výskyt se však částečně časově překrývá. Pro příslušnost našeho meče spíše ke skupině 7 (**Obr. 21:3**) by hovořila poměrně krátká délka jejich trnů pro rukojeť (11-15 cm), která je velice blízká našemu 5 cm ulomenému. Stejně tak i jejich výskyt převážně v barbariku (dolní Polabí, Skandinávie, oblast przeworské kultury) (Biborski 1994, 95-96, 97-98). Pro správné určení by jistě bylo zapotřebí odborníka na tento druh zbraní, který by také stanovil či vyloučil případný římský původ dvousečného meče z Ohnišťan. Hrobový celek s mečem, kopím a nožem je *K. Motykovou-Šneidrovou* (1963, 40-41) datován do **stupně B1**.

6.2.7. BLÍŽE NEURČITELNÉ PŘEDMĚTY

Z **rozrušených hrobů** pocházejí **tři předměty**, o kterých nelze z důvodu špatného zachování nebo nedostatku analogií říci, co vlastně představují a k čemu sloužily.

Zajímavým exemplářem je **litý bronzový prstenec válcovitého tvaru**, o jehož funkci však nemám jasnou představu a postrádám přesnou analogii. Dutý váleček o rozměrech 13 x 12 mm je na povrchu po obvodu **opatřen příčnými rýhami** s pravidelnými rozestupy (**inv. č. 52673; Tab. 16:9; Foto 4:4**). *E. Droberjar* (2002, 223-224) považuje předmět s otazníkem za nožku, kterou blíže nespecifikuje. Podobné válcovité prstence, často však ze železa a bez rýh, mírně elipsovitého tvaru, někdy na jedné straně zahrocené a navíc větší (cca 2 cm), sloužily jako kování rukojetí nožů. Mezi čepelí a řapem upevňovaly většinou dřevěné obložení rukojeti. V hrobech se vyskytují i samostatně bez nože⁴⁵ (*Droberjar* 1999, 118-119). Vzhledem k drobnosti předmětu se může také jednat o ozdobu náhrdelníku, který je v Ohnišťanech zastoupen 5 korály. Může také jít o určitý druh závěsku, obdobu vědérkovitých amuletů. *K. Motyková-Šneidrová* (1967, 34, Taf. V:8) datuje předmět do stupně B2.

Další předmět je **železný ve tvaru vesla** – široká na jednom konci zahnutá tyčinka (pokračování ulomeno) se zužuje a vybíhá v kolmé křídlo ve tvaru vesla (d. fr. 97 mm, v. křídla 41 mm; **inv. č. 52649; Tab. 16:12**). *K. Motyková-Šneidrová* (1967, 34) považuje předmět s nejistotou za fragment klíče a řadí ho do stupně B2. Podle analogií se však o klíč v žádném

⁴⁵ **Dobřichov-Piňhora** (okr. Kolín), hr. 10, 28, 30, 43, 74, 150 (*Droberjar* 1999, např. Taf. 37:28/3, Taf. 38:30/15,17).

případě nejedná. V úvahu připadá snad spíše část ramene železných nůžek nebo pružina od zámku dřevěné skříňky (*Kokowski 1997, Abb. 18; Abb. 7:7*).

Poslední předmět, **bronzový**, značně zkorodovaný a poničený žárem, byl snad původně sponou s prohnutým obloučkem zakončeným knoflíkem na patce a se zbytkem zachycovače (d. fr. 43 mm; **inv. č. 52688; Tab. 16:11**). Tak ho interpretuje a datuje do stupně B2 badatelka *K. Motyková-Šneidrová (1967, 34)*.

6.2.8. KERAMIKA

Keramika se z pohřebiště dochovala jen ve velice fragmentárním stavu. Kompletní nádoba je zastoupena jen v jednom případě. Je u ní sice uvedeno jen místo původu Ohnišťany, ale pravděpodobně pochází ze stejného pohřebiště. Hliněná **nádoba** černé barvy má stopy tuhování. Od spodku se stěny kónicky rozšiřují a baňatosti dosahují v místě vysoko položené výdutě. Kónické odsazené hrdlo nese zesílený a mírně nálevkovitě rozevřený, ale zároveň jakoby rovně odříznutý okraj. Na podhrdlí jsou stopy výzdoby: řádka šikmých jamek (v. 156 mm; Ø okraje 213 mm; Ø dna 80 mm; **inv. č. 53177; Tab. 18:2**). Jde o klasickou terinu typickou pro celou starší dobu římskou, která patří k nejběžnějším typům nádob u polabských Germánů (*Droberjar 2006, 616*). Do **stupně B2** řadí nádobu *K. Motyková-Šneidrová (1967, 34)*.

Ze Staré sbírky Národního muzea z lokality „Ohnišťany – po obou stranách silnice do Podlesí“ pocházejí fragmenty dvou dalších nádob. Jedné patří **část spodku**, který je zdoben trojnásobným meandrem, od něhož jde svislá řada. Výzdoba je provedena trojřadým radýlkem (**inv. č. 398960; Tab. 17:1**). Další nádobu lze rekonstruovat **ze střepů (7x)**. Měla odsazené hrdlo a oblou výduť. Výzdoba také vytváří motiv trojnásobných meandrů, ty jsou však provedeny jen dvouřadým radýlkem. Meandrové motivy jsou navíc na spodní straně opatřeny klikatkou a ke spodku jdoucími trojicemi linií (**inv. č. 398961; Tab. 17:2**). Obě nádoby jsou černé barvy (*Vokolek 2004, 48, Tab. 64:4-5*). Takové nádoby, nejčastěji širší teriny, s motivem rozvinutého meandru provedeným několikařadým radýlkem, jsou příznačné zejména pro 2. století, zvláště jeho 1. polovinu (**stupeň B2b**) (*Droberjar 1999, 47, Abb. 12:13b; týž 2002, 120; Kytlicová 1970, obr. 46; Motyková-Šneidrová 1965a, 138, obr. 14:13*).

Poslední **nádoba**, kterou známe jen z fotografie a popisu inventární karty Městského muzea v Novém Bydžově, tvořila popelnici **hrobu inv. č. 1070/4-9**. Podle údajů byla naplněna zbytky spálených kostí. Šlo o nezdobenou nádobu s drsným povrchem šedé a místy načervenalé barvy. Stěny vybíhají šikmo ven od malého dna a největšího vydutí dosahují v horní třetině nádoby, kde se zase sbíhají k širokému hrdlu, které je tvořeno úzkým, ven vychýleným

lemem. Přestože je z horní poloviny zachována asi jen třetina a okraj není z fotografie rozpoznatelný, můžeme předpokládat, že byl dovnitř zatažený a zaoblený (v. 160 mm, Ø okraje cca 210 mm, Ø dna 80 mm; **inv. č. 1070/5; Tab. 8:6**). Podle výbavy (spona 19aII a trubkovitá spona) ji lze datovat na rozhraní **stupňů B1/B2**.

Další keramika, o které víme jen, že pochází z „Ohnišťan – Podlesí“, je reprezentována několika střepy (12 x) z různých částí nádob vesměs černé barvy. 4 okrajové střepy patří horní části jedné teriny s hrdlem odděleným rýhou (**inv. č. 3309-3311, 3318; Tab. 17:4**). Další okraj stejně utvářený je zdoben zbytkem vodorovného radýlka (**inv. č. 3313; Tab. 17:7**) a poslední je jednoduchý bez výzdoby (**inv. č. 3316; Tab. 17:5**). Spodní části nádob jsou zastoupeny nožkovitým dnem se svislými radýlkovanými řadami (**inv. č. 3312; Tab. 17:6**) a větší částí spodku se svislými rýhami (**inv. č. 3308; Tab. 17:9**). Chronologicky citlivější je zlomek horní části výdutě s meandrem provedeným trojřadým radýlkem stupně B2 (**inv. č. 3319; Tab. 17:8**) (Vokolek 2007, 74-75, Tab. 88:23-28). Střepy můžeme zařadit do **stupňů B1-B2** (Motyková-Šneidrová 1963, 40-41).

6.3. ŘÍMSKÉ IMPORTY

Na pohřebišti bylo objeveno několik římských importů, které pocházejí hlavně z rozrušených žárových hrobů, ale i několika hrobových celků. Jedná se především o řadu zlomků bronzových nádob (18x), spony (3x), záponu a zlomek skleněné nádoby.

Římské výrobky, ať už provinciální nebo přímo italské, jako kovové nádoby, součásti oděvu (spony, pasové garnitury), zbraně, mince aj., se do germánského prostředí dostávaly různými způsoby. Nejčastěji se uvádí, že se tak dělo prostřednictvím obchodu. To platí hlavně pro Čechy na počátku doby římské, které hrály důležitou úlohu jako hlavní překladiště pro římský obchod v barbariku. Existuje několik teorií o tom, kdo obchod zajišťoval: buď byl plně v rukou římských obchodníků, kteří se pohybovali na germánském teritoriu, nebo výrobky distribuovali germánští obchodníci. Někteří badatelé předpokládají, že obchod prakticky neexistoval a výrobky nalézané v barbariku představují dary, úplaty, kořist nebo donesený žold za služby impériu. Nelze také vyloučit, že Římané v určitém období platili Germánům nějaké tributy pro zachování míru a loajality mezi oběma stranami. Musíme však brát v úvahu, že některé římské výrobky byly Germány napodobovány. Navíc v Čechách na počátku doby římské můžeme předpokládat přítomnost provinciálních výrobců, jak je prokázána na některých lokalitách v barbariku. V takovém případě se může rozpoznávání toho, co je a není římský import, značně ztížit (*Droberjar 2006a*, 58-61; *Salač 2008*, 66).

6.3.1. PROVINCIÁLNÍ SPONY

Ze spon uložených v Národním muzeu jsou dvě, které mají bezpečně římsko-provinciální původ (*Tab. 3:1; 16:6*). Oba naše nálezy patří časné době římské, tedy stupni B1. K provinciálním spínadlům stejného období je nutno počítat také západořímskou sponu uloženou v Městském muzeu Nový Bydžov, která tvořila spolu s další sponou hrobový celek (*Tab. 8:1*). Z naleziště se tedy dochovaly **tři římské (provinciální) spony** z časné doby římské. Právě v tomto časovém úseku, zvláště v jeho starší fázi B1a, je v české kotlině zaznamenán obrovský nárůst římských importů. Příčina této významné koncentrace, která je v této době nejvýraznější v rámci celého evropského barbarika, je bez větších pochybností celou řadou autorů spojována s existencí mocenského centra Markomanů, tzv. Marobudovou říší, jež se v české kotlině nacházela (*Droberjar 2006a*, 41-42).

Ze všech římských importů stupně B1 v Čechách tvoří právě spony nejpočetnější skupinu (celých 44%). Z území říše se k nám dostávaly jak noricko-panonské (východní, podunajské),

tak západní (porýnské) spony, přičemž první skupina početně převažuje nad druhou. V Ohnišťanech jsou zastoupeny 2 spony z východních (inv. č. 52632, 52687) a 1 spona ze západních provincií (inv. č. 1070/8a). Na našem území byla nejčastěji do hrobového celku vkládána jedna římská spona (75% hrobů), méně častěji spony dvě (18%), tři (4%) čtyři (2%) nebo dokonce šest spon (1%) (*Droberjar 2006a*, 46).

6.3.1.1. Výrazně členěná („norická“) spona Almgren 67

V hrobě 3 se nacházela, spolu se zlomkem železného nože, norická výrazně členěná spona Almgren 67 („Kräftig profilierte Fibel“). Jde o zbytek jednodílné bronzové spony s křídélky nad vinutím (zachovány 3 závity na jedné straně) o horní tětivě, přichycené trojúhelníkovitým háčkem. Oblouček lučíku, rozdělený původně odstupňovaným uzlíkem⁴⁶, je křivulovitě zesílen. Jehla a celá zadní partie včetně zachycovače chybí (d. fr. 41 mm; **inv. č. 52632; Tab. 3:1; Foto 2:1**).

Spony byly vyráběny v podunajských provinciích, odkud se prostřednictvím obchodu dostávaly do Čech a odtud dále na sever a na východ (*Motyková-Šneidrová 1965*, 117). Podle místa původu, podunajské provincie Norika, jsou někdy označovány jako norické výrazně členěné spony. *S. Demetz (1999, 264, č. 22, Karte 42:22)* řadí exemplář z Ohnišťan k variantám **A 67b**, které jsou chronologicky mladšími variantami výrazně členěných spon A 67. Moderní typologie dále rozlišuje podvariantu A 67 b1 a b2 (*Demetz 1999*, 129-130). Zlomek je však v tomto směru blíže nezařaditelný, protože spona postrádá zachycovač jehly, který by přispěl k bližšímu určení. Právě způsob provedení ozdobného prolamování zachycovače je důležitým kritériem pro odlišení jednotlivých podvariant (*Demetz 1999*, 128). Na rozdíl od starších variant (A 67a), které se vyznačují robustnější stavbou hlavice ve tvaru pytle (vaku), bývají hlavice našeho typu A 67b méně vakovité, z profilu jsou výrazně štíhlejší a z pohledu odzadu více do tvaru kosočtverce. Spony A 67b jsou také v poměru k výšce podstatně kratší než jejich starší předchůdkyně (**Obr. 4/A:1-3 a 4-5**). Na pohřebišti Dobřichov-Piňhory dosahují spony A 67b průměrné délky přibližně jen 53 mm, naopak A 67a průměrně asi 72 mm (*Droberjar 1999*, 141). Zatímco si jsou výše jmenované varianty velice podobné, třetí nejmladší varianta A 67c má výrazně odlišný tvar a není ji zde třeba popisovat (**Obr. 4/A:6-7**) (*Demetz 1999*, 127-130).

⁴⁶ přestože je uzlík dnes značně zkorodovaný a otřelý, na kresbě v práci *J. L. Píče (1905, Tab. XLIX:9)* je patrné, že byl trojdílný.

Ve srovnání s jinými skupinami jsou výrazně členěné spony A 67 dobře doloženy v hrobových nálezech, přičemž většina lokalit je mimo území římské říše. Navzdory známému faktu, že byly spony v noricko-panonských provinciích obecně nošeny nejčastěji v páru na ramenou, spony A 67 se v hrobech z tohoto území vyskytují spíše jednotlivě spolu s jinými druhy. Pokud se v páru objeví, liší se navzájem svou velikostí a váhou. Nálezy z několika pohřebišť na barbarském území svědčí o nošení většinou jedné spony A 67, někdy v kombinaci se sponou nebo sponami jiného druhu (i provinciálními). Jako jednotlivá (tj. 1 spona v hrobě) součást mužské výbavy byly spony A 67 upřednostňovány v Čechách a Polsku. Vyskytují se ale i v ženských hrobech. V Čechách se několikrát objevily pospolu se sponami s očky. Spíše výjimkami jsou lokality Stehelčevy (hrob U3/62)⁴⁷ a Dobřichov-Pičhora (hrob VI)⁴⁸, kde se v jednom pohřbu vyskytly v prvním případě čtyři, ve druhém dokonce šest přibližně shodných spon A 67. V Čechách jsou považovány za charakteristické spínadlo bohatě vybavených hrobových souborů starší doby římské (*Demetz 1999*, 131-132; *Motyková-Šneidrová 1965*, 117).

Spony A 67 jsou jak v Čechách, tak v celé střední Evropě nejčastěji používaným spínadlem provinciálního původu (*Motyková-Šneidrová 1965*, 117-118; *Demetz 1999*, 127). Zvláště varianta A 67b je v celé Evropě zastoupena asi 166 kusy, což je nejvíce ze všech tří variant spony A 67 (*Demetz 1999*, 132). V Čechách je dokumentováno 53 kusů spon A 67, přičemž varianta A 67b je zastoupena 14 kusy ze 3 lokalit (*Droberjar 2006a*, Tab. 10). Naši variantu známe kromě Čech, kde se tyto spony na první pohled výrazně koncentrují, také ze středního Podunají a Polska (**Obr. 4:B**) (*Droberjar 2006a*, 49; *Demetz 1999*, Karte 42).

Naše varianta A 67b tvarově a časově navazuje na předchozí formu A 67a. Tento chronologický a tvarový přechod je v současné době kladen do období prvního dvacetiletí našeho letopočtu (*Demetz 1999*, 134). *E. Droberjar* (1999, 141) řadí většinu spon A 67b z Dobřichova-Pičhory (celkem 8 kusů) do rámce stupně B1. *K. Motyková-Šneidrová* (1965, 118) se domnívá, že v Čechách se výrazně členěné spony prvně objevují ve starší fázi stupně B1. Podle *V. Sakaře* (1970, 58) je tento druh spon užíván v období vlády Augustovy až Flavioců. Ve druhé třetině 1. stol. předpokládá přeměnu spony v následující variantu A 68. *S. Demetz* (1999, 135) tuto změnu datuje do období kolem poloviny 1. stol. Naše spona tedy náleží do rámce **stupně B1**.

⁴⁷ *Motyková 1981*, Abb. 18.

⁴⁸ *Droberjar 1999*, Taf. 18.

6.3.1.2. Noricko-panonská spona se dvěma uzlíky na lučíku Almgren 236

Z **rozrušených hrobů** pochází noricko-panonská spona se dvěma uzlíky na lučíku Almgren 236 („Doppelknopffibel“). Zbytek bronzové spony s lučíkem v horní části nálevkovitě rozšířeným je rozdělen dvěma odstupňovanými uzlíky. Vinutí (dochováno jen na jedné straně) s částí jehly mělo horní tětivu přichycenou háčkem. Zachycovač je zachován v nepatrném zbytku (d. fr. 46 mm; **inv. č. 52687; Tab. 16:6; Foto 2:2**).

Těmito provinciálními šperky, vyráběnými v noricko-panonských dílnách v Podunají, se podrobně zabýval *J. Garbsch (1965)*. Ten určil nález z Ohnišťan jako variantu **A 236b** (*Garbsch 1965*, 29, č. 28). Nověji tento exemplář do své práce zahrnul *S. Demetz (1999, 229, č. 7)*, který ho řadí mezi spony se třemi prolamovanými otvory v zachycovači, tedy podle jeho typologie varianta **A 236b1b** (*Obr. 5/A:1-2*). Je však otázkou, jak autor k tomuto určení dospěl, protože exempláři schází většina zachycovače. Nejdůležitějším kritériem pro odlišení jednotlivých variant spon A 236b je právě tvar zachycovače s různým prolamováním. Navíc nejsou tato spínadla po tvarové stránce jednotně definována (*Demetz 1999, 51*). *K. Motyková-Šneidrová (1963, 41)* se domnívá, že zachycovač u ohnišťanského exempláře byl pravděpodobně plný, bez prolamování. Tato varianta, kdy zachycovač postrádá jakékoli prolamování, se také občas vyskytne (*Garbsch 1965, 28-29*). I když jsou spony se třemi prolamovanými otvory (A 236b1b) velice četnými nálezy a je pravděpodobné, že se opravdu o tuto variantu jedná, raději bych se v případě našeho nálezů, kterému schází zachycovač, spokojil s obecným zařazením mezi spony A 236b, jak činí *J. Garbsch (1965, 29, č. 28)*. Vinutí spon o horní tětívě mívalo běžně 8 závitů (*Garbsch 1965, 26*).

Provinciální spony se dvěma uzlíky na lučíku jsou členěny do celé řady chronologických a tvarových variant (A 236a-n, 237a-d), které jsou dodnes stále zpřesňovány (*Garbsch 1965, 26; Böhme-Schönberger 1998, 351-366*). Podle vyobrazení na náhrobních kamenech i podle hrobových nálezů víme, že v provinciích Noriku a Panonii byly v 1. a 2. století tyto spony nošeny převážně v páru, na každém rameni jedna, a že šlo o šperky ženské (*Obr. 5:C*) (*Garbsch 1965, 25-26; Demetz 1999, 53-54*). Noricko-panonský způsob odívání ovšem očividně nesloužil jako předloha pro nošení těchto spon v barbariku. Zvláště v Čechách máme prokazatelně zjištěno, že se spony v hrobech vyskytují samostatně, někdy se sponami A 67 nebo jinými druhy (spony s očky) (*Motyková-Šneidrová 1965, 119; Demetz 1999, 53; Droberjar 2006a, 49*). Například v Dobřichově-Pichoře se konkrétně spony A 236b objevily ve třech hrobech, které obsahovaly prakticky jen tuto sponu nebo malý přídavek v podobě nože či přezky (*Droberjar 1999, Taf. 25:7/3, 44:45/4, 65:108/2*).

V barbariku, kde je hlavním těžištěm výskytu spon se dvěma uzlíky česká kotlina, se areál rozšíření (zejména v Čechách) pozoruhodně kryje s rozšířením výrazně členěných spon A 67 (**Obr. 5:B; 4:B**) (*Droberjar 2006a*, 49). Na území římské říše jsou běžné především v Noriku a jihozápadní Panonii. Přímo naše varianta A 236b se koncentruje severně od těchto provincií, dále v Korutanech a ve Slovinsku (*Demetz 1999*, 54). V Čechách patří konkrétně spony A 236b po A 67 ke druhé nejpočetnější skupině norických spon. Jsou zde zastoupeny 16 kusy na 8 lokalitách (*Droberjar 2006a*, 49, tab. 10).

První formy spon se dvěma uzlíky na lučíku se objevují v raném až středním augustovském období. Počátek varianty A 236b je kladen do období kolem zlomu letopočtu (*Demetz 1999*, 55-56). A. Böhme-Schönberger (1998, Abb. 3) datuje spony A 236b do prvního desetiletí našeho letopočtu. Horní hranici klade V. Sakař (1970, 58) do raně klaudivského období. Naši sponu lze tedy zařadit do rámce **stupně B1** a to spíše do starší fáze, do B1a.

6.3.1.3. Porýnská výrazně členěná spona Almgren 19a

V inventáři **hrobu inv. č. 1070/4-9**, uloženého v Městském muzeu v Novém Bydžově, se nacházela porýnská výrazně členěná spona západní provenience Almgren 19a („Knickfibel“) (**inv. č. 1070/8a; Tab. 8:1; Foto 2:5**) (za pomoc s určením děkuji doc. PhDr. Eduardu Droberjarovi, Dr.). Podle dokumentace byly v nádobě uloženy ještě dva přesleny, zlomek skla, trubkovitá spona a nůž. Popis spony můžeme provést pouze podle fotografie, protože ona samotná není v muzeu k nalezení. Lze vyčíst, že byla dochována jen horní část se zbytkem nožky bez zachycovače. Lučík je v horní části vysoko vyklenutý, v místě uzlíku ostře zalomený a v dolní části mírně prohnutý. Vinutí patrně chybí. Rozměry nejsou známy.

Předpokládá se, že spony A 19a byly vyráběny v římském Porýní, kde je zaznamenána jejich největší koncentrace. Detailně se jim věnoval *Th. Völling* (1994, 207-216), který rozlišil dvě varianty: A 19aI (obloukovitý lučík) a A 19aII (v místě uzlíku ostře zalomený lučík) (**Obr. 6/A:1-2**). Náš exemplář podle těchto znaků náleží variantě **A 19aII**. Obecně platí, že varianta A 19aII je mladší než spony A 19aI (*Droberjar 1997*, 283-284). Jako nejmladší typ těchto spon *Th. Völling* (1994, 211-212) ještě krátce uvádí variantu A 19b, která by také připadala v úvahu. Ta je však patrně méně známá a nepříliš zdokumentována (**Obr. 6/A:3**).

Spony A 19a patří k vůbec nejpočetnějším sponám západní provenience v Čechách (68 kusů). Varianta A 19aII je zastoupena 15 kusy z 9 lokalit (*Droberjar 1997*, 283-284; *týž 2006a*, Tab. 8, 9). Jako spona západního původu převládá A 19a i v celém barbariku. Jak bylo řečeno výše, nejvíce jsou doloženy ve vojenských táborech, sídlištích a na pohřebištích římského

Porýní, kde se předpokládá i jejich výroba (**Obr. 6:B**). Ačkoli variantu A 19aII známe i z Čech, jsou jejím hlavním těžištěm rozšíření ostatní germánské oblasti a římské provincie (*Droberjar 1997*, 283-284; *týž 2006a*, 46). Z celé Evropy je ze 73 nalezišť známo minimálně 156 spon A 19aII (*Völling 1994*, 210).

Spony A 19a jsou datovány do stupně B1 a konkrétně mladší varianta A 19aII do mladší fáze tohoto stupně, do stupně B1b (tzv. horizont klasických spon s očky) (*Droberjar 1997*, 283-284). Podle Sakaře spony A 19 patří období od doby vlády Augustovy až po závěr vlády Claudiovy (*Sakař 1991*, 19). Th. Völling datuje užití spon od posledního desetiletí před zlomem letopočtu do první poloviny 1. století n. l. Konkrétně varianta A 19aII vzniká v pozdním augustovsko-tiberijském období a je vyráběna až do tiberijsko-klaudijského období (*Völling 1994*, 216). Naše spona tedy patří **stupni B1b**.

Z hlediska datování je proto zvláštní kombinace s trubkovitou sponou (stupeň B2 !) v hrobovém celku inv. č. 1070/4-9 z Ohnišťan (**Tab. 8**). Je možné, že se jedná o nevěrohodný a pomíchaný celek. Na druhé straně však byl stejnou kombinací spon vybaven také hrob 27 z Dobřichova-Piřchory. Obsahoval sponu A 19aII a zlomky dvou bronzových trubkovitých spon a další předměty⁴⁹ (*Droberjar 1999*, 84, Taf. 35/27:7-9). *K. Motyková Šneidrová (1967*, 14) považuje hrob 27 za nálezový celek, který představuje přechod mezi stupněm B1 a B2 dobřichovského pohřebiště. Když navíc uvážíme, že spony A 19aII jsou datovány do stupně B1b, ve kterém se vyskytují již také první trubkovité spony, jak uvádí *E. Droberjar (2002*, 305), tak by se v našem případě mohlo jednat o celek se zachovalým spojujícím článkem mezi staršími a mladšími fázemi pohřebiště v Ohnišťanech – tj. přechod mezi B1 a B2 (cca 2. pol. 1. stol). Přijmeme-li fakt, že jde o původní složení hrobu, tak by ale šlo spíše o výjimečný případ takové kombinace spon. Spony A 19 jsou totiž typickým provinciálním spínadlem časné doby římské a jsou nalézány spolu se sponami běžnými ve stupni B1 (spony s očky A 45 a jiné), nikoli se sponami stupně B2 (*Völling 1994*, Tab. 13; *Droberjar 1997*, 283-284).

6.3.2. PROVINCIÁLNÍ PASOVÁ ZÁPONA (NEBO BARBARSKÁ NAPONDOBENINA)

V souboru je zastoupena jedna pasová zápona (**Tab. 2:5**), kterou můžeme datovat do stejného časového období jako předchozí provinciální spony (stupeň B1). Běžně jsou nálezy tohoto druhu považovány za provinciální výrobky (konkrétně noricko-panonské), v našem případě se však může jednat o germánskou napodobeninu (*Motyková-Šneidrová 1964*). O tomto problému pojednám níže (kap. 6.3.2.1).

⁴⁹ ve zdobené nádobě byla dále uložena spona typ Kostrzewski var. N-c a Almgren 67/68, srpovitý nůž a jehlice.

Zmíněnou součást opasku můžeme opravdu spíše nazvat záponou než přezkou. Jde o zvláštní uzávěry opasku vybavené jedním nebo častěji dvěma výčnělky (háčky či jazýčky) na navlečení protějšího řemene opasku (**Obr. 7:A-B**). Navlečením došlo ke spojení opasku. Výčnělky jsou často ve tvaru silně stylizovaných ptačích hlaviček, patrně vodních ptáků (*Motyková-Šneidrová 1964, 350; Sakař 1970, 67*). Podrobně se noricko-panonským pasovým garniturám a těmto jejich částem věnoval *J. Garbsch (1965, 79 ad.)*. Pro české území je zpracovala *K. Motyková-Šneidrová (1964)*. Všechny exempláře jsou lité, s hladkou spodní stranou a většinou půlkruhovým průřezem. Některé kusy, hlavně ty se dvěma výčnělky, bohatě zdobené rytím a plastickými žebry, jsou typickými představiteli noricko-panonských zápon (**Obr. 7/A:b-g**). Zápony bývaly doplněny řadou bohatě prolamovaných i obyčejných kování a funkčními částmi a nášivkami, které jako celek tvořily kompletní garnituru opasku (**Obr. 7:B**). Zatímco v provinciích patřily noricko-panonské pasové garnitury k ženskému oděvu, tak v Čechách, kde se výrazně koncentrují, se nacházejí především v mužských hrobech. Že byla tato skupina předmětů vyráběna v noricko-panonských dílnách, o tom není dnes pochyb. Na druhé straně tu však máme předměty, které jsou zcela zjevně místním přetvořením provinciálních tvarů (*Motyková-Šneidrová 1964, 350, pozn. č. 3; Garbsch 1965, 79-82; Droberjar 2006a, 51*). K těm patrně patří i exemplář z Ohnišťan.

6.3.2.1. Pasová zápona typu Garbsch G1c nebo germánská imitace provinciálního výrobku

Podle Databáze archeologické sbírky Národního muzea měl být součástí nejistého **hrobu 2 (?)** zlomek pasové zápony (**inv. č. 52678; Tab. 2:5; Foto 2:6**). *K. Motyková-Šneidrová (1964, 358, obr. 5)* ji považuje za **místní germánský výrobek**. Tyto napodobeniny se od provinciálních výrobků liší méně pečlivým provedením, rámeček má ve středu delší strany jen jeden výčnělek (jazýček) ve formě silně stylizované ptačí hlavičky. Ptačí hlavička ohnišťanského nálezu má vyznačené oči pomocí drobných rýh (**Foto 2:6**). Podle autorky je dokladem místní výroby právě fakt, že jsou tyto jednodušší obdoby nejvíce rozšířené hlavně v Čechách a v provinciálním prostředí zcela chybí. Stejně výmluvným svědectvím je podle ní i ornamentální podobnost s jinými druhy šperků. Navíc se spolu s těmito imitacemi nevyskytují takové součásti, které jsou typické pro provinciální opaskové garnitury. Z Čech tyto napodobeniny známe z 11 nalezišť (včetně k nim patřících stejně svérázně vyrobených částí opasku): Dobřichov-Pičhora (okr. Kolín), Hrdly (okr. Litoměřice), Křešín (okr. Litoměřice), Nebovidy (okr. Kolín), Nymburk, Praha-Bubeneč, Přerov nad Labem (okr. Nymburk), Pečky (okr. Nym-

burk), Tišice (okr. Mělník), Třebusice (okr. Kladno) (*Motyková-Šneidrová 1964*, 358-359). *E. Droberjar* (1999, 145) nevyklučuje, že některé předměty mohly být vyráběny přímo římskými řemeslníky, kteří v Čechách v době Marobudovy říše pravděpodobně působili.

Naopak *J. Garbsch* (1965, 80, č. 16) řadí zlomek z Ohnišť'an mezi jednodušší varianty provinciálních zápon, do svého typu **G 1c**. Tato varianta je ve středu prohnutého delšího rámečku opatřena jedním výčnělkem v podobě ptačí hlavičky zdobené rytím a ve středu kratší strany bývá profilovaný vývalek (**Obr. 7/A:1**) (*Garbsch 1965*, 80). Můžeme se však jen domnívat, že tento vývalek na našem předmětu byl, protože tato část včetně celé zadní partie rámečku chybí.

E. Droberjar (2006, 687-688, č. 41; *týž 2006a*, 66, č. 13) odlišně považuje ohnišť'anský exemplář za *Garbschův* typ G 1b. Tato varianta se však vyznačuje drobnými kulovitými vývalky na koncích výběžků rámečku (**Obr. 7/A:2**) a ty na našem předmětu chybí. Proto bych se spíše přiklonil k určení *J. Garbsche*, který zlomek zápony řadí k typu G 1c (viz výše). Je však také možné, že zápona z Ohnišť'an patří typu vyobrazenému na straně 80 pod č. 2 (**Obr. 7/A:3**) (*Garbsch 1965*, Abb. 42:2).

Hlavní oblast rozšíření noricko-panonských garnitur leží v pohraničním pásmu mezi Norikem a Panonií. Tyto provincie byly pravděpodobně domovem této industrie. V barbariku se tyto výrobky významně koncentrují především v Čechách, tj. v centru Marobudovy říše (**Obr. 8**) (*Motyková-Šneidrová 1964*, 354). V uvedené mapě je zachyceno nejen rozšíření provinciálních garnitur, ale i jejich imitací. Nálezy našeho typu G 1c pocházejí především z barbarika. Nejčastěji je zastoupen právě v Čechách (7 kusů). Pouze dva exempláře známe z Magdalensbergu, centra provincie Norika (*Garbsch 1965*, 80; *Droberjar 2006a*, 51, Tab. 11).

V Čechách se „imitace“ noricko-panonských garnitur vyskytují souběžně ve stejném časovém období jako garnitury provinciální, a to především ve stupni B1b (*Motyková-Šneidrová 1965*, 127). Jediný exemplář G 1c, pocházející z Dobřichova-Piřhory, datuje *E. Droberjar* (1999, 145) do pozdní fáze stupně B1 (fáze B1b). *V. Sakař* (1970, 67) řadí typ G 1c do prvních desetiletí 1. století n. l. Naše zápona tedy patří **stupni B1b**.

6.3.3. BRONZOVÉ NÁDOBY

Hlavně z rozrušených žárových hrobů pochází **cca 18 bronzových nádob ve zlomcích**. Jedná se většinou o plechové fragmenty, často okraje nebo rukojeti různých druhů (naběračka, cedník, vědro). Kvůli špatnému stavu zachování však není možné u všech zlomků spolehlivě určit jejich původní tvar a přiřadit je tak k určitému typu nádob.

Je třeba také říci, že od souborného zpracování bronzových nádob v Čechách Z. Karasovou (1998), kterého bylo pro hodnocení našich nálezů použito, počet artefaktů výrazně narostl (Droberjar 2006a, 43). Proto zde uvedené informace (počty určitého druhu nádob v Čechách) nemusí odpovídat dnešnímu stavu.

Bronzové nádoby představují významnou skupinu římského dovozového zboží. Byly k nám importovány po celou dobu římskou, přičemž největší příliv je omezen na první dvě století n. l. Z počátku se jejich výroba koncentrovala pouze na italské půdě, zvláště v Kampánii (dělno v Capui), později v severní Itálii, postupně se také přesouvala do provincií v Porýní a do Galie. Přesto na území římských provincií nádoby nepatří k běžným nálezům. Většinou se jedná jen o předměty ztracené a nalézané v říčních korytech, na sídlištích nebo ve vojenských kastelech. Do hrobů byly ukládány jen zřídka. Naopak vysoký počet nádob všeho druhu známe z barbarika, kde sloužily jako velice oblíbená součást pohřební výbavy. Výskyt těchto výrobků u Germánů může být zajímavým dokladem o určitém stupni romanizace místního obyvatelstva. To se výrazně projevuje zvláště v Čechách ve stupni B1 (hlavně B1a). Velká koncentrace a tvarová pestrost nádob v této době svědčí o existenci místního mocenského centra – Marobudově říši. (Karasová 1999, 205; Droberjar 2002, 30-33; Bouzek – Ondřejová – Musil 2006, 37-38; Droberjar 2006a, 43-45).

Nás však zajímá následující období. I přes, nebo právě díky špatnému zachování, můžeme **všechny naše fragmenty bronzových nádob** zařadit do **stupně B2** (Motyková-Šneidrová 1967, 34). Snad jen u soupravy naběračky a cedníku lze díky kolku uvažovat o citlivější dataci do stupně B1b. Ve srovnání s předchozím obdobím dochází k výraznému útlumu dovozu nádob a mizí jejich tvarová rozmanitost. Tento výrazný pokles se projevuje už od třetiny 1. stol. a především v 1. pol. 2. stol. Přesto dovoz neustal a s výjimkou několika útlumných výkyvů zůstal až do konce starší doby římské zhruba stejně silný. Charakteristické nálezy z Ohnišťan, jako vědro a soupravy naběraček a cedníků, datuje Z. Karasová (1998, 55) do trajánsko-hadriánského období, tedy přibližně do první pol. 2. stol. Je zajímavé, že v Čechách v tomto období až do konce starší doby římské potkáváme starší nádoby z předchozího neronsko-flavijského období (jedná se o typy E 40, E 72, E 160, E 162) (Droberjar 2002, 30-33;

Karasová 1998, 55-57, Grafik 1; Karasová 1999, 205). Jde tedy o přežívání určitých druhů nádob ze staršího období do mladšího. Takový proces, kdy nádoby mohly být od doby výroby ještě dlouho v oběhu a do hrobů se dostaly později, se předpokládá u některých českých a moravských nálezů, včetně naší lokality (*Petrovszky 1993, 105; Karasová 1998, 43-44*).

6.3.3.1. Soupravy naběraček a cedníků typ Eggers 162

Z rozrušených žárových hrobů máme k dispozici dohromady **9 částí ve zlmcích (inv. č. 52650 (?), 52651-52, 52653, 52654, 52655, 52674 (?))** (stěna a dno z cedníku), **52684**), které patří bronzovým nádobám, jež tvořily soupravu (tj. pár) cedníku a naběračky – podle Eggersova členění typ 162 („Kellen und Siebe mit stabförmigem / ruderförmigem Griff“) (**Tab. 9-II**). Jejich dlouhé, štíhlé držadlo (někdy opatřené kolkem výrobce) na jedné straně hraněné či zaoblené, bylo zakončeno kulovitě tvarovaným knoflíkem. Na opačné straně se nacházela polokulovitá plechová nádoba – cedník či naběračka. Přejechod mezi touto nádobou a držadlem byl tvořen „veslovitě tvarovanou“ částí (*Karasová 1998, 42*). Cedník byl o něco menší a do naběračky přesně zapadal. Přiléhaly k sobě také spodní plochá strana držadla cedníku a horní plochá strana držadla naběračky (**Obr. 10:B**) (*Petrovszky 1993, 103; Laux 1992, 334*). Nádobu tedy fungovaly pospolu. K čemu ale přesně sloužily, není jasné. Co se týče užití na římském území, tak se na jedné straně vykládají jako nádoby na pití, na druhé jako nádoby k vaření. Zajímavá, ale málo pravděpodobná, je teorie, že souprava nádob sloužila k opékání (fritování) potravin v oleji nad ohněm. Cedník zde sloužil při vyjmutí z naběračky k odkapání horkého oleje. Nádoby byly ale patrně používány spíše k přípravě a podávání tekutin. Díky písemným pramenům víme, že byl cedník potřeba k filtrování vína. V barbariku tvořily soupravy cedník/naběračka spolu s dalšími nádobami (vědro, poháry, picí rohy) tzv. picí servis. Soupravy se objevují jak v žárových, tak kostrových hrobech a to i v knížecích pohřbech lubieszewského typu. V podstatě jsou charakteristickým znakem „bohatých“ hrobů (*Eggers 1951, 48*). Souprava naběračky a cedníku se spolu s ostatními částmi picího servisu vyskytuje i v mladší a ještě v pozdní době římské (*Kunow 1983, 77*).

H. Norling-Christensen (1940, 218) vyčlenil na základě tvaru rukojeti dvě varianty souprav E 162. Varianta Blidegn má ploché držadlo, zatímco rukojeť u varianty Juellinge je profilovaná (plankonvexní) a opatřená dělicí rýhou. Děrování cedníku u první varianty tvoří meandrový vzor, u varianty Juellinge vzor vytváří rostlinný motiv (*Petrovszky 1993, 103*). Exempláře z Ohnišťan náleží podle plankonvexních rukojetí **variantě Juellinge** (*Norling-Christensen 1940, 220; Lindeberg 1973, 27; Karasová 1998, 42*). Této variantě v Čechách

odpovídají nálezy z Řepova⁵⁰ (okr. Mladá Boleslav) a Stehelčevsi⁵¹ (jámový hrob S, okr. Kladno) (Karasová 1998, 42).

Typ E 162, který je možno z fragmentů identifikovat, je v Čechách znám ze 7 lokalit. Často se jedná jen o jeden zlomek držadla naběračky či cedníku, nebo méně častěji o soupravu (Dobřichov-Pičhora, Kněževés, Lužec nad Vltavou, Řepov, Sendražice, Stehelčevés, Třebusice) (Karasová 1998, 65-87, Grafík 3).

Velmi spornou otázkou jsou výrobní centra souprav E 162 (Petrovszky 1993, 105). Byla nejčastěji hledána v Itálii. Uvažovalo se o dílnách v Capui (Kampánie). Proti této teorii však mluví fakt, že z území Itálie, kromě Pompejí, není znám žádný další nález. Drtivá většina příkladů (130 kusů) totiž pochází z území Římany neobsazené Evropy. Kromě Čech byl typ rozšířen v celé svobodné Germánii, od Slovenska po Skandinávii, přičemž největší koncentrace je zjištěna v Dánsku (**Obr. 9**). Poukazuje se proto spíše na **severoitalské dílny**. Pro ty hovoří nejen dlouhá tradice výroby podobných nádob, ale i jména výrobců na kolečích. V neposlední řadě také blízkost města Aquileje jako centra obchodu, odkud byly výrobky prostřednictvím jantarové stezky dopravovány do markomansko-kvádské oblasti (Čechy, Morava a Slovensko). Někteří hledají výrobní dílny také v Galii (Karasová 1998, 42-44).

Podle dnešních poznatků můžeme počátek výroby souprav E 162 klást do 40. a 50. let 1. století. Největší oblibě se však soupravy těšily ve druhé pol. 1. a v první pol. 2. století. Konec výroby se předpokládá ve 2. století. Podle R. Petrovszkého⁵² spadá konec výroby už do posledního desetiletí 1. stol. České exempláře jsou nálezovými celky datovány od stupně B1 do B2 a odpovídají tedy největšímu rozšíření ve 2. pol. 1. století (Karasová 1998, 43-44). Podle J. Kunowa (1983, 27) byly soupravy zhotovovány od klauদিjsko-neronovského období až do 2. stol. Shodně datuje nádoby také V. Sakař (1991, 26-27), přičemž uvádí, že horní časový limit v rámci 2. století nelze určit. R. Petrovszky (1993, 105) se domnívá a Z. Karasová (1998, 43-44) s ním souhlasí, že nádoby byly zřejmě ještě dlouhý čas v oběhu a do země se mohly dostat v průběhu celého 2. století. To se týká hlavně některých českých a moravských nálezů.

Protože v Ohnišťanech u všech fragmentů těchto nádob postrádáme hrobové celky a odpovídající dochování, nemůžeme s jistotou říci, který zlomek cedníku/naběračky patří k příslušné rukojeti a které části tvořily soupravu. Je však jisté, že se zde dochovala jedna souprava zastoupená dvěma držadly a druhá částečně dochovaná, tvořená cedníkem s držadlem (viz kap. 6.3.3.1.2). O **dvou soupravách** uvažují i E. Šimek (1923, 70-71), H. J.

⁵⁰ Karasová 1998, Abb. 6a.

⁵¹ Motyková 1981, 364, Abb. 14:16.

⁵² Petrovszky 1993, 105.

Eggers (1951, 140) a Z. Karasová (1998, 42, Tabelle 3 na s. 56). Ačkoli se dá předpokládat, že soupravy pocházejí z více hrobů (v každém hrobě jedna), není dvojnásobný počet souprav na jedné lokalitě, alespoň v rámci Čech, příliš častý (Karasová 1998, 65-87, Grafík 3). Při takové úvaze nepočítám s nezpracovanými nálezy z pohřebiště v Třebusicích (okr. Kladno), kde byl nedávno rozpoznán a je ještě předpokládán velký počet bronzových nádob (Droberjar 2006a, 43).

6.3.3.1.1. První souprava naběračky a cedníku s kolky výrobce

Asi nejzajímavějšími římskými importy z celého pohřebiště jsou bronzové rukojeti naběračky a cedníku typ Eggers 162, opatřené kolky výrobce. Ty můžeme přečíst na naběračce jako *CMANSVANNII* a na cedníku jako *CM...SV...* (inv. č. 52651-52; *Tab. 9; Foto 5:1-3*). Ze všech ohnišťanských nálezů právě kolek naběračky budil u českých i zahraničních badatelů největší zájem a byl nejčastěji, ale chybně, čten jako *CMANLIVANNII* či *CMANLIANNII* (Anonym 1904, 31; Šimek 1923, 70-71; *týž* 1953, 488; Schráníl 1928, 258; Norling-Christensen 1940, 220; Ekholm 1934, 13, mapa na s. 25; Svoboda 1948, 63, pozn. 8; Eggers 1951, 140, č. 1719; Motyková-Šneidrová 1967, 34, Taf. V:1; Tejral 1967, 112; Sakař 1970, 36, 62-63, Fig. 21:18; Petrovszky 1993, 195, Taf. 6:A.15.09; Karasová 1998, 42, 77-78, č. 41, Karte XVIII; Droberjar 2002, 32, 223-224; *týž* 2006, 687-688, č. 41). Správně kolek četli jen dva badatelé (Lindeberg 1973, 27; Kunow 1983, 120, 153, č. 1719). Přestože oběma rukojetím chybí vlastní nabírací a cedící nádobka, na základě podobné soupravy z Řepova (okr. Mladá Boleslav) s kolky L COMPITVRICIN (*Obr. 11*) můžeme určit, že rukojeť inv. č. 52651 patřila k naběračce (*Tab. 9:2*) a inv. č. 52652 k cedníku (*Tab. 9:1*) (Karasová 1998, 42, 65-87, Abb. 6a). Lze tedy s vysokou pravděpodobností předpokládat, že obě rukojeti z Ohnišťan tvořily jednu soupravu, což potvrzuje kolek *CM...SV...* na cedníku, který je možno považovat za těžko čitelný zbytek stejného kolku jaký je na naběračce. O sounáležitosti těchto dvou rukojetí jsou přesvědčeni také např. E. Šimek (1923, 70-71) a R. Petrovszky (1993, 195).

Oběma kolkům z Ohnišťan se nejnověji věnoval R. Petrovszky (1993, 195, Taf. 6:A.15.08-09), který podrobně zpracoval římské nádoby opatřené kolky výrobců. Exempláře řadí mezi nádoby, které vyráběl **Cauis Annius Mansuetus** (C. Mansuetus Annius), jehož dílny působily snad v severní Itálii (Aquileja) nebo v Dolní Germánii. Z Holandska, Dánska, Švédska, Rakouska, Čech a Slovenska známe (včetně našeho) celkem 10 výrobků této dílny (v 8 přípa-

dech se jedná o soupravy E 162)⁵³. V Čechách máme příklad právě a pouze v Ohnišťanech. Nejčastějšími tvary kolku jsou: C ANNIMASVS F, C ANNIMASVIT,NNIMA..., C MANSVANII a C MANSV ANNIV(S) (*Petrovszky 1993*, 143).

R. *Petrovszky* (1993, 143) datuje výrobky této dílny zhruba do rozmezí let **45/50 – 70 po Kr.** Do neronovského období (54-68 n. l.) je díky svému kolku datována také souprava z Řepova (*Karasová 1998*, 43). Ačkoli soupravu z Ohnišťan někteří autoři datují do stupně B1 (*Droberjar 2006*, 687-688, č. 41; *Karasová 1998*, 42, 77-78, č. 41), preferuji vzhledem k době výroby, dlouhotrvajícímu oběhu importů a výskytu těchto nádob na mnoha lokalitách v kontextu stupně B2, spíše zařazení našich nálezů také do **stupně B2**. Tak činí např. K. *Motyková-Šneidrová* (1967, 34), I. *Lindeberg* (1973, 27), Z. *Karasová* (1998, Tabelle 3 na s. 56). Naopak o rozmezí **stupňů B1b-B2**, které je také přijatelné, uvažuje J. *Kunow* (1983, 120). Lze tedy předpokládat, že se souprava do pohřební výbavy mohla dostat nedlouho po výrobě, tj. ve zbytku 1., ale i v celém následujícím 2. století (v kap. 14 v katalogu nálezů uvádím různé datace a interpretace kolku s literaturou).

6.3.3.1.2. Druhá souprava naběračky a cedníku bez kolku

Za část druhé soupravy lze považovat v půlce přelomené držadlo s jedním koncem přehnutým. (**inv. č. 52653; Tab. 10:2; Foto 6:1**). Podle analogií (Řepov) víme, že se jedná o držadlo cedníku. Jako vlastní cedící nádobku k němu můžeme přiřadit zohýbaný okraj cedníku **inv. č. 52655** s částí perforace, která vytváří meandrový vzor (**Tab. 10:1; Foto 6:2a-b**). Součástí byl jistě i fragment stěny cedníku se stejným vzorem perforace (**inv. č. 52674; Tab. 10:3**). Ke stejné rekonstrukci dospěl také E. *Šimek* (1923, 70-71), který se domnívá, že k přelomení na dva kusy a ohnutí jednoho konce došlo už při pohřbu. Je také na první pohled patrné, že lopatka držadla je mohutnější a jinak tvarována než u předchozí první kolkované soupravy. Veslovitá část spojující držadlo a vlastní cedník je navíc zdobena zdvojeným trojúhelníkem (**Foto 6:1**). Nejpravděpodobněji tedy jde o výrobek jiné dílny (*Šimek 1923*, 70-71). Tomu nasvědčuje i absence kolku.

Je třeba říci, že ztvárnění držadla je velice podobné až téměř shodné se soupravou z Řepova, která je díky kolku L COMPITVRICIN datována do neronovského období (54-68 n. l.) (*Karasová 1998*, 43). Nesmíme ale zapomínat na dlouhý život těchto předmětů (viz výše). Na

⁵³ **Nijmegen** „Hunerberg“ (Gelderland, Holandsko), 2 ks netvořící soupravy; **Brokjaer Mark** (Hjortlund, Dánsko), souprava ze dvou žár. hrobů (+ pánev E 142-143, 2 östlanská vědra E40, ztruskovatělé skleněné a hliněné nádoby, kování picího rohu, 2 zlaté prsteny, žel. srpovitý a rovný nůž, žel. nůžky, 6 stoličkových ostruh, meč a jeho br. kování, 2 kopí, štítová puklice, sekera); **Havor** (Hablingbo, Švédsko), 1 ks; **Roes** (Rone, Švédsko), 1 ks; **Oslip** (Burgenland, Rakousko), 1 ks ze žár. hrobu; **Abrahám** (Galanta, Slovensko), 1ks ze žár. hrobu č. 189 (+ okraj br. nádoby, 2 žel. kování) (*Petrovszky 1993*, 193-195).

rozdíl od první soupravy z Ohnišťan, kde máme díky kolku možnost datovat výrobek přesněji, musíme se v případě této „neúplné soupravy“ spokojit se zařazením do rámce **stupně B2**, jak činí *K. Motyková-Šneidrová (1967, 34, Taf. VI:1,7-8)*. Jelikož byly soupravy E 162 nejoblíbenější od druhé pol. 1. do první pol. 2. století (*Karasová 1998, 43-44*), preferoval bych tento časový úsek.

6.3.3.2. Östlandské soudkovité vědro (kotlík) typ E 37-43

Z rozrušených hrobů pochází fragmenty, které lze určit jako tzv. östlandské vědro (kotlík) blíže nezařaditelné v rámci Eggersových typů **37-43** („Fässchenartige Blecheimer des Östlandtyps“) (*inv. č. 52656; Tab. 12:1; Foto 9:1*) (*Eggers 1951, 140, č. 1719; Karasová 1998, 77-78, č. 41, 19, Karte VII*). Naopak *K. Motyková-Šneidrová (1967, 34, Taf. VI:4,5)* omezuje určení na typy **E 39-41**. Ve fragmentech je dochována horní část s nálevkovitě rozvěřeným okrajem. Závěsné držadlo záměrně zohýbané do S je na obou stranách provlečeno v ouška přichycená k okraji oboustrannými maticemi. Přestože je plechová nádoba z bronzu silně olámána a zohýbána je pravděpodobné, že byla původně soudkovitého tvaru s vydutými stěnami stejně jako všechna vědra typů E 37-43 (*Obr. 10:A*). Případá tedy v úvahu všech 7 typů věder, které vyčlenil H. J. Eggers⁵⁴. Šlo o jednoduché nádoby opatřené železným nebo bronzovým závěsným držadlem ve tvaru oblouku s kruhovým nebo obdélníkovitým průřezem. To bylo provlečeno v bronzových nebo železných ouškách s příchytkami vykovány v ovál, kruh nebo nepravidelný trojúhelník. Taková mnohotvárnost značně ztěžuje typologické třídění (*Karasová 1998, 17-20*). Držadlo u našeho nálezu je bronzové hraněné (tj. v řezu obdélník). Stejně tvarovaná jsou bronzová ouška s příchytkami roztepanými v trojúhelník.

Předpokládá se, že v římském světě byla vědra (kotlíky) používána ke každodennímu vaření. Můžeme je považovat za nejstandardnější tvar římských nádob. Nálezy z vojenských kastelů ukazují, že kotlíky byly součástí sortimentu nádob, které sloužily římským vojákům k přípravě potravy. Existují také nápisy na několika kotlících, které dokazují, že byly majetkem konkrétní centurie (vojenského oddílu) (*Kunow 1983, 71*).

V barbariku byla tato vědra široce rozšířeným druhem zboží (*Tejral 1967, 88; Karasová 1998, 17*). Z Čech známe 35 kusů z 15 lokalit, z toho zůstala zachována v celku pouze desítka (tj. cca 24 %). Nízký počet dochovaných a určitelných kusů je zapříčiněn značnou fragmentaritou v hrobových souborech. Ta je vysvětlována rituálním i funkčním (tzn. aby se do urny

⁵⁴ *Eggers 1951, 163, Beilage 19.*

předmět vešel) rozmačkáním a rozlámáním při pohřbu. Takové zacházení je patrné i na našem exempláři (Karasová 1998, 17).

U starších typů se uvažuje o italském výrobním centru, zatímco u mladších (E 41-43) se nevyklučuje ani římsko-provinciální (rýnská) provenience (Karasová 1998, 20).

Jednotlivé typy östlandských věder datuje J. Kunow (1983, 19) následujícím způsobem: typ E 37-38 (1-2. stol.), typ E 39-40 (1-3. stol.) a typ E 41-43 (2-3. stol.). Jelikož je v Evropě nejpočetněji zastoupen typ E 39-40, datovaný celky do **stupně B2**, je pravděpodobné, že také náš exemplář k nim patří tvarově i časově (**Obr. 10/A:39-40**). To odpovídá i celkovému rázu našeho pohřebiště (viz výše Motyková-Šneidrová 1967, 34).

6.3.3.3. Úvaha o „barbarském picím servisu“

I když nevíme, zda **östlandské vědro E 37-43** a alespoň jedna **souprava cedníku/ naběračky E 162** původně tvořily výbavu jednoho hrobu, můžeme s trochou fantazie konstatovat, že máme na lokalitě zastoupen tzv. „barbarský picí servis“. Ten byl často součástí pohřební výbavy významných členů germánské společnosti. Většinou je tvořen souborem několika nádob: vědro + cedník a naběračka + nádoba/by na pití ze skla nebo drahého kovu. Tato sestava vychází z římských předloh a v barbariku se často opakuje. Nádoby ze skla a drahého kovu jsou však příznačné jen pro nejbohatší hroby. Jako nádoba na pití sloužil častěji jeden nebo dva picí rohy, doložené díky ozdobným kováním. **Kování picího rohu** jsou na pohřebišti v Ohnišťanech také zastoupena – koncovým kováním **Andrzejowski D2d** a snad i jinými částmi (viz kapitola 6.2.4.). Leckdy se vyskytne také neúplný servis zastoupený jen některou z výše jmenovaných součástí. Germáni také běžně užívali určité druhy nádob k jiným účelům, než k jakým sloužily v římském světě (např. vědro/kotlík na vaření sloužilo jako součást picího servisu). Přestože se objevují odchylky, charakter souborů zůstává v zásadě stejný (Kunow 1983, 79-80). Z germánského kostrového hrobu na lokalitě Juellinge (ostrov Lolland) pochází několik nádob, jež tvořily picí servis zemřelého. Ve vědru ležela naběračka typu E 162, k ní příslušející cedník měl mrtvý v ruce. Servis byl doplněn dvěma skleněnými poháry. Chemická analýza vnitřku vědra prokázala místní ostružinové víno (Kunow 1983, 75-76). Ve vědru byly uloženy také naběračka, cedník, kování dvou picích rohů a ostatní milodary nalezené v hrobě ze starší doby římské z Řepova (kostrový hrob nebo depot (?), okr. Mladá Boleslav) (**Obr. 11**) (Droberjar 2002, 284-285). Někde, jako na významných lokalitách Juellinge, Marwedel nebo Lübsow, si zde pohřbené významné osoby mohly dovolit dokonce některé originální římské poháry ze stříbra či skla. Pro picí servisy je také charakteristické, že se vyskytují v místech,

kteřá byla podle předpokladu dopravně dostupná a tedy i relativně bez problémů přístupná římským obchodníkům. Ve východní části Germánie naleziště tohoto typu jakoby směrem na sever kopírují průběh Jantarové stezky. Další koncentrace nalezišť se nachází na dánských ostrovech a na sousedním pobřeží Baltského moře. Předpokládá se, že obchodníci neexportovali jen zboží samotné, ale i způsob jeho užití. Dosud ale není jasné, zda se tímto způsobem mezi Germány dostávalo také víno. Picí servisy však k přípravě domácích nápojů jednoznačně sloužily (viz výše hrob v Juellinge) (Kunow 1983, 79-80).

Také Z. Karasová (1999, Abb. 2) řadí Ohnišťany mezi české lokality s výskytem picích servisů z prvních dvou století (13 hrobů z lokalit Dobřichov-Piřhora, Kněževy, Lovosice, Lužec nad Vltavou, Řepov, Třebusice). Jednotlivé hroby obsahují téměř vždy soupravu naběračka/cedník a vědro. Někdy jsou doplněny pánví a mísou. Kombinace cedník/naběračka + vědro je v Čechách v porovnání s časnou dobou římskou častější hlavně ve **stupni B2**. Objevují se také kombinace cedník/naběračka bez vědra (Köhler 1975, 42). Do stejného období můžeme patrně zařadit také součásti našeho „picího servisu“.

6.3.3.4. Ostatní blíže neurčitelné zlomky bronzových nádob

Z rozrušených hrobů máme k dispozici několik různě velkých fragmentů bronzových nádob, které nelze z důvodu špatného stavu zachování a malé velikosti přesněji určit.

Pod **inv. č. 52674** je uloženo celkem 10 různě velkých fragmentů. Jsou to dva značně deformované kusy ze silnějšího bronzového plechu, které původně patrně tvořily jednu nádobu, snad **vědro**. Na menším stočeném kuse je patrný okraj opatřený nýty na uchycení oušek pro držadlo (150 x 170, 145 x 70 mm; **Tab. 13; Foto 7:4, 8:1**). Fragment **dna cedníku s perforací ve tvaru hvězdice** patrně **typ E 162** (40 x 28 mm; **Tab. 11:2**). Zlomek nálevkovité rozevřeného okraje, pod nímž obíhá nejprve jedna a poté dvojice rýh. Nádoba, snad **pánev**, byla na rozdíl od ostatních plechových a tepaných, vyrobena litím a soustružením. To naznačují stopy po soustruhu, dochované na okraji z pohledu od shora (40 x 18 mm; **Tab. 14:6**). Snad fragment **dna pánve** s vykrouženými soustřednými kruhy (25 x 20 mm; **Tab. 14:4**). Okraj plechové **nádoby s otvorem** pod okrajem (125 x 40 mm; **Tab. 14:1**). Zlomek stěny **cedníku s meandrovým vzorem** patrně **typ E 162** (45 x 28; **Tab. 10:3**). Zbývající **tři okraje nádob** není možno typologicky zařadit (50 x 15, 50 x 30 x 35, 70 x 100 mm; **Tab. 14:2-3, 5**).

Blíže neurčitelnému typu **pánve** patřilo žárem silně pokroucené a poškozené **dno**, zdobené drobnými soustřednými žeběrky a brázdami. O značném žáru svědčí drobné otvory po bublinkách na několika místech předmětu (65 x 88 mm; **inv. č. 52685; Tab. 12:2; Foto 7:1**).

Jako pohyblivé **držadlo** nádoby (snad kotlíku / vědra) sloužil závěsný oblouk z hraněné (v řezu obdélník), uprostřed rozšířené tyčinky (120 mm; **inv. č. 52657; Tab. 16:13**). Oblouk byl na obou stranách patrně ukončen očky, které byly vytvořeny přehnutím hraněné tyčinky nazpět (117 mm; **inv. č. 52689; Tab. 16:13**).

Jako poslední bronzovou nádobu uvádím okrajový zlomek se zavěšeným očkem pod okrajem, který V. Sakař (1970, 36) považuje za fragment **mísy** (38 mm; **inv. č. 52681; Tab. 2:9; Foto 10:3**). Může se však také jednat o zlomek okrajového kování picího rohu, které usnadňovalo pití z ústí, tedy širší strany rohu (viz kapitola 6.2.4.).

Všechny zmíněné zlomky datuje K. Motyková-Šneidrová (1967, 34) do rámce **stupně B2**.

6.3.4. SKLO (NÁDOBA)

Za římský import musíme samozřejmě považovat i plochý kousek **slabě nazelenalého průsvitného skla z nádoby**, kterým byl kromě řady dalších předmětů (nůž, 2 spony a přeslepy) vybaven **hrob inv. č. 1070/4-9** uložený v Městském muzeu Nový Bydžov. Zlomek poškozený žárem o rozměrech 30 x 40 mm je na jedné straně kruhově ohraničen (**inv. č. 1070/9; Tab. 8:5; Foto 9:2**).

Skleněné nádoby, zastoupené především zlomky, se v hrobech a na sídlištích objevují velice zřídka. Můžeme je proto označit za luxusní druh zboží. Fragmenty jsou navíc přetavené a zdeformované, neboť se většina z nich nachází v žárových hrobech. Mnohdy je proto obtížné rozhodnout, zda vůbec jde o korále či nádoby (Droberjar 2002, 295). V našem případě se však o nádobu určitě jedná. Vzhledem k tomu, že je zlomek plochý a má tvar výseku z kružnice, lze říci, že byl původně součástí nálevkovitě rozevřeného okraje nebo stejně tvarované nožky o průměru cca 7 cm (**Tab. 8:5**). Může být fragmentem kruhového podstavce vysokých pohárů s rozevřeným okrajem a promáčkнутými stěnami, jaké se vyskytují v provinciích, např. Panonii na konci 1. a začátku 2. století. Věsměs jsou však z bílého skla (Barkóczy 1988, 87, Taf. XI:115, LXXIV:115; 103, Taf. XV:162). V úvahu také připadají okraje džbánů hlavně z 2. století, které však jsou z modrozeleného skla (týž 1988, 183, Taf. XLII:433, XCIX:443). V různých odstínech zeleně zbarvené výrobky, jako je náš kus skla, převažují až ve 3. a 4.-5. stol. Zde najdeme také celou řadu podobně tvarovaných částí (nožky, okraje) u pohárů, láhví či konvic (oinochoé)⁵⁵.

⁵⁵ Barkóczy 1988, např. Taf. IX:96, XVI:175, 180-181, XXV:300, XXIX:324, XXXIV:371, XXXV:384, XLI:436, XLIV:454, 456, XLVI:464, LI:482-484.

Zlomky skleněných nádob v hrobech starší doby římské nejsou na českých a moravských lokalitách příliš častým jevem. V porovnání s Moravou, kde se občas zlomky a slitky nádob přece jen vyskytnou, tyto nálezy v Čechách téměř chybí (*Tejral 1970*, 144, 146; *Droberjar 2002*, 295). Podle *J. Tejrala* (1970, 146) moravské nálezy dosvědčují, že byly skleněné nádoby ve středním Podunají běžným obchodním artiklem.

7. CHRONOLOGIE POHŘEBIŠTĚ A PŘEHLED NÁLEZŮ (HROBŮ)

Níže jsou podle časových fází pohřebiště stručně popsány inventáře jednotlivých hrobových celků a předměty z rozrušených hrobů. Většina předmětů je zachována ve fragmentech (tento stav neuvádím). Pro přehlednost je také v kapitole 13. vytvořena tabulka všech nálezů (řazeno nechronologicky podle inv. č.). Kromě odkazů na tabulky s vyobrazenými předměty poukazují i na **Tab. 19**, která **vyobrazuje typické a chronologicky citlivé předměty jednotlivých fází nekropole**.

Jak víme, pohřebiště patří k lokalitám⁵⁶ založeným ve stupni B1 s pokračováním pohřbívání ve stupni B2 – tedy po celou starší dobu římskou.

Stupeň B1 (Tab. 19:1-4). Starší fáze pohřebiště je v rámci hrobových celků zastoupena pouze jedinou br. sponou, provinciální výrazně členěnou *Almgren 67b* z **hrobu 3 (Tab. 3; 19:1)**, doprovázenou *žel. nožem*. Další br. spona, provinciální *noricko-panonská se dvěma uzlíky na lučíku Almgren 236*, pochází z rozrušených hrobů (**Tab. 16:6; 19:2**). Nejistý **hrob 2 (?)** obsahoval *br. sponu s očky*, která odpovídá sponám typu *Haltern (Tab. 2:4)*. Opasek této fáze je v hrobě zastoupen provinciální *noricko-panonskou br. záponou typu Garbsch G1c*, která však může být také barbarskou napodobeninou provinciálního výrobku (**Tab. 2:5; 19:3**). Do téhož období můžeme zařadit i ozdobně prolamované, patrně *postříbřené* či *pocíněné kování*, které mohlo být součástí oděvu i koňského postroje (**Tab. 2:8**). Ostatní předměty z hrobu 2 (?), jako *br. trubkovitá spona (Tab. 2:3)* a *br. koncové kování picího rohu (Tab. 2:6)* se hlásí spíše do stupně následujícího (B2a-B2). Stupni B1 patří **hrob 6**, vybavený vedle *žel. sekáče (Tab. 4:1)*, velice dobře zachovalým *žel. nožem s ozdobně tvarovanou rukojetí (Tab. 4:2)*. Díky jeho neobvyklému tvarování lze předpokládat specifickou funkci a mohli bychom ho označit za napodobeninu římského skalpelu. Další výjimečný, tentokrát *bronzový srpovitý nůž s ozdobně tvarovanou rukojetí* se nám dochoval z rozrušených hrobů (**Tab. 16:10**). *Železnými nůžkami* byly vybaveny **hroby 8 a 10 (Tab. 4:4; Tab. 7)**, z nichž první jsou doplněny *žel. nožem* a druhé, zdobené tvořily jedinou výbavu hrobu 10. **Hrob 7** je zástupcem bojovníckého hrobu. Obsahoval *žel. dvousečný meč* patřící spíše ke kratším typům, dále *žel. kopí typu Kaczanowski IV* a *žel. nůž (Tab. 5)*. Podle *žel. spony* s vysoko klenutým lučíkem, která snad vykazuje pozdně laténskou tradici, můžeme do starší fáze pohřebiště zařadit i **hrob 9** s *žel. kopím typu Kaczanowski IV* a *žel. nožem (Tab. 6)*. Poslední *kopí stejného*

⁵⁶ např. **Dobřichov-Pičhora** (Kolín), **Lisovice** (Kladno), **Lužec nad Vltavou** (Mělník), **Stehelčeves** (Kladno), **Třebusice** (Kladno), **Tvršice** (Louny); rozrušená s některými celky zachovanými: **Bohušovice** (okr. Litoměřice), **Dřemčice** (Litoměřice), **Liběšovice** (Louny), **Lovosice** (Litoměřice), **Nebovidy** (Kolín), **Odřepsy** (Nymburk), **Ohrada** (Kolín), **Praha-Vysočany** (Praha 9), **Přerov nad Labem** (Nymburk) (*Motyková-Šneidrová 1967, 6*).

typu z rozrušených hrobů může patřit jak starší, tak mladší fázi (**Tab. 18:5**). Do starší fáze pohřebiště náleží 8 br. kruhových opaskových mezičlánků z rozrušených hrobů (**Tab. 15:4-11**).

Stupeň B1/B2 (**Tab. 19:5-11**). Za zástupce přechodného stupně mezi starší a mladší fázi pohřebiště můžeme považovat hrob inv. č. 1070/4-9 v keramické nádobě, a to díky společnému výskytu časně římské br. spony Almgren 19aII a br. trubkovité spony (**Tab. 8:1-2; 19:1-2**), která patří stupni následujícímu. Hrob byl dále vybaven žel. nožem, dvěma hliněnými přesleny a zlomkem skleněné nádoby nazelenalé barvy (Muzeum Nový Bydžov).

Stupeň B2 (**Tab. 19:12-16**). Do mladší fáze pohřebiště náleží většina dochovaných nálezů, což je dáno hlavně velkým počtem zlomků bronzových nádob (cca 18 ks). Hlavními reprezentanty časového úseku je 6 br. trubkovitých spon. Za nejstarší, která představuje tvarový přechod mezi staršími výrazně členěnými a pravými trubkovitými sponami, lze považovat sponu Almgren 74/75 z rozrušených hrobů (**Tab. 16:7; 19:4**). Další 5 již pravých br. trubkovitých spon podobných typu Almgren 77 z hrobových celků patří stupni B2a. V hrobě 4 byly dvě různě velké a tvarované spony spolu s žel. nožem (**Tab. 3:3-4; 19:14**). Naopak jednu sponu a žel. nůž obsahoval hrob 1 (**Tab. 2:1**) a hrob inv. č. 1070/4-9 (**Tab. 8:2**), který byl navíc vybaven řadou předmětů a díky sponě ze starší fáze představuje přechodný stupeň B1/B2 (viz výše). Poslední je zastoupena v problematickém hrobě 2 (?), která svou dvoudílnou konstrukcí patří k mladším typům bronzových trubkovitých spon (**Tab. 2:3; 19:13**). Do fáze B2a patří patrně ještě br. koncové kování picího rohu Andrzejowski D2d (**Tab. 2:6; 19:15**), ze stejného hrobu.

Ostatní předměty pocházejí z rozrušených hrobů. Jedná se především o zlomky importovaných římských nádob z bronzu. K nejzajímavějším a chronologicky důležitým patří v první řadě souprava naběračky a cedníku E 162, reprezentovaná dvěma držadly s kolkem výrobce CMANSVANNII (na druhém držadle zbytek ve formě CM...SV...). (**Tab. 9; 19:12**). Výroba soupravy spadá do let 45/50 – 70 n. l. S ohledem na známou skutečnost, že se import mohl dostat do hrobové výbavy dlouho po výrobě, pohybuje se nejpravděpodobnější datace soupravy v rozmezí stupňů B1b-B2. Za část druhé soupravy E 162 můžeme považovat další držadlo cedníku bez kolků, ke kterému lze přiřadit i vlastní cedící nádobku s perforací meandrového vzoru (**Tab. 10**). Ke stejnému typu E 162 náleží ještě zkroucená nádobka naběračky (**Tab. 11:1**), zlomek stěny cedníku s meandrovým vzorem (**Tab. 12:3**) a patrně i zlomek rukojeti (**Tab. 11:3**). Okraj inv. č. 52650 patří buď naběračce E 162, nebo jinému typu nádoby (např. pánev) (**Tab. 11:4**). Další nádobou je větší fragment östlandského vědra E 37-43 soudkovitého tvaru s rozlomeným a pokrouceným závěsným držadlem (**Tab. 12:1**). Typickými předměty

stupně B2 jsou dále součástí opasku: *br. přezka se zesíleným vnitřním okrajem Madyda-Leguiko skupina F - typ 3* zdobená kroužky (**Tab. 15:1; 19:16**), bohatě profilované *br. nákončí* (**Tab. 15:3**) a zdobená *br. destička (kování) obdélníkového tvaru se čtyřmi nýty v rozích* (**Tab. 15:2**). Podle analogií je velice pravděpodobné, že tyto tři prvky původně tvořily jeden opasek. Jako ozdoba krku sloužily bezpochyby *soudkovité rýhované korále* z původně modré fajánse, které patří do *skupiny XVIII – typ 171 podle Tempelmann-Mączyńskiej* (**Tab. 16:1-5**). Následující blíže neurčitelné předměty s nejistou funkcí a zlomky bronzových nádob jsou řazeny K. Motykovou-Šneidrovou (1967, 34) do stupně B2. Patří k nim *br. rýhovaný dutý váleček* (**Tab. 16:9**), *žel. zlomek ramene nůžek nebo pružiny ze skříňky či jiného předmětu* (**Tab. 16:12**) a *br. zlomek, který vypadá jako fragment spony* (**Tab. 16:11**). Zlomky bronzových nádob: *vědro* (**Tab. 13**), *dno cedníku se vzorem hvězdice*, možná typ E 162 (**Tab. 11:2**), *litý a soustružený okraj, snad pánve* (**Tab. 14:6**); *dno pánve (?) se soustřednými kružnicemi* (**Tab. 14:4**); *okraj s otvorem* (**Tab. 14:1**) a *tři okraje* z blíže neurčitelných typů nádob (**Tab. 14:2,3,5**). Dále žárem zdeformované *dno pánve se soustřednými žebérky a brázdami* (**Tab. 12:2**) a *závěsný oblouk (držadlo)*, ke kterému patrně náleží *dvě pouta* (**Tab. 16:13**).

Keramika stupně B2 je kromě výše zmíněné nádoby z hrobu přechodné fáze B1/B2 (**Tab. 8:6**) reprezentována jednou celou terinou s výzdobou šikmích řádek na podhrdlí (**Tab. 18:2**) a dále dvěma nádobami ze stupně B2b ve fragmentech, které jsou zdobeny motivy meandrů provedených radýlkem (**Tab. 17:1-2**). Zbývající střepy (12x), pocházející z různých částí nádob (okraje, spodek) (**Tab. 17:4-9**), časově spadají do stupňů B1-B2.

Stupeň B2/C1. Na další trvání pohřebiště v horizontu markomanských válek s přesahem do mladší doby římské může poukazovat *skleněný korálek zelenavé barvy* (**Tab. 17:3**), uložený ve Staré sbírce Národního muzea.

8. POHŘEBNÍ RITUS, SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ A POHLAVÍ ZEMŘELÝCH

V této kapitole se pokusíme zhodnotit pohřebiště v Ohnišťanech z hlediska pohřebního ritu a nastínit sociální postavení zde pochovaných. Ačkoli v případě naší nekropole lze pracovat pouze s 9 hrobovými celky, mají některé předměty z rozrušených hrobů také jasnou výpovědní hodnotu, zvláště pro určení vyššího sociálního postavení.

8.1. Pohřební ritus

Ve starší době římské na území Čech v drtivé většině převažoval pohřeb žehem. Ojedinele se objeví i hroby kostrové, z nichž v některých bývají pohřbeni významní jedinci. Žárové hroby můžeme rozdělit na popelnicové (uložené v nádobě) a jámové (uložené v prosté zemi). Hroby obsahovaly spálené kosti s různým počtem milodarů i bez nich. Předměty byly do hrobu vkládány buď přímo z hranice, o čemž svědčí časté deformace způsobené žářem, nebo se přidávaly až po naplnění urny popelem. Rozměrnější předměty (meče, bronzové nádoby) byly často úmyslně deformovány, aby se do nádob vešly. Takové zacházení však jistě mělo i symbolickou a rituální rovinu (*Droberjar 2002, 251*).

Protože se v Ohnišťanech, až na několik málo výjimek, nedochovaly nádoby, nevíme, zda byly ostatky uloženy převážně v nádobách, nebo i v jamách. Pro převahu popelnicových hrobů by snad mohlo svědčit krátké tvrzení *J. L. Píče (1905, 303)*, že zde byly objeveny „*žárové hroby s meandrovými popelnicemi s br. a železnými předměty typu pičhorského*“.

Na pohřebišti můžeme sledovat hned několik úmyslných deformací. Dvousečný meč z hrobu 7, původně dlouhý cca 540 mm, byl zhruba v polovině své délky ohnut a zlomen (*Tab. 5:2*). Zda k přelomení došlo již při pohřbu nebo později v muzeu při pokusu opětovného narovnání, nevíme. Meče bývají v hrobech spíše ohnuté (i několikrát), než přelomené⁵⁷. Očividně úmyslně mechanicky zdeformované jsou také některé bronzové nádoby z rozrušených hrobů. Např. östlanské vědro E 37-43 s několikrát přehnutým a jednou rozlomeným držadlem (*Tab. 12:1*), ohnutý konec rukojeti cedníku E 162 a zdeformovaný vlastní cedník (*Tab. 10:1-2*). Pěkným příkladem je také jakoby v pěsti zcela zmačkaná nádobka naběračky E 162 (*Tab. 11:1*). Takovými fragmenty, kterých bylo i větší množství, byl v hliněné nádobě často překryt vlastní pohřeb se spálenými kostmi a milodary (*Motyková-Šneidrová 1967, 6*). Skutečnost, že byly některé předměty v době kremace nebožtíka na pohřební hranici

⁵⁷ např. *Motyková-Šneidrová 1963, Taf. I:1, XXII:3, XXIX:12; Droberjar 2006, obr. 26:7,9,16.*

nebo v její blízkosti, dokládá např. žářem silně pokroucené až roztavené dno pánve. O značném žáru svědčí drobné otvory po bublinkách na několika místech předmětu (*Tab. 12:2*).

8.2. Sociální postavení jedinců

Sociálním rozvrstvením společnosti ve starší době římské se v Čechách dosud zabýval jen *R. Köhler* (1975, 59-61), který měl k dispozici pouze do té doby publikované hrobové nálezy. Vyčlenil 6 druhů milodarů, jejichž výskyt podle jeho názoru umožňuje označit hrob za bohatý – musí vykazovat alespoň jeden z těchto znaků: 1. římská importovaná nádoba, 2. další importovaná nádoba či nádoby, 3. plná výzbroj, 4. předměty z drahých kovů, 5. bronzové nástroje, 6. ostruhy nebo picí rohy (*Droberjar 2006*, 546; *Salač 2008*, 97). Nejnovější předběžný pokus o rozvrstvení společnosti ve stupni B1 povedl *E. Droberjar* (2006, 645-650), který na základě počtu, hodnoty (drahý kov) a kombinace milodarů vyčlenil 4 skupiny (I-IV), od nejbohatších pohřbů po chudé.

Podle kritérií *R. Köhlera* můžeme mezi relativně bohaté hroby počítat **hrob 7** (*Tab. 5*) ze **stupně B1**, kde byl pohřben jistě velice významný jedinec, neboť obsahoval téměř celou výzbroj bojovníka – meč a kopí (a nůž). Kompletní výzbrojí míníme meč, kopí a štít (a jiné předměty). Ta se však vyskytuje jen v opravdu nejbohatších hrobech, jako na pohřebišti Dobřichov-Pičhora (okr. Kolín), odkud takové kombinace známe v největším množství. V Čechách naše kombinace meč + kopí v časně a starší době římské převažuje a je známa ze 17 pohřbů. Sám *R. Köhler* (1975, 43, Tabelle 28) však poznamenává, že vybavení ohnišťanského hrobu působí v porovnání s ostatními hroby, které obsahovaly další předměty, dosti chudě. I přesto hrob 7, alespoň v rámci našeho pohřebiště, svou výbavou každopádně vyniká. Meč si totiž nemohl dovolit každý bojovník. Zvláště dvousečný patří k méně častým nálezům (*Droberjar 2002*, 173).

Přítomnost významných jedinců zdejší společnosti ve **stupni B2** dokládá řada předmětů z **rozrušených hrobů**. Jsou to zejména importované bronzové nádoby. V první řadě souprava naběračky a cedníku E 162 s kolkem (*Tab. 9*). Soupravy se objevují jak v žárových, tak kostrových hrobech, a to zvláště také v knížecích pohřbech lubieszewské skupiny. V podstatě jsou charakteristickým znakem „bohatých“ hrobů (*Eggers 1951*, 48). Z Čech je známa ze 7 lokalit, přičemž nejlépe zachovalá a tvarově nejbližší je kolkovaná souprava z bohatého hrobu či depotu (?) z Řepova (okr. Mladá Boleslav), který náleží stupni B2a. Obsahoval vědro, pánev, kování dvou picích rohů a jiné předměty. Takto bohatě vybavený pohřeb je v této době zcela ojedinělý (*Droberjar 1999a*, 4). Na existenci druhé soupravy v Ohnišťanech poukazuje další

rukojeť cedníku E 162 (**Tab. 10**). Soupravy mohly být v hrobě spolu se zlomky östlandského vědra E 37-43 a koncovým kováním picího rohu typu Andrzejowski D2d (**Tab. 2:6, 12:1**) (všechny součásti lze datovat zhruba do stejného časového úseku: B2 či B2a). Taková kombinace nádob, které sloužily jako tzv. barbarský picí servis, je příznačná hlavně pro germánskou elitu (viz Řepov) (*Kunow 1983, 75-80*).

Včetně těchto nálezů se dochovalo ve zlomcích 18 bronzových nádob, které nejspíše tvořily výbavu několika hrobů, v nichž mohli být pohřbeni významní jedinci (**Tab. 9-14**).

Indikátorem vyššího sociálního postavení může být i bronzový srpovitý nůž s plasticky tvarovanou rukojetí (**stupeň B1**) (**Tab. 16:10**). Nože z bronzu totiž patří k méně častým až ojedinělým a vyskytují se spíše v bohatých hrobech (*Motyková-Šneidrová 1965, 135; Droberjar 2002, 217*). I když nejsou omezeny jen na tuto skupinu pohřbů, jeví se bronzové nástroje obecně (zvláště ty zdobené) jako luxusní (*Köhler 1975, 50*). Je proto pravděpodobné, že i náš nůž byl na pohřebišti v Ohnišťanech původně součástí některého bohatého hrobu s bronzovými nádobami.

Největším počtem milodarů (6) byl vybaven **hrob inv. č. 1070/4-9** (**Tab. 8**) uložený v keramické nádobě (přechod **stupňů B1/B2**): 2 br. spony (Almgren 19aII, trubkovitá), žel. nůž, 2 přesleny a zlomek skleněné nádoby. Ačkoli takový počet přídavků je relativně častý, z výbavy vynikají zejména 2 přesleny a zlomek skleněné nádoby, protože v žádném případě nepředstavují běžné milodary. To se týká hlavně skleněné nádoby, jež představuje římský import, a kterou můžeme považovat za luxusní zboží. Přesleny, zvláště dva, se v hrobech vyskytují také ojediněle. V pohřebním ritu jim nebyla přikládána důležitost (*Köhler 1975, Tabelle 3-24; Droberjar 2002, 295; Chytrá 2005*). Hrob, v kterém byla podle přeslenů pohřbena patrně žena, tedy mezi chudé hroby nepatří. Počtem milodarů náleží k průměrně až nadprůměrně vybaveným pohřbům (*Köhler 1975*).

Další bojovník byl pohřben v **hrobě 9** (**Tab. 6**), který obsahoval kopí, nůž a žel. sponu. Hroby s jedním kopím jsou velmi častým jevem a představují téměř polovinu všech pohřbů, s kterými R. Köhler pracoval (1975, 45-46, Tabelle 30-31). Kombinace se sponou či sponami je zcela běžná hlavně na Dobřichově-Pichoře (Kolín). Ve srovnání s tím nejsou hroby na ostatních lokalitách vybaveny vůbec žádnou sponou. Naopak nůž je standardní součástí a kopí běžně doprovází. Na další bojovnické hroby v Ohnišťanech nepřímo poukazuje kopí z rozrušených hrobů.

Ostatní níže uvedené hroby náleží k průměrně až chudě vybaveným pohřbům.

Do výše zmíněného hodnocení společnosti ve stupni B1 zahrnul E. Droberjar (2006, 645-650), vyčlenivší 4 skupiny (I-IV), dva naše hroby. **Hrob 3** (**Tab. 3:1-2**) se sponou A 67

a zlomkem žel. nože řadí do III. skupiny, která čítá 301 hrobů a tedy nejvíce ze všech skupin. Hroby musí obsahovat sponu / opasek / zbraň či ostruhu / další předmět a podle počtu milodarmů jsou řazeny v rámci skupiny do jednotlivých kategorií. Kategorie se sponou a nástrojem je zdaleka nejčastější. Do III. skupiny náleží také **hrob 6 (Tab. 4:1-2)**, který se svým nožem a sekáčem patří mezi kategorii hrobů obsahující 1-3 nástroje. Taková kombinace předmětů (spona + nástroj; jen nástroj/-e) patří k nejběžnějším. Lze tedy říci, že v obou hrobech byly ve stupni B1 pohřbeni příslušníci „střední vrstvy“, která je podle výsledků E. Droberjara ze všech 4 společenských skupin nejpočetnější (53 %). Vzhledem k tomu, že nůž z hrobu 6 svým neobvyklým zpracováním nepatří ke zcela běžným a připomíná napodobeninu římského skalpelu (**Tab. 4:2**), mohl zde pohřbený jedinec zastávat i významnější roli, než se může na první pohled zdát.

Dva nebožtíci byly vybaveni železnými nůžkami. Zatímco **hrob 8 (Tab. 4:3-4)** obsahoval nůžky a nůž, výbavu **hrobu 10 (Tab. 7)** tvořily pouze nůžky, zato ale se zdobenou rukojetí. Z běžných předmětů ukládaných do hrobů jako jsou nože, brousky aj., můžeme nůžky označit za předměty náročnější. Není sice zcela jasné, zda sloužily jako pracovní nebo toaletní nástroj (stříhání ovcí, vlasů), avšak některé zdobené, jako naše, nebo bronzové exempláře jistě plnily i jinou, snad symbolickou funkci (např. rituální stříhání vlasů). Železné nůžky jsou v Čechách velice častým milodarem a v drtivé většině se vyskytují v hrobech po jednom exempláři. Zvláště ve stupni B1 jsou doprovázeny sponami a velmi často také nožem, jako v případě hrobu 8. Častá kombinace nože a nůžek vytváří dojem, že tyto dva nástroje fungovaly jako souprava. V porovnání s ostatními českými pohřby, kde jsou nůžky doplněny minimálně 2-3 dalšími předměty, je hrob 10 s jediným milodarem – nůžkami, spíše ojedinělý (*Köhler 1975, 49-50, Tabelle 52-53*).

Ze **stupně B2** se nám dochovaly pouze dva hrobové celky s br. trubkovitými sponami. Jedinci v nich pohřbení jsou na svou dobu standardně vybavení: **hrob 1 (Tab. 2:1-2)** sponou a nožem, zatímco **hrob 4 (Tab. 3:3-5)** nožem a dvěma odlišně tvarovanými sponami. Z tabulek *R. Köhlera (1975, Tabelle 32-46)* vyplývá, že na běžných pohřebištích, jak ve stupni B1, tak i B2 tvoří žárové hroby s dvěma sponami velice početnou skupinu. Nejpočetněji jsou však zastoupeny pohřby s jednou sponou nebo bez jakéhokoli spínadla.

8.3. Příslušnost k pohlaví

Protože nemáme k dispozici antropologická určení, musíme u zachovalých hrobových celků vycházet pouze z milodarů. Avšak ani milodary všeobecně považované např. za výhradně mužské (zbraně, břitva, brousek aj.), nemusí vždy automaticky ukazovat na pohlaví zemřelého. Zvláště některé hroby s výzbrojí, které jsou logicky a tradičně označitelné za mužské, jsou ve skutečnosti podle antropologického určení pohřby ženské. Je také řada případů, kdy se typicky ženské předměty (přesleny, perly) nacházejí v hrobech se zbraněmi. Při vysvětlování takové nesrovnalosti se obvykle poukazuje na písemné zprávy antických autorů (Tacitus), kteří zmiňují, že u Germánů bojovaly i ženy a že nevěsta dostávala při sňatku od svého ženicha darem zbraně. Podobné protiklady existují naopak u hrobů antropologicky určených jako mužské, ale s typicky ženskými předměty (Gojda 1984, 69, 84).

Většina pohřbů se zbraněmi však patrně **mužům** patřila, a proto k nim budeme počítat i naše **hroby 7 a 9 (Tab. 5 a 6)**. Jelikož jsou přesleny nalézány většinou v **ženských** hrobech (viz kap. 6.2.5.3.), tak také v **hrobě inv. č. 1070/4-9 (Tab. 8)** byla pohřbena se dvěma sponami a jinými předměty nejpravděpodobněji žena.

Otázkou je, kterému pohlaví máme připsat **hroby 8 a 10** s nůžkami (**Tab. 4:3-4; 7**). Protože jsou tyto nástroje často nalézány se zbraněmi, jsou považovány za mužský milodar. V Čechách se však vyskytují sotva v 1/3 mužských hrobů. Z tohoto a jiných důvodů je proto na našem území za spolehlivý ukazatel pohlaví označit nemůžeme (Köhler 1975, 50).

Zbývající **hroby 1, 3, 4 (Tab. 2:1-2; 3:1-2; 3:3-5)** nejsme kvůli nevýraznosti výbavy, kterou představuje nůž a spona či 2 spony, schopni spolehlivě přiřadit k příslušnému pohlaví. O mužský hrob by se mohlo jednat v případě hrobu 1 s nožem a sponou A 67, neboť byl tento typ spon jako součást mužské výbavy v Čechách upřednostňován. Přesto bývají tyto spony nacházeny i v ženských hrobech (Demetz 1999, 131-132). Na základě kostrových hrobů a podle následných rekonstrukcí oděvu lze říci, že ženy zpravidla nosily 2 spony na každém rameni a jednu na hrudi, zatímco muži jen jednu na pravém rameni (Droberjar 2002, 222-223). V takovém případě by hrob 1 náležel muži a hrob 4 se dvěma různě tvarovanými sponami ženě. Počty spon však jistě nemůžeme považovat za indikátor pohlaví. Podobně na tom jsme s přiřazením **hrobu 6 (Tab. 4:1-2)**, který skrýval nezvykle tvarovaný nůž, snad napodobující římský skalpel, a železný sekáč.

Jako šperk, který nepochybně zdobil **ženský** krk, sloužilo **5 fajánsových korálů z rozrušených hrobů (Tab. 16:1-5)**. Ženě mohla patřit také přezka (**Tab. 15:1**), protože typy s půlkruhovitým rámečkem a zesíleným okrajem jsou charakteristické především pro ženský

oděv, a to hlavně v labsko-germánském okruhu a wielbarské kultuře (*Madyda-Legutko 1986*, 43-45). Součástí bohatého **mužského** hrobu byl pravděpodobně bronzový srpovitý nůž s ozdobně tvarovanou rukojetí (**Tab. 16:10**). Takto do oblouku tvarované nože jsou totiž považovány za břitvy k holení (*Droberjar 2002*, 217-219).

9. SÍDLIŠTĚ STARŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ NA KATASTRU OBCE

Asi 1,4 km od pohřebiště se v místě dnešní obce Ohnišťany ve starší době římské rozkládalo sídliště (*Obr. 1:B*). Bylo zjištěno povrchovými sběry, které prováděli v letech 1985, 1992, 1994 a 2000 pracovníci AO MHK. Nalézalo se v těsné jižní blízkosti obce v okolí obecního hřbitova na polykulturních **nalezištích č. 1 a 2**, kde je mj. doloženo osídlení v neolitu, době hradištní a vrcholném středověku (parc. č. 99, 101, 109/1-2, 112, 209, 210, 211/1, 212, 219, 965/1, 976) (*Kalferst – Sigl 1985*, 14; *Sigl – Vokolek 1986*, 16-17; *Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 85-86). Plocha sídliště, ležícího na mírné vyvýšenině, je na severu vymezena obcí, na jihu hřbitovem, na východě silnicí z Loučné Hory do Ohnišťan a na západě se přes železniční trať svažuje k Ohnišťanskému potoku. Podle povrchových sběrů lze rozlohu polykulturního sídliště odhadnout na cca 600 x 200 m. Keramický materiál je uložen v AO MHK pod inv. č. 101008/1-433, 101009/1-252, 100175/1-950, 100219/1-566 a př. č. 52-53/85, 592/01 (za poskytnutí děkuji PhDr. Jiřímu Kalferstovi).

Protože dosud není v blízkosti pohřebiště známo jiné osídlení starší doby římské, nezbývá než lokalitu považovat za pozůstatky osady, kde žili ti, kteří pohřbívali na kopci nad tehdejší vesnicí. Existuje řada případů, kdy bylo zjištěno pohřebiště, a nedaleko od něho i sídliště. Jejich vztah však zůstává dosud nejasný. Na vině jsou nejen torzovité poznatky, ale i fakt, že není možné s jistotou jejich příslušnost ověřit. Výjimkou je zřejmě sídliště v Mlékojedech a pohřebiště v Tišicích, které se uvádějí jako příklad takové sounáležitosti. Vzdálenost mezi sídlištěm a pohřebištěm je v Čechách různá. Mlékojedské sídliště bylo cca 200 m od pohřebiště. Naopak v Dobřichově se soudobé sídliště nacházelo 800 m pod návrším Pičhora s pohřebištěm. Předpokládané sídliště patřící k rozsáhlému pohřebišti v Třebusicích se nalézalo v cca 1 km vzdálenosti. Na tak rozsáhlé nekropoli však patrně pohřbívalo více osad. Ty jsou v blízkém okolí doloženy několika sídlištními koncentracemi (*Salač 2008*, 92). V tomto ohledu je vzájemná vzdálenost (cca 1,4 km) našeho sídliště a pohřebiště značná.

Během sběrů bylo z plochy sídliště v Ohnišťanech nashromážděno řádově přes 2000 střepů z různých období pravěku a středověku. Ačkoli literatura (viz výše) kromě doby římské či starší doby římské uvádí zejména neolit, dobu hradištní a vrcholný středověk, je zde podle charakteru keramiky zastoupena jistě i lužická, slezskoplatěnická a laténská kultura. Vzhledem ke sběrovému charakteru materiálu je však někdy obtížné z malých zlomků rozpoznat keramiku doby římské. Nelze tedy uvést přesnější celkový počet fragmentů keramiky tohoto období. Zaměříme se spíše na zastoupení materiálu z doby římské na základě okrajů a výzdoby, které není bohužel mnoho.

Ještě do laténského období se hlásí několik zlomků – okraj s drsnějším tělem (*Tab. 27:1*), miska se zataženým okrajem (*Tab. 27:3*) a jiné zlomky s různě zduřelým okrajem (*Tab. 21:10; 24:4-5; 26:15; 31:1*).

Časná doba římská stupně A, reprezentovaná tzv. horizontem plaňanských pohárů, je bezpochyby doložena drobným zlomkem těla nádoby, který je zdoben vleštěnou rýhou po obou stranách lemovanou ručně vedenými důlky (*Tab. 29:16; Foto 10:6*). Tento druh výzdoby patří k typickým projevům plaňanského horizontu. Dále sem patří několik více či méně hraněných a zaoblených okrajů (*Tab. 20:4, 8; 21:4; 26:13*). Stejněmu, nebo ještě latéenskému období, patří patrně i zlomky s drsnějším a svisle hřebenovaným tělem (*Tab. 25:3-4; 28:7*). Dále je zde řada okrajů a spodků nádob, které můžeme zařadit jen obecně do průběhu starší doby římské. Jelikož keramický vývoj postupoval plynule a dosud z českých nalezišť chybí analýzy keramiky doby římské, je těžké rozpoznat sídlištní materiál stupně B2 od stupně předchozího (*Salač 2008, 72, 76*). Přesto je zde zastoupena výzdoba provedená několikařadým radýlkem, která je typická pro stupeň B2 (*Tab. 23:1; 29:5-6; Foto 10:5*). Vyskytuje se však i ve stupni B1 (zpravidla jednoduché a dvojité radýlkování). V obou stupních se běžně objevuje hřebenování (*Tab. 27:2,7, 12*) a tahy hřebenem vytvářející oblouky (*Tab. 28:1,3*). Podobně chronologicky necitlivá je ostatní zde zastoupená výzdoba, jako jsou různé způsoby nehtování a prstových vrypů (*Tab. 22:8-9; 25:5; 27:6,8-9,13*). Lze říci, že chaotické uspořádání této výzdoby bývá běžné ve stupni B1, zatímco ve stupni následujícím sledujeme častější pravidelné uspořádání do linií (*Salač 2008, 72, 76*). Průběžně se vyskytují také nádoby se svislým a vodorovným rýhováním (*Tab. 20:13; 23:8; 25:11; 30:18*) (*Prostředník 1996, 19*). Částí uříznutého parohu (*Tab. 24:8*) je na sídlišti doloženo zpracování kosti na různé předměty (jehlice, šídla, hřebeny, střenky nožů), které patřilo v době římské k rozšířeným činnostem (*Droberjar 2002, 134*). Pochází odtud také zlomek bronzového vinutí spony o 7 závitech (*Tab. 24:7*). Typ však můžeme jen stěží určit.

Důležité je, že trvání sídliště je keramikou doloženo po celou starší dobu římskou a můžeme ho proto označit za současné s pohřebištěm. Bylo založeno patrně na místě laténského sídliště již ve stupni A, což je typické. Naleziště stupně A se totiž v Čechách zpravidla rozkládají na stejném území jako předchozí památky pozdně laténské (*Salač 2008, 52*). To je patrné i ve zdejší oblasti (laténské, pozdně laténské až časně římské sídliště v Novém Bydžově-Chudonicích). Některá sídliště, stejně jako naše, trvají od stupně A do B2 (Janovice).

10. INTERPRETACE A VÝZNAM LOKALITY

V Čechách najdeme celou řadu podobně velkých a rozrušených, ale i více zdevastovaných žárových pohřebišť z prvních dvou století našeho letopočtu (*Obr. 22:A-B*). Charakteristické je, že téměř všechna byla objevena koncem 19. nebo začátkem 20. století. Často je z nich dochováno jen několik hrobových celků (cca 2-10) a nálezy z rozrušených hrobů. Někdy nálezy postrádají hrobové celky úplně. Jsou to především **Odřepsy** (okr. Nymburk, asi 4 hr. a rozrušené), **Lisovice** (Kladno, 11 hr.) **Nebovidy** (Kolín, rozrušené), **Ohrada** (Kolín, rozrušené), **Praha-Vysočany** (Praha 9, asi 6 hr.), **Přerov nad Labem** (Nymburk, asi 3 hr. a rozrušené), **Dřemčice** (Litoměřice, rozrušené), **Kostelec nad Labem** (Mělník, rozrušené) a jiné. Všem lokalitám je také společné, že nejsou odborně zpracovány. Pak je tu skupina lépe zachycených nebo dobře prozkoumaných, často větších a velkých pohřebišť: Stehelčevy (Kladno, 26 hr.), Lomazice (Chomutov, 30 hr.), Dobřichov-Pičhora (Kolín, 160 hr.), Tvršice (Louny, 13 hr.) a Lužec nad Vltavou (starší době římské patří menší část). Nejvýznamnějším pohřebištem 1-2. století však jsou bezesporu Třebusice (Kladno) s téměř 900 prozkoumanými hroby, které ale bohužel nejsou souborně publikovány (*Droberjar 2002; Motyková-Šneidrová 1963 a 1967*). Pomineme-li dobře prozkoumané jmenované lokality, je patrné, že pohřebišť založených v 1. a trvajících ve 2. století není v Čechách mnoho. Je proto zapotřebí, aby byla i těmto většinou neodborně zachráněným pohřebišťům věnována větší pozornost. Ačkoli je výpovědní hodnota díky horšímu stavu dochování značně snížena, pohřebišť často skrývají zajímavé či ojedinělé předměty, které např. nepřímo poukazují na kontakty se vzdálenými oblastmi barbarského i římského světa.

Výjimečnost nekropole v Ohnišťanech tkví především v tom, že je **jediným dosud objeveným pohřebišťem většího rozsahu ze starší doby římské ve východních Čechách**. Pomineme-li nálezy osamocených hrobů z 1-2. století (viz kap. 5.), tak svým geografickým umístěním vytváří lokalita dojem ojedinělého ostrůvku na východě tehdy Germány (Markomany) osídlené české kotliny (*Obr. 22:A-B*). Je si třeba uvědomit, že ve srovnání s ostatními částmi Čech (střední a severozápadní, Kolínsko) je východ na lokality celé doby římské značně chudý. Otázkou je, zda je to dáno stavem výzkumu nebo menší intenzitou osídlení. Na vině je s nejvyšší pravděpodobností spíše druhá možnost.

Na pohřebišti se podařilo vedle značného vlivu římského, reprezentovaného řadou importovaných nádob, zjistit ve stupni B2 cizí „barbarský“ vliv. Konkrétně z oblasti západobaltské (baltské etnikum) a wielbarské kultury z území dnešního severního Polska a Kaliningradské oblasti Ruské federace. Jako ukazatel posloužila bronzová přezka se zesíleným vnitřním okra-

jem skupiny F – typ 3 podle *Madydy-Legutko* (1986, 43, 129, č. 330, 221, Karte 28:330). Dosud známé analogie (pět exemplářů ze 4 lokalit) se totiž vyskytují pouze ve výše zmíněné kulturní oblasti. Přezka z Ohnišťan je mimo tuto oblast jediným zástupcem ve střední Evropě. Lze předpokládat, že přezka je dokladem přesunu jednotlivce (např. provdání ženy) nebo přinesení z cizího kulturního prostředí.

O velkém společenském významu některých pohřbených svědčí v první řadě importované bronzové nádoby z rozrušených hrobů. Je to především souprava naběračky a cedníku E 162 s kolkem (stupeň B2) (**Tab. 9**), jež je typická pro bohaté a v této době ojedinělé hroby. Význam podtrhují ostatní součásti picího servisu – nákončí picího rohu a zlomky vědra, které náleží patrně do stejného časového úseku (**Tab. 2:6; 12:1**). Taková kombinace se vyskytuje jen v nejbohatších hrobech, jakým je v Čechách pouze hrob z Řepova (okr. Mladá Boleslav), datovaný do stupně B2a. Zajímavým nálezem je také noricko-panonská pasová zápona G1c, která však může být také napodobeninou provinciálního výrobku (**Tab. 2:5**). Stejně zápony, doplněné o další součásti opaskových garnitur, se objevují v bohatých hrobech stupně B1. Tyto nálezy a především bronzové nádoby, dokládají mimo jiné míru romanizace germánského obyvatelstva zdejší oblasti.

Historik a archeolog *E. Šimek* (1953, 367) se na základě nálezů bronzových nádob pokusil rekonstruovat průběhy obchodních stezek, které popisuje ve svém díle *Geografické hyfégenesis antický geograf a matematik Klaudios Ptolemaios z Alexandrie (100-178 po Kr.)*. Nálezy importů z Ohnišťan a Hradce Králové, s nímž je ztotožňován antický Budorigon, podle *E. Šimka* ukazují na spojnici mezi cestou, která vedla z Ptolemaiova norického Arelate (Erla) na Dunaji, a cestou z Vindobony vedoucí k ústí Odry (**Obr. 24:A**). Na průběh cesty ve středověku v jižní blízkosti Ohnišťan ukazují rekonstrukce tzv. Polské (Kladské) dálkové stezky. Vedla z Prahy a patrně protínala Pocidliní ve směru Poděbrady – Jaroměř, kde byly významné prastaré labské brody. Podle písemných zpráv je hlavní přechod Cidliny hledán u Skřivan („pontes Cruici“ v Kosmově kronice), které jsou od Ohnišťan vzdálené cca 7 km jižně (*Kuča 1995, 24*) (**Obr. 2**). Na podobný průběh ukazují také nálezy mincí z 10-13. století z několika míst po proudu Cidliny, avšak s tím rozdílem, že komunikaci lze od zmíněného brodu u Skřivan rekonstruovat dále na sever až ke slovanskému hradišti Ostroměř (*Novotný 1986, 70, Mapa 1*). Je tedy pravděpodobné a logické, že minimálně v raném středověku musela jistá komunikace probíhat i přes Ohnišťany proti proudu Javoruky dále na sever. Proto je možné, že přítomnost importovaných nádob a jiných předmětů v Ohnišťanech nepřímou dokládá napojení na tehdejší obchodní síť. Ta spojovala naši oblast jak s římským světem, tak i východními a severovýchodními oblastmi (viz cizí přezka) (**Obr. 24**). Již samotné importy dosvědčují, že z polohy na

významném komunikačním uzlu bylo možné výrazně profitovat. To potvrzují jejich značné koncentrace v dopravně výhodných polohách i jinde v Čechách (Kolínsko, Praha-Bubeneč, Lovosice) (*Salač 2008, 54*). Na podobnou severovýchodní orientaci vedle zmíněné přezky mohou poukazovat také trubkovité spony – jsou běžné zejména v severních částech Evropy (Skandinávie, Dánsko, Norsko, Polsko). I když se v Čechách i celém barbariku zcela běžně vyskytují, ve srovnání s ostatními českými pohřebišti jsou tyto spony v Ohnišťanech zastoupeny ve vyšším počtu (6x). To je možná dáno i tím, že jich v Čechách většinu známe z náhodných nálezů, rozrušených hrobů nebo nepočtených nálezových celků. Na druhou stranu dokonce i na obrovském pohřebišti Třebusice (okr. Kladno), kde můžeme po zpracování očekávat řadu dalších kusů, se mi z dostupné literatury tyto spony podařilo zjistit jen v 7 hrobech (*Svoboda 1948; Motyková-Šneidrová 1967; Tejral 2001, 204-205*).

Díky těmto bronzovým trubkovitým sponám patří také pohřebiště v Ohnišťanech k jedněm z mála, kde jsou zastoupeny předměty ze stupně B2a (*Motyková-Šneidrová 1967*). Pomineme-li významná pohřebiště Dobřichov-Pičhora a hlavně Třebusice a nepublikované lokality, reprezentují Ohnišťany v rámci menších pohřebišť patrně větší funerální soubor stupně B2a v Čechách. Tedy 2 hroby s 3 trubkovitými sponami (hrob 1 a 4). Také další trubkovitá spona s časně římskou sponou Almgren 19aII v hrobě inv. č. 1070/4-9 poukazuje na staré tradice z předchozího období a hrob patrně představuje přechod mezi stupni B1 a B2. Podobný charakter vykazuje také nejistý hrob 2 (?) se sponou s očky typu Haltern (?) a trubkovitou sponou. Složení hrobu však nemůžeme považovat za věrohodné. V neposlední řadě také „trubkovitá“ spona Almgren 74/75 (stupeň B1-B2a) z rozrušených hrobů, která je přechodným tvarem mezi časně římskými výrazně členěnými sponami A 67 a pravými sponami trubkovitými, datování určité části pohřebiště do stupně B2a (cca 50/70 – 100/120) jen potvrzuje. Ke stejnému období se hlásí souprava naběračky a cedníku Eggers 162 s kolkem (stupeň B1b-B2). Ačkoli se tyto nádoby mohly dostat do pohřební výbavy v průběhu celého stupně B2, naše datování do stupně B2a podporuje analogická souprava z Řepova, mj. se stejným kováním picího rohu a vědrem.

Nejbližší (1,4 km) dosud zjištěné sídliště je situováno v těsném jižním sousedství dnešní obce. Jeho trvání je keramikou doloženo po celou starší dobu římskou a můžeme ho proto označit za současné s pohřebištem. Bylo založeno již ve stupni A, patrně na místě laténského sídliště. Ve srovnání s ostatními, kde vzdálenost mezi pohřebištem a sídlištěm kolísá mezi 100 m a 1 km, jsou naše lokality značně daleko od sebe. Na druhou stranu však prakticky neexistují naleziště, kde bychom mohli sounáležitost pohřebiště a sídliště s jistotou prokázat (*Salač 2008, 92*). To platí i pro sídlištní a pohřební areál v Ohnišťanech.

11. ZÁVĚR

Žárové pohřebiště ze starší doby římské v Ohnišťanech bylo objeveno 1,4 km jihovýchodně od obce v poloze zvané „Na Strachově“ či „Na Strahovech“. Hroby a milodary byly nalezeny při orbě během let 1902-1903. Pohřebiště se rozkládalo po obou stranách dnes již zaniklé cesty do hospodářského dvora, zvaného „Podlesí“ či „Zálesí“. Místo, které lze lokalizovat na parc. č. 713, je v databázi Archeologického oddělení muzea v Hradci Králové označeno jako naleziště č. 5 (ZM ČR 1:10 000, 13-21-13, 371:469) (*Obr. 1:A*).

Hlavní část nálezů je uložena v počtu **56 předmětů ve sbírce Národního muzea v Praze** (viz kap. 13 a 14), kam je daroval během roku 1903 místní velkostatkář E. Kadlík. Podle katalogu NM je možno rekonstruovat **8 hrobových celků** s 18 milodary (hroby 1, 3-4, 6-10). K hrobovým celkům není počítán hrob 2, protože jeho složení je nejisté. Ostatní předměty pocházejí z rozrušených žárových hrobů. K celkům musíme přičíst **další hrob** (inv. č. 1070/4-9) uložený v **Městském muzeu Nový Bydžov**, který byl nalezen v „Podlesí“, a tedy patrně na stejném pohřebišti nebo v jeho blízkosti.

Většina hrobů (6x) patří do stupně B1 (hrob 3, 6-10) a pouze 2 do stupně B2a (hrob 1 a 4). Představitelem přechodného období mezi stupni B1 a B2 je podle spony Almgren 19aII a trubkovité spony hrob inv. č. 1070/4-9 uložený v novobydžovském muzeu.

Výbavou vyniká hrob 7, který obsahoval téměř celou výzbroj bojovníka – dvousečný meč a kopí (a nůž) (*Tab. 5*). Další bojovník byl pohřben s kopím, sponou a nožem v hrobě 9 (*Tab. 6*). Největším počtem předmětů (6x) byl na onen svět vybaven nebožtík v hrobě inv. č. 1070/4-9 (*Tab. 8*), který patří k průměrně až nadprůměrně vyzbrojeným pohřbům. Kromě nože, 2 spon a 2 přeslenů obsahoval zlomek světle zelené skleněné nádoby. Nádoby ze skla nepatří k běžným milodarům. Ostatní hroby byly vybaveny standardně dvěma předměty – kombinací spony a nože (hr. 1, 3; *Tab. 2:1-2; 3:1-2*), nožem a sekáčem (hr. 6; *Tab. 4:1-2*) a nožem a nůžkami (hr. 8; *Tab. 4:3-4*). Pouze hrob 4 (*Tab. 3:3-5*) obsahoval 2 spony a nůž. Nebožtík pochovaný v hrobě 10 (*Tab. 7*) dostal jako milodar pouze zdobené nůžky.

Určení pohlaví jen na základě milodarů je bez antropologických rozborů problematické. S vyšší jistotou lze předpokládat, že jen v bojovníckých hrobech 7 a 9 byli pochováni muži, a podle dvou přeslenů v hrobě inv. 1070/4-9 nejpravděpodobněji žena. Ostatní hroby se sponami, noži a nůžkami nejsou k úvahám o pohlaví pohřbených vůbec vhodné.

Na pohřebišti byla objevena celá řada **římských (provinciálních) importů**, které pocházejí zejména z rozrušených žárových hrobů. V první řadě to jsou větší či menší zlomky bronzových nádob (18x). Nejcennějším nálezem je souprava naběračky a cedníku Eggers 162

s kolkem *CMANSVANNII* (**Tab. 9**), který patří podle nejnovějšího bádání výrobci jménem *Cauis Annius Mansuetus*, jehož dílny působily v letech 45/50 – 70 prvního století po. Kr., snad v severní Itálii (Aquileja) nebo v Dolní Germánii (*Petrovszky 1993*). Z různých částí Evropy známe celkem 10 výrobků této dílny a v drtivé většině se jedná o soupravy našeho typu. Souprava z Ohnišťan je jediným známým výrobkem této dílny v České republice. Další neolkované, robustnější držadlo cedníku stejného typu ukazuje na druhou soupravu (**Tab. 10**). Tyto, ale i ostatní zlomky bronzových nádob (**Tab. 11-14**), především vědro E 39-43, ukazují na přítomnost významných jedinců zdejší germánské společnosti ve stupni B2, hlavně v jeho první polovině. Zvláště kombinace s vědrem a picím rohem, jehož kování typu *Andrzejowski D2d* (*1991*) (**Tab. 2:6**) je zde také zastoupeno, často tvořila tzv. picí servisy, které jsou příznačné pro bohaté hroby. Provinciálně-římského původu jsou také 3 spony ze stupně B1, z nichž výrazně členěná Almgren 67b (**Tab. 3:1**) a Almgren 19aII (**Tab. 8:1**) tvořily výbavu hrobů (hr. 3 a hr. inv. č. 1070/4-9). Třetí sponu se dvěma uzlíky na lučíku Almgren 236b (**Tab. 16:6**) známe z rozrušených hrobů. Prvně a posledně jmenované spony byly vyráběny a nošeny ve východních noricko-panonských provinciích, zatímco spony Almgren 19 jsou běžné naopak v římském Porýní na západě. Mezi import musíme počítat také zlomek ze světle zelené skleněné nádoby (**Tab. 8:5**) (hr. inv. č. 1070/4-9), který pochází z hrdla nebo nožky. Zjednodušený tvar odvozený od noricko-panonských pasových garnitur představuje pasová zápona typu *Garbsch G 1c* (*1965*) (**Tab. 2:5**) se stylizovanou ptačí hlavičkou (stupeň B1). *K. Motyková-Šneidrová* (*1964*) považuje záponu za domácí barbarskou imitaci, jakých autorka uvádí z českého území celkem jedenáct.

Z rozrušených hrobů se dochovala také řada **předmětů germánského původu**. Ačkoli neznáme hrobové celky, přineslo zhodnocení některých nálezů zajímavé a důležité poznatky. Především přezka se zesíleným vnitřním okrajem rámečku skupiny F – typ 3 podle *Madydy-Legutko* (*1986*) (**Tab. 15:1**) ukazuje na vnitrogermánské kontakty ve stupni B2. Dosud známé analogie (pět exemplářů ze 4 lokalit) jsou rozšířeny pouze v oblasti severovýchodního Polska a zejména Kaliningradské oblasti v areálu wielbarské a především západobaltské kultury (baltské kmeny). Přezka z Ohnišťan je tak jediným zástupcem ve střední Evropě. Protože se součástími oděvu zpravidla neobchoduje, lze předpokládat, že přezka dokládá přesun jednotlivce (např. provdání ženy) nebo představuje „suvenýr“ přinesený z cizího kulturního prostředí. Podle analogií a následných rekonstrukcí se lze domnívat, že přezka byla doplněna obdélníkovým kováním (**Tab. 15:2**) a bohatě profilovaným nákončím řemene (**Tab. 15:3**). Přímou analogii pro tuto kombinaci máme z lokality Polesie z hrobu 23 (okr. Gurevsk, Kaliningradská oblast) (**Obr. 15:1-4**) (*La Baume 1944*). Další opasek či spíše opasky byly tvořeny 8 br.

kruhovými mezičlánky různého průměru (**Tab. 15:4-11**). Vyskytují se nejčastěji jednotlivě v horizontu spon s očky (stupeň B1b). Bezpochyby součástí ženského hrobu či hrobů bylo 5 fajánsových soudkovitých (či melounovitých) korálů s rýhovaným povrchem (**Tab. 16:1-5**). Tyto původně modré ozdoby krku patří podle *M. Tempelmann-Maczyńské* (1985) mezi korále typu 171 (skupina XVIII) a jsou příznačné pro stupeň B2 (**Obr. 18/A:171**). Přestože je známe jen z několika málo českých lokalit, jsou korále melounovitého tvaru se svislými rýhami pro Čechy ve starší době římské typické. Zajímavým předmětem je ozdobně prolamované kování s nýty po stranách, které je vyraženo z tenkého postříbřeného (stříbrného) či pocíněného plechu (**Tab. 2:8**). Podle podobných nálezů z římských vojenských táborů patrně původně sloužilo jako ozdoba popruhu koňského postroje užívaného římskou kavalerií (**Obr. 16:5-13**). Podobná kování se mi podařilo zjistit i na území barbarika rovněž v kontextu výbavy koňského postroje (Polesie) (**Obr. 16:14**). Někteří autoři naopak podobná kování považují za součást oděvu. Pro to existují doklady i v barbariku (Kutná Hora-Sedlec) (**Obr. 16:3**).

Významným dokladem šperkařské dovednosti germánského obyvatelstva jsou především spony (8x). Časné době římské (stupeň B1) patří bronzová spona s velkými uzavřenými očky (**Tab. 2:4**), která vykazuje společné znaky se sponami typu Haltern (ostré zalomení v místě uzlíku) (**Obr. 12:A**). Ačkoli není zcela jisté, zda spona tomuto typu náleží, pracovní ji sem řadím. Všechny známé spony s očky totiž postrádají ostré zalomení lučíku v místě uzlíku, které je tak charakteristické pro spony Haltern. Tento nově rozpoznávaný typ je v Čechách znám pouze ze 3 lokalit (Lomazice, Třebusice, Radovesice) a v Evropě také nepatří k častým (**Obr. 12:B**). Spony jsou někdy považovány za římské výrobky. Stejnému období patří patrně i železná spona s vysoko klenutým lučíkem (**Tab. 6:2**). Typickými šperky stupně B2 jsou zejména trubkovité spony z bronzu (6x). Za jejich nejstarší formu lze považovat dvoudílnou sponu Almgren 74/75 (stupeň B1-B2a) z rozrušených hrobů, která představuje tvarový přechod mezi sponami Almgren 67 a pravými sponami trubkovitými (**Tab. 16:7**). Ostatní patří již k pravým sponám trubkovitým stupně B2a, které se podobají typu Almgren 77. Příkladným exemplářem je masivní jednodílná spona z hrobu 4 s širokým válcovitým uzlíkem, který je po obvodu opatřen řadou hlubokých rýh. Ty byly původně vyplněny drátem, často stříbrným. Hluboce rýhovaná je také válcovitá patka zakončená knoflíkem. Střechovitě hraněná nožka je těsně pod uzlíkem zdobena rytím – trojúhelníky s kroužky na vrcholu a perličkovitou řádkou, která napodobuje skutečný filigrán, jaký je častý na severských sponách (**Tab. 3:3**). Trubkovité spony se totiž nejčastěji vyskytují v severních částech střední Evropy a skandinávských oblastech. Byly však oblíbené v celém barbariku. Další spínadla téhož typu jsou ladnější a střídmejší stavby s rovněž jednodílnou konstrukcí (**Tab. 2:1; 3:4; 8:2**) (hrob 1, 4, hr. inv. č.

1070/4-9). Celá spona s vinutím a jehlou se dochovala jen jednou. Je dvoudílná s železnou osou a představuje mladší typy bronzových trubkovitých spon (**Tab. 2:3**).

Z hrobových celků pochází několik nástrojů, jako jsou nože (9), nůžky (2), hliněné přesleny (2) a pravděpodobně sekáč. Železné nože (7), dochované jen ve zlomcích, patří k běžně užívaným nožům s rovnou, mírně zaoblenou spodní stranou čepele. V každém hrobě byl zastoupen vždy jeden (**Tab. 2:2; 3:2, 5; 4:3; 5:3; 6:3**). Celý, dnes však nezvěstný, byl pouze v hrobě inv. č. 1070/4-9 (**Tab. 8:7**). Zvláštním exemplářem je neobvykle dobře zachovalý, patrně železný nůž z hrobu 6 s hraněnou a ozdobně zakončenou rukojetí (**Tab. 4:2**). Podobně tvarované nástroje jsou v poslední době považovány za napodobeniny lékařských římských skalpelů (**Obr. 20:2, 3-6**) a patrně nepřímo dokládají silný vliv římsko-provinciální kultury na barbarské prostředí (*Kolník 2004*). To platí i pro bronzový srpovitý nůž (břitvu) s obdobně tvarovanou rukojetí z rozrušených hrobů (**Tab. 16:10**). Navíc bronzové nože nejsou příliš časté a vyskytují se především v bohatých hrobech. Ačkoli nejsou omezeny jen na tuto skupinu pohřbů, jeví se obecně bronzové nástroje (zvláště zdobené) jako luxusní. Nůž byl zřejmě součástí některého bohatého hrobu. Zajímavým nálezem je žel. předmět trojúhelníkovitého tvaru, který můžeme podle analogií interpretovat jako sekáč (**Tab. 4:1**). Dva hroby obsahovaly žel. nůžky (stupeň B1), přičemž jedny mají oblouk zdobený drobnými rýhami a dvěma trojúhelníky tvořícími kosočtverec (**Tab. 4:4; 7**). Dva hliněné přesleny z hrobu inv. č. 1070/4-9 jsou symetricky dvoukónické. Přesleny však patrně nehrály v pohřebním ritu Germánů významnou roli a objevují se (zvláště dva) v hrobech ojediněle (*Chytrá 2005*).

Na pohřebišti se vyskytla čtveřice zbraní. Všechny patří patrně stupni B1. Dva hroby byly vybaveny po jednom kopí (hrob 7 a 9), z toho jeden navíc mečem (hrob 7). Další kopí pochází z rozrušených hrobů. Všechny tři kopí přibližně odpovídají typu *Kaczanowski IV* (1995) (**Tab. 5:1; 6:1; 18:5**). Vyznačují se hrotem listovitého tvaru se zesíleným středovým žebrem a výrazně kratší tulejkou než je samotný hrot (**Obr. 21:5**). Dvousečný meč mohl původně dosahovat délky cca 540 mm (**Tab. 5:2**). Bez ohledání odborníkem na tento druh zbraní, který by mohl stanovit či vyloučit jeho případný římský původ, však není jeho bližší určení možné.

Mezi blíže neurčitelné předměty (3x), který si zaslouží zmínku, patří drobný litý bronzový váleček opatřený na povrchu rýhami (**Tab. 16:9**). Jeho funkce je mi neznáma.

Podle zhodnoceného materiálu se zde pohřbívalo od počátku stupně B1 přes stupeň B2a do stupně B2. Skleněný korál zelenavé barvy (**Tab. 17:3**) ze stejného naleziště může naznačovat, že pohřebiště v Ohnišťanech sloužilo ještě v období markomanských válek, nebo i později. Typické zástupce jednotlivých fází nekropole představuje **tabulka 19**.

V jižním sousedství dnešní obce Ohnišťany je povrchovými sběry doloženo současné sídliště (**Obr. 1:B**). Nachází se 1,4 km od pohřebiště. Jeho trvání je keramikou prokázáno po celou starší dobu římskou. Podle nálezů došlo k jeho založení již ve stupni A, patrně na místě původního laténského osídlení.

Výjimečnost pohřebiště v Ohnišťanech je dána hned několika fakty. Již při prvním pohledu na mapu nalezišť stupně B1 a B2 (**Obr. 22**) je zřejmé, že nekropole v Ohnišťanech představuje na východě Čech dosud jediné větší pohřebiště z 1-2. století. Pohřební aktivity tohoto období jsou odtud sice známy, jedná se však většinou o jednotlivé hroby, nebo staré nevěrohodné nálezy (viz kap. 5.). Díky několika nálezům také patří k nekropolím, kde jsou zastoupeny předměty ze stupně B2a. Hlavními představiteli období je především šestice bronzových trubkovitých spon, ale i jiné předměty. Pomineme-li významná pohřebiště (Dobřichov-Pičhora, Třebusice), reprezentují Ohnišťany v rámci menších pohřebišť v Čechách zřejmě výraznější soubor nálezů ze stupně B2a.

Počet importů (3 spony, 18 kusů bronzových nádob, pasová zápona, zlomek skleněné nádoby) u naleziště v severovýchodních Čechách nápadně vysoký, svědčí o značném významu zde pohřbených. Jejich přítomnost, zvláště soupravy naběračky a cedníku E 162 s kolmem výrobce, potvrzuje velice dobré napojení na tehdejší obchodní síť. Předpokládá se, že komunikace probíhala jižně od Ohnišťan (**Obr. 24:B**), přičemž její existence je bezpečně doložena mincovními nálezy a písemnými prameny minimálně od raného středověku. Podobně výmluvným příkladem vztahu komunikací a výskytu importů je bohatý hrob z Řepova, který vykazuje řadu shodných znaků s naším nalezištěm (souprava E 162, podobné vědro a stejný typ kování picího rohu). Není náhodou, že hrob byl objeven v místech s hustým osídlením, kam je do prostoru dnešních měst Bakov nad Jizerou a Mladá Boleslav lokalizována obchodní stanice Lugdunum, kterou zmiňuje Klaudios Ptolemaios (*Waldhauser – Košnar 1997, 75*). Obdobnou funkci zastávky na obchodní stezce mohla plnit oblast okolo pohřebiště v Ohnišťanech. Absence intenzivního osídlení ve zdejší oblasti je dána spíše stavem výzkumu.

12. CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED

Při datování předmětů a lokalit byl v textu využit v české archeologii doby římské běžně používaný systém stupňů, který prvně vypracoval *H. J. Eggers (1951, 1955)* a byl detailně propracován řadou autorů. V naší práci je použito členění navržené roku 1999 *E. Droberjar (1999a)*. Každý časový úsek představuje jedno velké písmeno s číslem (např. B1, B2....) a každý je ještě rozdělen do starší a mladší fáze (např. B1a, B1b....). Římské importované předměty (nádoby) jsou v textu řazeny také do období vlád jednotlivých císařů. Proto uvádím níže dvě přehledné tabulky.

Chronologické tabulka 1. a 2. století užívaná archeology (tučně vyznačena období našeho zájmu) (podle *Droberjar 2002, 101-103*)

Časná doba římská

stupeň A	35/25 – 10/5 př. n. l.	horizont plaňanských pohárů
B1a	10/5 př. n. l. – 20/30 n.l.	starší fáze – hor. Marobudovy říše
B1b	20/30 – 50/70	mladší fáze – hor. tzv. klasických spon s očky

Starší doba římská

B2a	50/70 – 100/120	starší fáze
B2b	100/120 – 150/160	mladší fáze
B2/C1	150/160 – 180/200	přechodný stupeň – hor. markomanských válek

Období vlády římských císařů v 1. a 2. století, které je použito při datování některých importovaných předmětů klasickými archeology (tučně vyznačena období zmiňovaná v textu):

Augustus	27 př. n. l. – 14 n.l.
Tiberius	14 – 37 n. l.
Caligula	37 – 41
Claudius	41 – 54
Nero	54 – 68
Flaviovci	69 – 96
Traianus	98 – 117
Hadrianus	117 – 138

13. CELKOVÝ PŘEHLED NÁLEZŮ

hrob	dat.	předm.	typ	mat.	rozměr (mm)	tab.	inv. č.
1	B2a	spona	trubkovitá	bronz	41	2:1	52630
		nůž	rovný se zaobl. ostřím	železo	97	2:2	52631
2 (?)	B2a	spona	trubkovitá	bronz	36	2:3	52675
	B1	spona	s očky, Haltern (?)	bronz	31	2:4	52676
	B1	kování	oděvu / koň. postroje	Ag (?)**	42	2:8	52677
	B1	zápona	opasku, Garbsch G1c	bronz	33	2:5	52678
	B2	kování	picího rohu, Andrzejowski D2 (d)	bronz	31	2:6	52679
	B2	kroužek s očkem	picího rohu (?)	bronz	Ø 29	2:7	52680
	B2 (?)	kování / nádoba	picího rohu / okraj s kroužkem z mísy	bronz	38, Ø 22	2:9	52681
3	B1	spona	Almgren 67b	bronz	41	3:1	52632
		nůž	rovný se zaobl. ostřím	železo	38 x 27	3:2	52633
4	B2a	spona	trubkovitá, zdobená	bronz	49	3:3	52634
		spona*	trubkovitá	bronz	35	3:4	52635
		nůž	rovný se zaobl. ostřím	železo	118	3:5	52636
6	B1	nůž	zdobený, se zaobl. čepelí	železo	125	4:2	52637
		sekáč	trojúhel. s držadlem	železo	65	4:1	52638
7	B1	meč*	krátký dvousečný	železo	cca 540	5:2	52639
		kopí*	hrot Kaczanowski IV	železo	110, 64	5:1	52640
		nůž	rovný se zaobl. ostřím	železo	93	5:3	52641
8	B1	nůžky*	Bezenberger A	železo	179, 154	4:4	52642
		nůž	rovný se zaobl. ostřím	železo	60	4:3	52643
9	B1	spona	s vysoko klenutým lučičkem	železo	44 x 33	6:2	52644
		kopí	hrot Kaczanowski IV	železo	172	6:1	52645
		nůž	rovný se zaobl. ostřím	železo	85	6:3	52646
10	B1	nůžky	zdobené, Bezenberger A	železo	172	7	52647
NB♦	přech. B1/B2	nůž♦	podlouhlý, rovný se zaobl. ostřím	železo	115	8:7	1070/4
		nádoba♦	terina	ker.	v. 160, Ø 210	8:6	1070/5
		přeslen	symetricky dvoukónický	ker.	Ø 45	8:3	1070/6
		přeslen	symetricky dvoukónický	ker.	Ø 40	8:4	1070/7
		spona♦	Almgren 19aII	bronz	-	8:1	1070/8a
		spona♦	trubkovitá	bronz	-	8:2	1070/8b
		nádoba	nožka / okraj	sklo	30 x 40	8:5	1070/9

♦ hrob inv. č. 1070/4-9 uložený v Městském muzeu Nový Bydžov.

* exemplář je dochován ve 2 zlomcích.

** jedná se o stříbrné nebo postříbřené či pocíněné kování.

• exemplář je znám jen díky fotografii a popisu z inventárních karet.

hrob	dat.	předm.	typ	mat.	rozměr (mm)	tab.	inv. č.
rozr.	B1	nůž	srpovitý, zdobený	bronz	94	16:10	52648
	B2 (?)	kování	nůžky / pružina ze skříňky (?)	železo	97 x 41	16:12	52649
	B2	nádoba	okraj Eggers 162 (?)	bronz	70 x 43	11:4	52650
	B1b-B2 či B2	nádoba	rukojeť naběračky Eggers 162 s kolkem <i>CMANSVANNII</i>	bronz	228	9:2	52651
	B1b-B2 či B2	nádoba	rukojeť cedníku Eggers 162 s kolkem <i>CM...SV...</i>	bronz	163	9:1	52652
	B2	nádoba*	rukojeť cedníku E 162	bronz	80, 75	10:2	52653
	B2	nádoba	rukojeť E 162 / pánve	bronz	90	11:3	52654
	B2	nádoba	okraj cedníku E 162 s meandrovým vzorem	bronz	95 x 40 x 60	10:1	52655
	B2	nádoba*	östlanské vědro E 37-43	bronz	200x120	12:1	52656
	B2 (?)	nádoba	závěsný oblouk (držadlo)	bronz	120	16:13	52657
	B2	přezka	zdobená, skupina F - typ 3 Madyda-Legutko	bronz	40 x 35	15:1	52658
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 34,5	15:4	52659
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 34	15:5	52660
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 24	15:6	52661
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 28	15:7	52662
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 27,5	15:8	52663
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 26	15:9	52664
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 26	15:10	52665
	B1-B2a	spona	trubkovitá A 74/75	bronz	32	16:7	52666
	B2	nákončí	bohatě profilované od řemene opasku	bronz	51	15:3	52667
	B2	korále (5x)	soudkovité a rýhované, skupina XVIII – typ 171 Tempelmann-Maczyńska	modrá fajáns	v. 10-15	16:1-5	52668-53672
	B2 (?)	kování	rýhovaný dutý váleček	bronz	13 x 12	16:9	52673
	B2 (?)	nádoba*	vědro	bronz	150x170 145x70	13:1-2	52674
	B2 (?)	nádoba	dno cedníku se vzorem hvězdice	bronz	40 x 28	11:2	52674
	B2 (?)	nádoba	litý a soustružený okraj, snad pánve	bronz	40 x 18	14:6	52674
	B2 (?)	nádoba	dno pánve (?) se sousřednými kružnicemi		25 x 20	14:4	52674
	B2 (?)	nádoba	okraj s otvorem	bronz	125 x 40	14:1	52674

* exemplář je dochován ve 2 zlomcích.

hrob	dat.	předm.	typ	mat.	rozměr (mm)	tab.	inv. č.
rozs.	B2 (?)	nádoba	stěna cedníku s meandrovým vzorem	bronz	45 x 28	10:3	52674
	B2 (?)	nádoba	okraj	bronz	50 x 15	14:2	52674
	B2 (?)	nádoba	okraj	bronz	50x30x35	14:3	52674
	B2 (?)	nádoba	okraj	bronz	70 x 100	14:5	52674
	B2 (?)	kroužek s očkem	picího rohu / okraj s kroužkem	bronz	Ø 22	16:8	52682
	B1	kroužek	kruh. mezičlánek opasku	bronz	Ø 42	15:11	52683
	B2 (?)	nádoba	naběračky E 162	bronz	60x80x45	11:1	52684
	B2 (?)	nádoba	dno pánve se soustřed- nými žeběrky a brázdami	bronz	65 x 88	12:2	52685
	B2	destička	opasku se 4 nýty v rozích, zdobená	bronz- železo	24 x 33	15:2	52686
	B1	spona	Almgren 236b	bronz	46	16:6	52687
	B2 (?)	-	neurčitelný předmět	bronz	43	16:11	52688
	B2 (?)	nádoba*	závěsné držadlo s pouty	bronz	117	16:13	52689

rozs.	B2b	nádoba	spodek, meandry trojřa- dým radýlkem	ker.	v. 90	17:1	398960
	B2b	střepey (7x)	nádoba s odsazeným hr- dlem, meandry dvouřa- dým radýlkem	ker.	-	17:2	398961
	B2/C1	korálek	ploše válcovitý, zelenavý	sklo	8, Ø 13	17:3	398962
		nádoba	větší množství zlomků	bronz	-	-	398963

	B1-B2	střep	spodek, svislé rýhy	ker.	-	17:9	3308
	B1-B2	střepey (4x)	horní část nádoby s okrajem, hrdlo odděle- no rýhou od těla	ker.	-	17:4	3309- 3311, 3318
	B1-B2	střep	spodek nádoby s nožko- vitým dnem, svislé ra- dýlkované řady	ker.	-	17:6	3312
	B1-B2	střep	okraj, vodorovné radýlko	ker.	-	17:7	3313
	B1-B2	střep	okraj	ker.	-	17:5	3316
	B1-B2	střep	horní část výdutě, radýl- kovaný meandr	ker.	-	17:8	3319

rozs.	B1-B2	kopí	hrot Kaczanowski IV	železo	181	18:5	52796
	B2	nádoba	terina s odsazeným hr- dlem, řádka šikmých jamek	ker.	v. 156, Ø 213	18:2	53177

* exemplář je dochován ve 2 zlomcích.

14. KATALOG NÁLEZŮ

Při popisu předmětů byl částečně využit a doplněn text z internetové Databáze archeologické sbírky Národního muzea a soupisu nálezů, který provedla *Motyková-Šneidrová (1963, 1967)*. U každého předmětu či hrobu je k dispozici literatura, která ukazuje na stranu (obrázek, tabulku), kde se o nich vyskytla zmínka. U hrobových celků a zvláště pak v literatuře u předmětů z rozrušených žárových hrobů je spolu s odkazem na literaturu uvedeno též datování příslušných autorů, které se však mnohdy odlišuje od chronologického určení, k němuž jsem dospěl (viz text a tabulka v kapitole 13).

14.1. Hrobové celky uložené v Národním muzeu v Praze pod lokalitou „Ohnišťany – u silnice při Zálesí“

Hrob 1

- stupeň **B2** (hrob nepublikován, jen *Svoboda 1948*, 65-66)

1. (1) spona (Tab. 2:1; Foto 1:1), inv. č. 52630 (St. č. 6185)

Trubkovitá spona. Zbytek bronzové jednodílné spony. Lučík rozdělený odstupňovaným vývalkem (střední disk byl původně příčně čárkovaný) je v horní polovině trubkovitý, v dolní střechovitě hraněný. Patka nese knoflík pod dvěma hraněnými žebry. Dnes chybějící vinutí vycházelo z odříznuté plošky hlavy obloučku a tětíva byla přichycena háčkem. Zachycovač zachován v nepatrném zbytku. Nečistá patina, povrch poškozen. Délka 41 mm.

Pozn.: darováno 1902

Lit.: *Svoboda 1948*, 65-66, Obr. 4:7; *Motyková-Šneidrová 1967*, Taf. V:7.

2. (2) nůž (Tab. 2:2), inv. č. 52631 (St. č. 6186)

Zbytek *železného nože* rozlomeného na dvě části se silně olámanou čepelí. Řap byl původně hraněný (obdélníkového průřezu) a na samém konci opatřený určitým druhem zesílení (knoflíkem). Délka fragmentu 97 mm.

Lit.: nepublikováno

Hrob 2 (?)

- hrobový celek a datace nejistá, hrob nepublikován (u níže jmenovaných předmětů v katalogu NM uvedeno „rozrušené žárové hroby, 2. hrob“)

3. (1) spona (Tab. 2:3; Foto 1:4), inv. č. 52675 (St. č. 6476)

Trubkovitá spona. Dvoudílná bronzová spona s dlouhým vinutím (na každé straně 10 závitů) opatřeným osou a horní tětivou (část chybí), přichycenou háčkem. Silně prohnutý lučík je rozdělen diskovitým kotoučem. Horní část lučíku je trubkovitě zesílena a po obvodu obehnána hlubokou drážkou, dolní část je kruhovitěho průřezu a mírně vybíhá vzhůru v patku, která nese válcovitý knoflík a kulovité zakončení. Zachycovač je krátký, plný. Jehla zachována. Nečistá patina, povrch poškozen. Délka 36 mm.

Lit.: *Svoboda 1948*, 66, Obr. 4:4, Tab. IV:6; *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41 (stupeň **B1**); *táž 1967*, 34, Taf. V:5 (stupeň **B2**).

4. (2) spona (Tab. 2:4; Foto 2:3), inv. č. 52676 (St. č. 6477)

Spona s očky typu Haltern (?). Zbytek jednodílné bronzové spony s uzavřenými velkými očky a úzkým háčkem na zachycení tětivy. Vysoko se klenoucí lučík je v místě dvoukónického

uzlíku celkem ostře zalomen. Celá dolní část spony chybí úplně. Silně olámáno a zkorodováno. Nečistá patina. Délka fragmentu 31 mm.

Lit.: *Preidel 1930*, 24; *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41 (stupeň **B1**); *Droberjar 2002*, 223-224; *týž 2006*, 687-688, č. 41 (stupeň **B1**, s otazníkem považuje za sponu typu Haltern).

5. (3) kování (Tab. 2:8), inv. č. 52677 (St. č. 6478)

Prolamované kování z koňského postroje / ozdobné kování oděvu. Stříbrné / postříbřené / pocíněné kování z tenkého proužku, který je oboustranně symetricky vykrojen do srdcovitých tvarů zakončených kosodélníkovými ploškami s nýty s hříbovitými hlavičkami. Středem kování je kruhová část s obdélníkovým prolamovaným otvorem uprostřed. Délka 42 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. V:3 (stupeň **B2**); *Droberjar 2002*, 223-224; *týž 2006*, 687-688, č. 41 (stupeň **B1**).

6. (4) pasová zápona (Tab. 2:5; Foto 2:6), inv. č. 52678 (St. č. 6479)

Pasová zápona typu Garbsch G 1c. Úlomek rámečku bronzové pasové zápony. Ve středu prohnutých stran, které hrotitě vybíhají (zachován jen jeden výběžek), se nalézá kulovitě naznačená ptačí hlavička s vyznačenými očima ve formě drobných podlouhlých zářezů. Temná nečistá patina. Délka fragmentu 33 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41 (stupeň **B1**); *táž 1964*, 358, Obr. 5:11; *Garbsch 1965*, 80, č. 16, 231, č. 747; *Motyková-Šneidrová 1965*, 127; *Sakař 1970*, 36, 67, Fig. 21:12; *Droberjar 2002*, 223-224; *týž 2006*, 687-688, č. 41 (stupeň **B1**, považuje za typ Garbsch G 1b); *týž 2006a*, 66, č. 13, Obr. 14:13 (stupeň **B1**, považuje za typ Garbsch G 1b).

7. (5) koncové kování picího rohu (Tab. 2:6; Foto 10:1), inv. č. 52679 (St. č. 6480)

Kování picího rohu typ Andrzejowski D2. Bronzové silně olámané spodní (koncové) okutí picího rohu, které je vázičkovitě zduřené a diskem oddělené od vlastní objímky. Široký kuželovitý podstavec je odstupňován. Nečistá patina. Délka fragmentu 31 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41 (stupeň **B1**); *Redlich 1977*, 118, č. 26, Tabelle 2 (s. 73), Beilage 4:26 (**1. stol.**); *Andrzejowski 1991*, 30, 89, č. 220, Mapa 32:220 (stupeň **B1-B2**); *Droberjar 2002*, 223-224; *týž 2006*, 687-688, č. 41 (stupeň **B1**, považuje za typ Andrzejowski D1).

8. (6) kroužek s očkem z picího rohu (?) (Tab. 2:7; Foto 10:2), inv. č. 52680 (St. č. 6481)

Otevřený kroužek z mnohostranně hraněné bronzové tyčinky, zavěšený v ozdobně rýhovaném očku, utvořeném prohnutím odstupňované a hraněné tyčinky. Nečistá patina. Průměr kroužku 29 mm, délka oka 18 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**).

9. (7) okraj bronzové nádoby se závěsným okem / okrajové kování picího rohu (Tab. 2:9; Foto 10:3), inv. č. 52681 (St. č. v el. katalogu neuvedeno)

Bronzové okrajové kování / okraj nádoby s rovně ohnutým zesíleným okrajem, pod nímž je v otvoru prostrčeno očko, na kterém visí žárem poškozený kroužek. Nečistá patina. Délka úlomku okraje 38 mm, průměr kroužku 22 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**); *Sakař 1970*, 36 (považuje za mísu).

Hrob 3

- stupeň **B1** (*Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 40)

10. (1) spona (Tab. 3:1; Foto 2:1), inv. č. 52632 (St. č. 6187)

Výrazně členěná spona Almgren 67b. Zbytek jednodílné bronzové spony s křídélky nad vinutím (zachovány 3 závity na jedné straně) o horní těživě, přichycené trojúhelníkovitým háčkem.

Oblouček lučíku, rozdělený původně odstupňovaným uzlíkem, je křivulovitě zesílen. Jehla a celá zadní partie spony včetně zachycovače chybí. Nečistá patina, povrch poškozen. Délka fragmentu 41 mm.

Pozn.: přestože je uzlík dnes značně zkorodovaný a otřelý, na kresbě v Píčově práci (1905, Tab. XLIX:9) je patrné, že byl trojdílný.

Lit.: *Píč 1905*, 116, pozn. č. 134, Tab. XLIX:9; *Píč 1907*, 144, pozn. č. 134, Taf. XLIX:9; *Preidel 1930*, 30; *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Sakař 1970*, 36, 58; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 40; *Sakař 1994*, Kartogram 1:16; *Demetz 1999*, 264, č. 22, Karte 42:22; *Droberjar 2002*, 223-224; *Völling 2005*, 289, č. 53, Karte 20:53; *Droberjar 2006*, 649, č. 21, 687-688, č. 41 (považuje za sponu A 236); *týž 2006a*, 64, č. 29 (považuje za sponu A 236); *Pecinovská 2008*, 139, č. 1, tab. XXVIII:7 (považuje za A 236/7 nebo A 67).

11. (2) nůž (Tab. 3:2), inv. č. 52633 (St. č. 6188)

Silně poškozený úlomek čepele železného nože. Rozměry 38 x 27 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Droberjar 2006*, 687-688, č. 41.

Hrob 4

- stupeň B2 (*Motyková-Šneidrová 1967*, 34; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 33 (patrně chybně uvádí 3 spony))

12. (1) spona (Tab. 3:3; Foto 1:2), inv. č. 52634 (St. č. 6189)

Trubkovitá spona. Jednodílná bronzová spona s lučíkem, který je rozdělen širokým válcovitým, na spodní straně odříznutým vývalkem, jenž je navíc hluboce po obvodu opatřen řadou hlubokých rýh. Horní část lučíku je ohnuta a trubkovitě zesílena. Hlavice nese oddělenou opěrnou destičku, z níž je vyveden drát vinutí i háček k zachycení tětiny. Spodní část spony je střešovitě hraněna, ozdobena perličkovitým vzorem a rytými trojúhelníky s kroužkem na vrcholu. Patka je hluboce rýhována a zakončena kulovitým knoflíkem. Vinutí i jehla chybí. Zachycovač je plný a zachován v torzu. Nečistá patina. Délka 49 mm.

Lit.: *Píč 1905*, Tab. XLIX:10; *Preidel 1930*, 34; *Svoboda 1948*, 65-66, Obr. 4:10, Tab. IV:8; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 33; *Vokolek 1993*, Obr. 33:9.

13. (2) spona (Tab. 3:4), inv. č. 52635 (St. č. 6190)

Trubkovitá spona. Dva zlomky bronzové jednodílné spony. Lučík je rozdělen knoflíkovitým vývalkem. Zahnutá horní část je trubkovitě rozšířena. Hlavice má opěrnou destičku, z níž vycházel drát vinutí i háček k zachycení tětiny. Prohnutá spodní část je zakončena válcovitou rýhovanou patkou s knoflíkem. Zachycovač je plný a torzovitě zachován. Nečistá patina, povrch poškozen. Délka fragmentu 35 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 33.

14. (3) nůž (Tab. 3:5), inv. č. 52636 (St. č. 6191)

Zbytek železného nože se širokým řapem. Silně olámán. Délka 118 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 33.

Hrob 6

- stupeň B1 (*Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 45, 47)

15. (1) nůž (Tab. 4:2; Foto 4:2), inv. č. 52637 (St. č. 6192)

Železný nůž se zachovalým obloukovitým ostrím. Týl čepele je také obloukovitého tvaru. Hraněný řap, nebo v tomto případě spíše rukojeť, je zpočátku roztepán a zakončen knoflíkem se třemi žebry a koncovým výstupkem. Rukojeť je ozdobena dvěma příčnými drážkami (jedna na rozhraní čepele a rukojeti, druhá asi uprostřed její délky). Délka 125 mm.

Lit.: *Píč 1905*, Tab. XLIX:15; *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 45, 47; *Vokolek 1993*, Obr. 33:10; *Droberjar 2006*, 687-688, č. 41 (s otazníkem považuje za lékařský skalpel).

16. (2) sekáč / břitva / zápona (Tab. 4:1), inv. č. 52638 (St. č. 6193)

Plochý železný sekáč / břitva / zápona trojúhelníkovitého tvaru se zesílenými dvěma stranami, které se sbíhají k držadlu / háčku obalenému rzi. Délka fragmentu 65 mm.

Pozn.: darováno 1902

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41 (považuje za záponu); *Köhler 1975*, Tabelle 19, 45, 47; *Droberjar 2006*, 687-688, č. 41 (považuje za břitvu).

Hrob 7

- stupeň **B1** (*Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41, *Köhler 1975*, Tabelle 19, 28, 45)

17. (1) meč (Tab. 5:2), inv. č. 52639 (St. č. 6194)

Dva zlomky železného dvousečného meče s čepelí ve středu slabě zesílenou. Trn je dlouhý, v řezu obdélníkový. Špička chybí. Zhruba ve středu své původní délky byl meč ohnut a zlomen. Délka fragmentů 298 a 240 mm.

Lit.: *Píč 1905*, Tab. XLIX:11; *Jahn 1916*, 127; *Preidel 1930*, 234, Abb. 266; *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 28, 45; *Vokolek 1993*, Obr. 33:17; *Droberjar 2002*, 173, 223-224.

18. (2) hrot kopí (Tab. 5:1), inv. č. 52640 (St. č. 6195)

Fragment železného hrotu kopí s mohutnou kónickou tulejí a širokou čepelí listovitého tvaru. Střed čepele je zesílen žebrem. Zachovány dva zlomky, větší část spodní poloviny a špička – střední část čepele chybí. Délka fragmentů 110 a 64 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 28, 45.

19. (3) nůž (Tab. 5:3), inv. č. 52641 (St. č. 6196)

Zbytek železného nože s řapem obdélníkovitého průřezu, který volně navazuje na tyl čepele. Délka fragmentu 93 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 28, 45.

Hrob 8

- stupeň **B1** (*Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41)

20. (1) nůžky (Tab. 4:4), inv. č. 52642 (St. č. 6197)

Čepele železných nůžek trojúhelníkovitého tvaru se zesíleným rovným týlem, zaobleným hrotem a obloukovitým ostřím. Délka fragmentů 179 a 154 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41.

21. (2) nůž (Tab. 4:3), inv. č. 52643 (St. č. 6198)

Špička železného nože se zesíleným rovným týlem, zaobleným hrotem a obloukovitým ostřím. Délka fragmentu 60 mm.

Lit.: nepublikováno

Hrob 9

- stupeň **B2** (*Motyková-Šneidrová 1967*, 34; *Köhler 1975*, Tabelle 19, 30, 40)

22. (1) spona (Tab. 6:2), inv. č. 52644 (St. č. 6199)

Zbytek železné spony s vysoce klenutým obloučkem a rozšířenou hlavicí se stopami vinutí. Ozdoba, tvar nožky a patky je silně zakryt rzí. Je patrná pouze část diskovitěho uzlíku na lučku. Rozměry fragmentu 44 x 33 mm.

Lit.: Motyková-Šneidrová 1967, 34; Köhler 1975, Tabelle 19, 30, 40.

23. (2) hrot kopí (Tab. 6:1), inv. č. 52645 (St. č. 6200)

Železný hrot kopí s kónickou tulejí, listovitou čepelí a zesíleným středovým žebrem. Olámano. Délka fragmentu 172 mm.

Lit.: Motyková-Šneidrová 1967, 34; Köhler 1975, Tabelle 19, 30, 40.

24. (3) nůž (Tab. 6:3), inv. č. 52646 (St. č. 6201)

Zlomek železného nože se zesíleným rovným týlem, zaoblenou špičkou a obloukovitým ostřím. Délka fragmentu 85 mm.

Lit.: Motyková-Šneidrová 1967, 34; Köhler 1975, Tabelle 19, 30, 40.

Hrob 10

- stupeň B1 (Motyková-Šneidrová 1963, 40-41; Köhler 1975, Tabelle 19, 45, 53)

25. (1) nůžky (Tab. 7; Foto 4:3), inv. č. 52647 (St. č. 6202)

Železné nůžky, jejichž čepele bez špiček mají mírně obloukovitý tyl. Ramena čočkovitého průřezu se v oblouku (péru nůžek) ploše rozšiřují. Oblouk je na užší straně po obou stranách ozdoben přesekáváním, na straně širší dvojicí trojúhelníků tvořících kosočtverec (jen na jedné straně). Oblouk je navíc uprostřed zesílen mírně vystupujícím žebrem. Délka fragmentu 172 mm.

Pozn.: darováno 1902

Lit.: Píč 1905, Tab. XLIX:16; Preidel 1930, 272; Motyková-Šneidrová 1963, 40-41; Köhler 1975, Tabelle 19, 45, 53; Vokolek 1993, Obr. 33:15.

14.2. Hrobový celek uložený v Městském muzeu Nový Bydžov pod lokalitou „Podlesí u Ohnišť’an“

Hrob inv. č. 1070/4-9

- Koudelka 1908, 35

26. (1) nůž (Tab. 8:7; Foto 8:2), inv. č. 1070/4 (k dispozici jen fotografie)

Plochý železný podlouhlý nůž, jehož ostří i tyl se stejnoměrně sbíhají v hrot. Plochý, široký řap plynule a v jedné rovině navazuje na tyl čepele. Asi v polovině je nůž přelomen. Délka 115 mm (podle inventárních karet muzea).

Pozn.: do inventáře muzea zapsáno 5. listopadu 1902

Lit.: Koudelka 1908, 35

27. (2) hliněná nádoba (Tab. 8:6), inv. č. 1070/5 (k dispozici jen fotografie)

Hliněná nezdobená nádoba s drsným povrchem. Stěny vybíhají šikmo ven od malého dna (průměr 80 mm) a největšího vydutí dosahují v horní třetině nádoby, kde se zase sbíhají k širokému hrdlu. Hrdlo je tvořeno úzkým, ven vychýleným lemem. Barva hlíny šedá, místy načervenalá. Z horní poloviny zachována asi jen třetina. I když není okraj z fotografie rozpoznatelný, můžeme předpokládat, že byl dovnitř zatažený a zaoblený. Výška 160 mm, průměr okraje cca 210 mm. (podle inventárních karet muzea).

Pozn.: nádoba původně obsahovala „zbytky spálených kostí“. Do inventáře muzea zapsáno 5. listopadu 1902

Lit.: *Koudelka 1908*, 35

28. (3) přeslen (Tab. 8:3), inv. č. 1070/6

Dvoukónický hliněný přeslen se zaobleným lomem. Horní i spodní ploška je prohloubena k otvoru uprostřed přeslenu. Barva je na jedné straně bělavá, na druhé tmavošedá, povrch popraskaný. Výška 18 mm, max. průměr 45 mm, průměr otvoru cca 7 mm.

Pozn.: do inventáře muzea zapsáno 5. listopadu 1902

Lit.: *Koudelka 1908*, 35

29. (4) přeslen (Tab. 8:4), inv. č. 1070/7

Dvoukónický hliněný přeslen se zaobleným lomem. Horní a spodní ploška s otvorem uprostřed je mírně zahlubená a vymezená obíhající ostřejší hranou. Barva je na jedné straně bělavá, na druhé tmavošedá. Výška 15 mm, max. průměr 40 mm, průměr otvoru cca 6 mm.

Pozn.: do inventáře muzea zapsáno 5. listopadu 1902

Lit.: *Koudelka 1908*, 35

31. (6) spona (Tab. 8:1; Foto 2:5), inv. č. 1070/8a (k dispozici jen fotografie)

Porýnská výrazně členěná spona Almgren 19aII. Z fotografie je možné vyčíst, že byla dochována jen horní část se zbytkem nožky bez zachycovače. Lučík je obloukovitý, v místě uzlíku ostře zalomený a přecházející v nožku. Vinutí patrně chybí. Z důvodu absence předmětu v muzeu není možný bližší popis. Rozměry neznámé.

Pozn.: do inventáře muzea zapsáno 5. listopadu 1902

Lit.: *Koudelka 1908*, 35

30. (5) spona (Tab. 8:2; Foto 2:4), inv. č. 1070/8b (k dispozici jen fotografie)

Trubkovitá spona. Zbytek bronzové spony s lučíkem rozděleným diskovitým uzlíkem. Horní část lučíku je prohnuta a trubkovitě zesílena, dolní část směřuje mírně vzhůru a je zakončena patkou. Zachycovač zachován v torzu. Z důvodu absence předmětu v muzeu není možný bližší popis. Rozměry neznámé.

Pozn.: do inventáře muzea zapsáno 5. listopadu 1902

Lit.: *Koudelka 1908*, 35

32. (7) sklo (Tab. 8:5; Foto 9:2), inv. č. 1070/9

Plochý kousek průsvitného, slabě nazelenalého skla, na jedné straně s kruhovým ohraničením. Patrně se jedná o okraj či nožku nádoby. Poškozeno žářem. Rozměry 30 x 40 mm.

Pozn.: do inventáře muzea zapsáno 5. listopadu 1902

Lit.: nepublikováno

14.3. Rozrušené žárové hroby uložené v Národním muzeu v Praze pod lokalitou „Ohnišťany – u silnice při Zálesí“

1. nůž (Tab. 16:10; Foto 4:1), inv. č. 52648 (St. č. 6203)

Prohnutý bronzový nůž se zesíleným týlem a obloukovitým, částečně zachovalým ostřím („srpovitý nůž“). Rovná rukojeť je mnohoúhelníkovitě hraněná a zakončena kulovitými vývalky oddělenými prstenci. Špička chybí. Temná nečistá patina. Délka 94 mm.

Lit.: *Píč 1905*, Tab. XLIX:14; *Preidel 1930*, 261; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň B2); *Vokolek 1993*, Obr. 33:12; *Droberjar 2006*, 687-688, č. 41.

2. blíže neurčitelný předmět / pružina ze skříňky (?) (Tab. 16:12), inv. č. 52649 (St. č. 6204)

Zlomek železného blíže neurčitelného předmětu ze široké, na jednom konci zahnuté tyčinky (pokračování ulomeno), která se zužuje a vybíhá v kolmé křídlo ve tvaru kormidla. Snad by mohlo jít o zlomek kování / nůžek / pružiny ze skříňky. Délka 97 mm, výška křídla 41 mm. Lit.: Motyková-Šneidrová 1967, 34 (stupeň **B2**, s nejistotou považuje za fragment klíče).

3. bronzová nádoba (Tab. 11:4; Foto 7:3), inv. č. 52650 (St. č. 6205)

Zohýbaný zlomek těla bronzové nádoby se zesíleným, nálevkovitě vyhnutým okrajem, pod nímž obíhá nejprve jedna a poté dvojice vodorovných rýh. Nečistá patina. Rozměry 70 x 43 mm.

Lit.: Motyková-Šneidrová 1967, 34 (stupeň **B2**); Sakař 1970, Fig. 21:19.

4. rukojeť bronzové naběračky s kolkem (Tab. 9:2; Foto 5:1-2), inv. č. 52651 (St. č. 6461)

Rukojeť bronzové naběračky typ Eggers 162. Štíhlá rukojeť, na horní straně hladká, na spodní opatřena zkosenými hranami (tj. v řezu lichoběžník), je v poslední třetině jazykovitě tvarována a zakončena kulovitým knoflíkem. Jazykovitá část nese kolek výrobce, který je možné přečíst jako: *CMANSVANNII*. Část spojující rukojeť a vlastní naběračku, která chybí, je obdélníkovitého tvaru s dovnitř prohnutými delšími stranami. Nečistá patina. Délka fragmentu 228 mm.

Pozn.: tvoří soupravu s inv. č. 52652

Lit.: Anonym 1904, 31 („rukojeť opatřená značkou výrobce“);

Anonym 1904-1905, 323 („držadlo kastrolu s nápisem“);

Šimek 1923, 70-71 (C MANLIVANNII);

Schránil 1928, 258 (CMANLIVANNII);

Preidel 1930, 190-191 (CMANLIVANNII; výroba: střed až konec 1. stol. n. l.);

Norling-Christensen 1940, 220 (CMANLIUANNII; typ Juellinge; italský původ; okolo r. 100 n. l.);

Ekholm 1934, 13, mapa na s. 25;

Svoboda 1948, 63, pozn. 8 (CMANLIANNII);

Eggers 1951, 140, č. 1719;

Šimek 1953, 488 (CMANLIVANNII);

Motyková-Šneidrová 1967, 34, Taf. V:1 (CMANLIVANNII; stupeň **B2**);

Tejral 1967, 112 (CMANLIVANNI);

Sakař 1970, 36, 62-63, Fig. 21:18 (C MANLIANNII; střed 1. stol. n. l.);

Lindeberg 1973, 27 (C MANSVANNII; typ Juellinge; stupeň **B2**);

Kunow 1983, 120, 153, č. 1719 (C MANSVANNII; stupeň **B1b-B2**);

Petrovszky 1993, 195, Taf. 6:A.15.09 (45/50 – 70 n. l.);

Karasová 1998, 42, 77-78, č. 41, Karte XVIII (C MANLIANNI; typ Juellinge; stupeň **B1**);

Droberjar 2002, 32, 223-224 (C MANLIVANNII);

Droberjar 2006, 687-688, č. 41 (C MANLVANNI; stupeň **B1**).

5. rukojeť bronzového cedníku s kolkem (Tab. 9:1; Foto 5:3), inv. č. 52652 (St. č. 6462)

Rukojeť bronzového cedníku typ Eggers 162. Štíhlé rukojeti, na spodní straně hladké, na horní opatřené zkosenými hranami (tj. v řezu lichoběžník), chybí jazykovité zakončení. Kolek výrobce je zachován částečně a je těžko čitelný: *CM...SV....* Nejpravděpodobněji jde o hůře zachovalý kolek nebo zkratku téhož výrobce jako u předchozího inv. č. Část spojující rukojeť a vlastní cedník, který chybí, je obdélníkovitého tvaru s dovnitř prohnutými delšími stranami. Nečistá patina. Délka fragmentu 163 mm.

Pozn.: tvoří soupravu s inv. č. 52651

Lit.:

Šimek 1923, 70-71 (CM//LIV/);

Schránil 1928, 258 (CM//LIV/);

Preidel 1930, 190-191 (CM // LIV /; **výroba: střed až konec 1. stol. n. l.**);
 Norling-Christensen 1940, 220 (CM//LIU//; typ Juellinge; italský původ; **okolo r. 100 n. l.**);
 Svoboda 1948, 63, pozn. 8 (CMANLIANNII);
 Eggers 1951, 140, č. 1719;
 Šimek 1953, 488 (CM//LIV/);
 Motyková-Šneidrová 1967, 34, Taf. V:2 (CMANLIVANNII; stupeň **B2**);
 Tejral 1967, 112 (CMANLIVANNI);
 Sakař 1970, 36, 62-63, Fig. 21:16 (**střed 1. stol. n. l.**);
 Lindeberg 1973, 27 (C MANSVANNII; typ Juellinge; stupeň **B2**);
 Kunow 1983, 120, 153, č. 1719 (CM[---]SV[---]; stupeň **B1b-B2**);
 Petrovsky 1993, 195, Taf. 6:A.15.08 (**45/50 – 70 n. l.**);
 Karasová 1998, 77-78, č. 41, Karte XVIII (CM // LIV; stupeň **B1**);
 Droberjar 2002, 32, 223-224 (C M // LIV);
 Droberjar 2006, 687-688, č. 41 (C M // LIV; stupeň **B1**).

6. rukojeť bronzového cedníku (Tab. 10:2; Foto 6:1), inv. č. 52653 (St. č. 6463 a 6464)

Dva úlomky rukojeti bronzového cedníku typ Eggers 162. Štíhlá rukojeť, na spodní straně hladká, na horní opatřena zkosenými hranami (tj. v řezu lichoběžník), je v poslední třetině jazykovitě tvarována a zakončena kulovitým knoflíkem. Část spojující rukojeť a vlastní cedník je obdélníkovitého tvaru s dovnitř prohnutými delšími stranami. Přechod rukojeti do této části je zdůrazněn ozdobným zdvojeným trojúhelníkem. Rukojeť je asi v polovině rozlomena na dva kusy. Jazykovitá část je přehnuta. Délka fragmentů 80 a 75 mm.

Pozn.: **součástí této nádoby patrně zlomek okrajové části cedníku inv. č. 52655.**

Lit.: Šimek 1923, 70-71 (považuje za cedník); Motyková-Šneidrová 1967, 34, Taf. VI:7,8 (stupeň **B2**, považuje za naběračku).

7. rukojeť bronzové naběračky či cedníku (Tab. 11:3), inv. č. 52654 (St. č. 6465)

Úlomek ramene rukojeti bronzové naběračky či cedníku typ Eggers 162. Prohnuté stěny mají zkosené hrany (tj. v řezu lichoběžník), spodní strana je hladká. Délka fragmentu 90 mm.

Lit.: Šimek 1923, 70-71 (považuje za naběračku, podle něj tvoří soupravu s rukojetí cedníku inv. č. 52653); Motyková-Šneidrová 1967, 34, Taf. VI:2 (stupeň **B2**, považuje za pánev); Sakař 1970, 36, Fig. 21:17 (považuje za naběračku typu E 140); Karasová 1998, 77-78, č. 41, Karte XIV (stupeň **B1 ?**; považuje za pánev typ E 140-142).

8. okraj bronzového cedníku (Tab. 10:1; Foto 6:2), inv. č. 52655 (St. č. 6466)

Zkroucený okraj bronzového cedníku typ Eggers 162. Zesílený okraj se nálevkovitě rozevívá a je na vnitřní straně opatřen brázdou. Podle zachovalé perforace cedníku lze soudit, že otvory jako celek vytvářely meandrové vzory, nahoře ohraničenými dvěma vodorovnými pásy. Hrubá, nestejnorodá a nečistá patina. Rozměry fragmentu 95 x 40 x 60.

Pozn.: **součástí této nádoby patrně rozlomená rukojeť s přehnutým držadlem inv. č. 52653**

Lit.: Šimek 1923, 70-71, Motyková-Šneidrová 1967, 34, Taf. VI:1 (stupeň **B2**); Sakař 1970, 36, Fig. 21:20.

9. bronzové vědro (kotlík) (Tab. 12:1; Foto 9:1), inv. č. 52656 (St. č. 6467, 6468/9)

Östlanské vědro typ Eggers 37-43 (tj. blíže neurčitelný v rámci těchto typů). Horní část plechového bronzového vědra s nálevkovitě rozevřeným okrajem a kdysi baňatým tělem. Ouška k provlečení závěsného oblouku jsou páskovitá, trojúhelníkovitě rozšířená a přichycena nýty s oboustrannou maticí. Bronzové závěsné držadlo (oblouk) je hraněné (tj. v řezu nepravidelný zaoblený obdélník), uprostřed rozšířené a u oušek esovitě prohnuté. Vědro dochováno ve

dvou částech (větší část nádoby s držadlem a zlomek okraje se zbývající nepatrnou částí držadla). Silně olámáno a zohýbáno. Hrubá nečistá patina. Rozměry fragmentu 200 x 120. Lit.: *Eggers 1951*, 140, č. 1719 (považuje za typ E 37-43); *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. VI:4,5 (stupeň **B2**, považuje za typ E 39-41); *Sakař 1970*, 36, 64, Fig. 21:14 (považuje za blíže neurčitelné östlandské vědro); *Karasová 1998*, 77-78, č. 41, 19, Karte VII (stupeň **B1**, považuje za typ E 38-43); *Droberjar 2002*, 223-224.

10. bronzový závěsný oblouk (držadlo) (Tab. 16:13), inv. č. 52657 (St. č. 6469)

Část závěsného oblouku z hraněné bronzové tyčinky (tj. v řezu obdélník), uprostřed rozšířená. Nečistá patina, povrch poškozen. Délka fragmentu 120 mm.

Pozn.: **snad patří k inv. č. 52689**

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. VI:3 (stupeň **B2**); *Sakař 1970*, 36, Fig. 21:13.

11. přezka (Tab. 15:1; Foto 3:1), inv. č. 52658 (St. č. 6470)

Bronzová přezka s jednodílným podkovovitým rámečkem se zesíleným vnitřním okrajem. Přezka skupiny F - typ 3 (Madyda-Legutko 1986). Z obdélníkovité destičky (cca 1 mm silné) opatřené čtyřmi válcovitými nýty vychází podkovovitý rámeček, který má vnitřní hranu zesílenou a příčně přesekávanou. Plocha rámečku je zdobena kroužky a drobnými rýhami. Trn chybí. Hrubá nečistá patina. Rozměry 40 x 35 mm.

Lit.: *Anonym 1904-1905*, 323; *Preidel 1930*, 210; *Svoboda 1948*, 134-135; *Müller von 1957*, 39 (přezka skupiny B); *Raddatz 1957*, Karte 4:4 (přezka s blíže neznámou konstrukcí rámečku); *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. V:12 (stupeň **B2**); *Sakař 1970*, 36, Fig. 21:11; *Madyda-Legutko 1986*, 43, 129, č. 330, 221, Karte 28:330 (stupeň **B2**; přezka skupiny F - typ 3); *Droberjar 2002*, 223-224.

12. – 18. uzavřené kroužky kruhového průřezu (4x) a s vnitřní stranou rovně odříznutou (3x) (Foto 4)

Čtyři různě velké uzavřené kroužky z oblé bronzové tyčinky (tj. kruhový průřez). Hrubá nečistá patina. Vnější průměr 34,5 mm, 34 mm, 24 mm, 26 mm. (**Tab. 15:4-7**), **inv. č. 52659-52662 (St. č. 6471)**

Tři různě velké uzavřené kroužky z oblé bronzové tyčinky, na vnitřní straně rovně odříznuté. Hrubá nečistá patina. Vnější průměr 27,5 mm, 26 mm, 26 mm. (**Tab. 15:8-10**), **inv. č. 52663-52665 (St. č. 6471)**

Lit.: *Anonym 1904-1905*, 323 (uvádí 8 kusů); *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. V:4,9 (stupeň **B2**); *Droberjar 2002*, 223-224.

19. spona (Tab. 16:7; Foto 1:3), inv. č. 52666 (St. č. 6472)

Trubkovitá spona A 74/75. Dvoudílná bronzová spona s esovitě prohnutým lučíkem, který je rozdělen diskovitým dvoukónickým uzlíkem s vloženým stříbrným drátem po obvodu. Horní část lučíku je křivulovitě (trubkovitě) zesílena a zahnutá. Patka s nožkou a plný zachycovač jsou zakryty hrubou patinou. Dlouhé vinutí (dochováno na jedné straně) má železnou osu a tětivu ovinutou kolem hlavice spony. Jehla a část vinutí chybí. Hrubá nečistá patina. Délka 32 mm.

Lit.: *Svoboda 1948*, 66, Obr. 4:8; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. V:6 (stupeň **B2**).

20. nákončí řemene (Tab. 15:3; Foto 3:2), inv. č. 52667 (St. č. 6473)

Bronzové nákončí řemene opasku z úzké tyčinky, která se směrem nahoru rozšiřuje a v pohledu ze strany rozštěpuje na dvě destičky původně spojené nýtem (nýt a koncová část, kde byl uchycen řemen, dnes chybí). Opačná spodní část je tvořena ozdobnými hruškovitými velikostně odstupňovanými a diskovitými vývalky. Hrubá nečistá patina. Délka 51 mm.

Lit.: *Anonym 1904-1905*, 323; *Preidel 1930*, 224; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. V:13 (stupeň **B2**); *Droberjar 2002*, 223-224.

21. fajánsové korále (5x) (Tab. 16:1-5; Foto 4:5-7), inv. č. 52668-52672 (St. č. 6474)

Pět původně modrých fajánsových korálek soudkovitého tvaru skupiny XVIII – typ 171 (Tempelmann-Maczyńska 1985) s kruhovým otvorem (dnes barva zakryta bílým povlakem). Povrch je zdoben podélnými hlubokými rýhami. Výška 10-15 mm.

Lit.: *Anonym 1904-1905*, 323; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. V:10,11 (stupeň **B2**, skleněné perly); *Venclová 1971*, 71, tab. VI:14 (žebrovaný tyrkysově modrý korál); *Tempelmann-Maczyńska 1985*, 41, pozn. č. 146, 118, 259, č. 511, 177, č. 511, Tafel 39:511 (stupeň **B2**); korále skupiny XVIII – typ 171); *Droberjar 2002*, 223-224 (skleněné korálky).

22. blíže neurčitelný předmět (Tab. 16:9; Foto 4:4), inv. č. 52673 (St. č. 6475)

Litý bronzový válcovitý prstenec, opatřený příčnými rýhami s pravidelnými rozestupy. Mohlo by se snad jednat o součást náhrdelníku. Rozměry 13 x 12 mm.

Pozn.: datum 1903 (získání)

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34, Taf. V:8 (stupeň **B2**), *Droberjar 2002*, 223-224 (s otazníkem považuje za nožku).

23. zlomky bronzových nádob (10x), inv. č. 52674

Deset pokroucených a pomačkaných bronzových zlomků náležejících jak k různým nádobám (vědro, cedník aj.), tak k nádobám stejného typu:

1) *velký fragment silně olámané a deformované nádoby, patrně vědra. V horních partiích je patrný přehnutý okraj. Rozměry fragmentu 150 x 170 mm (Tab. 13:1; Foto 8:1)*

Pozn.: **patrně patří k č. 2)**

2) *olámaný a přehnutý kus okrajové části nádoby, patrně vědra, s obdélníkovými maticemi k uchycení oušek. Rozměry fragmentu 145 x 70 mm. (Tab. 13:2; Foto 7:4)*

Pozn.: **patrně patří k č. 1)**

3) *fragment dna cedníku s perforací ve tvaru hvězdice. Rozměry fragmentu 40 x 28 mm. (Tab. 11:2)*

4) *okrajový zlomek lité a soustružené nádoby pod okrajem zdobené nejprve jednou a pak dvojicí rýh. Okraj je z pohledu ze shora opatřen mělkým žlábkem a stopami po soustruhu. Rozměry fragmentu 40 x 18 mm. (Tab. 14:6)*

5) *snad zlomek dna pánve s vykrouženými soustřednými kruhy. Rozměry fragmentu 25 x 20 mm. (Tab. 14:4)*

6) *okraj plechové nádoby s otvorem pod okrajem. Rozměry fragmentu 125 x 40 mm (Tab. 14:1)*

7) *zlomek stěny cedníku s meandrovým vzorem. Rozměry fragmentu 45 x 28 (Tab. 10:3)*

Pozn.: **patrně patří k okraji cedníku E 162 inv. č. 52655**

8) *pokroucený okraj nádoby. Rozměry fragmentu 50 x 15 mm (Tab. 14:2)*

9) *pokroucený okraj z velmi tenkého plechu. Rozměry fragmentu 50 x 30 x 35 mm (Tab. 14:3)*

10) *větší zlomek okraje nádoby baňatého tvaru. Rozměry fragmentu 70 x 100 mm (Tab. 14:5)*

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**)

24. kroužek v očku (Tab. 16:8; Foto 10:4), inv. č. 52682

Kroužek z bronzové tyčinky, na vnější straně klenuté a na vnitřní straně rovné, je navlečen v očku tvořeném ohnutím oblé tyčinky, dnes ulomené. Hrubá nečistá patina. Průměr kroužku 22 mm a očka 11 mm.

Pozn.: darováno 1903; **zřejmě patří k inv. č. 52681**

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**).

25. kroužek – mezičlánek opasku (Tab. 15:11; Foto 6:3), inv. č. 52683 (St. č. 6482)

Uzavřený kroužek ze silné oblé bronzové tyčinky, který sloužil jako kruhový mezičlánek opasku. Světlezelená nečistá patina. Vnější průměr 42 mm, vnitřní průměr 27 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**).

26. bronzová nádoba – naběračka (Tab. 11:1; Foto 7:2), inv. č. 52684 (St. č. 6483)

Pokroucený, doslova zmačkaný, *úlolek bronzové nádoby, patrně naběračky E 162*, se zesíleným nálevkovitě rozevřeným okrajem, pod nímž obíhají dva pásy mělkých rýh. Místy hrubá nečistá patina. Rozměry 60 x 80 x 45 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**).

27. dno bronzové pánve / naběračky (Tab. 12:2; Foto 7:1), inv. č. 52685 (St. č. 6328)

Žárem pokroucené a silně poškozené *dno bronzové pánve / naběračky*, zdobené drobnými soustřednými žeběrky a brázdami. Hrubá nečistá patina. Rozměry 60 x 45 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**; považuje za pánev).

28. obdélníkové kování opasku (Tab. 15:2; Foto 3:3), inv. č. 52686 (St. č. 6329)

Bronzová obdélníková destička, po okrajích ozdobně lemovaná brázdou tvořenou větvičkovým vzorem provedeným patrně rýtkem nebo rycím kolečkem. V rozích, kde se brázdy kříží, jsou čtyři nýty s kulovitou hlavicí, jež sloužily k připevnění *železné přídržné silně zkorodované destičky* na druhé straně. Takto bylo kování přichyceno ke koženému řemeni opasku. Nečistá patina. Rozměry 24 x 33 mm.

Lit.: *Píč 1905*, Tab. XLIX:8; *Píč 1907*, Tab. XLIX:8; *Novotný 1955*, 253; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**); *Vokolek 1993*, Obr. 33:7; *Droberjar 2002*, 223-224.

29. spona (Tab. 16:6; Foto 2:2), inv. č. 52687 (St. č. 6330)

Noricko-panonská spona se dvěma uzlíky na lučíku Almgren 236b. Zbytek bronzové spony, jejíž lučík, v horní části nálevkovitě rozšířený, je rozdělen dvěma odstupňovanými uzlíky. Vinutí (jen na jedné straně) s částí jehly mělo horní třetinu přichycenou háčkem. Zachycovač je zachován v nepatrném zbytku. Hnědavá nečistá patina. Délka fragmentu 46 mm.

Lit.: *Preidel 1930*, 70; *Garbsch 1965*, 29, č. 28, 231, č. 747; *Eggers 1951*, 140, č. 1719; *Motyková-Šneidrová 1963*, 40-41 (stupeň **B1**); *Sakař 1970*, 36, 58, Fig. 21:10; *Demetz 1999*, 229, č. 7; *Droberjar 2002*, 223-224; *týž 2006*, 687-688, č. 41; *týž 2006a*, 64, č. 29; *Pecinovská 2008*, 134, č. 14, tab. XXVI:2.

30. blíže neurčitelný předmět (Tab. 16:11), inv. č. 52688 (St. č. 6331)

Žárem zcela znetvořený *bronzový předmět*, snad spodní část spony s prohnutým obloučkem, zakončeným knoflíkem na patce a se zbytkem zachycovače. Hnědavá nečistá patina. Délka fragmentu 43 mm.

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**; považuje za spodní část spony s knoflíkem na konci).

31. bronzový závěsný oblouk (držadlo) (Tab. 16:13), inv. č. 52689

Dva zlomky *závěsného kruhu z bronzové hraněné tyčinky* na koncích přehnuté v očko. Hrubá nečistá patina. Délka 117 mm.

Pozn.: **snad patří k inv. č. 52657**

Lit.: *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**).

14.4. Předměty uložené ve „Staré sbírce“⁵⁸ Národního muzea v Praze pod lokalitou „Ohnišťany – po obou stranách silnice do Podlesí“ (popis podle *Vokolek 2004*, 48)

1. hliněná nádoba (*Tab. 17:1*), inv. č. 398960

Část spodku nádoby zdobené trojnásobným radélkovaným (trojřadým) meandrem, od něhož jde svislá řada. Povrch černé barvy je nerovně hlazen. Výška fragmentu 90 mm.

Lit.: *Vokolek 2004*, 48, Tab. 64:5; *Píč 1905*, Tab. XLIX:7,12 (?); *týž 1907*, Tab. XLIX:7,12 (?)

2. střepy (7 x) (*Tab. 17:2*), inv. č. 398961

Sedm střepů nádoby s odsazeným hrdlem, oblé výdutě a kónického spodku, zdobené pod lommem trojnásobným meandrem provedeným dvouřadým radélkem, na spodku zakončených klikátkou. Ke dnu jdou trojice svislých řad. Povrch černé barvy pečlivě vyleštěn.

Lit.: *Vokolek 2004*, 48, Tab. 64:4; *Píč 1905*, Tab. XLIX:7,12 (?); *týž 1907*, Tab. XLIX:7,12 (?)

3. korálek (*Tab. 17:3*). inv. č. 398962

Korálek ze zelenavého skla, obdélníkového průřezu s kruhovým otvorem, deformovaný žárem. Průměr 13 mm, síla 8 mm.

Lit.: *Vokolek 2004*, 48, Tab. 64:3.

4. bronzová nádoba, inv. č. 398963

Větší množství zlomků bronzové nádoby, hlavní část dochována v jednom kuse.

Lit.: *Vokolek 2004*, 48.

14.5. Předměty uložené v Národním muzeu v Praze pod lokalitou „Ohnišťany – Podlesí“

1. střepy (12 x), inv. č. 3308-3319 (popis podle *Vokolek 2007*, 74-75)

1) inv. č. 3308 – část kónického spodku nádoby, na spodní části výdutě je vodorovná linie, od ní ke dnu jdou řídké svislé rýhy. Povrch černé barvy pečlivě vyhlazen a vyleštěn (*Tab. 17:9*).

2-5) inv. č. 3309-3311, 3318 – čtyři střepy z horní části nádoby s okrajem zvednutým a zesíleným, šikmé hrdlo odděleno rýhou od vysokého těla. Černý povrch vyhlazen (*Tab. 17:4*).

6) inv. č. 3312 – střep ze spodku a nožkovitě vybíhajícího dna nádoby, se zbytkem svislé řady 2 linií provedených radýlkem. Černý povrch vyhlazen a vyleštěn (*Tab. 17:6*).

7) inv. č. 3313 – střep nádoby s okrajem rozevřeným, slabě zesíleným, vně ostře odsazeným, šikmé hrdlo je rovněž odsazeno od těla, na kterém je zbytek vodorovné řady provedené radýlkem. Povrch černé barvy vyhlazen a vyleštěn (*Tab. 17:7*).

8) inv. č. 3316 – střep nádoby s oble zesíleným a zvednutým okrajem, oble odděleným od těla. Povrch šedočerné barvy nerovně hlazen (*Tab. 17:5*).

9) inv. č. 3319 – střep z horní části výdutě nádoby se schodovitě odsazeným hrdlem, na těle patrně meandr ze 3 řad provedených radýlkem. Šedočerný povrch setřen a poškozen (*Tab. 17:8*).

Lit.: *Vokolek 2007*, 74-75, Tab. 88:28, 24, 26, 23, 25, 27; *Motýková-Šneidrová 1963*, 40-41 (stupeň B1).

⁵⁸ před zpracováním sbírky *V. Vokolkem (2004)* se takto tradičně nazýval soubor nálezů, který nebyl zpracován a muzejním způsobem zaevidován a tedy ani nebyl přístupný odborníkům.

14.6. Další předměty z katastru obce Ohnišťany (pravděpodobně ze stejného pohřebiště) uložené v Národním muzeu v Praze

1. kopí (Tab. 18:5), inv. č. 52796 (St. č. 6327)

Železné kopí s mohutnou protáhlou kónickou tulejí a kosodélníkovou čepelí, uprostřed střechovitě zesílenou. Hrot ulomen. Na spodním konci tuleje stopy dřeva. Délka 181 mm.

Pozn.: podle dokumentace patří stejnému pohřebišti

Lit.: *Píč 1905*, Tab. XLIX:17; *Píč 1907*, XLIX:17; *Jahn 1916*, 82; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**); *Vokolek 1993*, Obr. 33:16.

2. hliněná nádoba (Tab. 18:2), inv. č. 53177 (St. č. 2744)

Hliněná nádoba černé barvy se stopami tuhování. Od spodku se stěny kónicky rozšiřují a baňatosti dosahují v místě vysoko položené výdutě. Kónické odsazené hrdlo nese zesílený a mírně nálevkovitě rozevřený, ale zároveň jakoby odříznutý okraj. Na podhrdlí stopy výzdoby: řádka šikmých jamek. Povrch značně otřen. Výška 156 mm, průměr okraje 213 mm, průměr dna 80 mm.

Lit.: *Píč 1905*, Tab. XLIX:13; *Píč 1907*, XLIX:13; *Preidel 1930*, 91, Abb. 95; *Motyková-Šneidrová 1967*, 34 (stupeň **B2**; uvádí inv. č. 53174); *Vokolek 1993*, Obr. 33:5.

ZKRATKY

A...číslo (např. A 236b) – označení pro spony (Almgren 236b)
AO MHK – Archeologické oddělení muzea v Hradci Králové
AR – Archeologické rozhledy
br. – bronzový
d. – délka
d. fr. – délka fragmentu
dat. – datace
FAP – Fontes Archaeologici Pragenses
HK – Hradec Králové
hor. – horizont
hr. – hrob
inv. č. – inventární číslo
MM Nový Bydžov – Městské muzeum Nový Bydžov
MVČ – Muzeum východních Čech v Hradci Králové
NM – Národní muzeum
obr. – obrázek
okr. – okres
PA – Památky archeologické
př. č. – přírůstkové číslo
RKP – rukopis
rozr. – rozrušený
s. – strana
tab. – tabulka
v. – výška
Zprávy ČSSA – Zprávy Československé společnosti archeologické
žár. – žárový
žel. – železný

LITERATURA

- Almgren, O. 1923:** *Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzial-römischen und südrussischen Formen.* Leipzig.
- Andrzejowski, J. 1991:** *Okucia rogów do picia z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu wpływów rzymskich w Europie środkowej i północnej (Proba klasyfikacji i analizy chronologiczno-terytorialnej).* Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne 6, 7-120.
- Anonym 1904:** *Archeologický sbor musea království českého v Praze 1904,* Pravěk II, 30-32.
- Anonym 1904-1905:** *Musejní sbírky archaeologie praehistorické,* PA 21, 323-325.
- Anonym 1912:** *Zprávy z „Praehistorického odboru Sp. př. st. č.“,* Časopis Společnosti přátel starožitností českých (příloha Obzoru praehistorického) 20 (III), 41-44.
- Bačová, Z. 1994:** *Archeologické nálezy v kronikách Královéhradecka.* [diplomová práce] RKP uložen v MVČ.
- Barkóczi, L. 1988:** *Pannonische Glasfunde in Ungarn.* Budapest.
- Bezenberger, A. 1924:** *Zur Geschichte der Schere,* Prussia 25, 114-148.
- Biborski, M. 1978:** *Miecze z okresu wpływów rzymskich na obszarze kultury przeworskiej,* Materiały Archeologiczne 18, 53-165.
- Biborski, M. 1994:** *Die Schwerter des 1. und 2. Jahrhundert n. Chr. aus dem Römischen Imperium und dem Barbaricum,* Specimina Nova (Pécs) 9, 91-130.
- Bláha, R. – Kalferst, J. – Sigl, J. 2004:** *Přírůstky archeologické sbírky hradeckého muzea v letech 2000-2003,* Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30 – Supplementum, 3-142.
- Böhme-Schönberger, A. 1998:** *Die provinzialrömischen Fibeln bei Almgren,* In: Kunow, J. (ed.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.-28. Mai 1997 in Kleinmachnow, Land Brandenburg. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, 351-366.
- Borkovskij, I. 1934/1935:** *Středoevropské berličkovité jehlice,* PA 40 (Skupina pravěká), 27-33.
- Bošek, V. 1940:** *Místopis a veřejná správa politického okresu novobydžovského.* Vydáno v roce 1940 vlastním nákladem.
- Bouzek, J. – Ondřejová I. – Musil, J. 2006:** *Úvod do klasické archeologie.* Praha.
- Čižmář, M. – Valentová, J. 1979:** *Příspěvek k poznání doby římské na Kutnohorsku,* AR 31, 144-150.
- Dąbrowska, T. 1998:** *Die kräftig profilierten Fibeln Almgren Gruppe IV, Fig. 74-84 (Trompetenfibeln) – mit einem Ausblick auf östlichen Formen.* In: Kunow, J. (ed.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.-28. Mai 1997 in Kleinmachnow, Land Brandenburg. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, 149-156.
- Demetz, S. 1998:** *Almgren Gruppe IV, Fig. 65-67: Zum Beginn der kräftig profilierten Fibeln,* In: Kunow, J. (ed.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.-28. Mai 1997 in Kleinmachnow, Land Brandenburg. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, 351-366.
- Demetz, S. 1999:** *Fibeln der Spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländern.* Frühgeschichtliche und Provinzialrömische Archäologie, Materialien und Forschungen 4. Rahden/Westf.
- Domečka, L. 1924-25:** *Římský hrob v Lochenicích,* PA 34, 208.
- Droberjar, E. 1997:** *Časně římské spony západní provenience v Čechách.* Archeologie ve středních Čechách 1, 273-301.
- Droberjar, E. 1999:** *Dobřichov-Pičhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs).* Praha.

- Droberjar, E. 1999a:** *Od plaňanských pohárů k vinařické skupině. (Kulturní a chronologické vztahy na území Čech v době římské a v časné době stěhování národů.)*, Sborník národního muzea, Řada A – Historie LIII, č. 1-2, 1-58.
- Droberjar, E. 2002:** *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha.
- Droberjar, E. 2006:** *Hornolabští Svěbové – Markomani. K problematice dalšího vývoje grosromstedtské kultury ve stupni Eggers B1 („Zeitgruppe 3“) v Čechách (dobřichovská skupina)*, Archeologie ve středních Čechách 10, 599-712.
- Droberjar, E. 2006a:** „*Veteres illic Sueborum praedae et nostris et provinciis lixae ac negotiatores reperti...*“ (Tacitus, Ann. II, 62,3) *K interpretaci římských importů u českých Svěbů v době Marobudově*, Archeologie barbarů 2006, 41-91.
- Eggers, H. J. 1951:** *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg.
- Eggers, H. J. 1955:** *Zur absoluten Chronologie der römischen Kaiserzeit im freien Germanien*. Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz 2, 196-238.
- Eklholm, G. 1934:** *Romerska Vinskopor och Kärl av Hermoortyp i skandinaviska fynd*. Upplands Fornminnesförenings Tidskrift 45, Uppsala.
- Faltysová, H. – Mackovič, P. – Sedláček, M. a kol. 2002:** *Královéhradecko*. In: Mackovič, P.-Sedláček, M. (ed.): *Chráněná území ČR, svazek V*. Brno-Praha.
- Filip, J. 1969:** *Enzyklopädisches Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas, Bd. 2, L-Z*. Praha.
- Garbsch, J. 1965:** *Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert*. München.
- Geisler, H. 1974:** *Das germanische Urnengräberfeld bei Kemnitz, Kr. Potsdam-Land*, Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam 8, Berlin.
- Gojda, M. 1984:** *K problematice hrobů s výzbrojí na středoevropských pohřebištích doby římské*, AR 36, 67-89.
- Hellich, J. 1918:** *Žárové hroby mladšího období římského u Piněva a jejich význam*. PA (zvláštní otisk) 30, 1-34.
- Hollack, E. – Peiser, F. E. 1904:** *Das Gräberfeld von Moythynien*. Königsberg.
- Hostmann, Ch. 1874:** *Der Urnenfriedhof bei Darzau in der Provinz Hannover*. Braunschweig.
- Hübener, W. 1973:** *Die römischen Metallfunde von Augsburg-Oberhausen*. Kallmünz.
- Chytrá, H. 2005:** *Přesleny jako součást výbavy hrobů doby římské v Čechách, na Moravě a na jihozápadním Slovensku*. [bakalářská práce] MU FF Brno.
- Jahn, M. 1916:** *Die Bewaffnung der Germanen in der älteren Eisenzeit etwa von 700 v. Chr. bis 200 n. Chr.* Würzburg.
- Jamka, R. 1959:** *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Starachowicach*, Przegląd archeologiczny 11, 32-61.
- Jančo, M. 2001:** *Nálezy lámp z doby římské v Čechách*, PA 92, 165-183.
- Jenkins, I. 1985:** *A Group of Silvered-Bronze Horse-Trappings from Xanten (Castra Vetera)*, Britannia 16, 141-164.
- Kaczanowski, P. 1995:** *Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego*. Kraków.
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1993:** *Archeologické přírůstky muzea v Hradci Králové v roce 1992*, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 19, 5-19.
- Kalferst, J. – Sigl, J. 1985:** *Archeologické nálezy v roce 1984*, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech 12, 5-20.
- Kalferst, J. 2005:** *K vyhodnocení soupisů archeologických aktivit na Bydžovsku*, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 31, 93-97.
- Karasová, Z. 1998:** *Die römischen Bronzegefäße in Böhmen*. FAP 22, Praha.

- Karasová, Z. 1999:** *Bemerkungen zur Bedeutung der Metallgefäße in Böhmen.* In: Dobřichov-Pičhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). Praha.
- Kmieciński, J. (ed.) 1968:** *Odry, cmentarzysko kurhanowe z okresu rzymskiego w powiecie chojnickim,* Acta Archaeologica Lodziensia 11, Łódź.
- Knaack, A. 1978:** *Beobachtungen an Scherenbeigaben in Gräbern des elbgermanischen Siedlungsgebietes während der römischen Kaiserzeit.* Ethnographisch-Archäologische Zeitschrift 19, 15-50.
- Köhler, R. 1975:** *Untersuchungen zu Grabkomplexen der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen unter Aspekten der religiösen und sozialen Gliederung.* Neumünster.
- Kokowski, A. 1997:** *Die Schlossbeschläge und die Schlüssel aus dem nördlichen Barbaricum in der römischen Kaiserzeit und frühen Völkerwanderungszeit. Klassifizierung, Verbreitung, Chronologie.* Lublin.
- Kolník, T. 1980:** *Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Teil I.* Bratislava.
- Kolník, T. 2004:** *Das mitteldanubische Barbaricum – eine Brücke zwischen Zentrum und Peripherie am Beispiel der medizinischen Messerfunde,* In: H. Friesinger – A. Stuppner (eds.): *Zentrum und Peripherie – Gesellschaftliche Phänomene in der Frühgeschichte.* Wien, 195-210.
- Koudelka, J. 1906:** *Archaeologický nález u Nov. Bydžova,* PA 21, 1904-1905 (1906), 137-140.
- Koudelka, J. 1908:** *V době předhistorické na Bydžovsku,* Dvacet let práce musea a musejního spolku v Nov. Bydžově, 17-40, Nový Bydžov.
- Kuča, K. 1995:** *Chlumecko a Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Pociidliní 1-2.* Hradec Králové.
- Kunow, J. 1983:** *Der römische Import in der Germania libera bis zu den Markomannenkriegen. Studien zu Bronze- und Glasgefäßen.* Neumünster.
- La Baume, W. 1944:** *Altpreussisches Zaumzeug,* Alt-Preussen 9 (Heft 1/2), 2-19.
- Laux, F. 1992:** *Überlegungen zu den germanischen Fürstengräbern bei Marwedel, Gde. Hitzacker, Kr. Lüchow-Dannenberg.* Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 73, 316-376.
- Lehrberger, G. – Fridrich, J. – Gebhard, R. – Hrala, J. 1997:** *Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren: Herkunft - Technologie - Funde.* Bd. I., Textband, PA-Supplementum 7. Praha.
- Leminger, E. 1908-1909:** *Praehistorické hroby s kostrami na Kutnohorsku,* PA 23, 75-80.
- Leube, A. 1978:** *Neubrandenburg. Ein germanischer Bestattungsplatz des 1. Jahrhunderts u. Z.* Berlin.
- Liana, T. 1970:** *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim.* Wiadomości Archeologiczne 35, 429-491.
- Lichardus, J. 1984:** *Körpergräber der frühen Kaiserzeit im Gebiet der südlichen Elbgermanen.* Bonn.
- Lindeberg, I. 1973:** *Die Einfuhr römischer Bronzegefäße nach Gotland,* Saalburg-Jahrbuch 30, 5 a dále.
- Madyda-Legutko, R. 1984:** *Próba rekonstrukcji pasów z metalowymi częściami na obszarze środkowoeuropejskiego barbaricum w okresie wpływów rzymskich i we wczesnej fazie okresu wędrówek ludów,* Przegląd archeologiczny 31, 91-133.
- Madyda-Legutko, R. 1986:** *Die Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum,* BAR International Series 360, Oxford.
- Menghin, O. 1926:** *Einführung in die Urgeschichte Böhmens und Mährens.* Reichenberg.
- Mitscha-Märheim, H. 1925:** *Ein germanisches Gräberfeld bei Mistelbach (Niederösterreich),* Wiener Prähistorische Zeitschrift 12, 132-136.

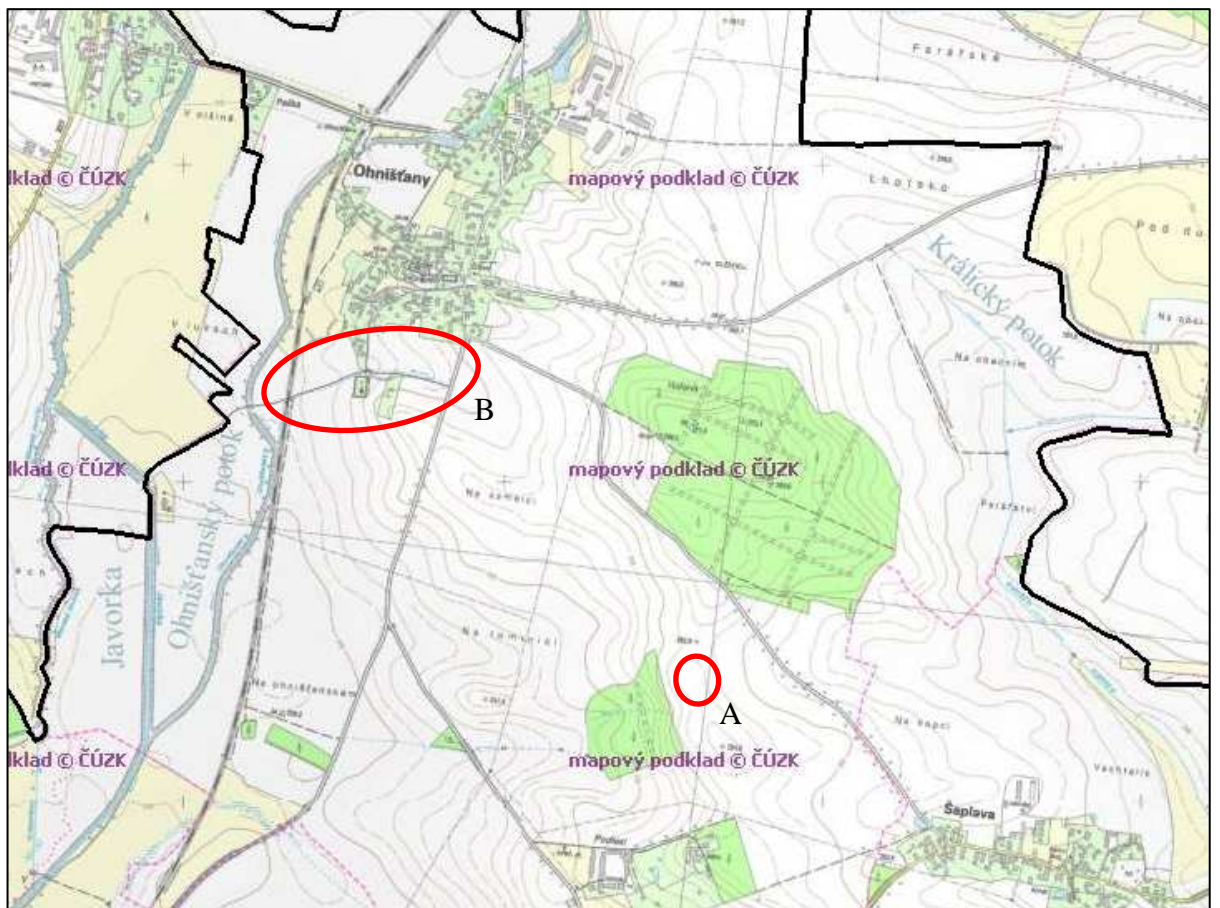
- Motyková, K. 1980:** *Starší doba římská v Čechách ve světle nových archeologických pramenů* [Autoreferát disertace]. Praha.
- Motyková, K. 1981:** *Das Brandgräberfeld der römischen Kaiserzeit von Stehelčevs*, PA 72, 340-415.
- Motyková-Šneidrová, K. 1963:** *Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen*. FAP 6, Praha.
- Motyková-Šneidrová, K. 1963a:** *Žárové pohřebiště ze starší doby římské v Tišicích ve středních Čechách*, PA 54, 343-437.
- Motyková-Šneidrová, K. 1964:** *Noricko-panonská kování opasků a jejich napodobeniny v Čechách*, PA 55, 350-362.
- Motyková-Šneidrová, K. 1965:** *Zur chronologie der ältesten römischen Kaiserzeit in Böhmen*, Berliner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte 5, 103-174.
- Motyková-Šneidrová, K. 1965a:** *Žárové pohřebiště z Tvršic na Žatecku*, PA 56, 115-148.
- Motyková-Šneidrová, K. 1967:** *Weiterentwicklung und Ausklang der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen*. FAP 11, Praha.
- Moucha, V. 2005:** *Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen*. Praha.
- Müller von, A. 1957:** *Formenkreise der älteren römischen Kaiserzeit im Raum zwischen Havelseenplatte und Ostsee*. Berliner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte, Berlin.
- Müller von, A. 1962:** *Fohrde und Hohenferchesar. Zwei germanische Gräberfelder der frühen römischen Kaiserzeit aus der Mark Brandenburg*. Berliner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte, Berlin.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001:** *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky*. Praha.
- Neustupný, J. 1932/33:** *Královédvorský okres v pravěku*, Pod Zvičinou 8, 24-33.
- Norling-Christensen, H. 1940:** *Der Stenlille-Fund. Ein Grabfund aus der römischen Kaiserzeit mit römischen Bronze- und Glasgefäßen*. Acta Archaeologica (København) 11, 212-225.
- Novotný, B. 1955:** *Hrob velmože z počátku doby římské v Praze-Bubenči*. PA 46, 227-264.
- Novotný, B. 1986:** *Staré obchodní cesty v Čechách a na Moravě ve světle nálezů mincí z 10.-13. století a jejich vztahy k archeologickým a písemným pramenům*. Denárová měna na Moravě (Sborník prací z 3. numismatického symposia).
- Oldenstein, J. 1976:** *Zur Ausrüstung römischer Auxiliareinheiten. Studien zu Beschlägen und Zierat an der Ausrüstung der römischen Auxiliareinheiten des obergermanisch-raetischen Limesgebietes aus dem zweiten und dritten Jahrhundert n. Chr.*, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 47, 49-284.
- Pecinová, M. 2008:** *Provinciální spony starší doby římské v Čechách*. [diplomová práce] FF UK Praha.
- Peškař, I. 1972:** *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*. Praha.
- Petrovsky, R. 1993:** *Studien zu römischen Bronzegefäßen mit Meisterstempeln*. Buch am Erlbach.
- Píč, J. L. 1892:** *Žárové hroby na Třebické u Dobřichova z doby císařství římského*, PA 15, 561-598.
- Píč, J. L. 1895:** *Několik galských hrobů*, PA 16, 759-766.
- Píč, J. L. 1905:** *Starožitnosti země České, II/3. Žárové hroby v Čechách a příchod Čechů*. Praha.
- Píč, J. L. 1907:** *Die Urnengräber Böhmens*. Leipzig.
- Pleiner, R. 1962:** *Staré evropské kovářství*. Praha.
- Pochitonov, E. 1955:** *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: E. Nohejlová-Prátová (ed.): *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 85-308.
- Preidel, H. 1926:** *Germanen in Böhmen im Spiegel der Bodenfunde. Ein Beitrag zur Frühgeschichte des Landes*. Reichenberg.

- Preidel, H. 1928:** *Die Absolute Chronologie der germanischen Fibeln der frühromischen Kaiserzeit*, Mannus 20, 79-117.
- Preidel, H. 1930:** *Die germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger, I.* Kassel/Wilhelmshöhe.
- Preidel, H. 1930a:** *Die germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger, II.* Kassel/Wilhelmshöhe.
- Prostředník, J. 1996:** *Záchranný výzkum lidu popelnicových polí a doby římské v Turnově*, Pojizerský sborník 3, 11-70.
- Quillfeldt von, I. 1995:** *Die Vollgriffschwerter in Süddeutschland*. Prähistorische Bronzefunde, Abteilung IV, Bd. 11. Stuttgart.
- Raddatz, K. 1957:** *Der Thorsberger Moorfund. Gürtelteile und Körperschmuck*. Neumünster.
- Rangs-Borchling, A. 1963:** *Das Urnengräberfeld von Hornbek in Holstein*, Offa-Bücher, Bd. 18, Neumünster.
- Redlich, C. 1977:** *Zur Trinkhornsitte bei den Germanen der älteren Kaiserzeit*. Prähistorische Zeitschrift 52, 61-120.
- Rybová, A. 1956:** *Horizont plaňanského typu v sídlištních nálezech v Čechách*, AR 8, 206-236.
- Rybová, A. 1964:** *Pozdně laténské a časně římské sídliště v Novém Bydžově-Chudonicích (Výzkum 1960-1961)*. Práce musea v Hradci Králové, série B: vědy společenské 7, 3-142.
- Rybová, A. 1974:** *Další nálezy z počátku doby římské ve východních Čechách*, AR 26, 481-503.
- Rybová, A. 1979:** *Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.-5. Jahrhundert u. Z. I. Teil*, PA 70, 353-489.
- Rybová, A. 1980:** *Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.-5. Jahrhundert u. Z. II. Teil*, PA 71, 93-224.
- Rybová, A. 2006:** *Zničený hrob bojovníka z 2. stol. n. l. v Mělicích u Přelouče*, In: Vita archaeologica. Sborník Víta Vokolka, 239-241.
- Sakař, V. 1956:** *Terra sigillata v českých nálezech*, PA 47, 52-69.
- Sakař, V. 1970:** *Roman Imports in Bohemia*. FAP 14, Praha.
- Sakař, V. 1994:** *Čechy a podunajské provincie Římské říše*. Sborník Národního muzea, řada A-Historie 45/1991 (1994).
- Salač, V. 2008:** *Starší doba římská*, In: Archeologie pravěkých Čech 8. Doba římská a stěhování národů. Praha.
- Schránil, J. 1928:** *Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens*. Berlin/Leipzig.
- Sigl, J. – Vokolek, V. 1986:** *Archeologické nálezy v roce 1985*, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech 13, 5-23.
- Sklenář, K. 2003:** *Archiv nálezových zpráv oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea v Praze*, Zprávy ČAS – Supplément 51, Praha.
- Stephenson, I. P. – Dixon, K. R. 2003:** *Roman cavalry equipment*. Stroud:Tempus.
- Stocký, A. 1913:** *Nálezy z doby římského císařství v okolí Nového Bydžova*. Časopis Společnosti přátel starožitností českých (příloha Obzoru praehistorického) 21 (IV), 5-7, 17-23.
- Stocký, A. 1928:** *Čechy v době bronzové*. Praha.
- Svoboda, B. 1948:** *Čechy a římské Impérium*. Praha.
- Svoboda, B. 1955:** *Provinciální spona s nápisem z Chudonic (okr. Nový Bydžov)*. Studia Antiqua. Antonio Salač septuagenario oblata, 173-177.
- Šimek, E. 1923:** *Čechy a Morava za doby římské*. Praha.
- Šimek, E. 1953:** *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia, sv. IV*, Brno.
- Šneidrová, K. 1955:** *Sídliště starší doby římské v Novém Bydžově*, AR 7, 55-60.
- Tejral, J. 1967:** *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*, PA 58, 81-134.

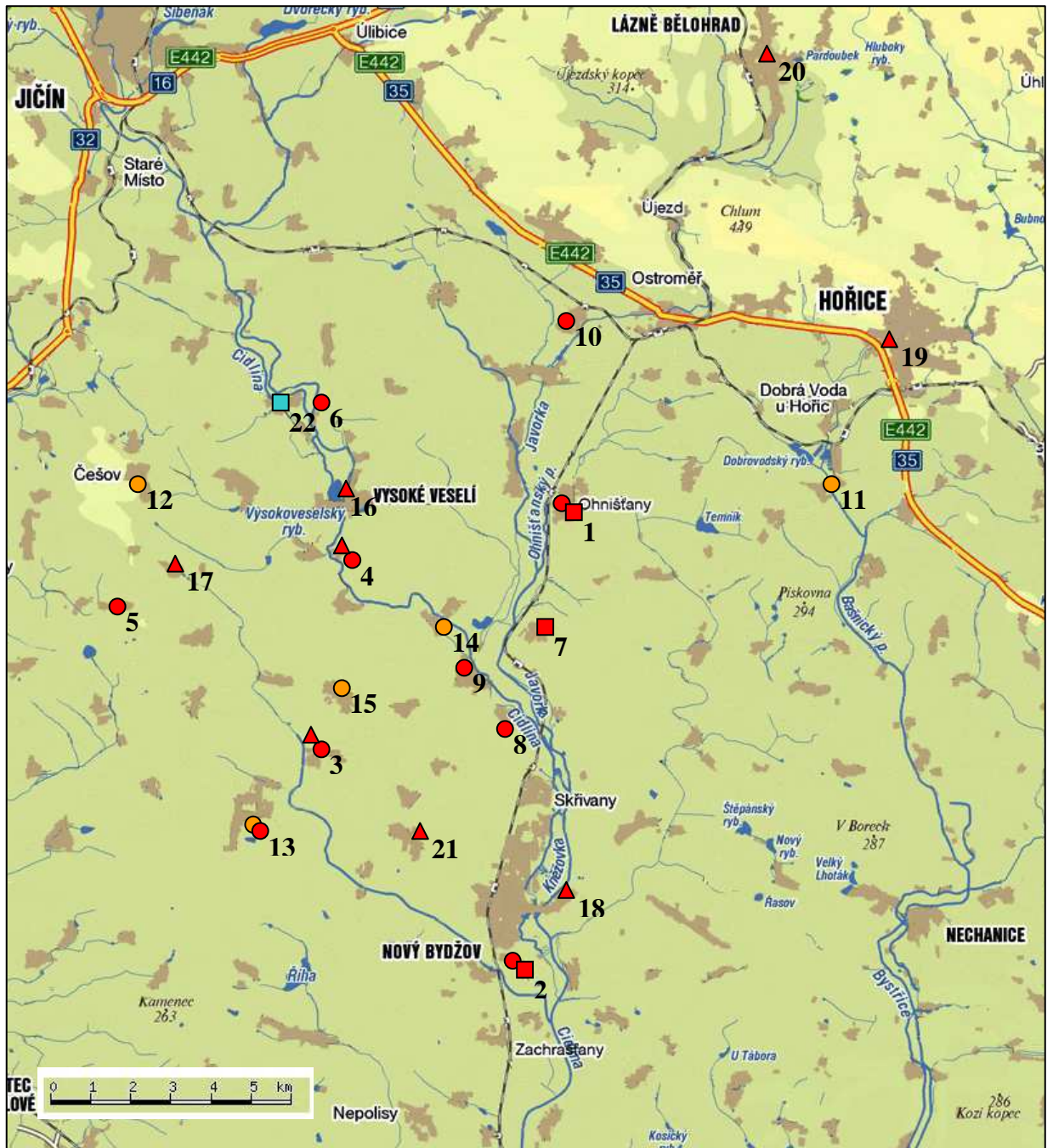
- Tejral, J. 1970:** *Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů*, Študijné zvesti 18, 107-192.
- Tejral, J. 2001:** *Die germanische Silberfibel von Mušov und ihr archäologisch-historisches Umfeld*, Slovenská archeológia 49, 203-247.
- Tempelmann-Maczyńska, M. 1985:** *Die Perlen der römischen Kaiserzeit und der frühen Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*. Römisch-germanische Forschungen 43, Mainz.
- Ulrychová, E. 1999:** *Archeologické přírůstky muzea v Jičíně v roce 1999*. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25, 32-37.
- Ulrychová, E. 2006:** *Kostrový hrob z mladší doby římské ze Žeretic (okres Jičín)*, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 32, 106-110.
- Unz, Ch. – Deschler-Erb, E. 1997:** *Katalog der Militaria aus Vindonissa. Militärische Funde, Pferdegeschirr und Jochteile bis 1976*, Veröffentlichungen der Gesellschaft pro Vindonissa 14, Brugg.
- Venclová, N. 1971:** *Pravěké sklo v Československu*, Zprávy ČSSA 13 (č. 4), 53-74.
- Vlček, V. a kol. 1984:** *Zeměpisný lexikon ČSR – Vodní toky a nádrže*. Praha.
- Voigt, Th. 1940:** *Die Germanen des 1. und 2. Jahrhunderts im Mittelebgebiete*, Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte 32, Halle.
- Vokolek, V. 1990:** *Přehled nalezišť na katastru obce*. In: Lochenice. Z archeologických výzkumů na katastru obce. Praehistorica XVI, 153-159.
- Vokolek, V. 1993:** *Počátky osídlení východních Čech*. Hradec Králové.
- Vokolek, V. 1999:** *Východočeská halštatská pohřebiště*. Pardubice.
- Vokolek, V. 2004:** *Katalog staré sbírky Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea*. Praha.
- Vokolek, V. 2007:** *Katalog sbírky Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea III. Nálezy do roku 1913*. FAP 33, Praha.
- Völling, Th. 1994:** *Studien zu Fibelformen der jüngeren vorrömischen Eisenzeit und ältesten römischen Kaiserzeit*. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 75, 147-282.
- Völling, Th. 1995:** *Frühgermanische Gräber von Aubstadt im Grabfeldgau (Unterfranken)*. Kallmünz/Opf.
- Völling, Th. 1998:** *Bemerkungen zum frühgermanischen Grab aus Eggolsheim, Lkr. Forchheim*. In: Zeitenblicke. Ehrengabe für Walter Janssen. Rahden/Westf., 125-132.
- Völling, Th. 2005:** *Germanien an der Zeitenwende. Studien zum Kulturwandel beim Übergang von der vorrömischen Eisenzeit zur älteren römischen Kaiserzeit in Germania Magna*. BAR International Series 1360, Oxford.
- Waldhauser, J. – Košnar, L. 1997:** *Archeologie Germánů v Pojizeří a v Českém ráji*. Praha/Mladá Boleslav.

PŘÍLOHY

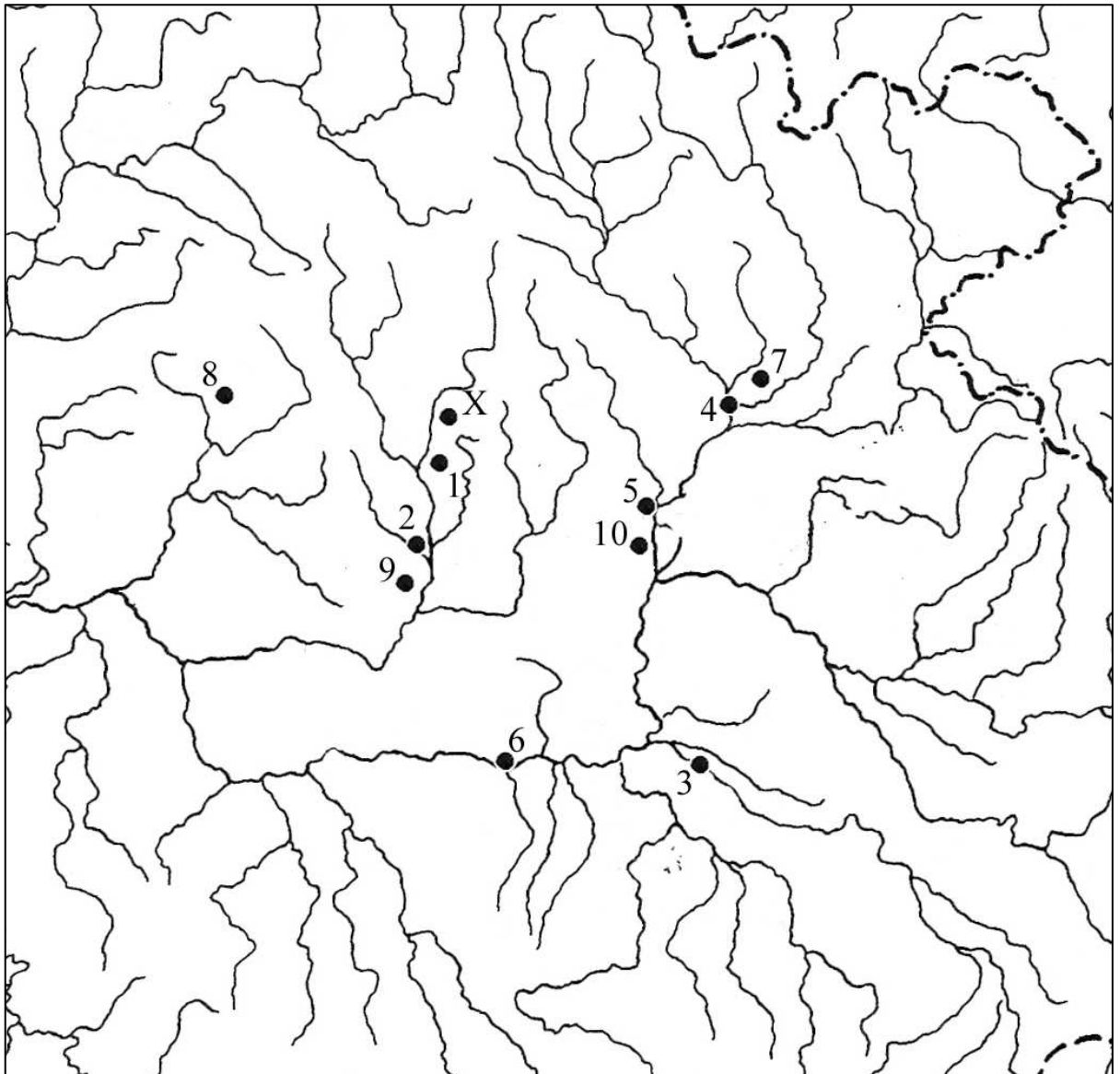
Obrázky

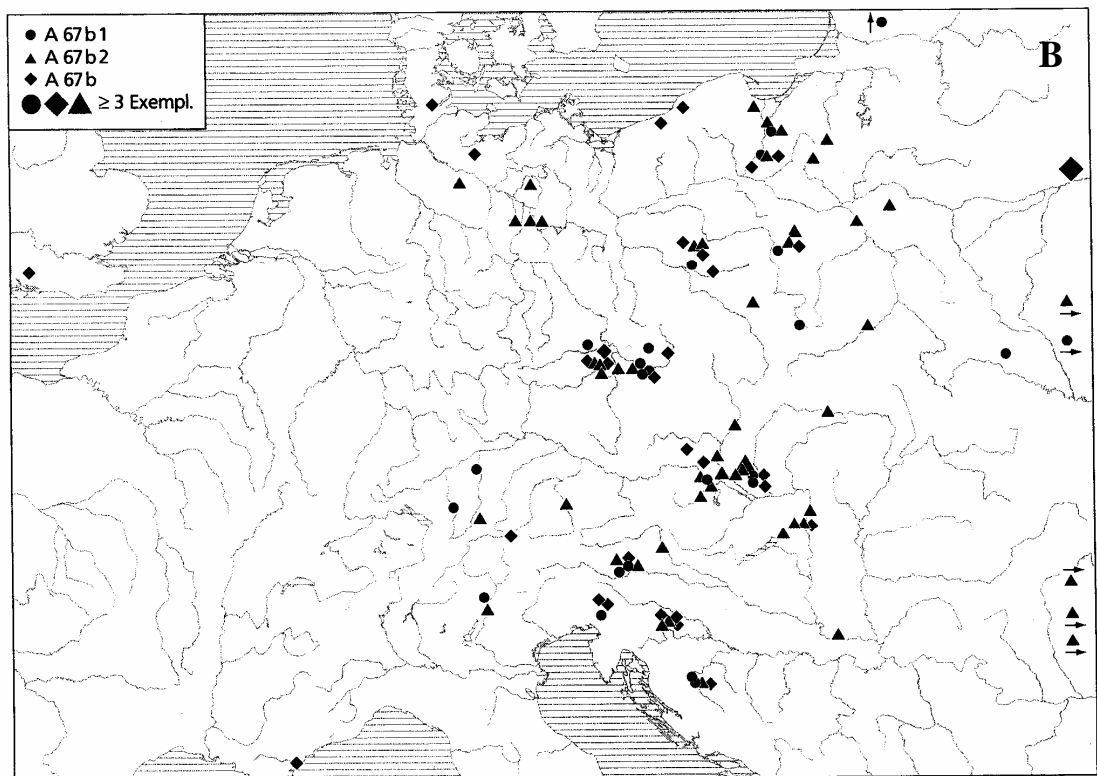
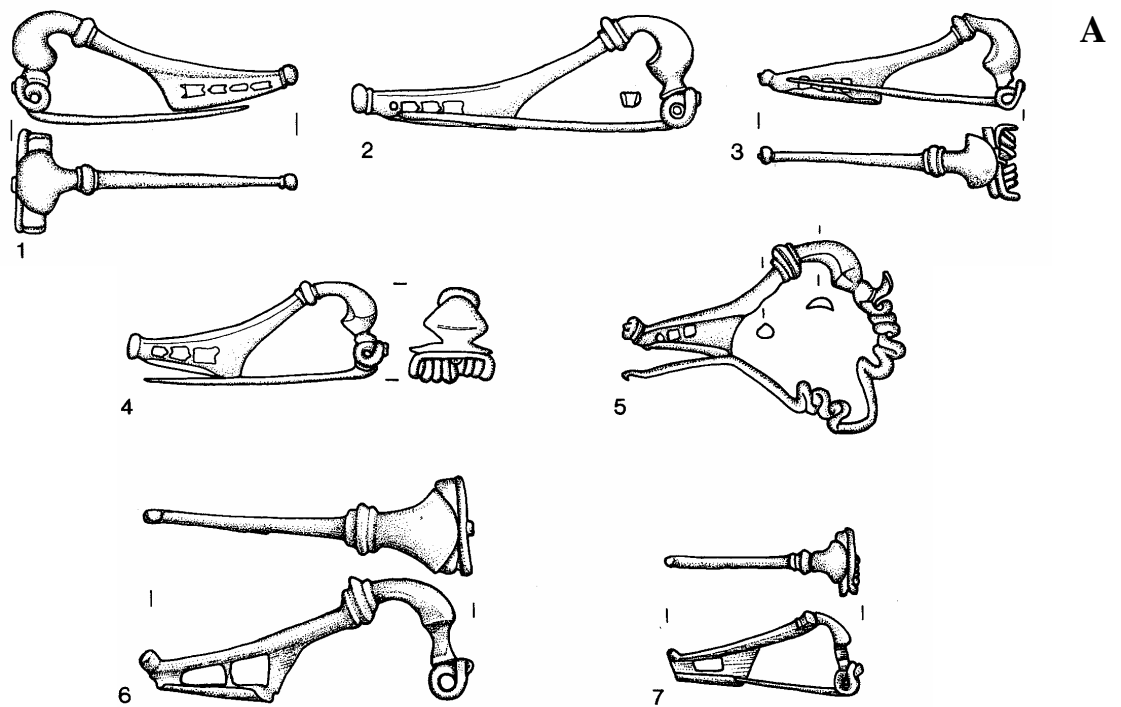
Obr. 1. Poloha Ohnišťan a nalezišť starší doby římské na katastru. *A*: pohřebiště, *B*: sídlíště.

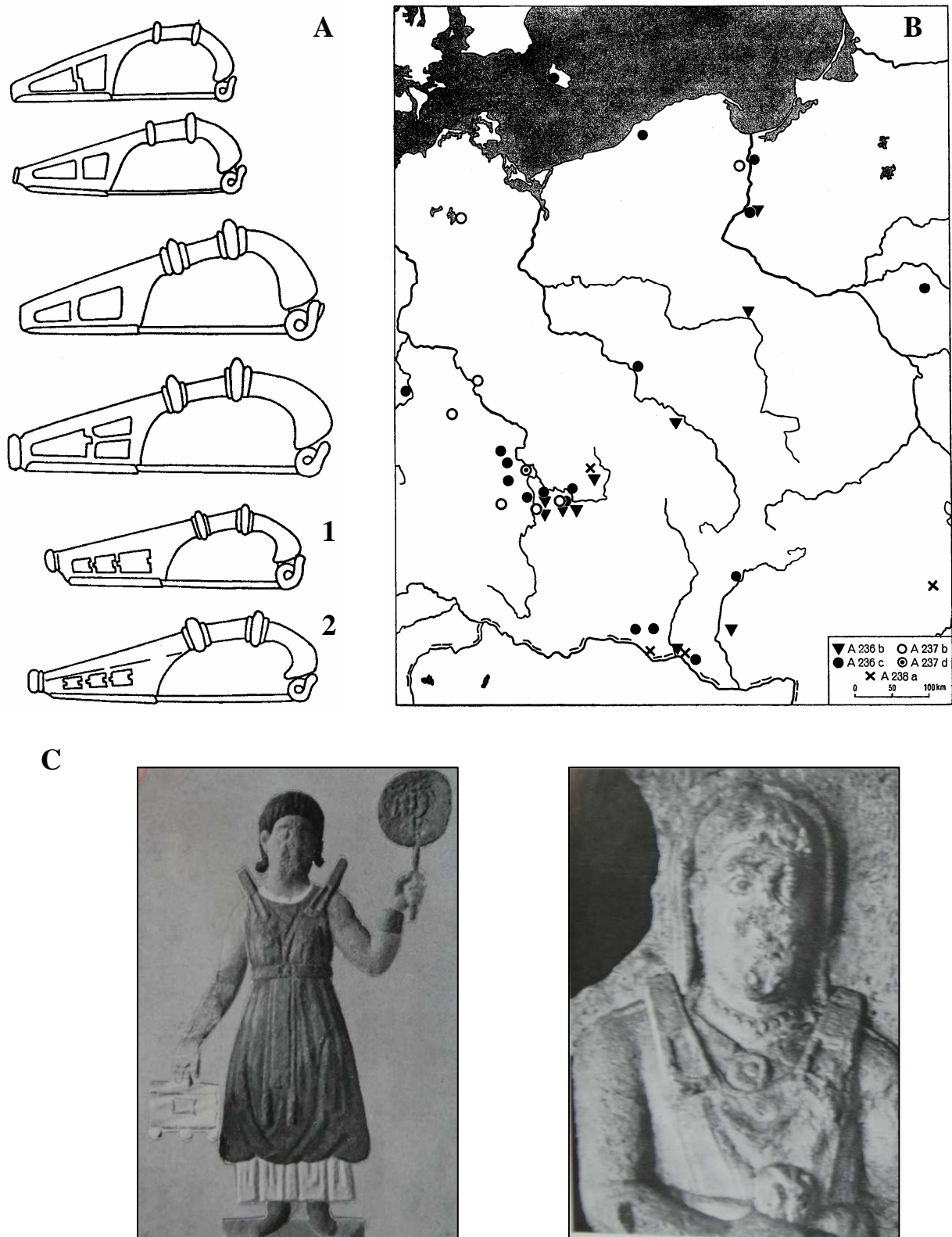
Obr. 2. Starší a mladší doba římská (a obecně doba římská) v oblasti Novobydžovska, Jičínka a Hořicka. ■ pohřebiště, ● sídliště, ▲ mince. 1 Ohnišťany (B1-B2 a A-B2), 2 Nový Bydžov-Chudonice (A), 3 Janovice (A-B2), 4 Velešice, 5 Slavhostice (B1-B2), 6 Hradištko (A-B1), 7 Loučná Hora (1. stol), 8 Červeněves (A), 9 Smidary (B1), 10 Sobčice (B2), 11 Bašnice, 12 Češov, 13 Hlušičky, 14 Chotělice, 15 Vinary, 16 Vysoké Veselí, 17 Kozojedy, 18 Nový Bydžov, 19 Hořice, 20 Lázně Bělohrad, 21 Starý Bydžov, 22 Žeretice.

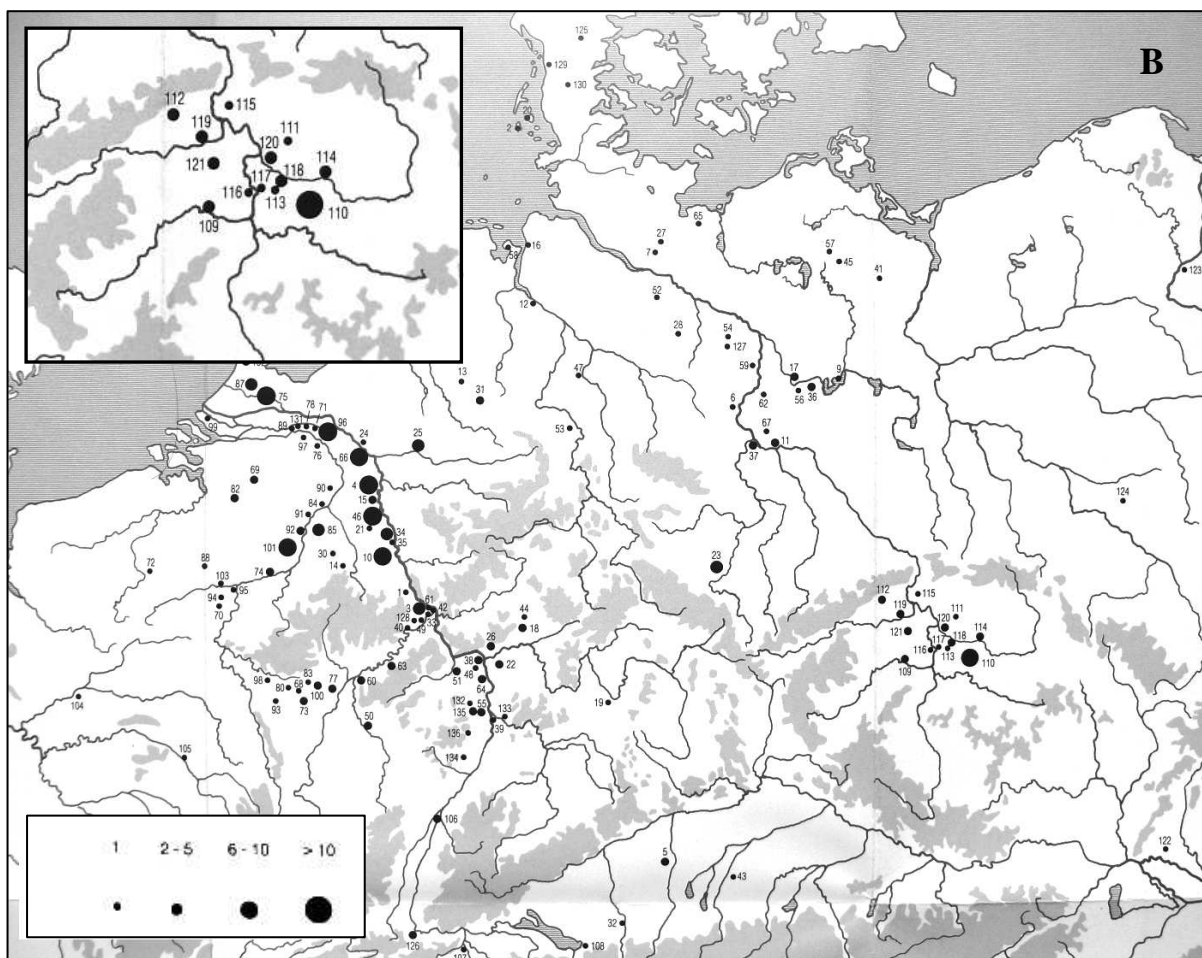
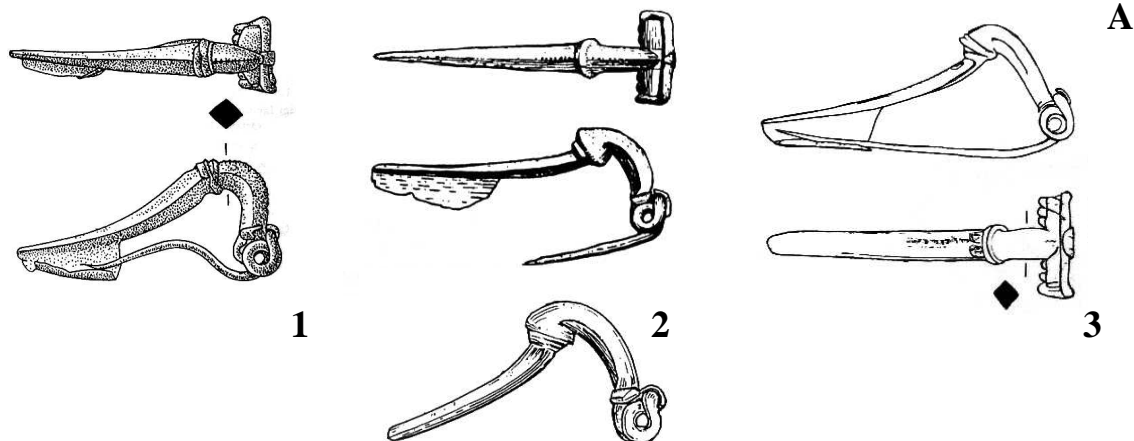
Obr. 3. Pohřebiště starší doby římské ve východních Čechách. *X* Ohnišťany; *1* Loučná Hora (1. stol.), *2* Nový Bydžov-Chudonice (A), *3* Dašice (A-B1), *4* Jaroměř (B1b) *5* Lochenice (B2), *6* Mělice (B2), *7* Čáslavky (B2), *8* Zliv (B1a); stupeň B2/C1: *9* Nepolisy, *10* Plotiště nad Labem.

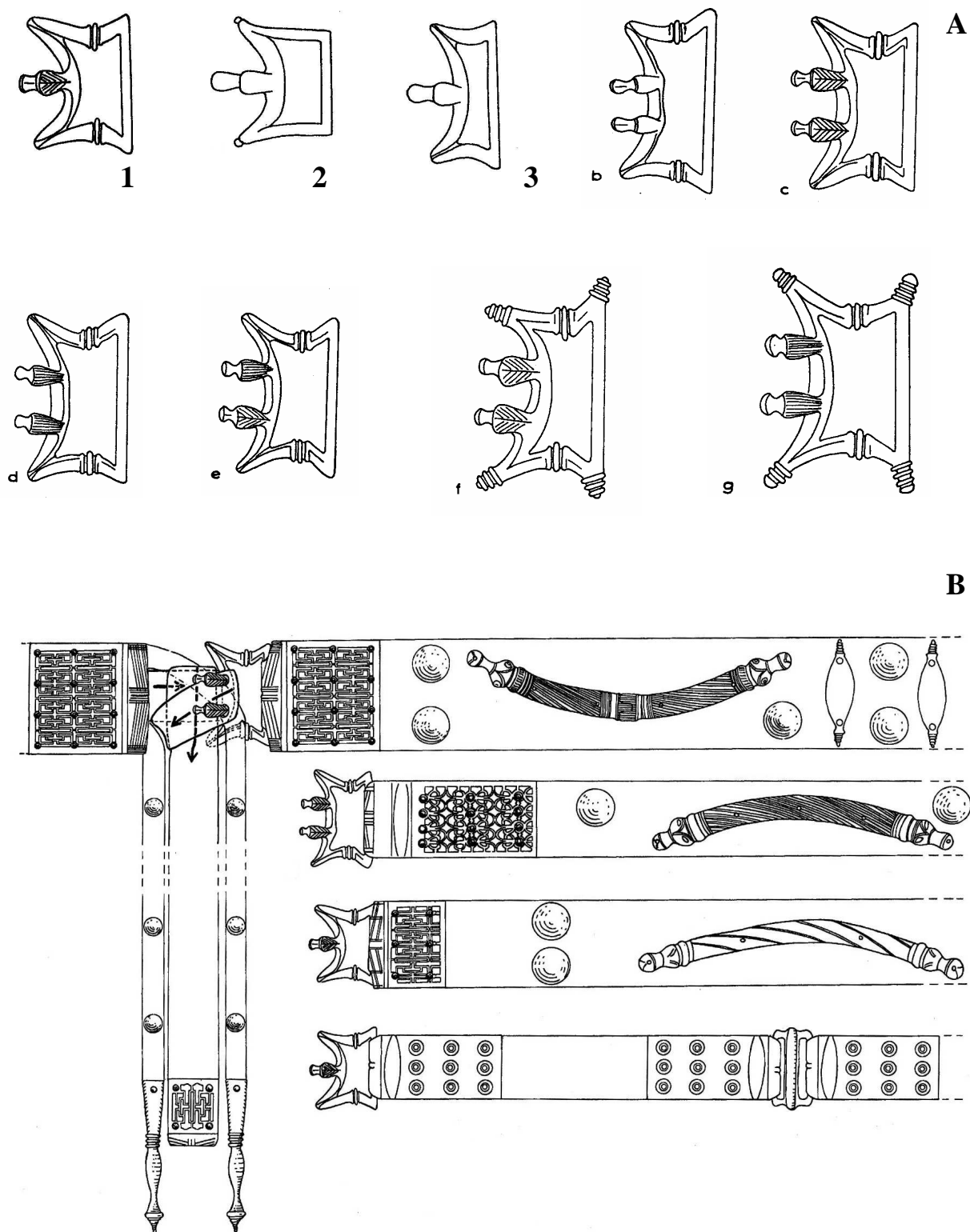
Obr. 4 /A. Typologie spon Almgren 67a-c. 1-3: varianta A 67a, 4-5: varianta A 67b, 6-7: varianta A 67c. **/B.** Rozšíření blíže nezařaditelných spon A 67b (♦). Podle Demetz 1998.

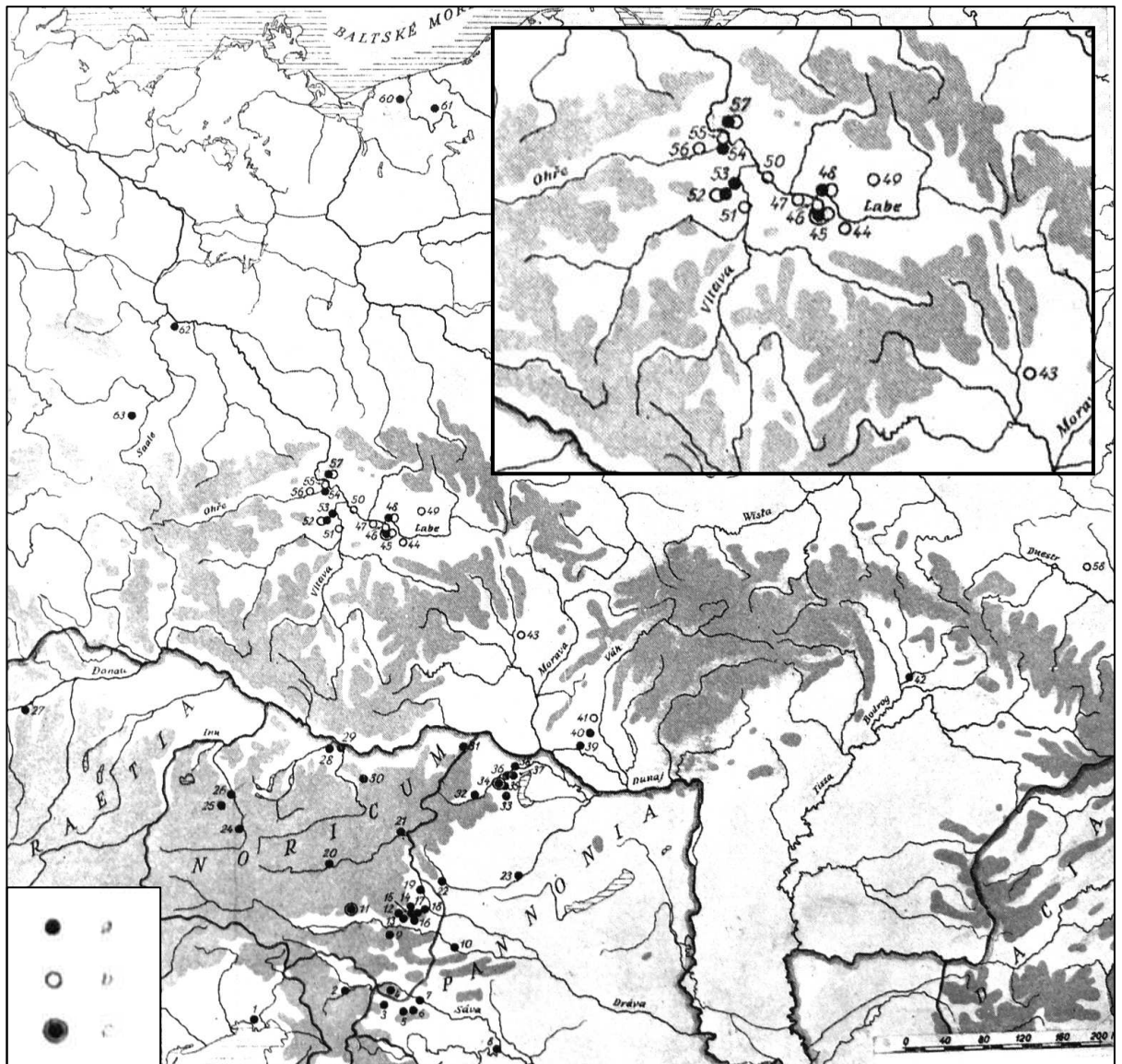
Obr. 5 /A. Typologie spon Almgren 236b se dvěma uzlíky na lučíku. *1-2*: spony se třemi prolamovanými otvory v zachycovači. **/B.** Rozšíření spon A 236b v barbariku (▼). **/C.** Způsob nošení spon a opasku v Noriku a Panonii podle náhrobních kamenů. Podle *Garbsch 1965*.

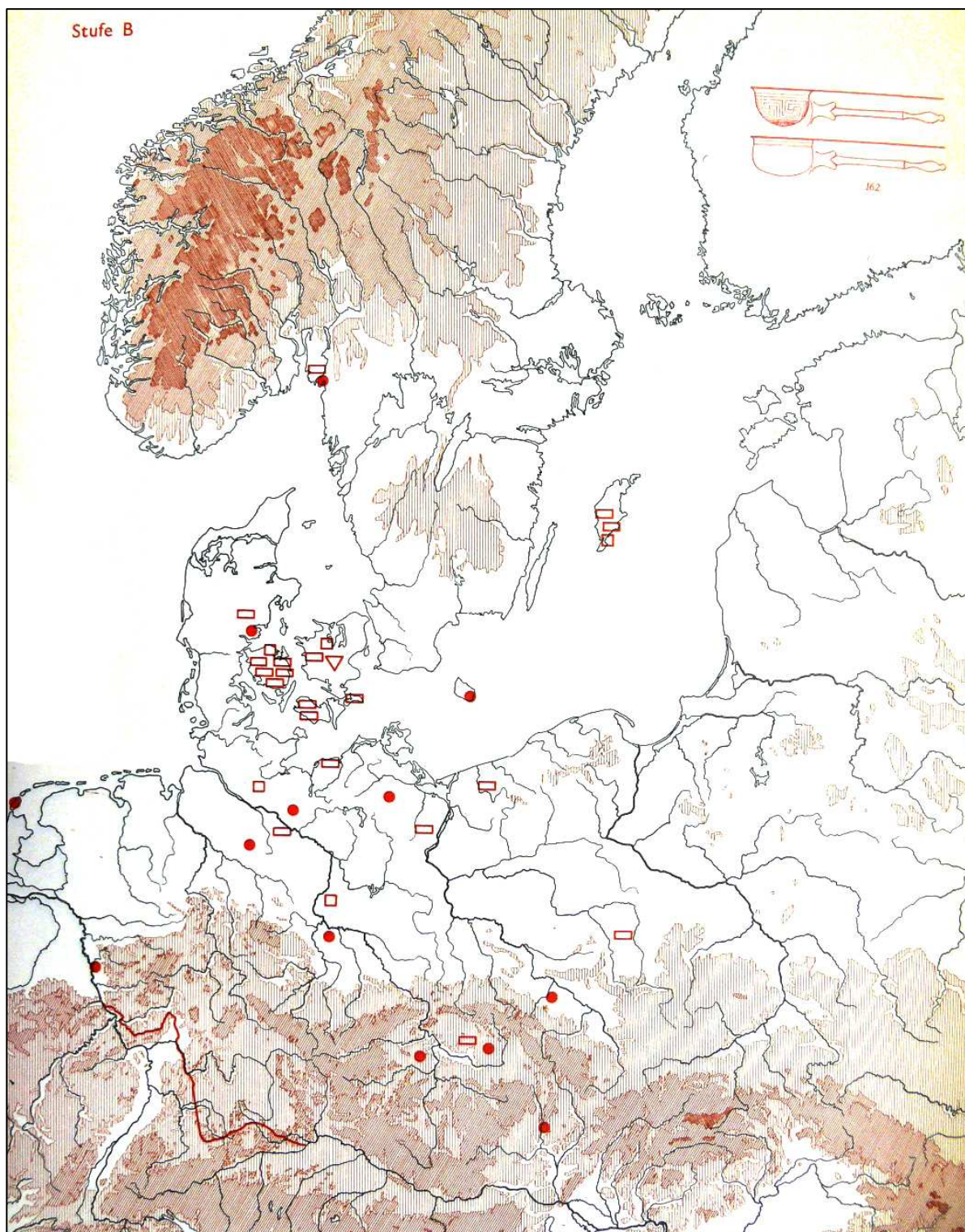
Obr. 6 /A. Typologie porýnských výrazně členěných spon Almgren 19a. *I*: spona 19aI, *2*: spona 19aII, *3*: spona 19b. **/B.** Rozšíření spon A 19a v provinciích, barbariku a Čechách: 110 Dobřichov-Piňhora, 111 Kropáčova Vrutice, 112 Liběšice, 113 Nehvizdy, 114 Nymburk, 115 Býčkovice, 116 Praha-Bubeneč, 117 Praha-Vysočany, 118 Přerov nad Labem, 119 Radovesice, 120 Tišice, 121 Třebusice. Podle *Völling 1994*.

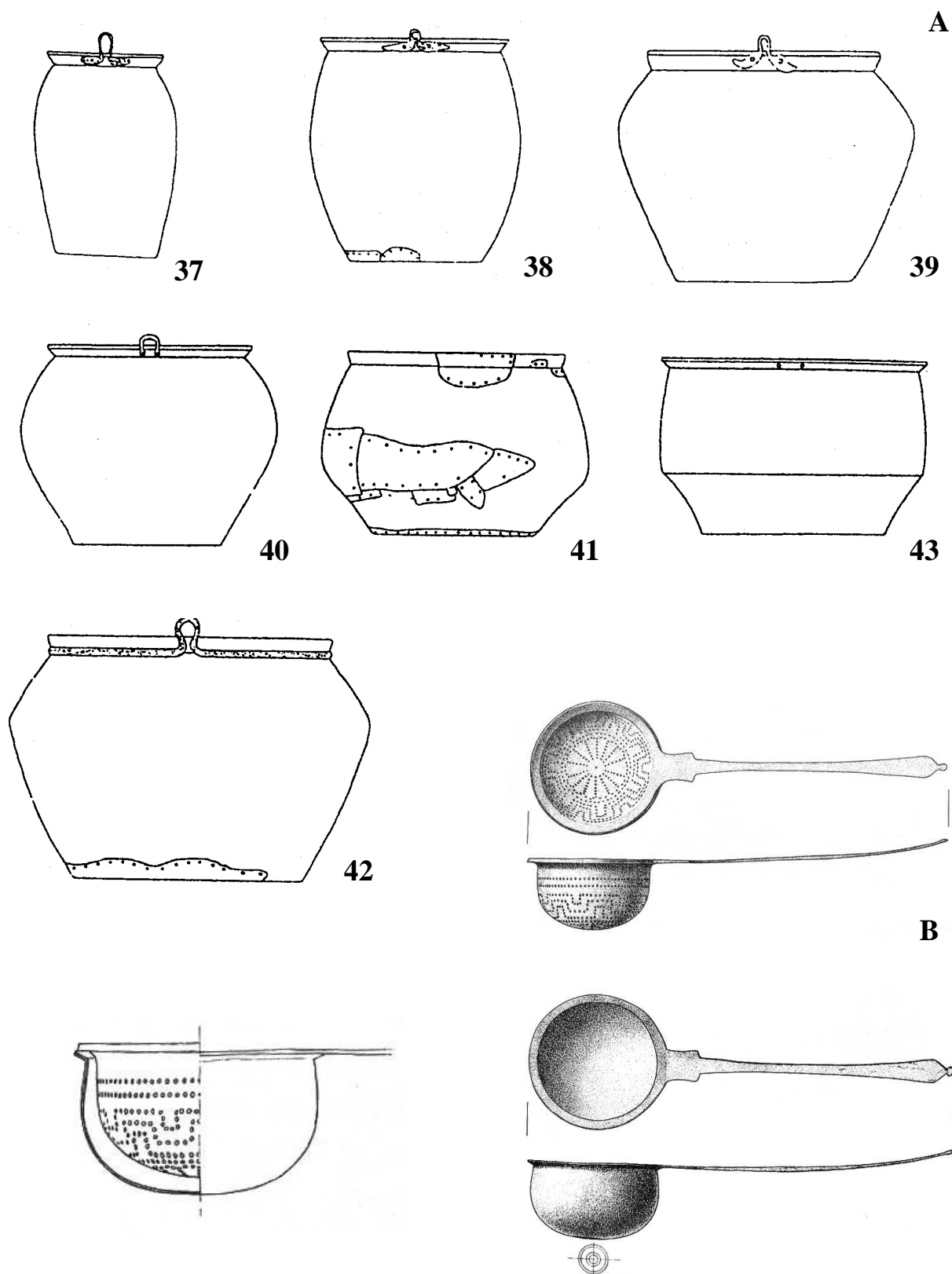
Obr. 7 /A. Typologie noricko-panonských zápon opasku. **1:** typ G1c, **2:** typ G1b. **/B.** Rekonstrukce noricko-panonského opasku. Podle Garbsch 1965.

Obr. 8. Rozšíření noricko-panonských opaskových kování a jejich napodobenin v barbariku a provinciích. *a* – provinciální tvary, *b* – zjednodušené tvary, *c* – větší množství předmětů. Čechy: 44 Nebovidy, 45 Dobřichov-Pičhora, 46 Pečky, 47, Přerov nad Labem, 48 Nymburk, 49 Ohnišťany, 50 Tišice, 51 Praha-Bubeneč, 52 Třebusice, 53 Mikovice, 54 Doksany, 55 Hrdly, 56 Křešín, 57 Býčkovice. Podle *Motyková-Šneidrová 1964*.

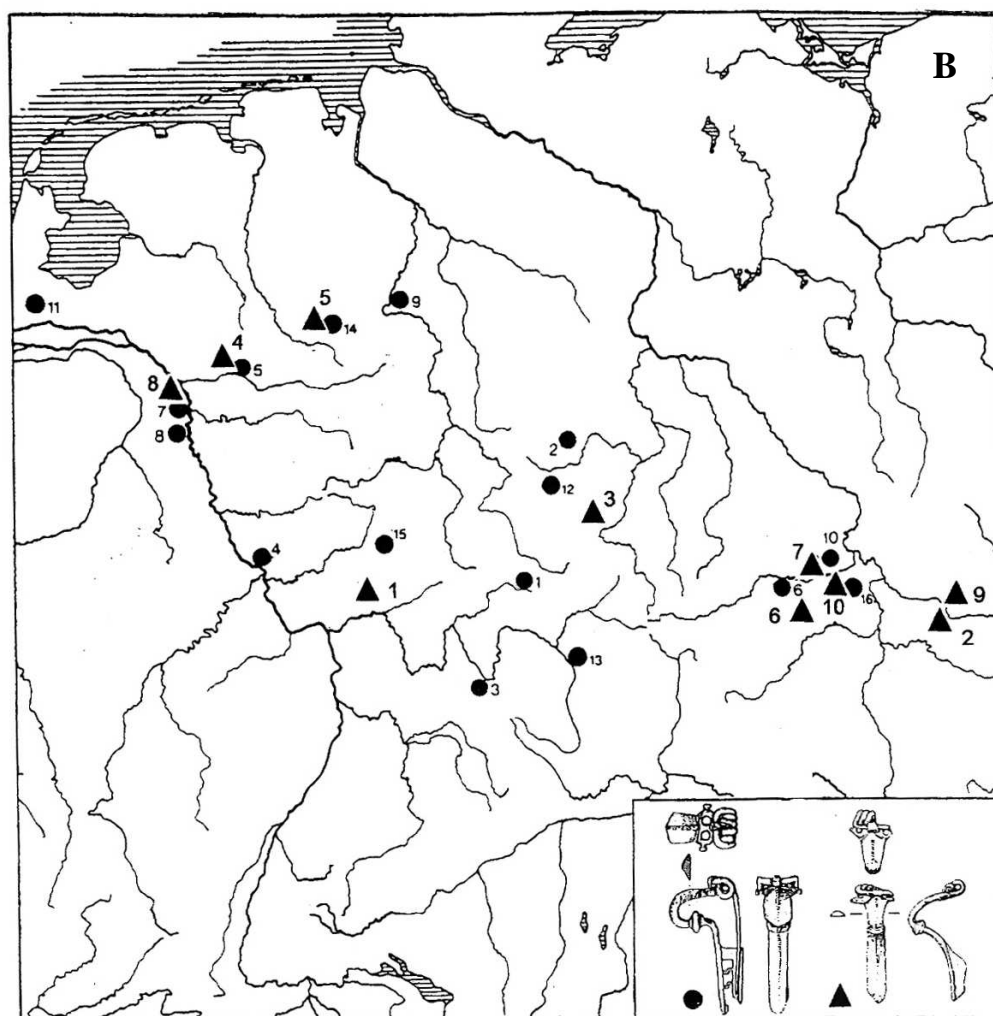
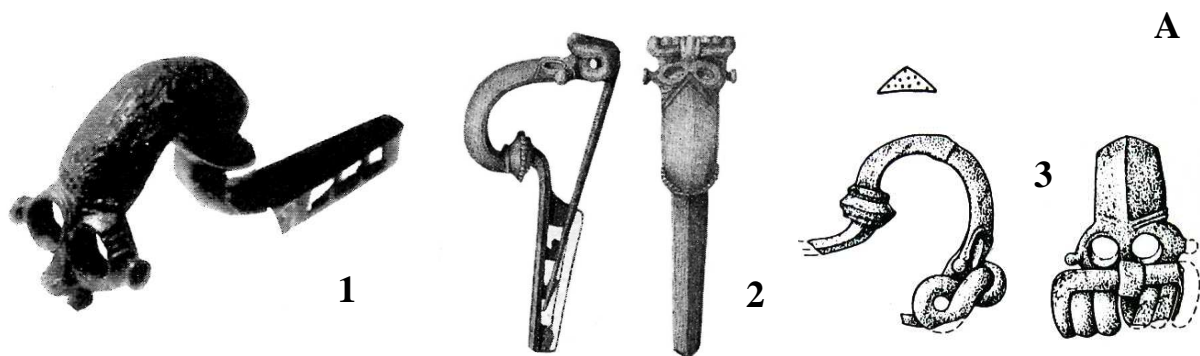
Obr. 9. Mapa rozšíření souprav Eggers 162 ve stupni B (kolečko – žárový hrob, obdélník – kostrový hrob, čtverec – hrob, trojúhelník – nález z bažiny. Podle Eggers 1951.

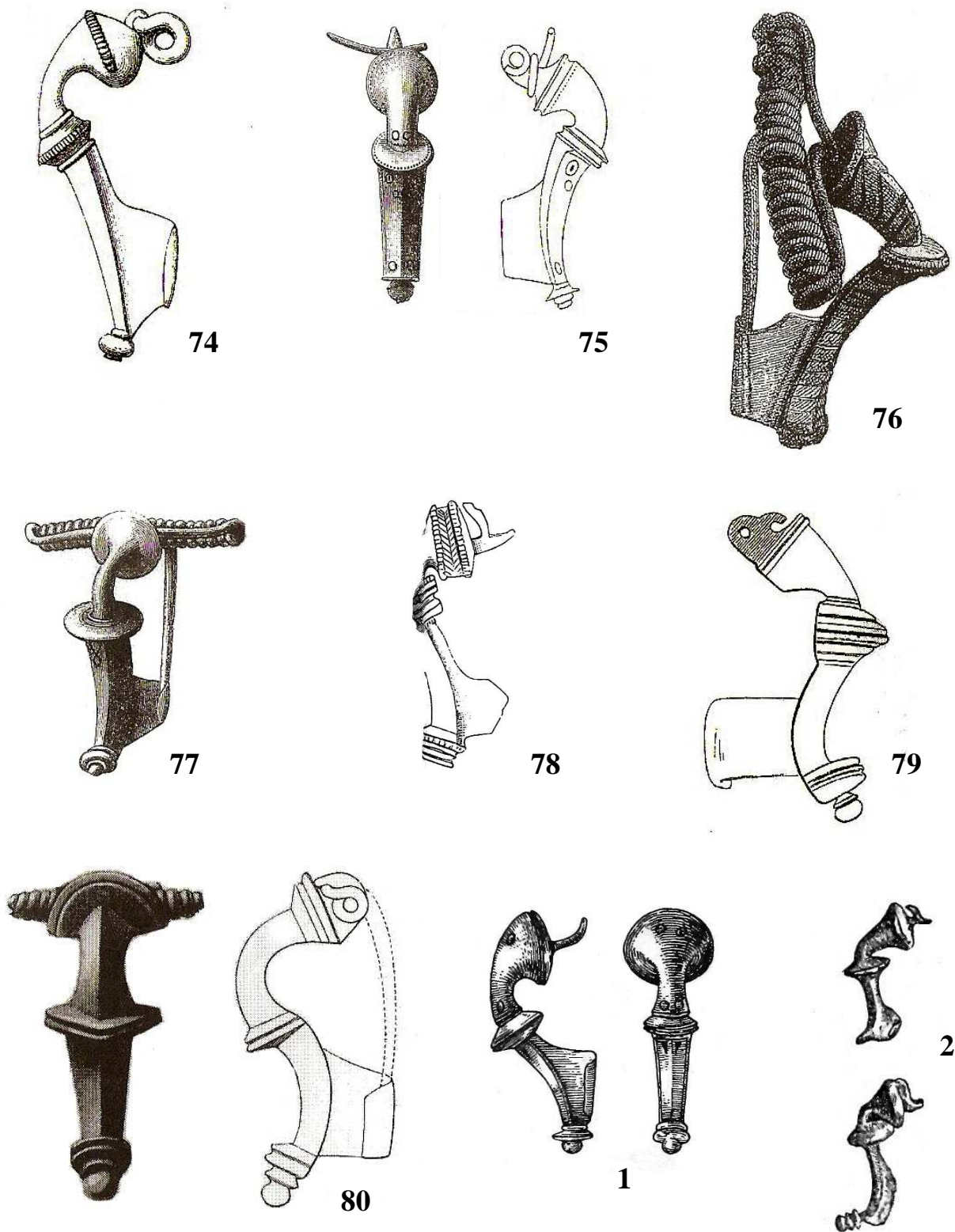
Obr. 10 /A. Typologie věder Eggers 37-43. /B. Souprava naběračky a cedníku Eggers 162 z bohatého hrobu I z Marwedel a jejich vzájemné přiléhání. Podle Bouzek – Ondřejová – Musil 2006; Laux 1992.

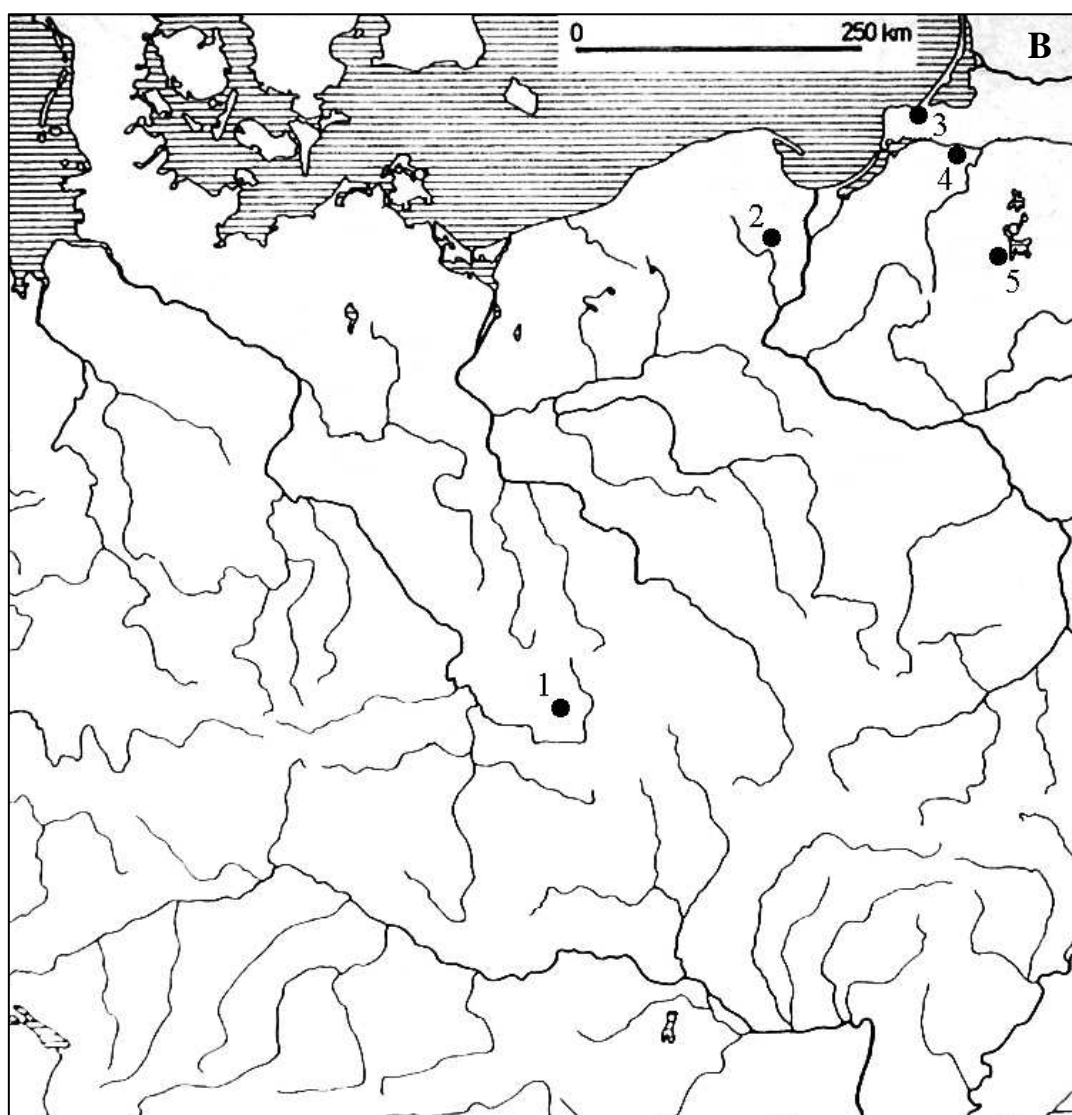
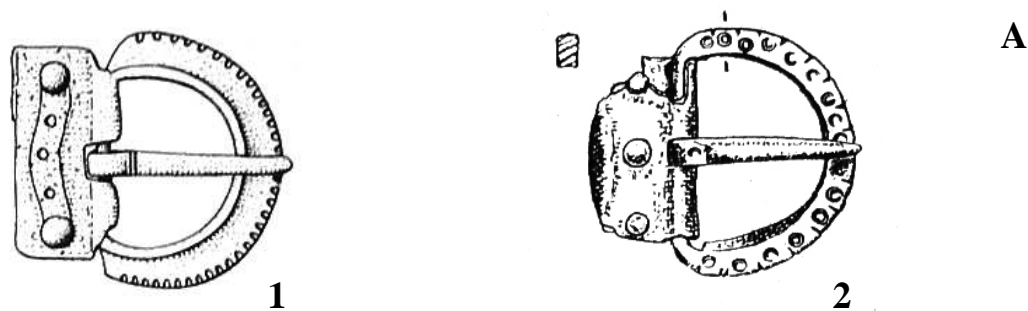
Obr. 11. Souprava cedníku a naběračky Eggers 162 s kolkem LCOMPITVRICIN a vědro E 39 z bohatého hrobu či depotu (?) z Řepova (okr. Mladá Boleslav). Podle *Karasová 1998*.

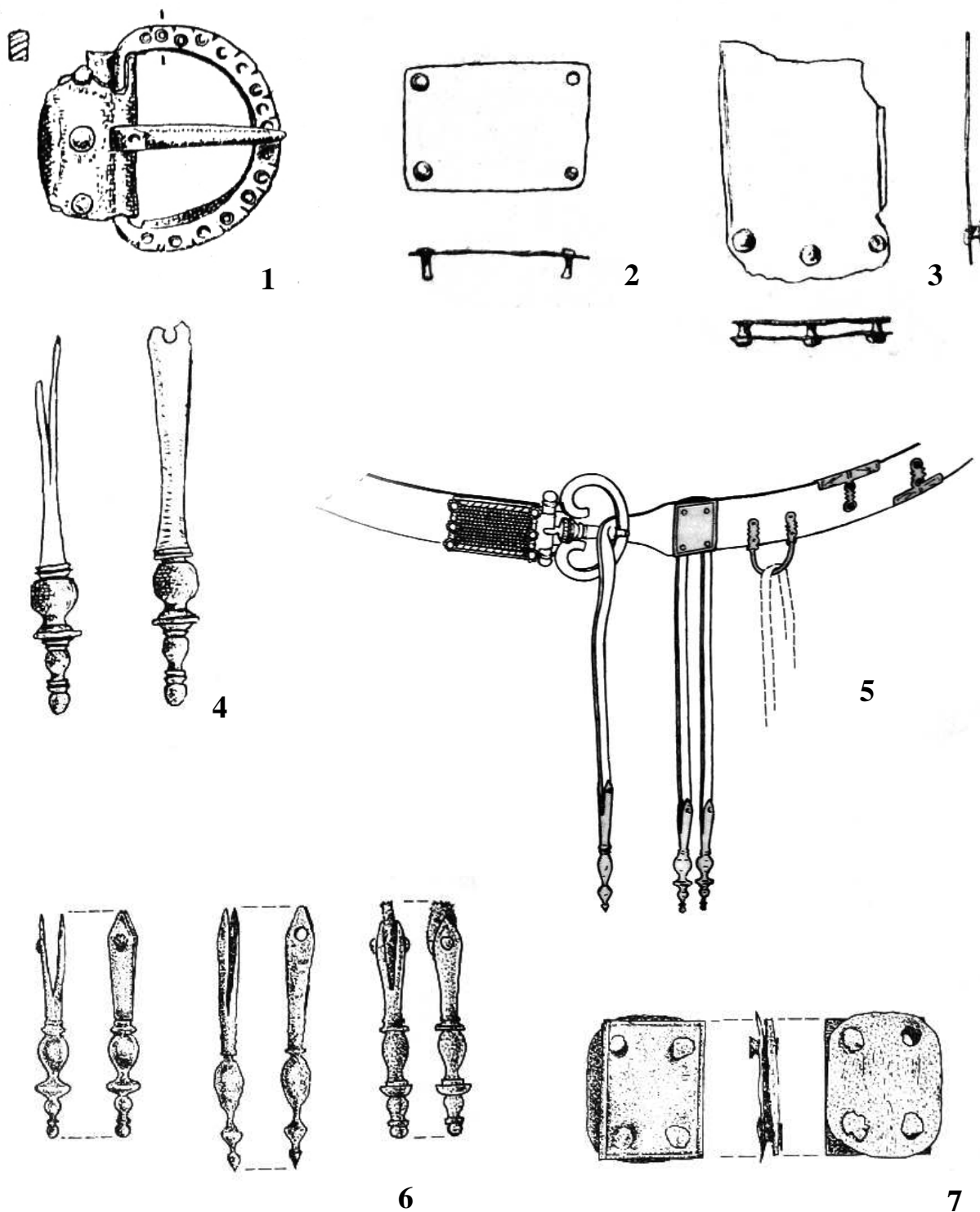
Obr. 12 /A. Spony typu Haltern. 1: Třebusice, hr. 808 (okr. Kladno), 2: Radovesice (okr. Litoměřice), 3: Aubstadt (Lkr. Rhön-Grabfeld). /B. Rozšíření spon typu Haltern (●) a Kalkriese (▲). Spony Haltern: 1 Aubstadt, 2 Bebra, 3 Gaukönigshofen, 4 Gladbach, 5 Haltern, 6 Lomazice, 7 Moers-Asberg, 8 Neuss, 9 Petershagen-Lahde, 10 Radovesice, 11 Woerden, 12 Bollstedt, 13 Eggolsheim, 14 Kalkriese, 15 Lich-Kloster Arnsburg, 16 Třebusice. Podle Droberjar 2006; Motyková-Šneidrová 1963; Völling 1995; týž 1998.

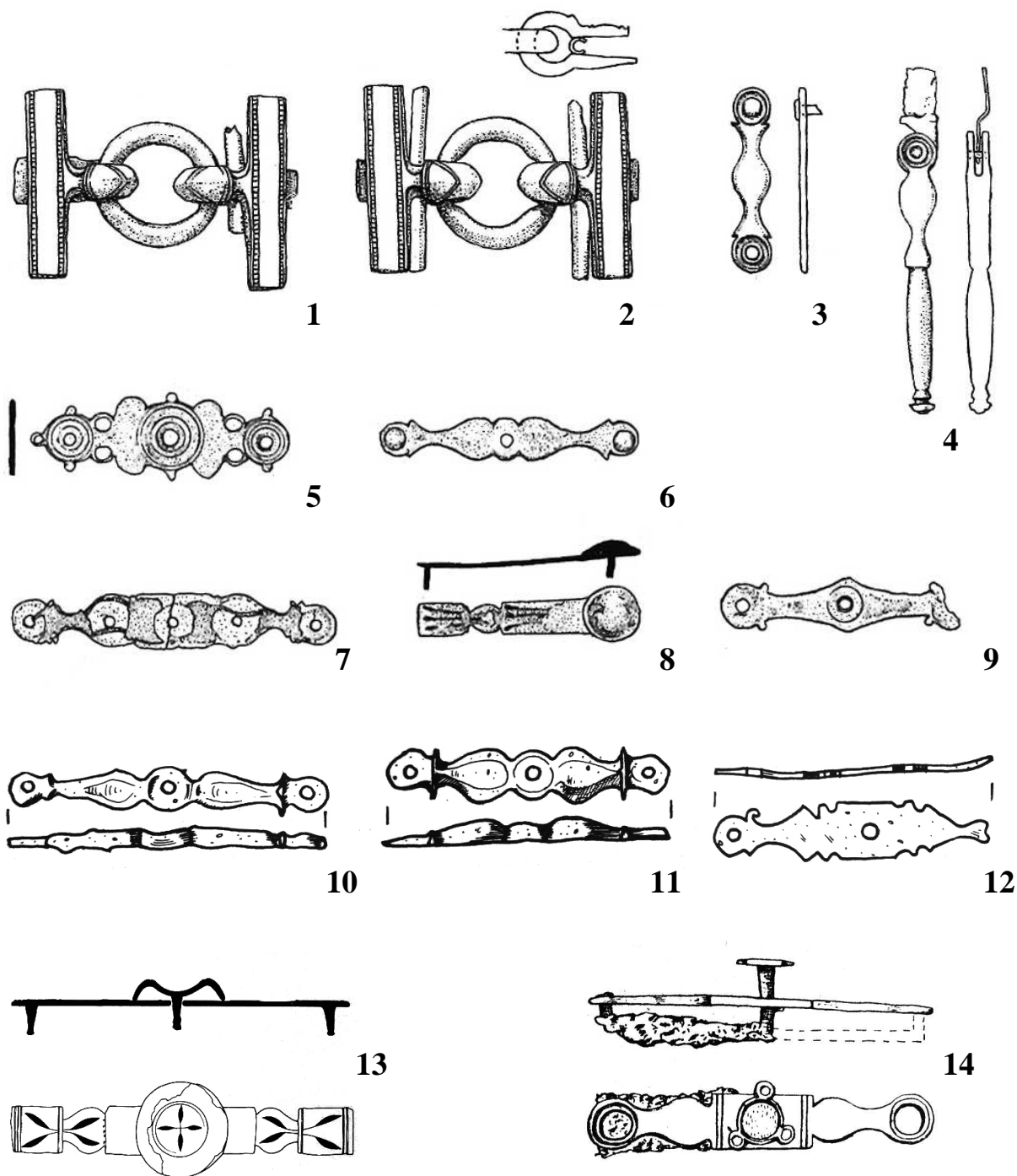
Obr. 13. Výrazně členěné spony skupiny IV, tj. trubkovité spony Almgren 74-80. Příklad spony Almgren 74/75 z Vracova (Hodonín) (1) a původní provinciální vzhled trubkovitých spon z českých lokalit (2). Podle Almgren 1923; Peškař 1972; Svoboda 1948.

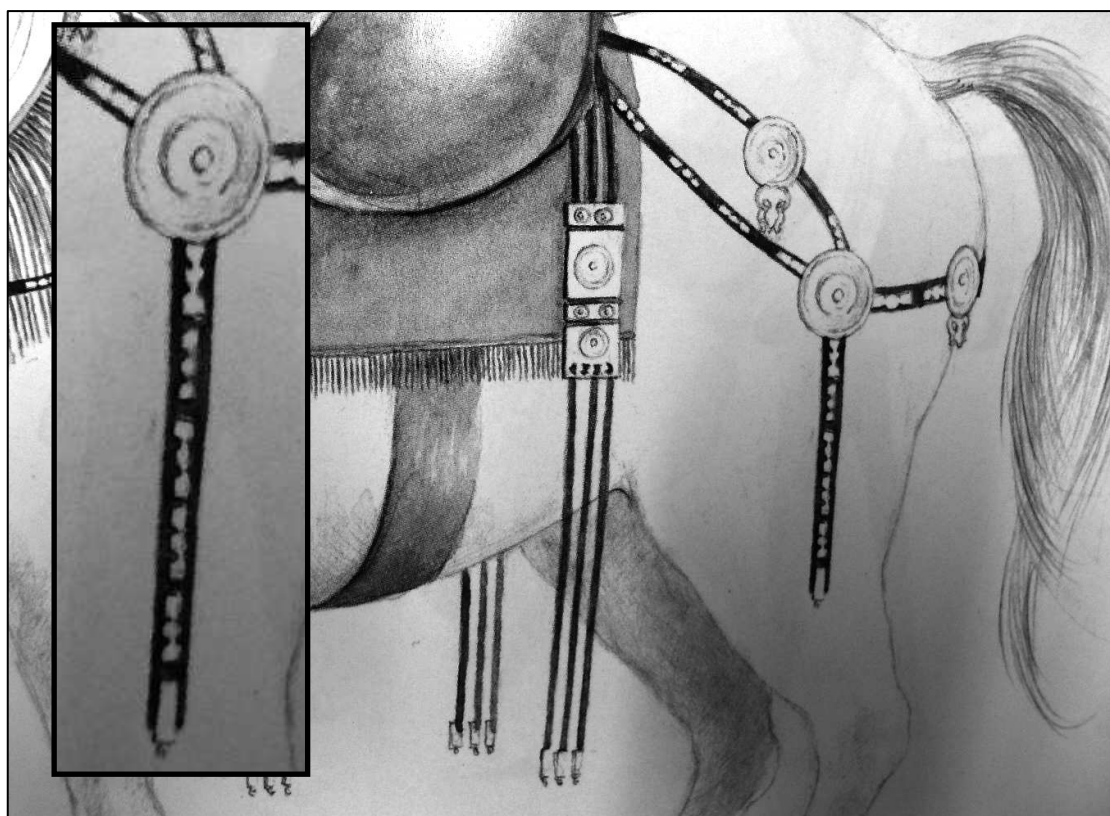
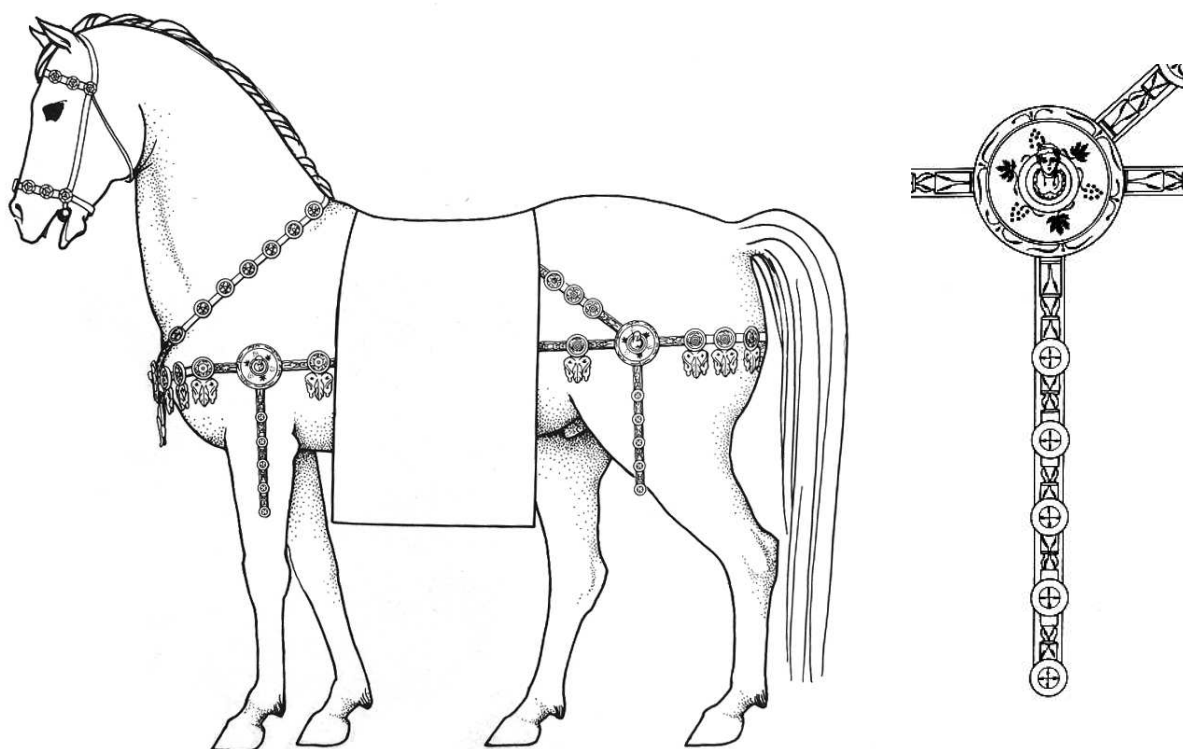
Obr. 14 /A. Některé analogie přezek Madyda-Legutko skupina F – typ 3. **1:** Starogard Gdański (voj. Gdaňsk), **2:** Polesie (okr. Gurevsk), hrob 23. **/B.** Rozšíření přezek Madyda-Legutko skupina F – typ 3. **1** Ohnišťany (okr. Hradec Králové), **2** Starogard Gdański (voj. Gdaňsk), **3** Kovrovo (okr. Primorsk), **4** Polesie (okr. Gurevsk), **5** Mojtyny (voj. Olsztyn). Podle *Madyda-Legutko 1986; La Baume 1944.*

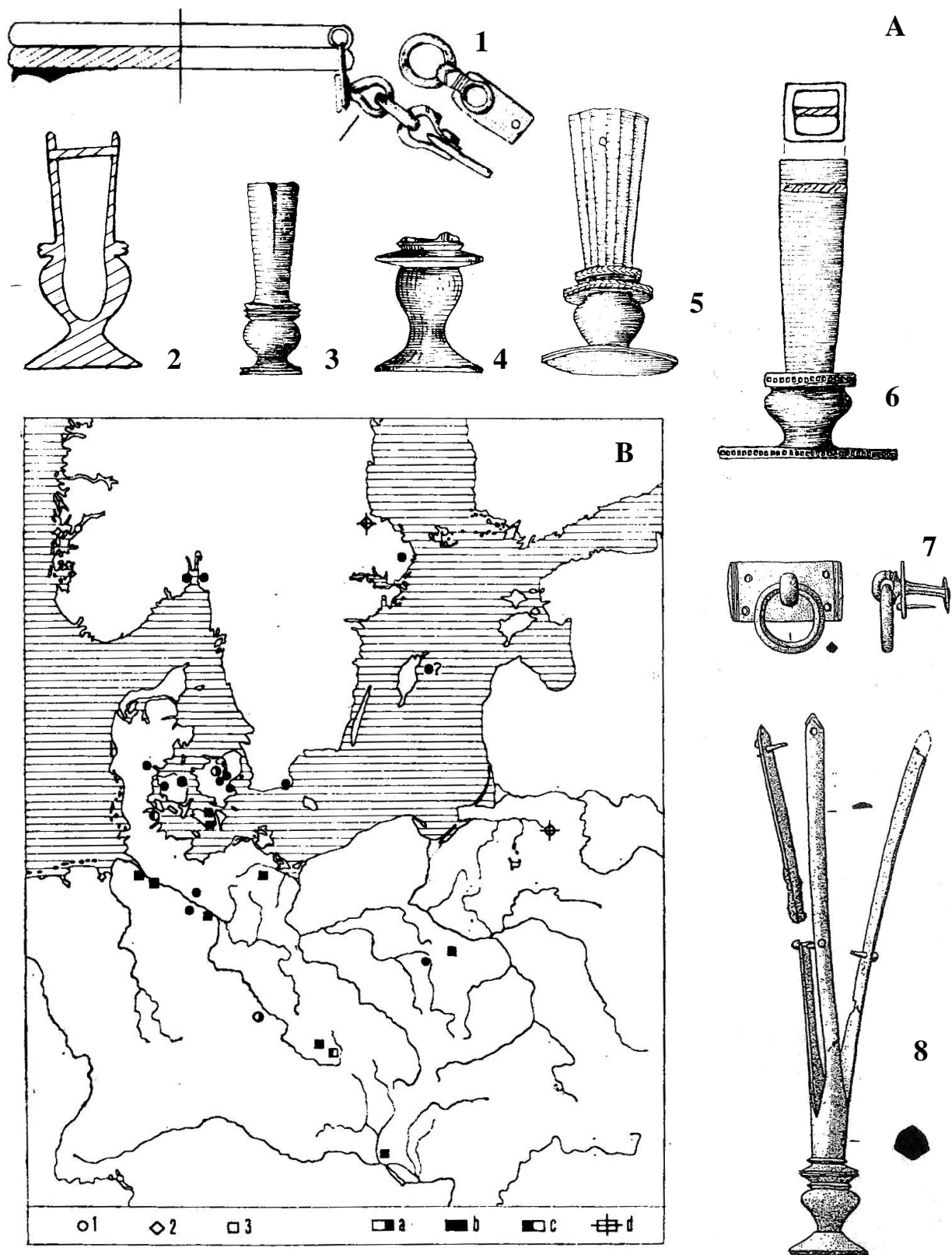
Obr. 15. Součásti opasku. **1-4:** součásti opasku nalezené v hrobě 23 z Polesie (okr. Gurevsk), **5-7:** rekonstrukce opasku z dochovaných stříbrných součástí z bohatého hrobu I z Marwedel. Podle *La Baume 1944; Laux 1992*.

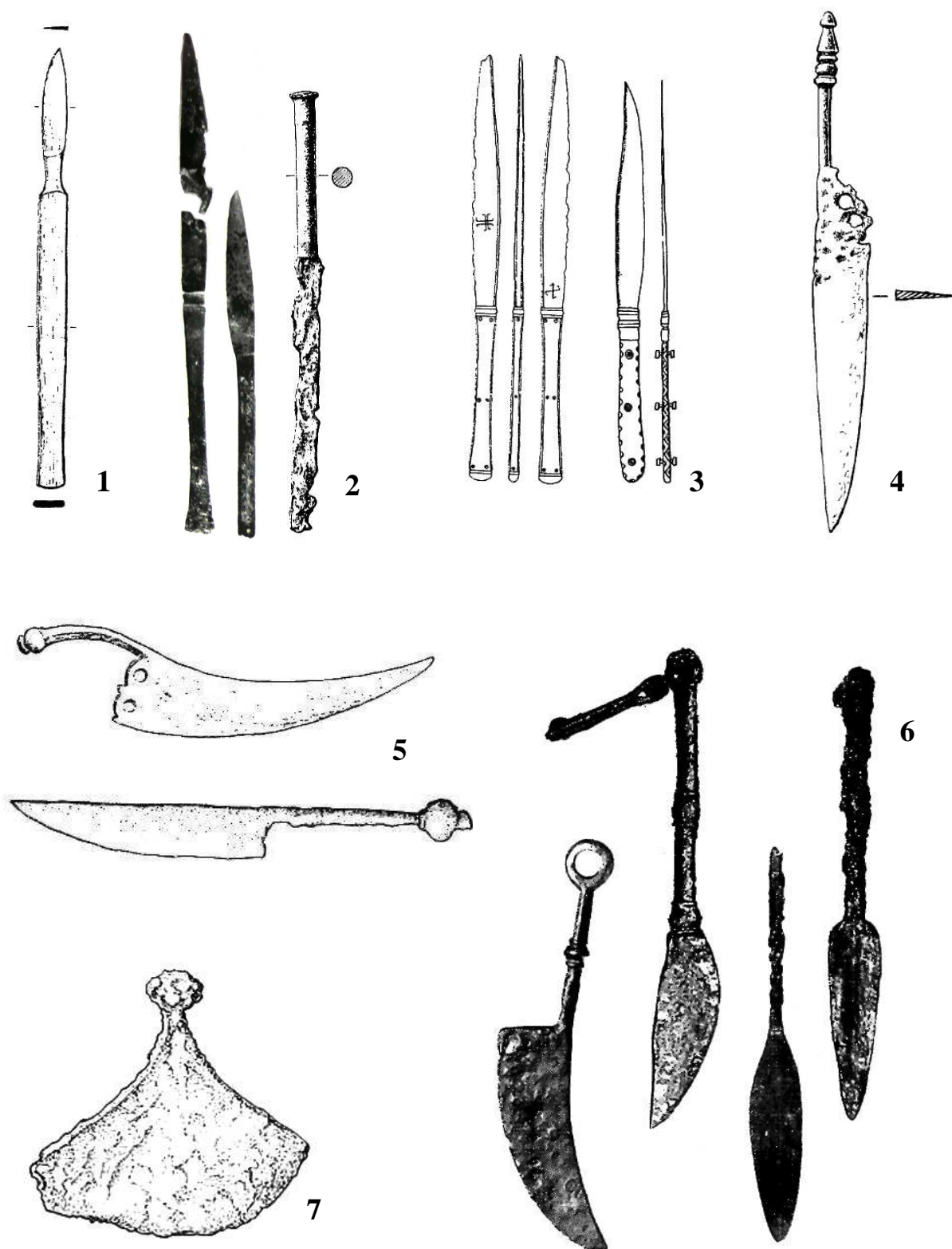
Obr. 16. 1-4: část inventáře kostrového hrobu z Kutné Hory-Sedlce (kruhové mezičlánky opasku a dvojice kování); 5-12: nálezy ozdobných kování z římských vojenských táborů Vindonissa (Švýcarsko) a Augsburg-Oberhausen (Německo) (5-9 z koňského postroje, 10-12 považovány za ozdoby oděvu); 13: postříbřené kování koňského postroje z Xanten zdobené rostlinnými motivy provedené niellem; 14: kování koňského postroje z hrobu 23 z Polesie (okr. Gurevsk, Kaliningradská oblast). Podle Čížmář – Valentová 1979; Unz – Deschler-Erb 1997; Hübener 1973; Jenkins 1985; La Baume 1944.

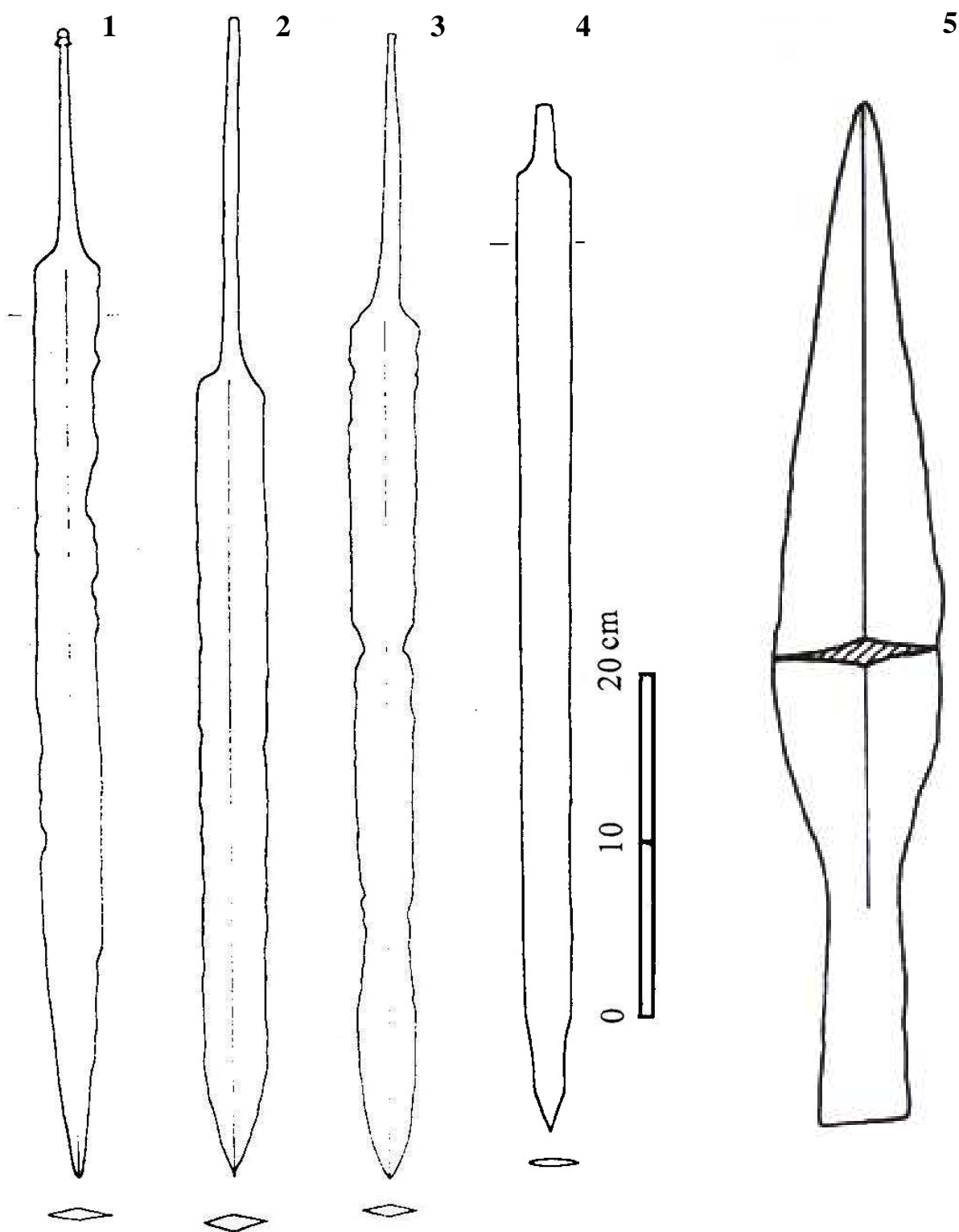
Obr. 17. Rekonstrukce římských koňských postrojů z Xanten a z flávijského období s drobnými ozdobnými kovánými (včetně detailů). Podle *Jenkins 1985; Southern – Dixon 2003*.

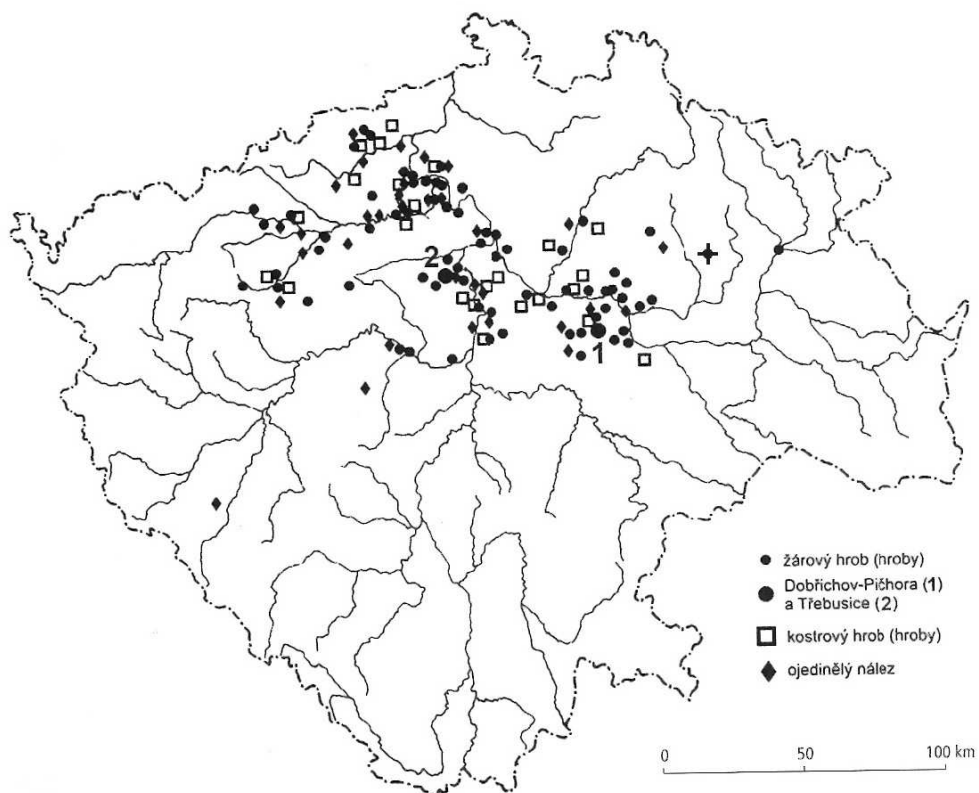
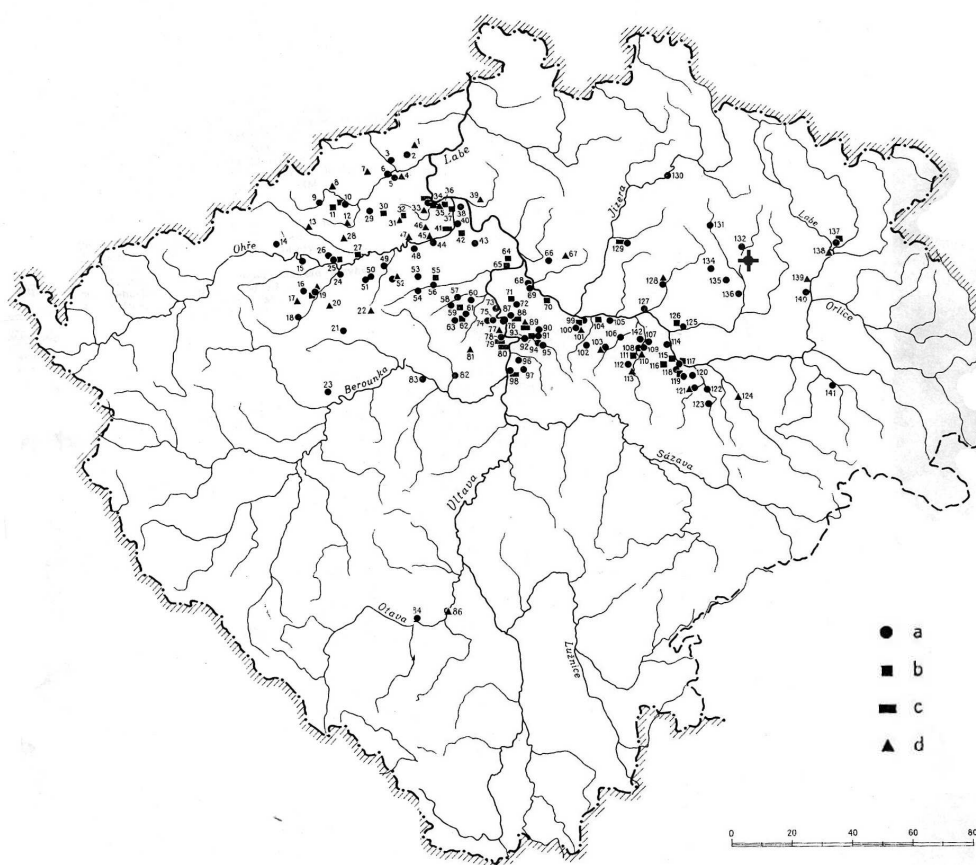
Obr. 19 /A. Příkladky okrajového kování (1) a koncových kování picích rohů skupiny D (2-6). Koncové kování skupiny D2d (8) a destička s kroužkem (7) z Řepova (okr. Mladá Boleslav). /**B.** Rozšíření koncových kování typu Andrzejowski D2b-D2d. Varianta D2b (1), D2c (2), **D2d** (3). Fáze B1 (a), B2 (b), **B1-B2** (c), D (d). Podle Andrzejowski 1991; Waldhauser – Košnar 1997.

Obr. 20. Nože („skalpely“) a sekáč. **1:** moderní skalpel, **2:** římské skalpely, **3-6:** nože z území barbarika interpretované jako chirurgické, **4:** téměř analogický nůž k našemu inv. č. 52637 ze Stehelčevse (okr. Kladno), hrob U2. **7:** sekáč z Tišic (okr. Mělník), hrob 71. Podle *Kolník 2004; Motyková 1981; Motyková-Šneidrová 1965.*

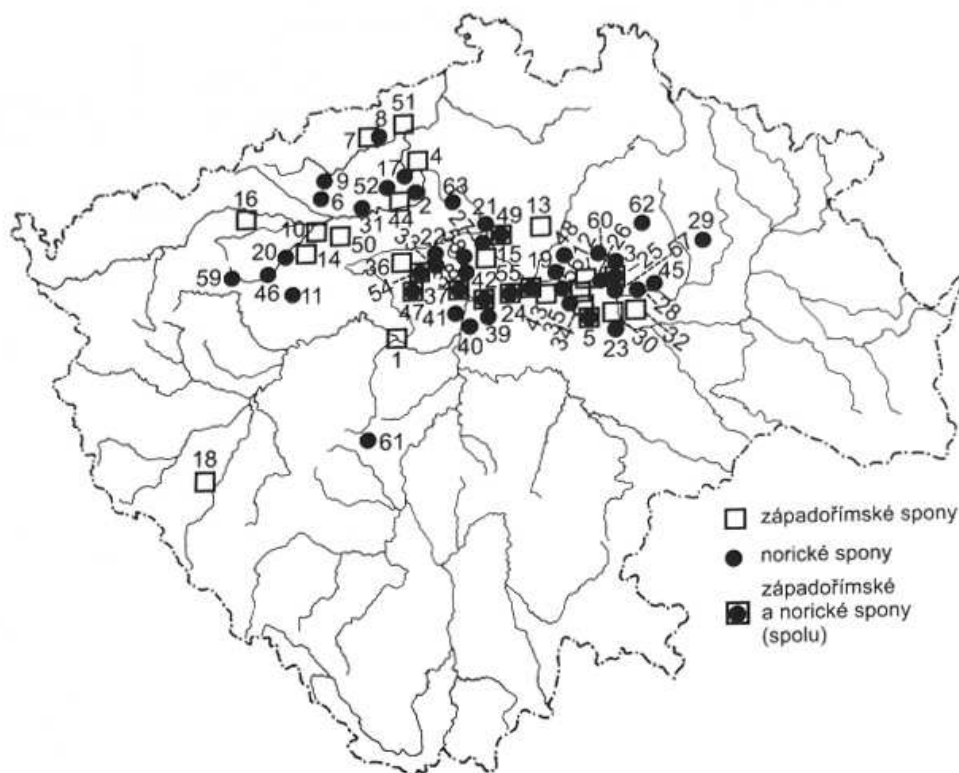

Obr. 21. Zbraně. Meče podle *Biborskeho (1994)*. *1*: skupina III. „Gladius“ – II. varianta, *2*: skupina VI. „typ Pompeje“, *3*: skupina VII., *4*: skupina V., *5*: kopí typu *Kaczanowski IV (1993)*.

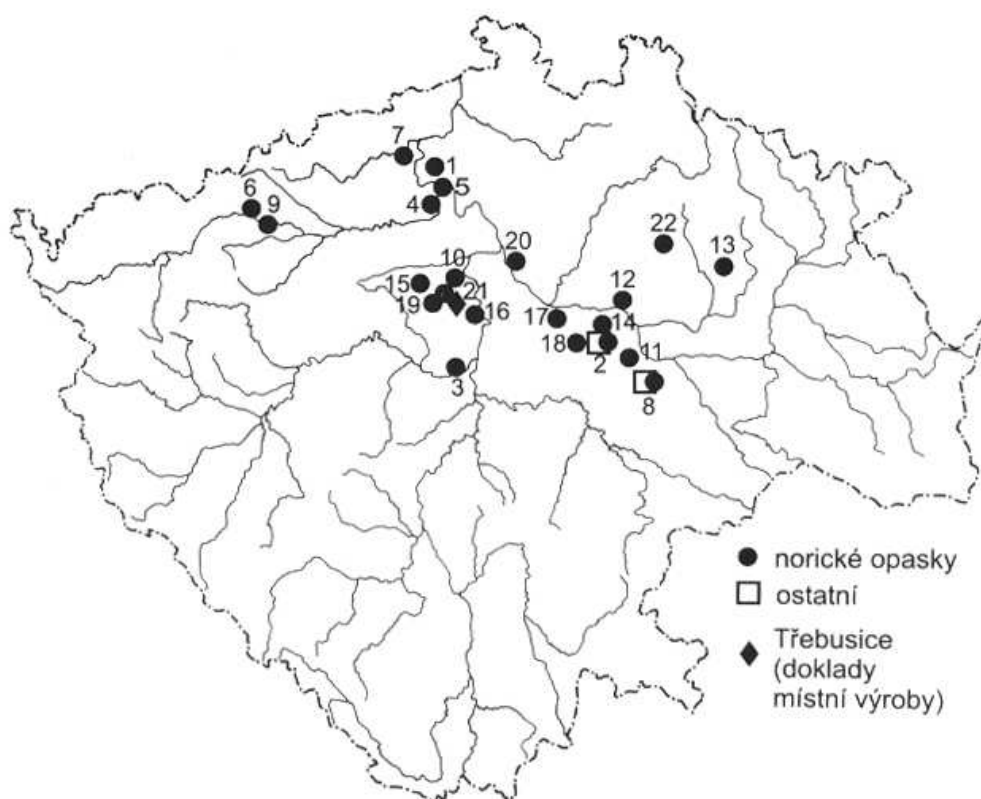
A**B**

Obr. 22 /A. Pohřebiště stupně B1 v Čechách (křížek – Ohnišťany) /B. Pohřebiště (b) stupně B2 (křížek – Ohnišťany; a – sídliště, c – kostr. hrob, d – ojedinělý nález). Podle *Salač 2008; Motyková-Šneidrová 1967*.

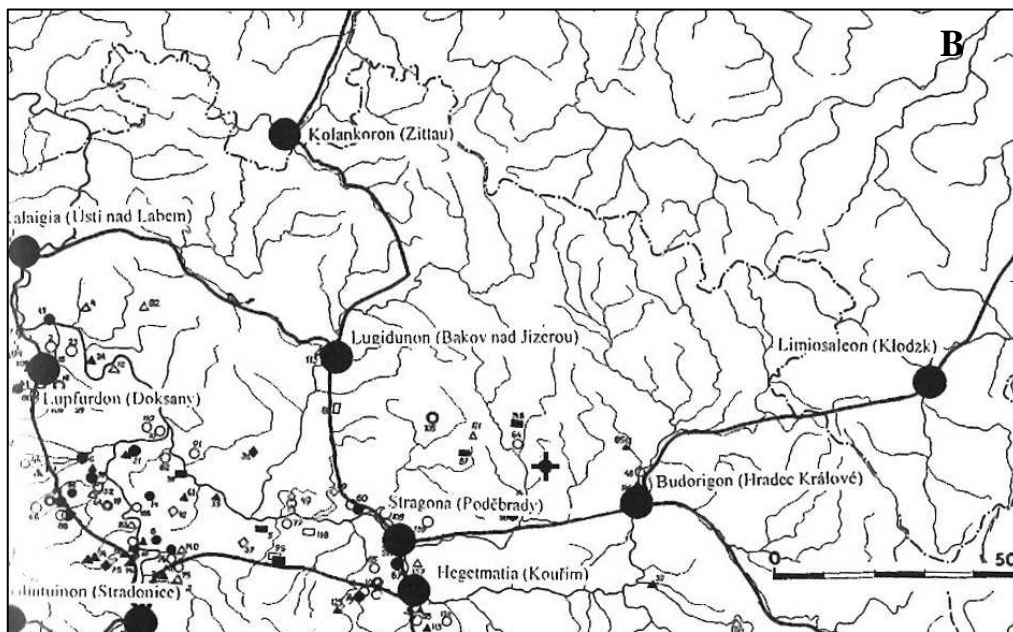
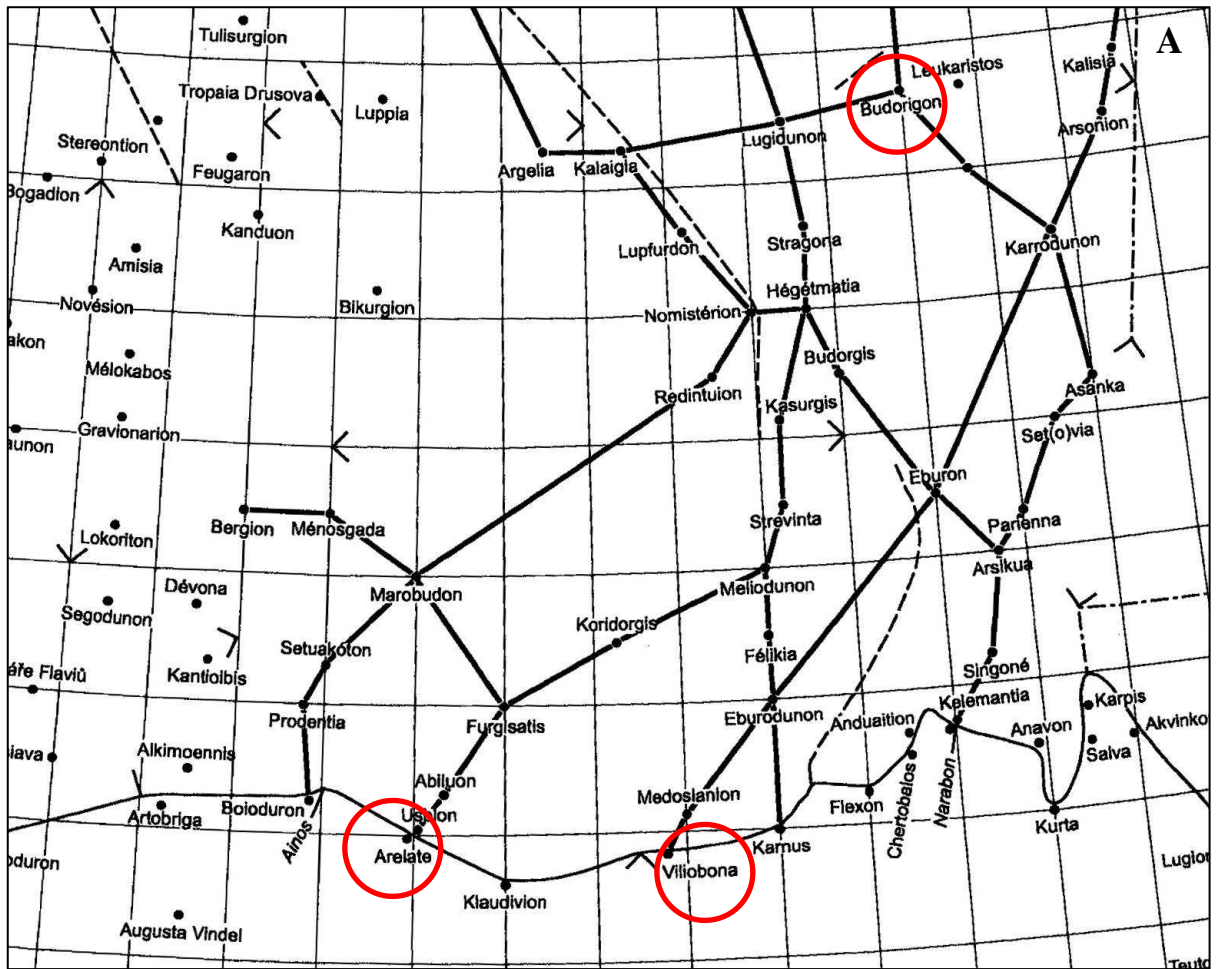
A

B

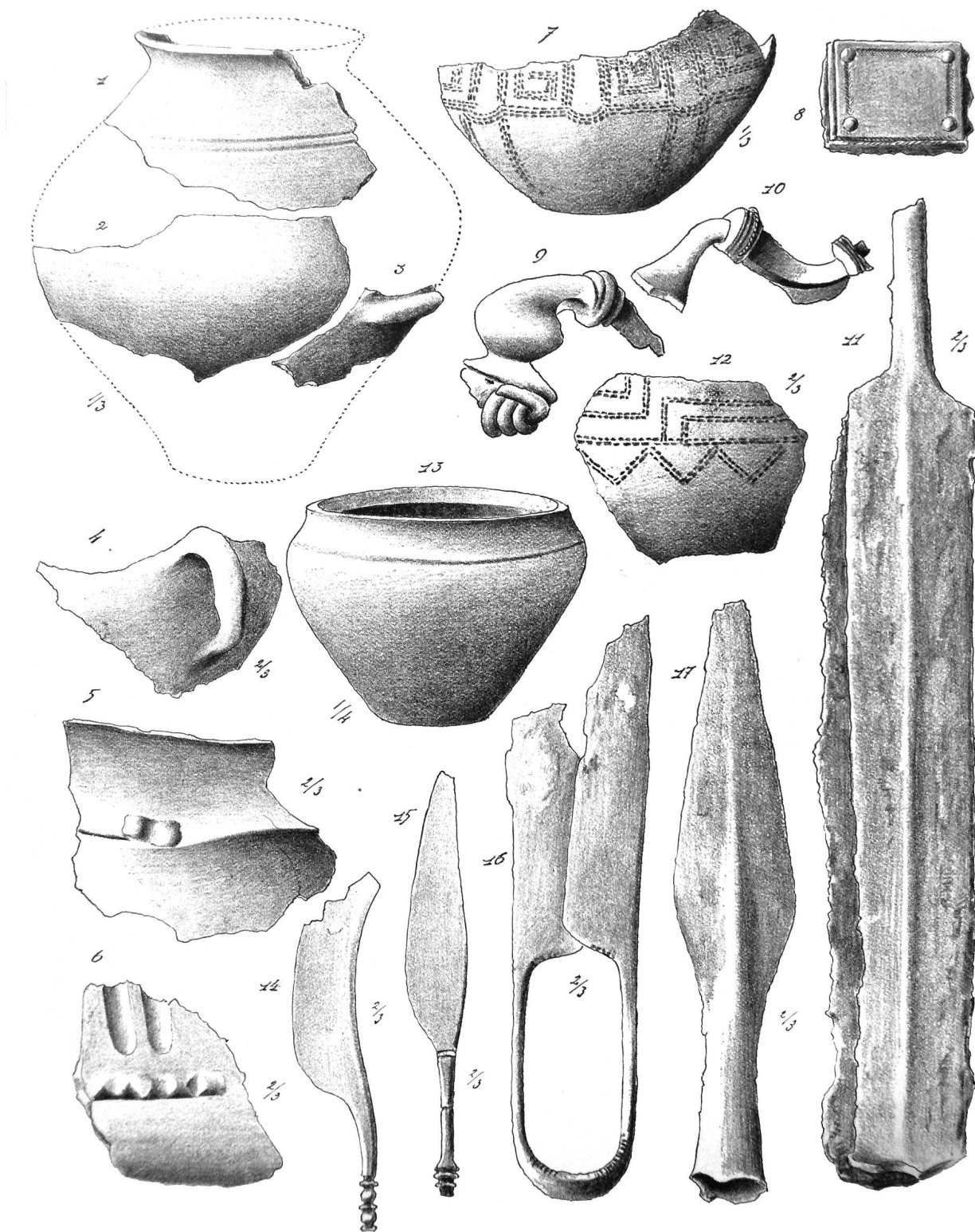
Obr. 23 /A. Rozšíření římských spon stupně B1 v Čechách (29 Ohnišťany). /B. Rozšíření římských pasových garnitur stupně B1 (13 Ohnišťany). Podle *Droberjar 2006a*.

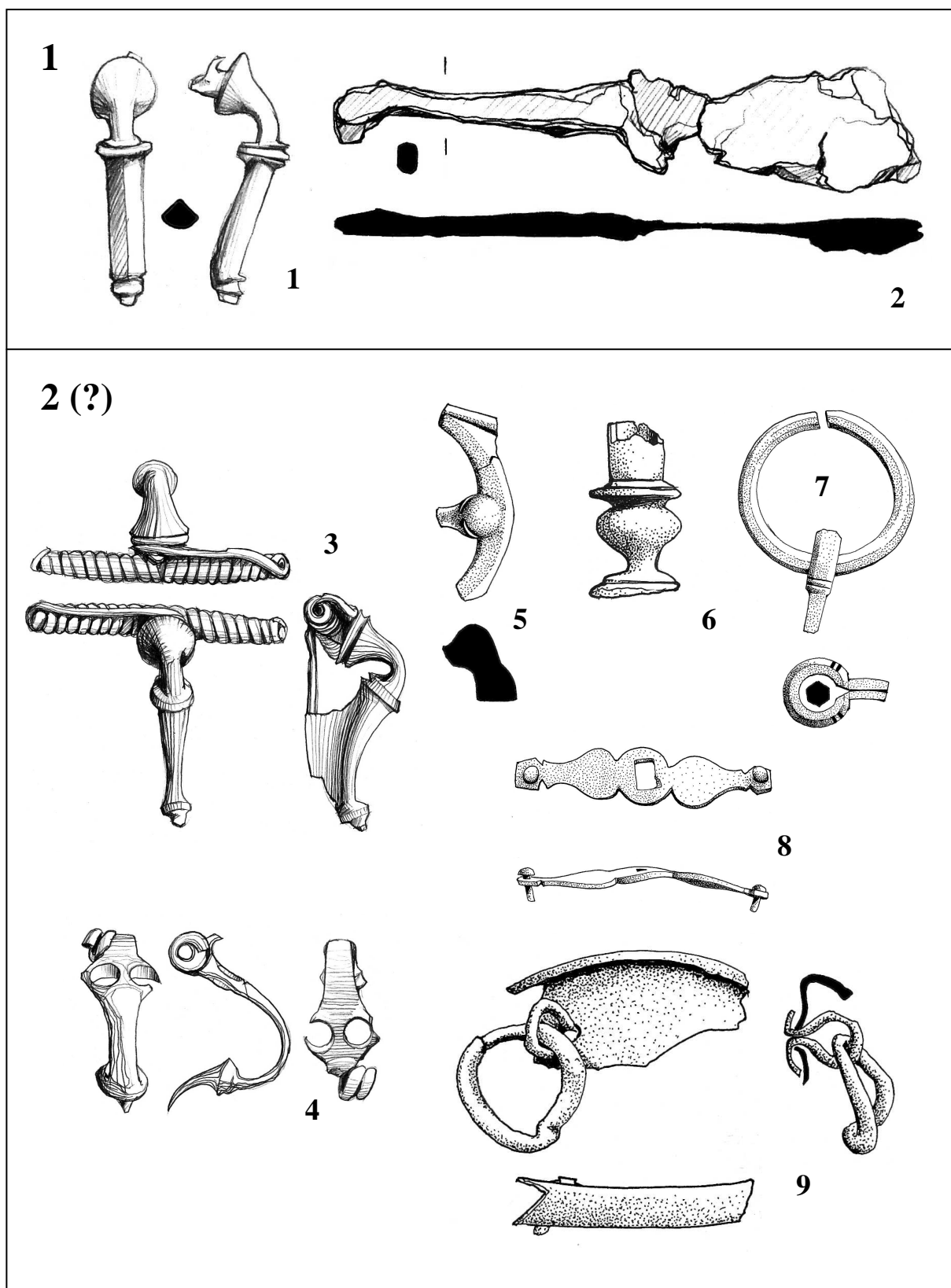
Obr. 24 /A. Část mapy Velké Germanie Klaudia Ptolemaia v interpretaci E. Šimka (kroužky označena místa zmiňovaná v textu práce: Arelate, Vindobona a Budorigon-Hradec Králové. **/B.** Rekonstrukce stezek římských obchodníků v povodí Jizery a Labe s názvy sídel, které uvádí Ptolemaios na své mapě. Adaptováno na mapu římských importů (křížek – Ohnišťany). Podle *Waldhauser-Košnar 1997*.

Tabulky

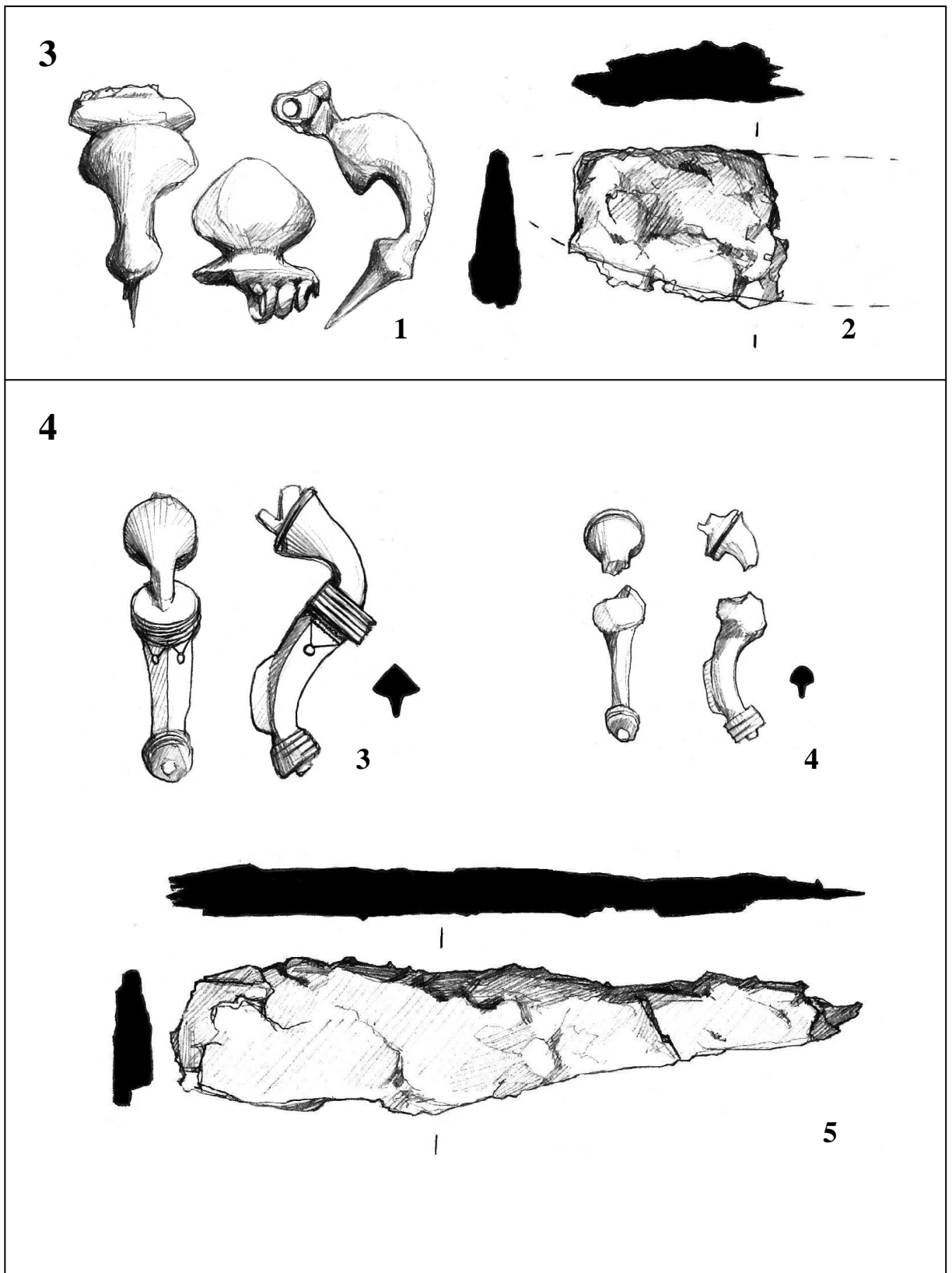
Pohřebiště v Ohnišťanech

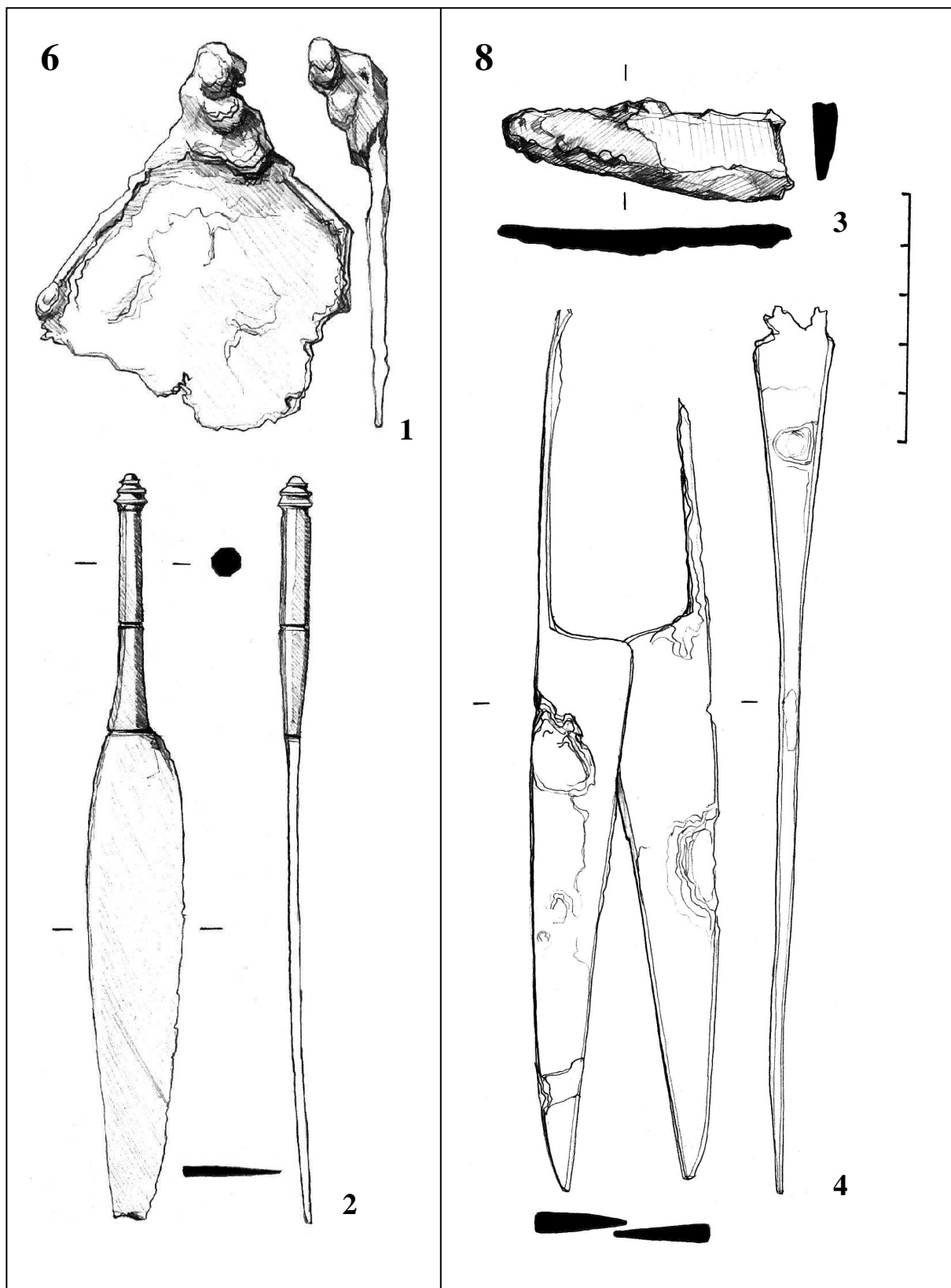
Tab. 1. Dobové vyobrazení některých nálezů ze slezskoplatěnického (1-6) a římského (7-17) pohřebiště z Ohnišťan z počátku 20. století. Podle *Píč 1905* (tab. XLIX).

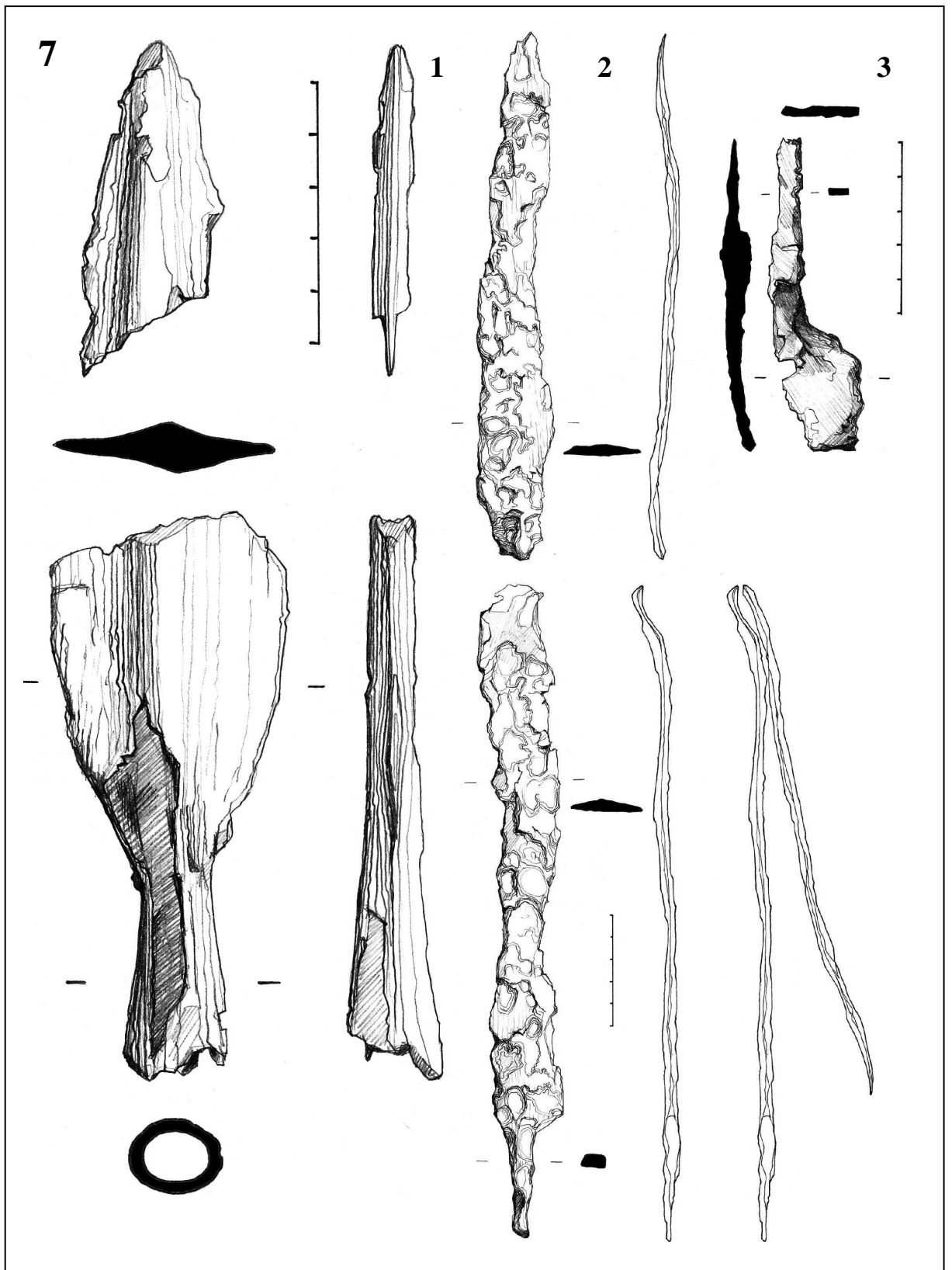
Tab. 2. Hrobové celky z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. **1-2:** hrob 1 (inv. č. 52630-31), **3-9:** hrob 2 (?) (inv. č. 52675-81). 1, 3-5, 6-7, 9 bronz, 8 postříbřený či pocíněný bronz, 2 železo. Měřítko 1:1.

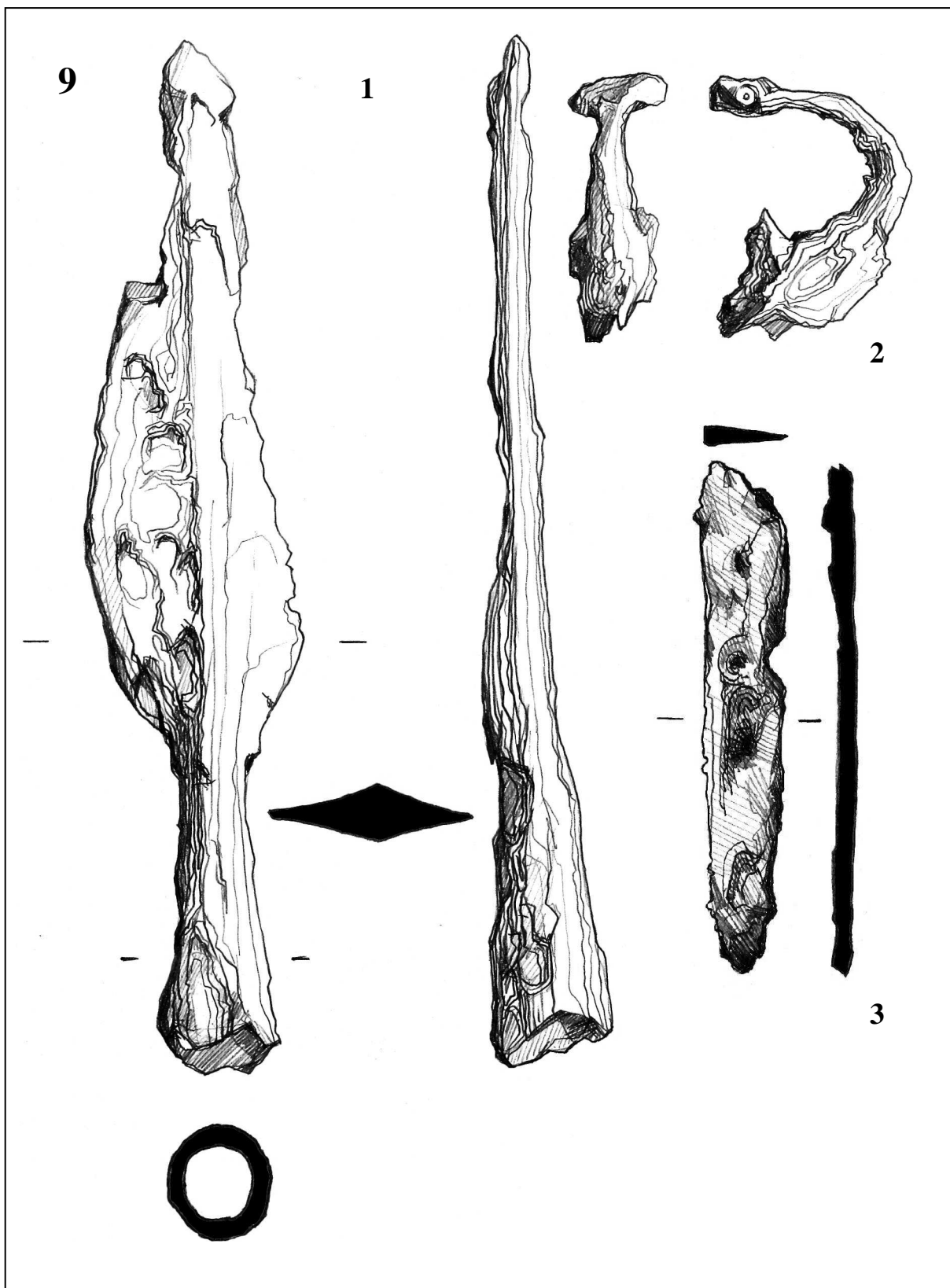
Tab. 3. Hrobové celky z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. *1-2:* hrob 3 (inv. č. 52632-33); *3-5:* hrob 4 (inv. č. 52634-36). 1, 3-4 bronz, 2, 5 železo. Měřítko 1:1.

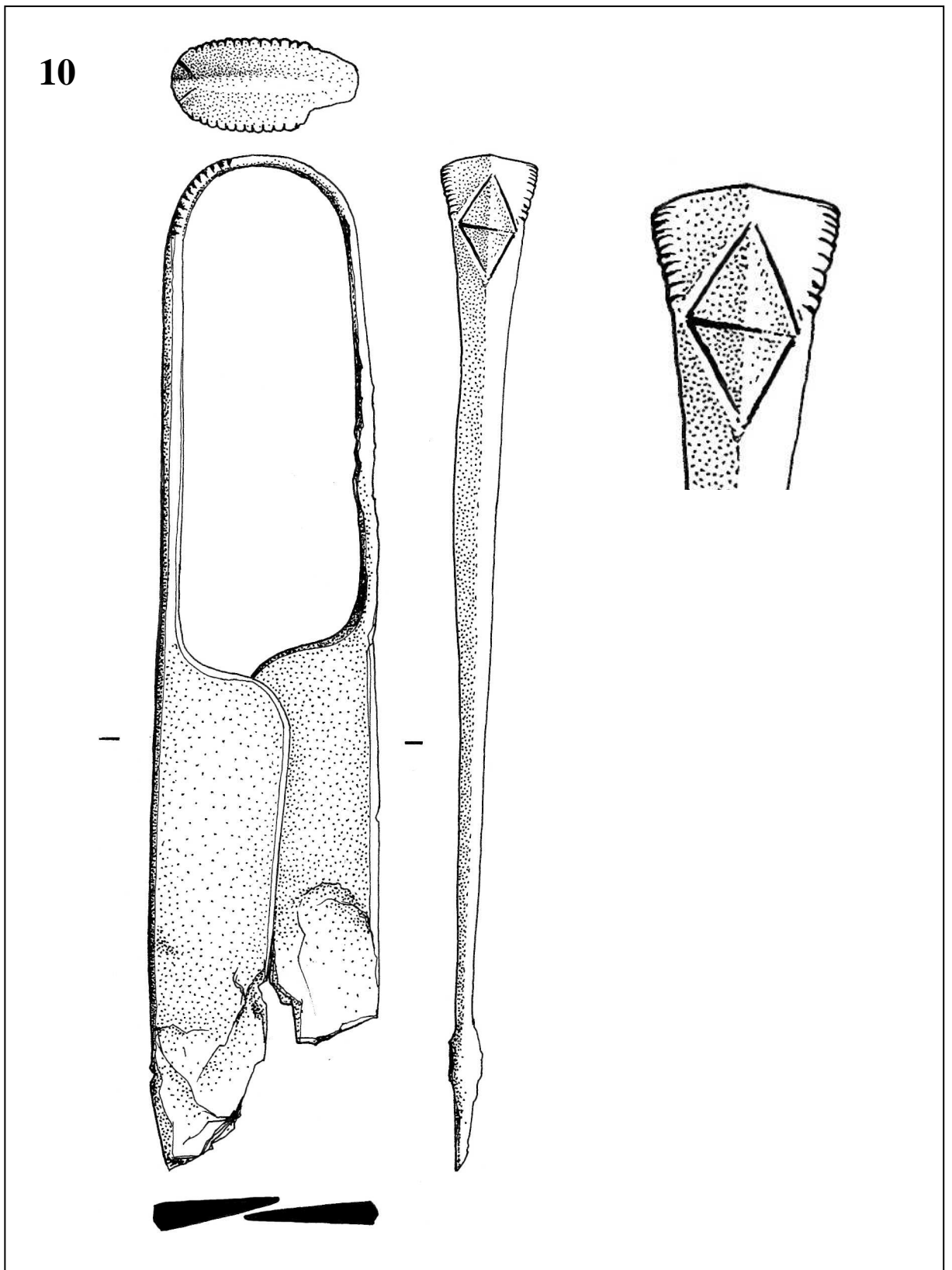
Tab. 4. Hrobové celky z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. *1-2:* hrob 6 (inv. č. 52637-38); *3-4:* hrob 8 (inv. č. 52642-43). Vše železo. 1-2 měřítko 1:1.

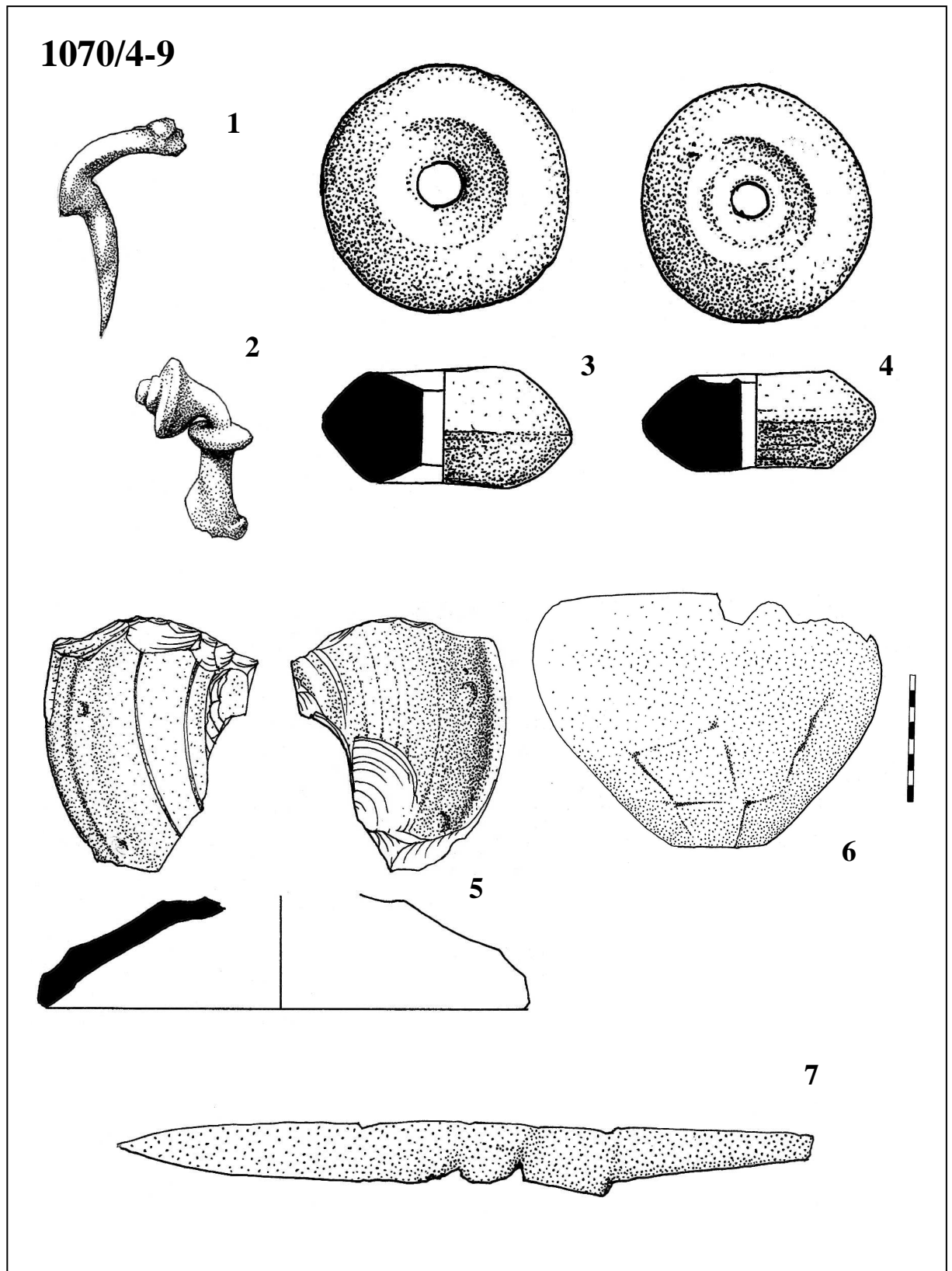
Tab. 5. Hrobové celky z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Hrob 7 a rekonstrukce ohnutí meče (inv. č. 52639-41). Vše železo. Měřítka různá.

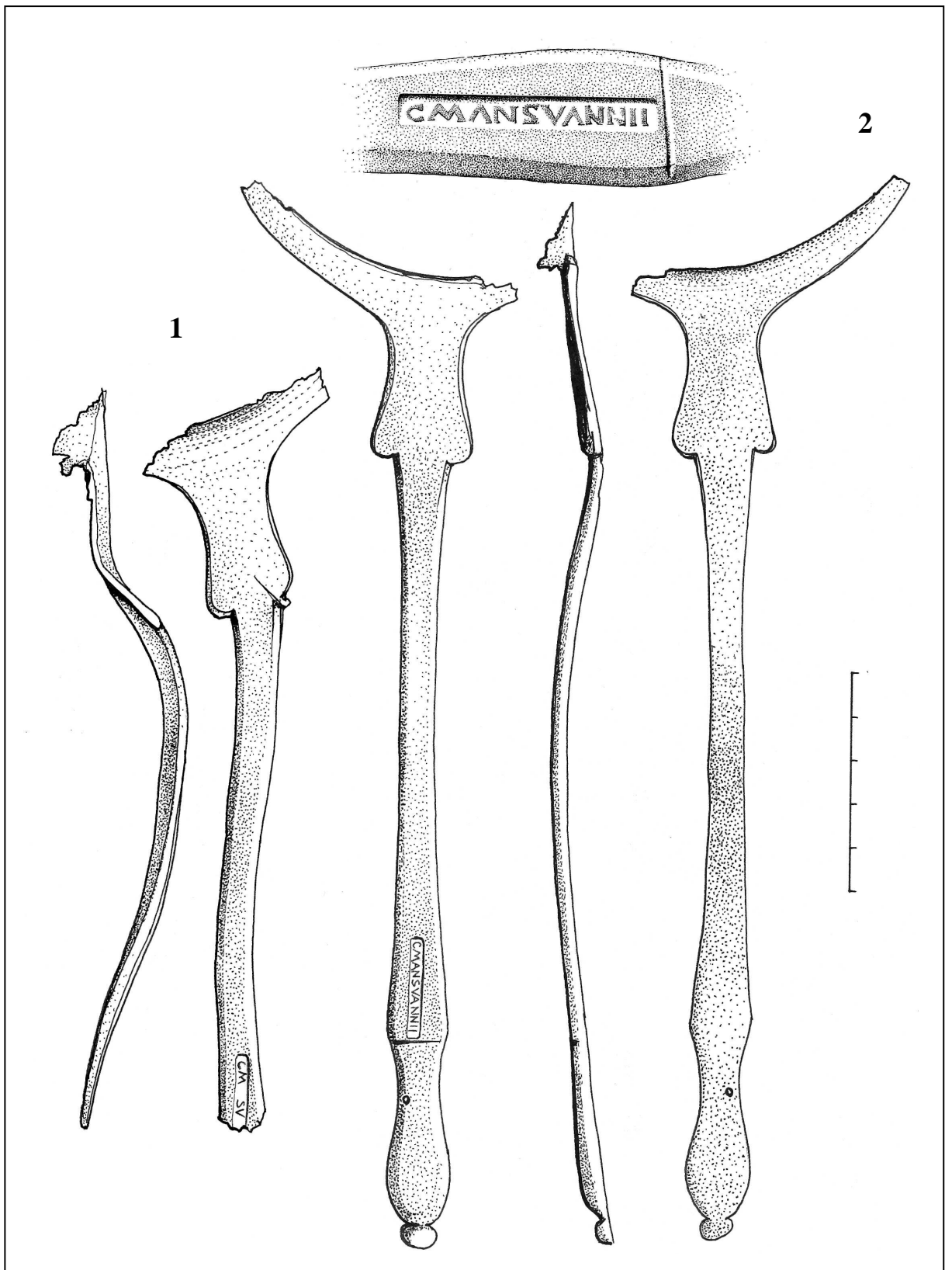
Tab. 6. Hrobové celky z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Hrob 9 (inv. č. 52644-46). Vše železo. Měřítko 1:1.

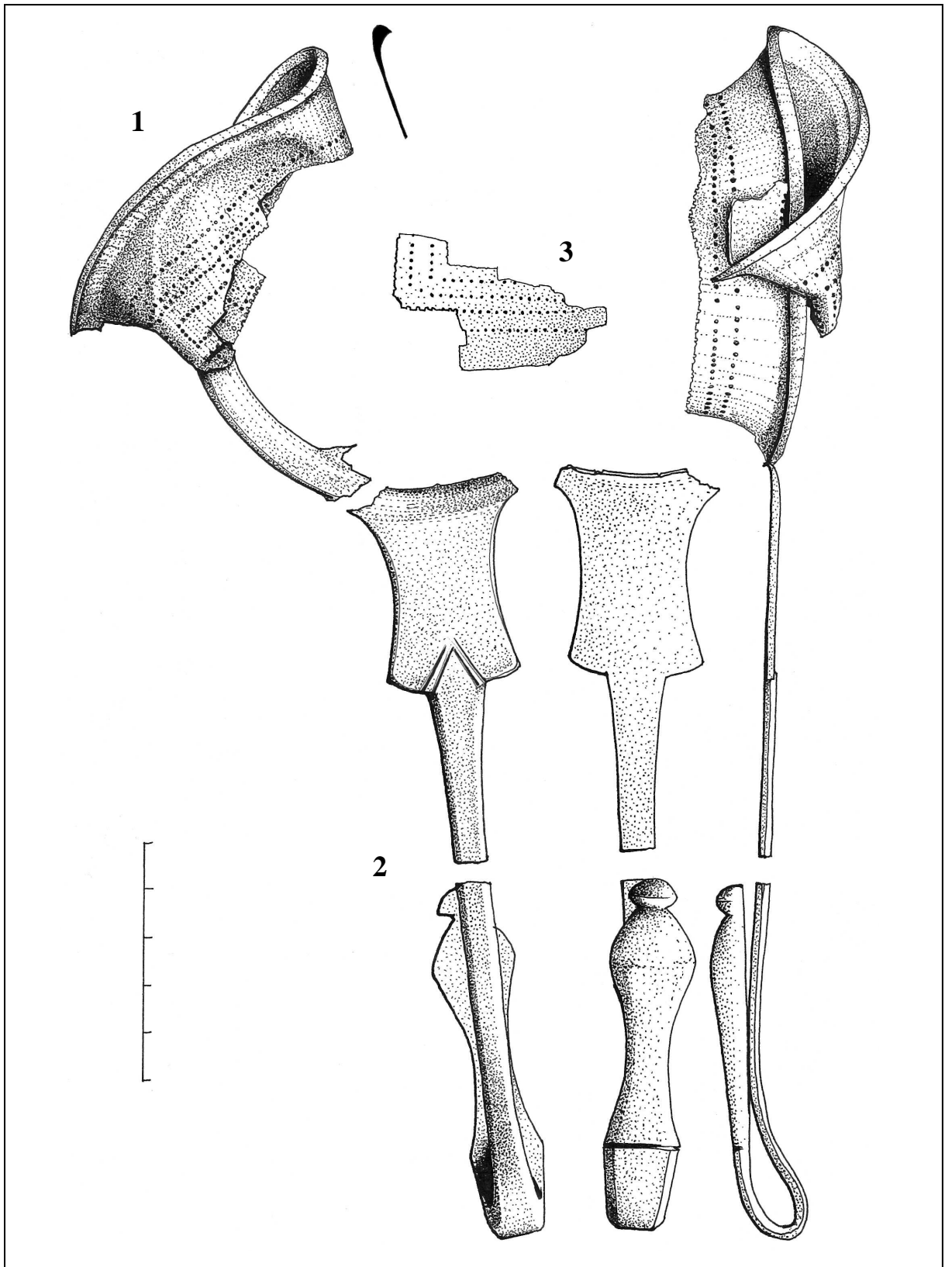
Tab. 7. Hrobové celky z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Hrob 10 (inv. č. 52647). Železo. Měřítko 1:1.

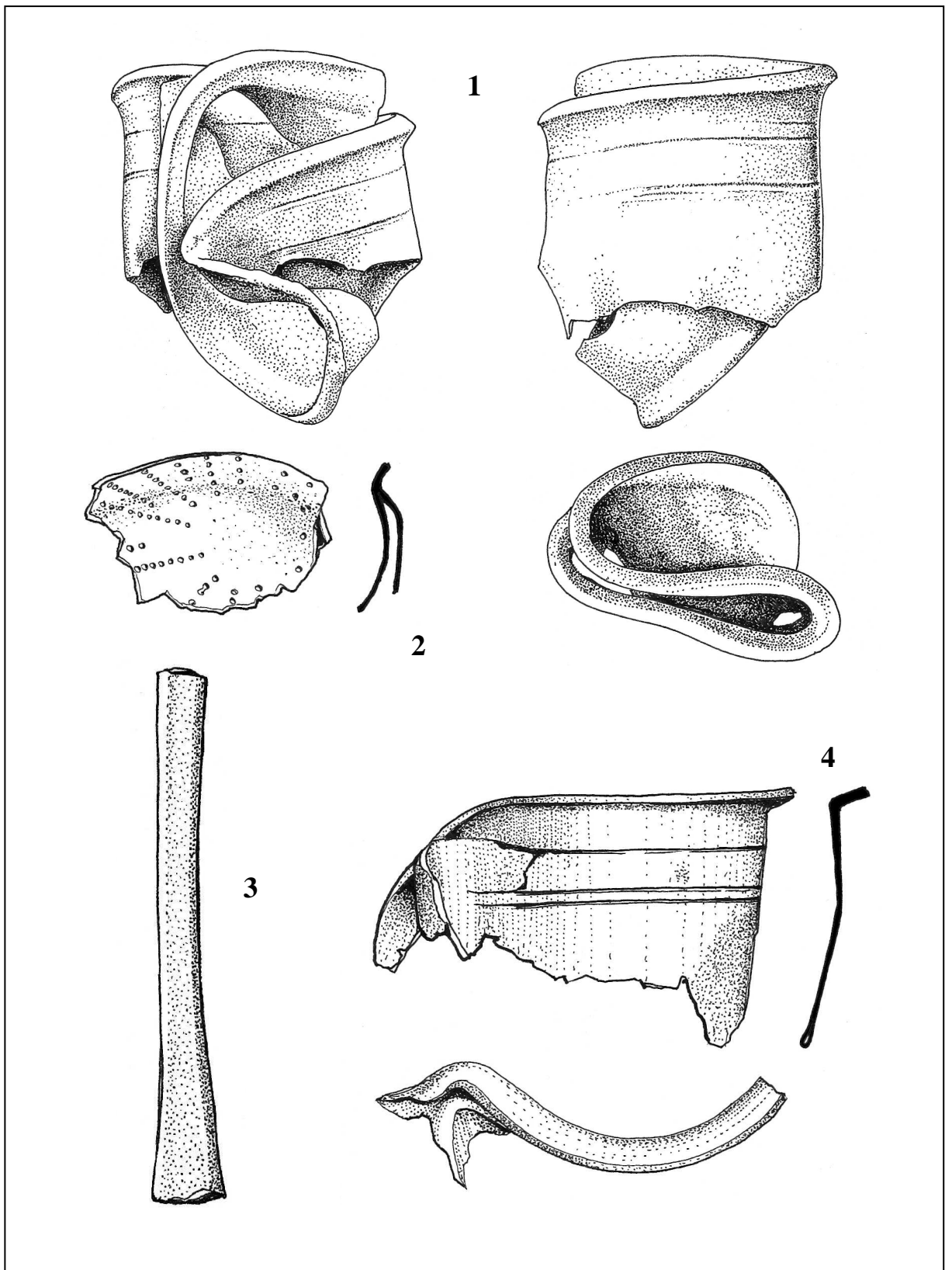
Tab. 8. Hrobový celek z Ohnišťan – Podlesí. Hrob inv. č. 1070/4-9 (uloženo v Městském muzeu Nový Bydžov). 1-2 bronz, 3-4, 6 keramika, 5 sklo, 7 železo. 1-2 velikost neznáma. 3-5, 7 měřítko 1:1.

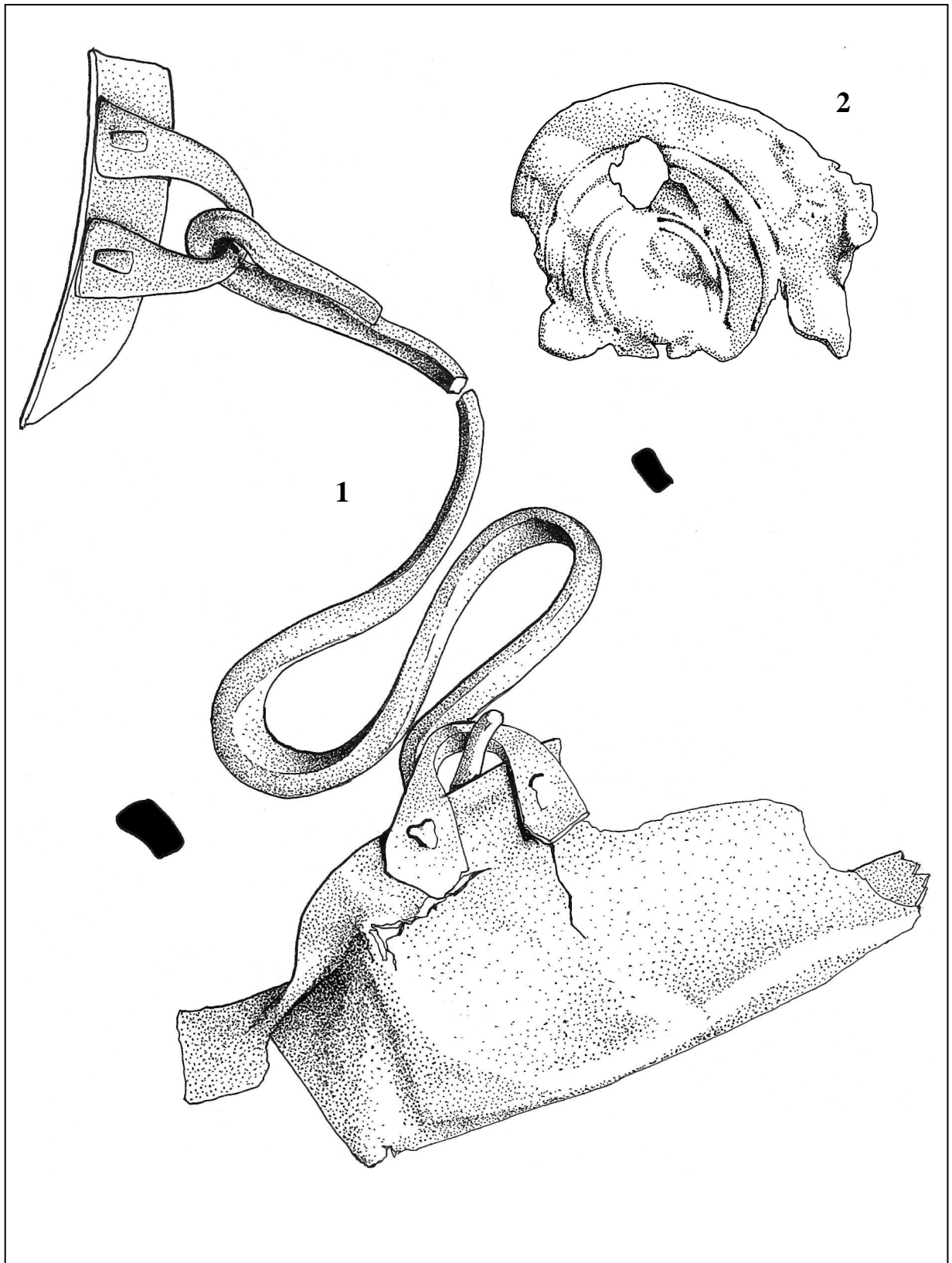
Tab. 9. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Bronzové nádoby. Souprava naběračky a cedníku typ Eggers 162 s kolkem CMANSVANNII (inv. č. 52651-52). Podle měřítka.

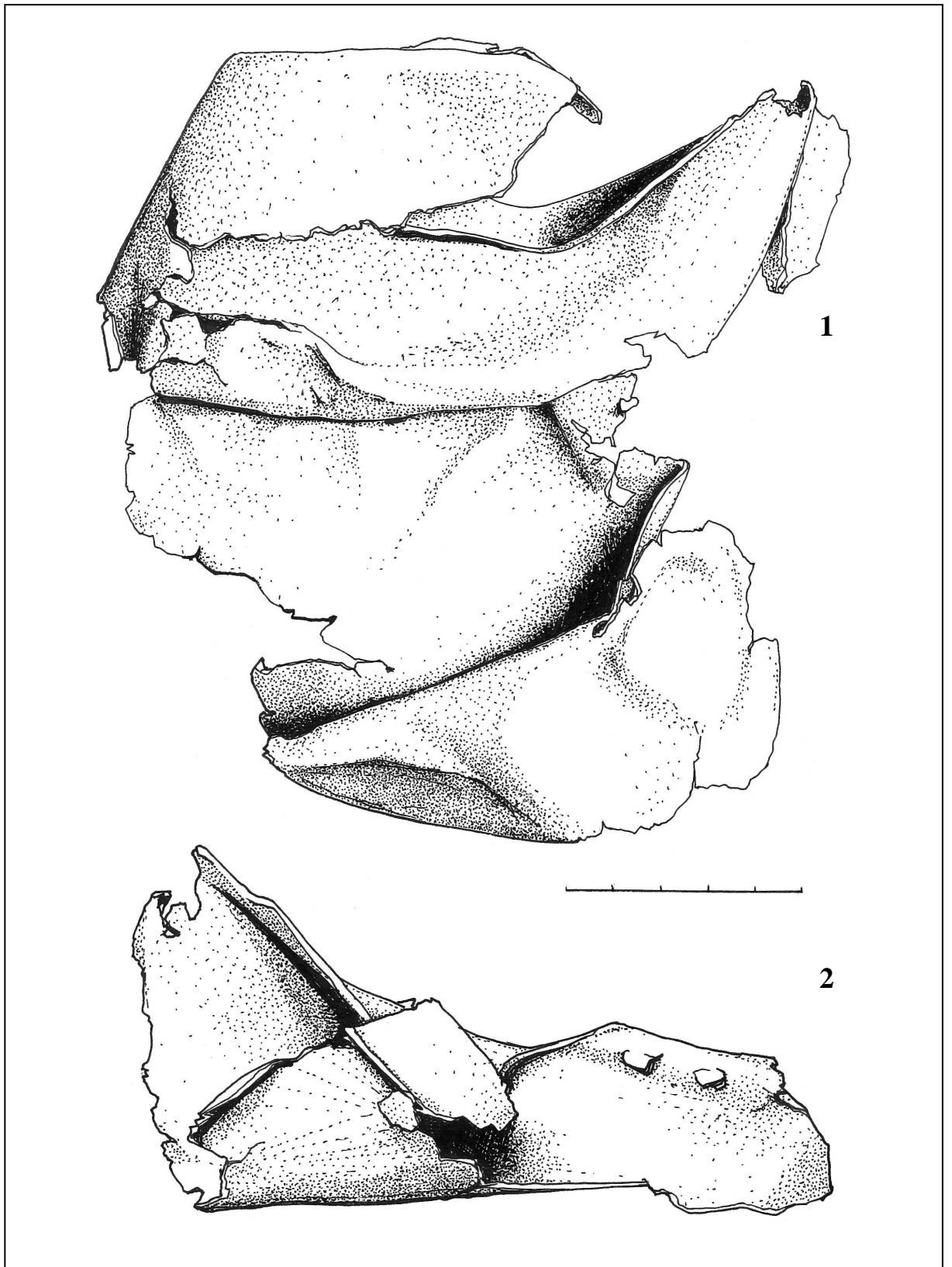
Tab. 10. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Bronzové nádoby. Cedník s přelomenou a ohnutou rukojetí typ Eggers 162. *1*: inv. č. 52655, *2*: 52653, *3*: 52674. Podle měřítka.

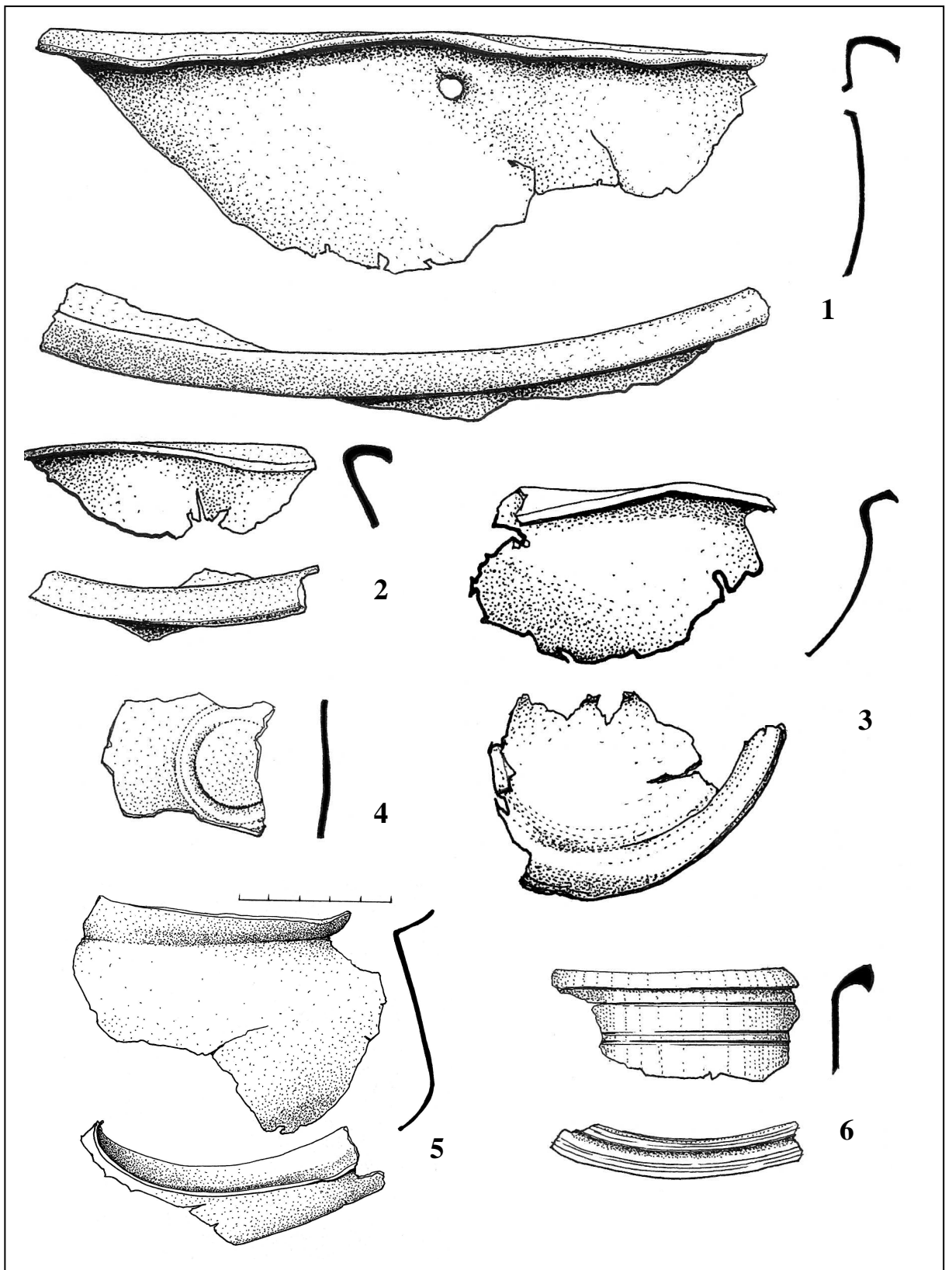
Tab. 11. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Bronzové nádoby. Další části pravděpodobně ze souprav typu Eggers 162 (č. 2 a 4 ?). *1*: inv. č. 52684, *2*: 52674, *3*: 52654, *4*: 52650. Měřítko 1:1.

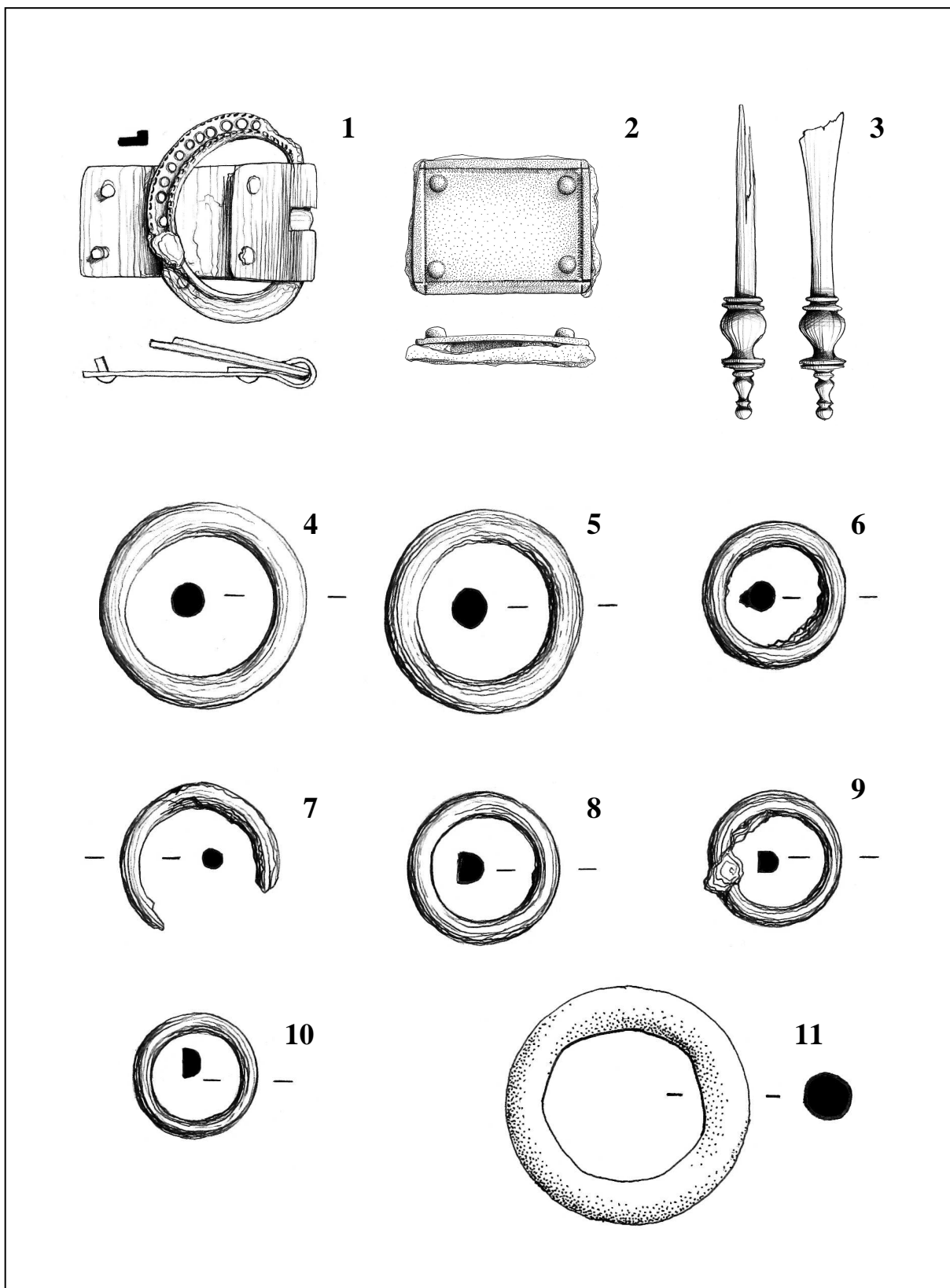
Tab. 12. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Bronzové nádoby. *1:* östlandské soudkovité vědro (kotlík) typ Eggers 37-43 (inv. č. 52656). *2:* přetavené dno pánve (52685). Měřítko 1:1.

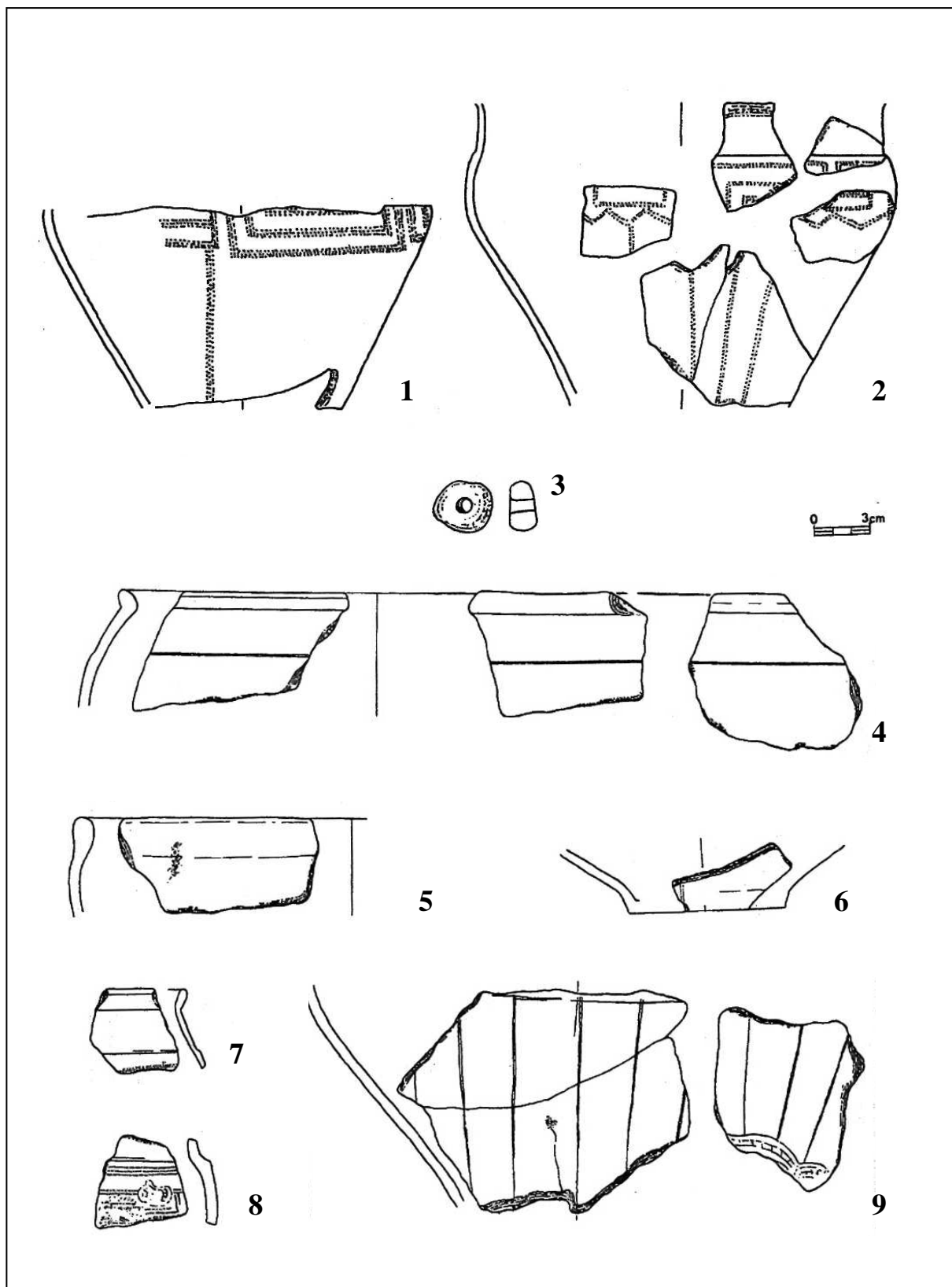
Tab. 13. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Bronzové nádoby. Dva zlomky z jedné nádoby, patrně vědra (inv. č. 52674). Podle měřítka.

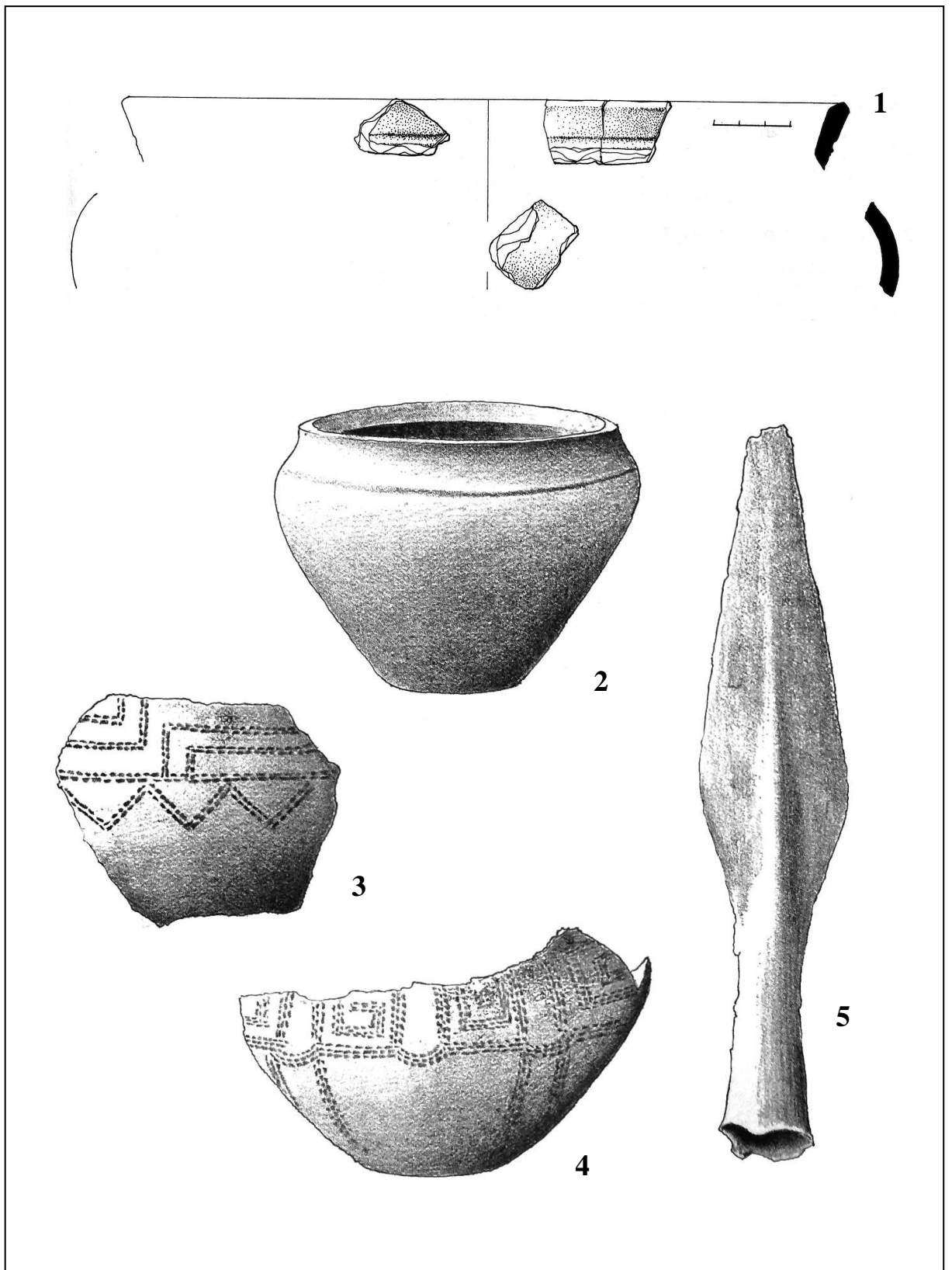
Tab. 14. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Bronzové nádoby. Blíže neurčitelné tvary (inv. č. 52674). 5 podle měřítka, ostatní měřítko 1:1.

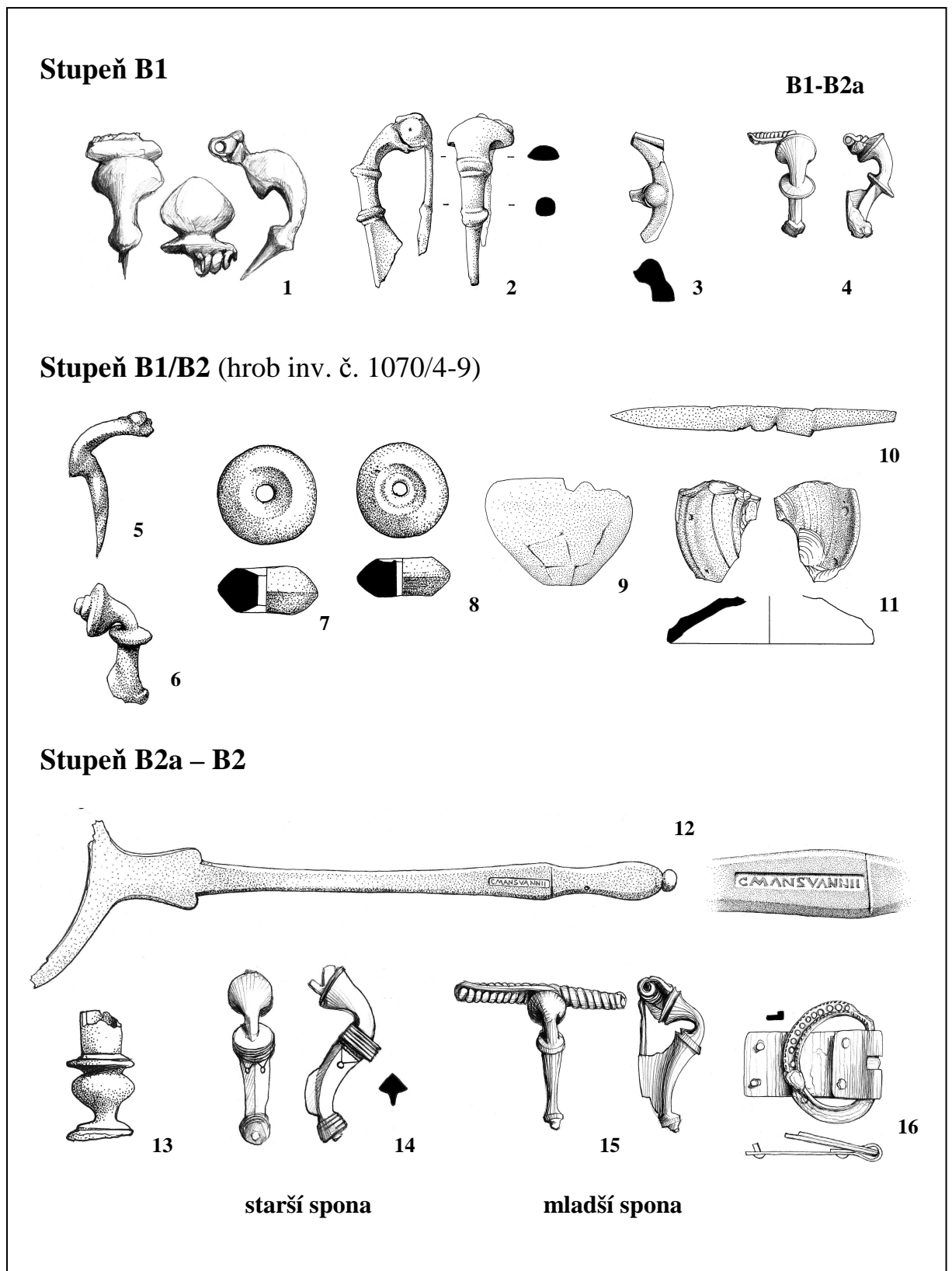
Tab. 15. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan – u silnice při Zálesí. Součásti opasku. *1*: přezka (inv. č. 52658), *2*: destičkovité kování (52686), *3*: profilované nákončí řemene (52667). Kruhové mezičlánky opasku. *4-10*: 52659-52665, *11*: 52683. 2 bronz s železem, ostatní bronz. Měřítko 1:1.

Tab. 17. Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan. Ostatní předměty uložené ve Staré sbírce NM – po obou stranách silnice do Podlesí (398960 – 963) (*1-3*) a Ohnišťany – Podlesí (3308-3319) (*4-9*). Podle měřítka. Podle *Vokolek 2004 a 2007*.

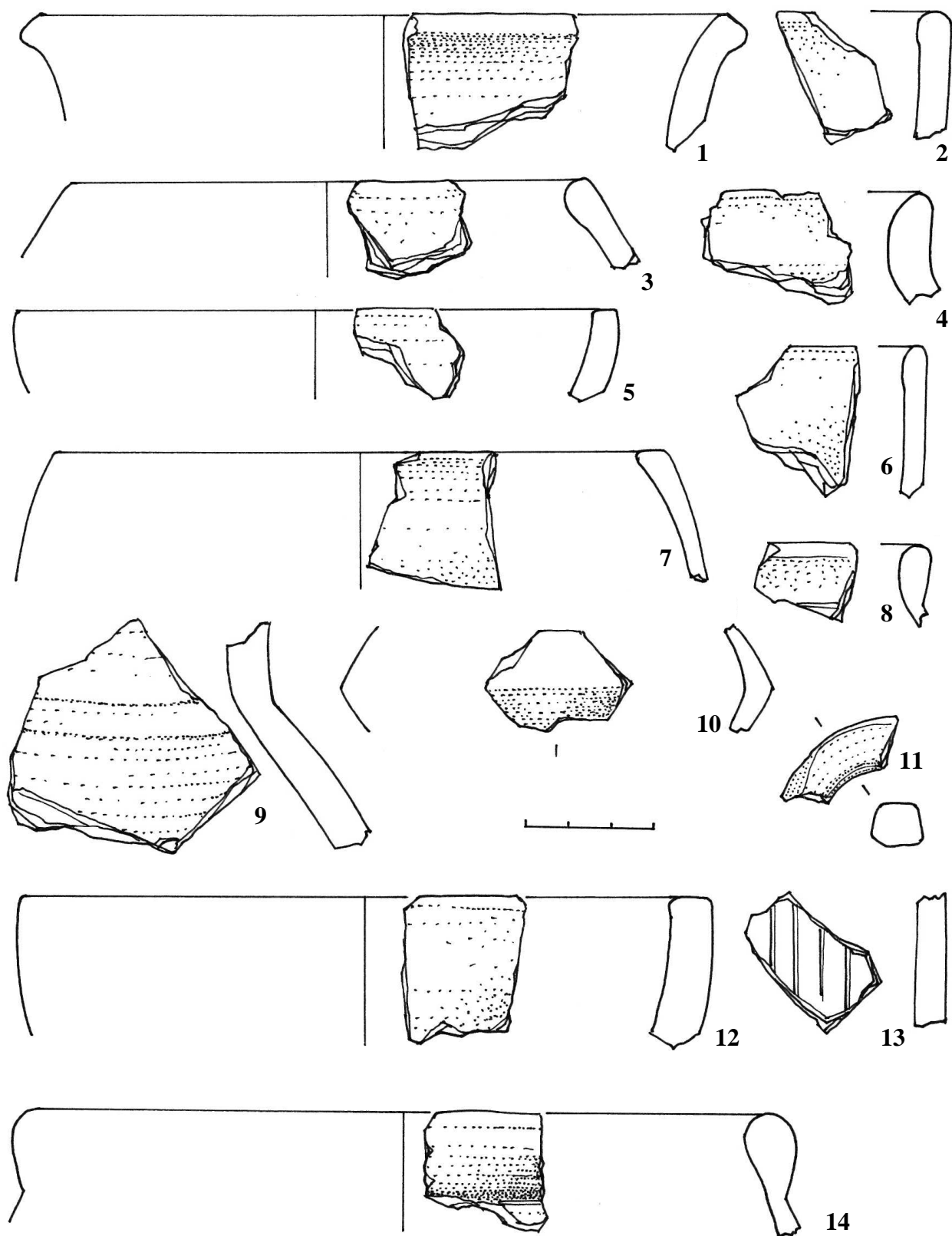
Tab. 18. Zlomky nádoby z místa pohřebiště (naleziště č. 5, parc. č. 713) z povrchového sběru (r. 1992) (1). Rozrušené žárové hroby z Ohnišťan. Ostatní předměty z blíže neurčeného místa katastru Ohnišťan (2-5). 1-4 keramika, 5 železo. Měřítka různá. Podle *Píč 1905* (2-5).

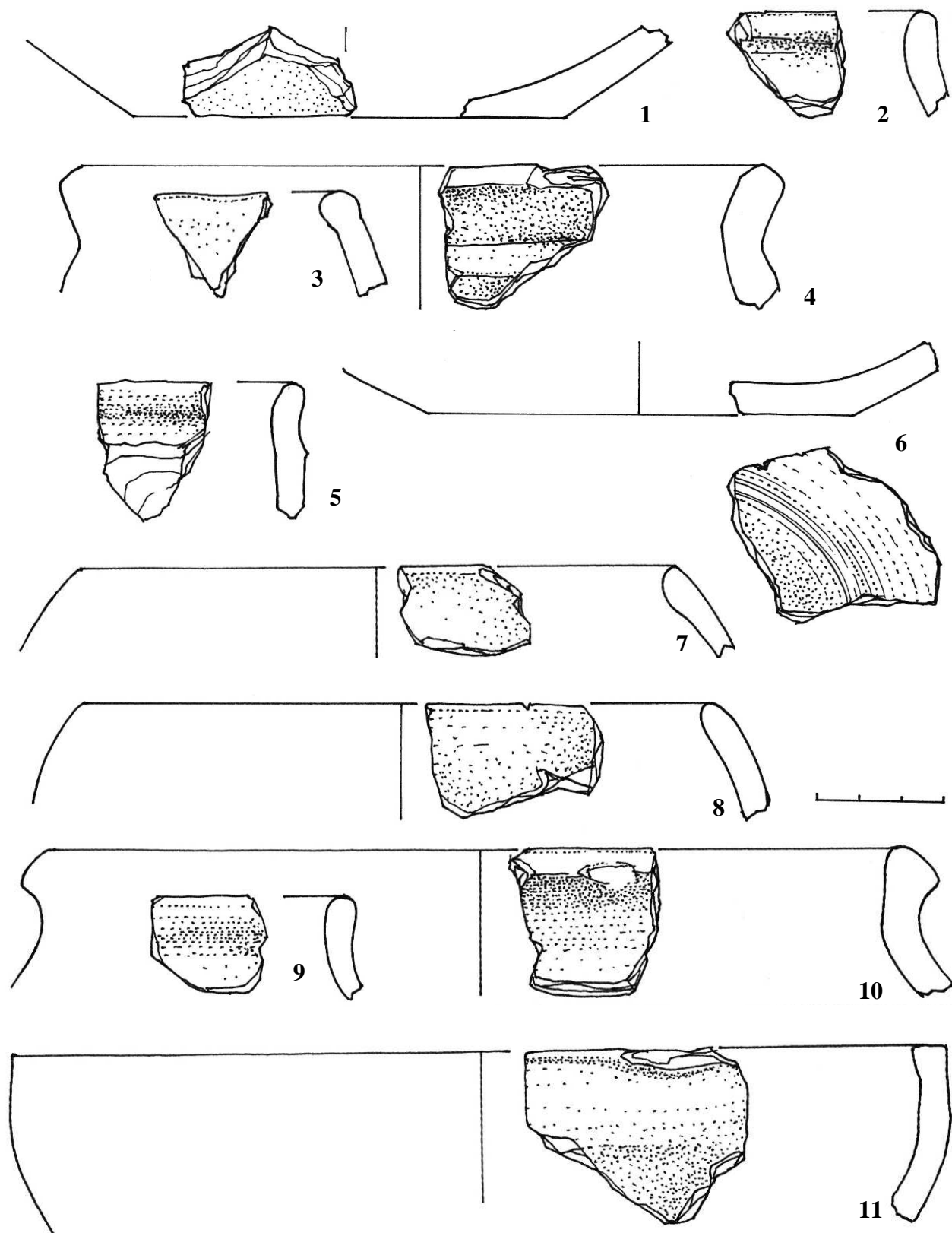
Tab. 19. Chronologicky citlivé předměty a hrobové celky typické pro jednotlivé fáze pohřebiště. Měřítko různá.

Tabulky

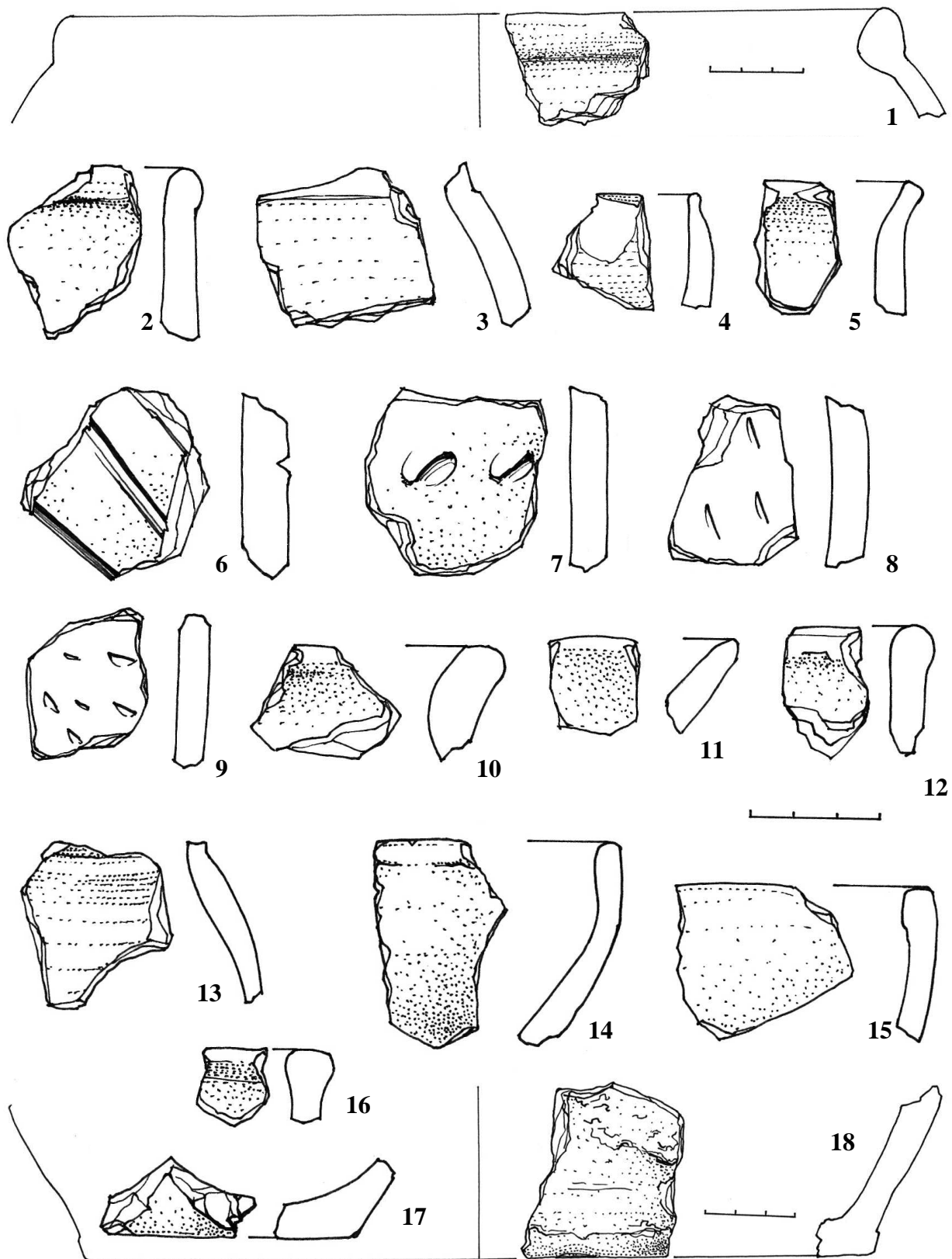
Sídliště v Ohnišťanech

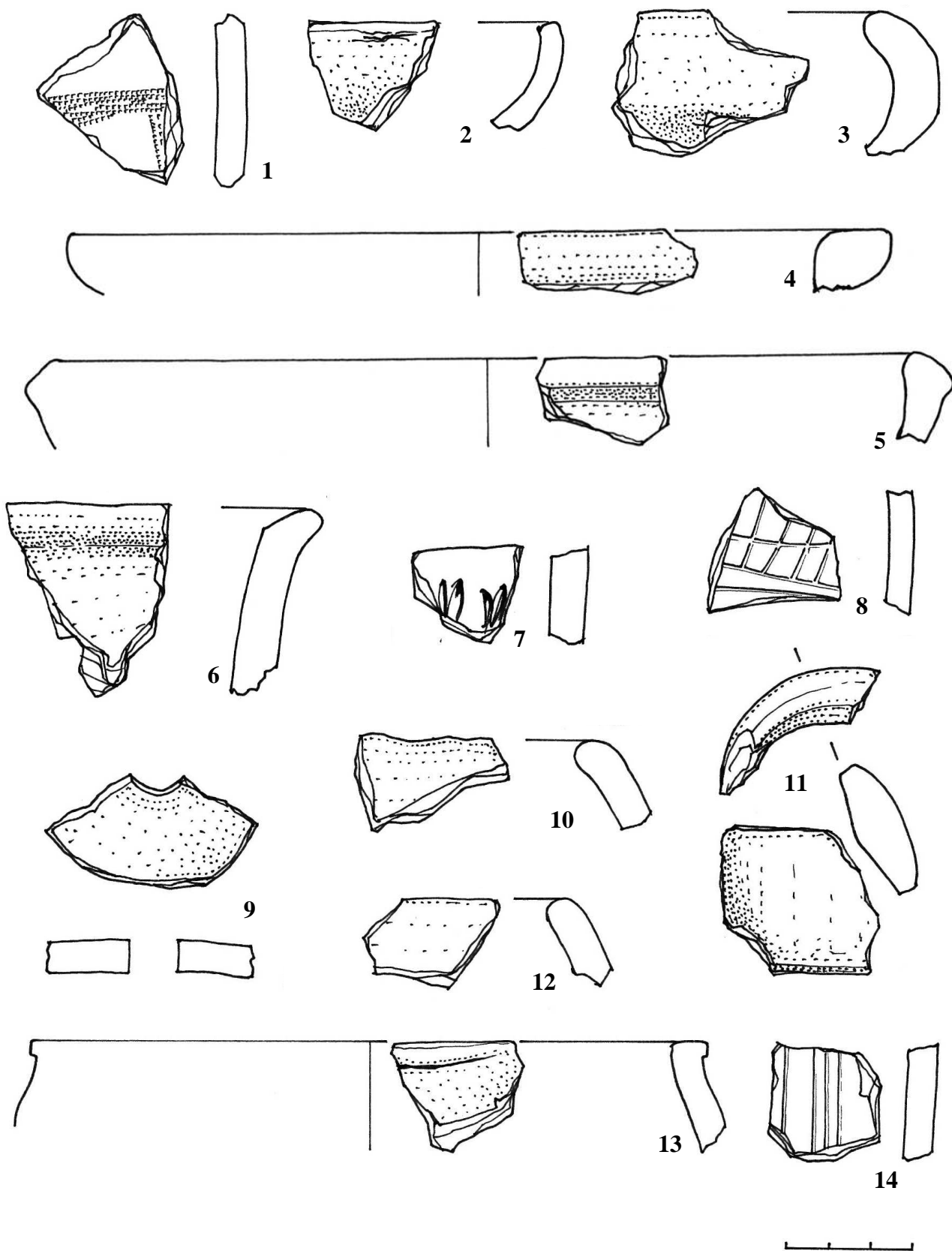
Tab. 20. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-14*: inv. č. 101008/48-433.

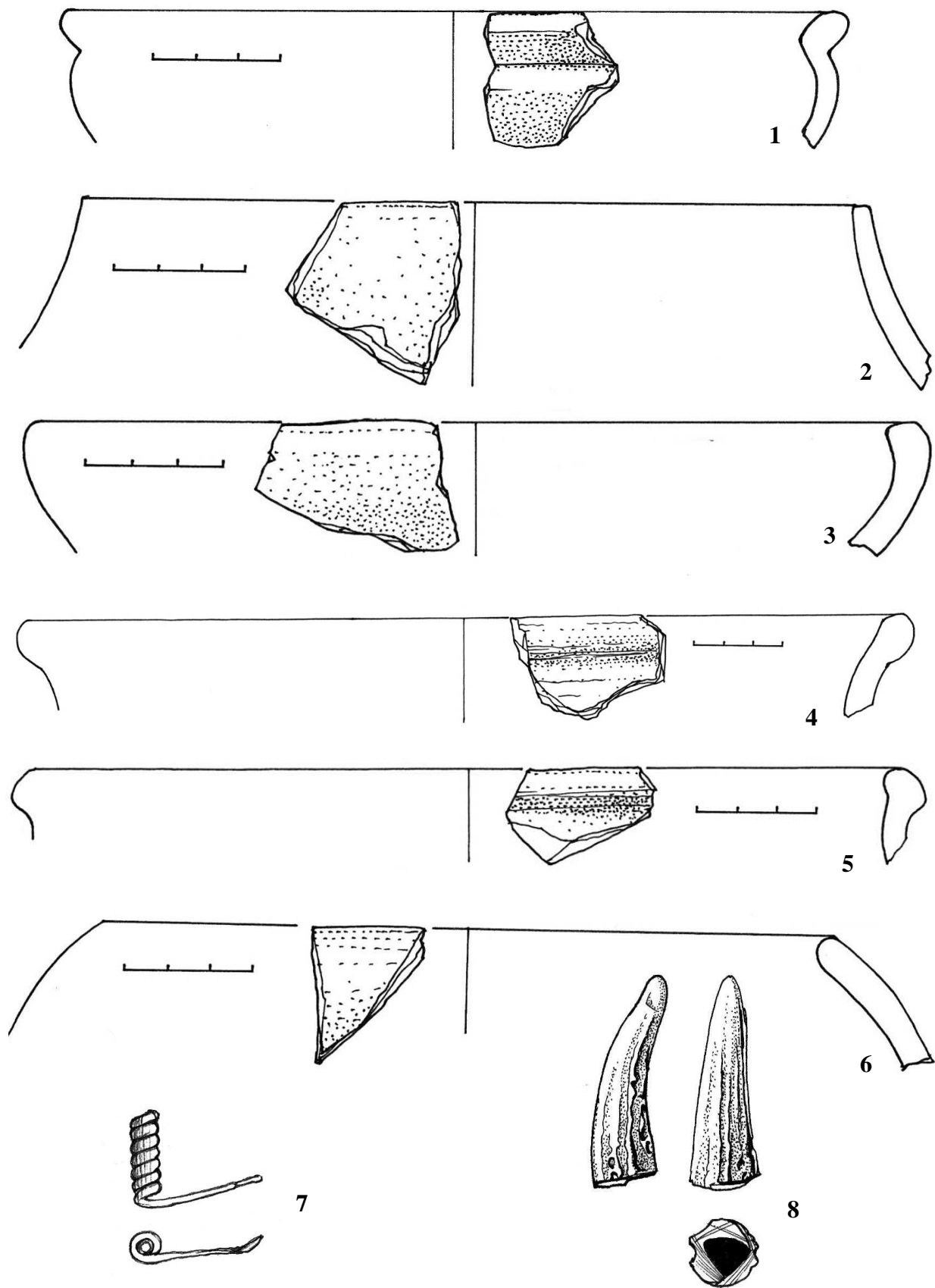
Tab. 21. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-11*: inv. č. 101008/48-433.

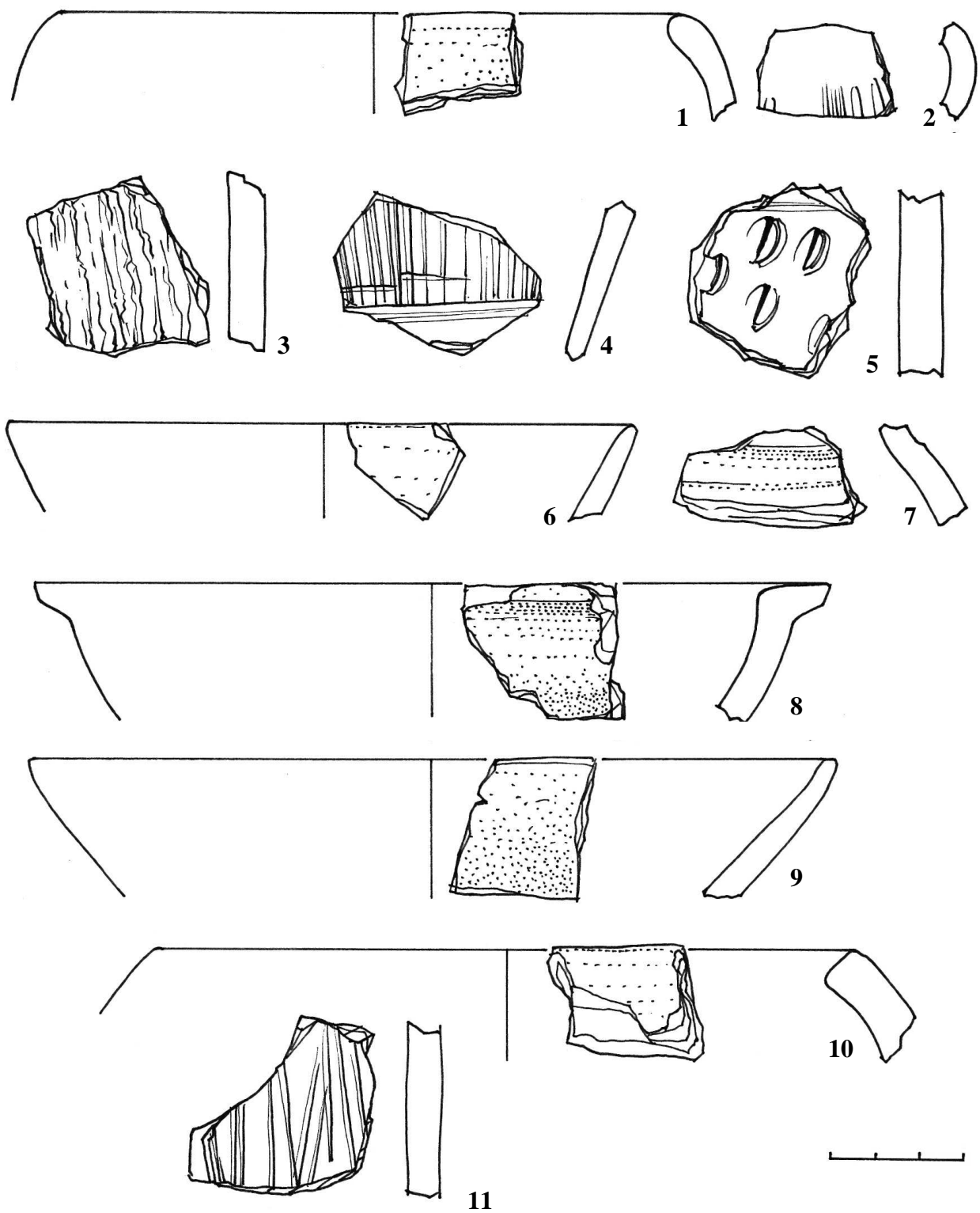
Tab. 22. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-18*: inv. č. 101008/48-433.

Tab. 23. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-14*: inv. č. 100175/1-108.

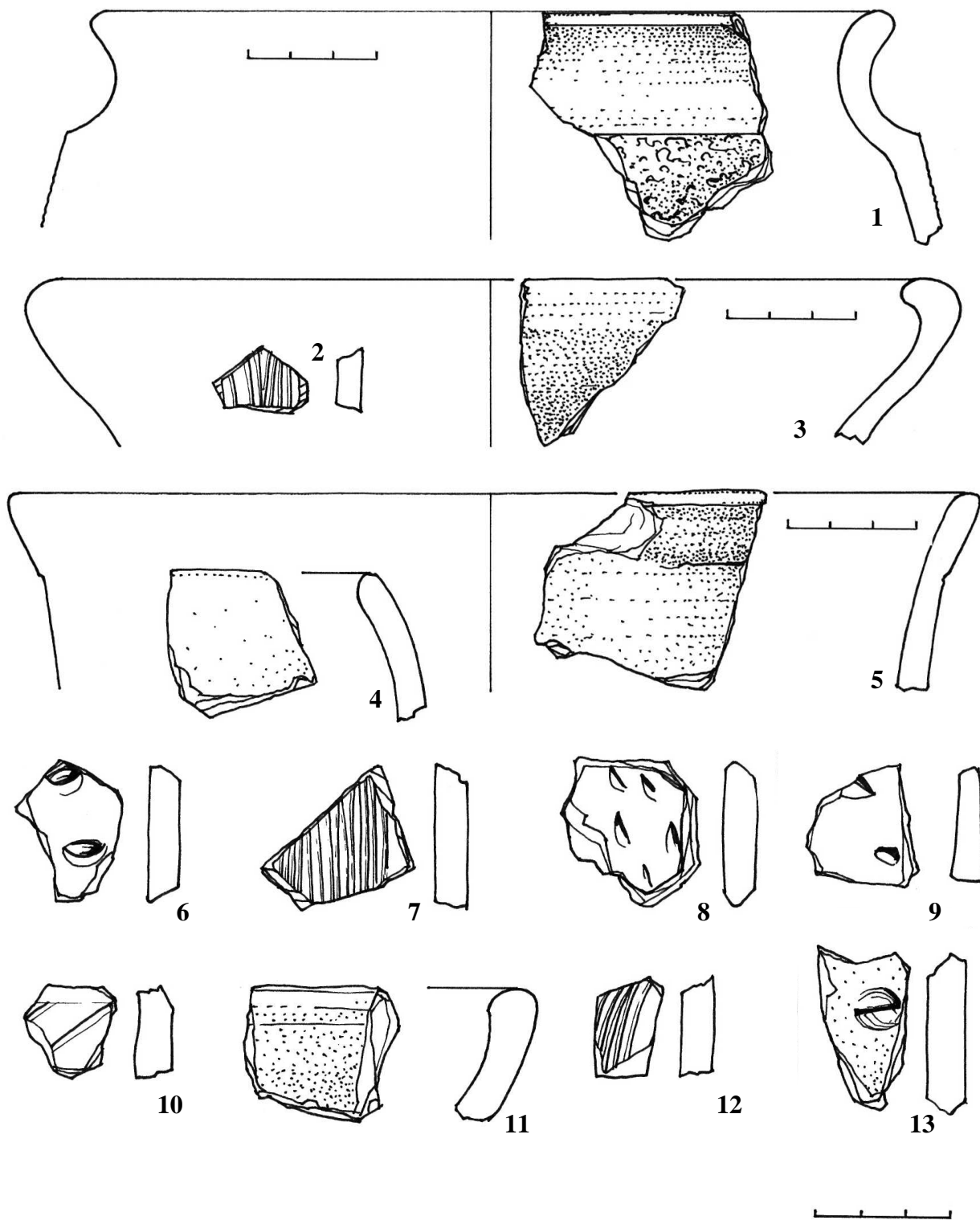
Tab. 24. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště. **1-6:** inv. č. 100175/1-108; **7:** př. č. 592/01, **8:** př. č. 52/85.

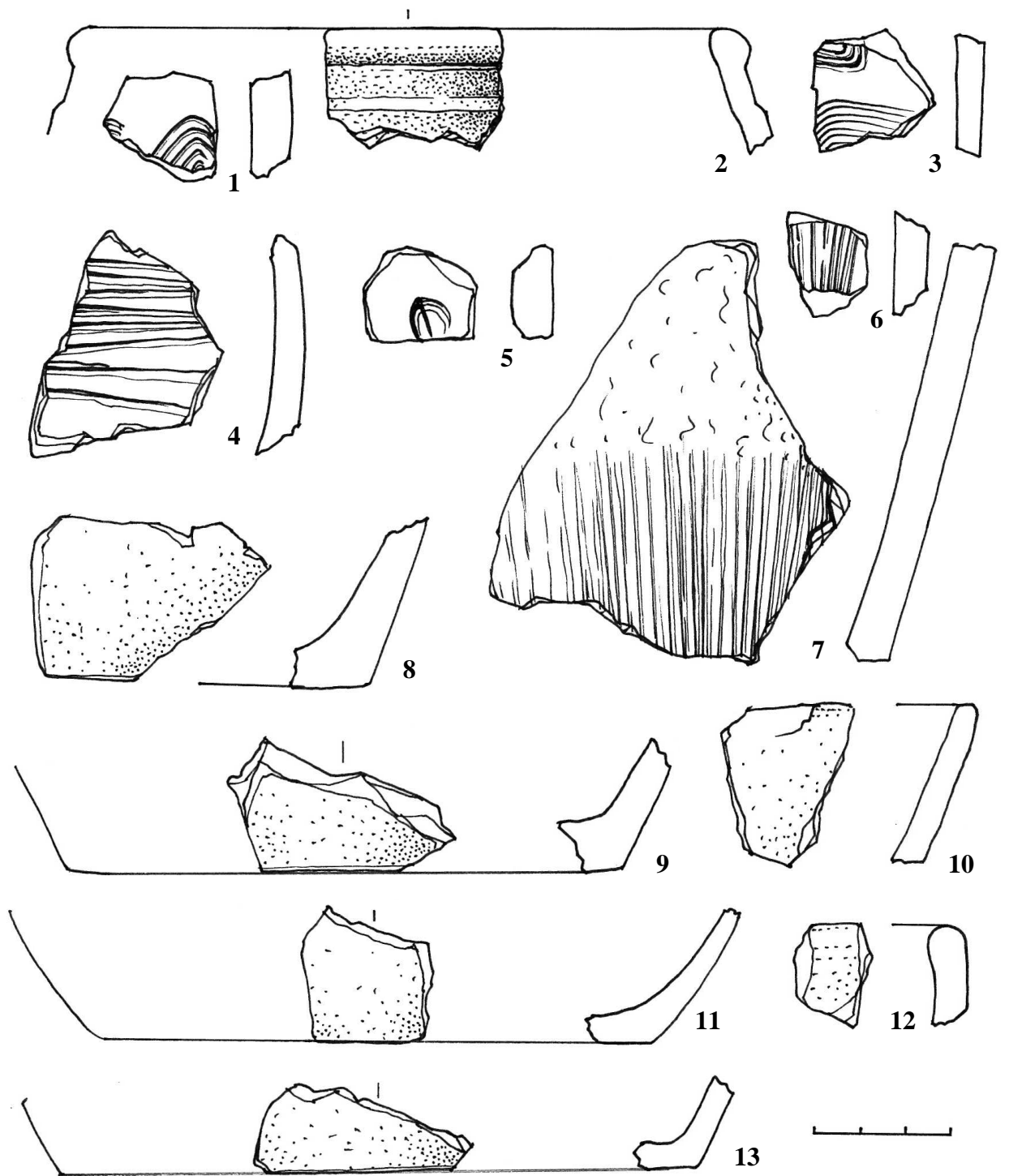
Tab. 25. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-11*: inv. č. 100175/1-108.

Tab. 26. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-17*: inv. č. 100175/1-108.

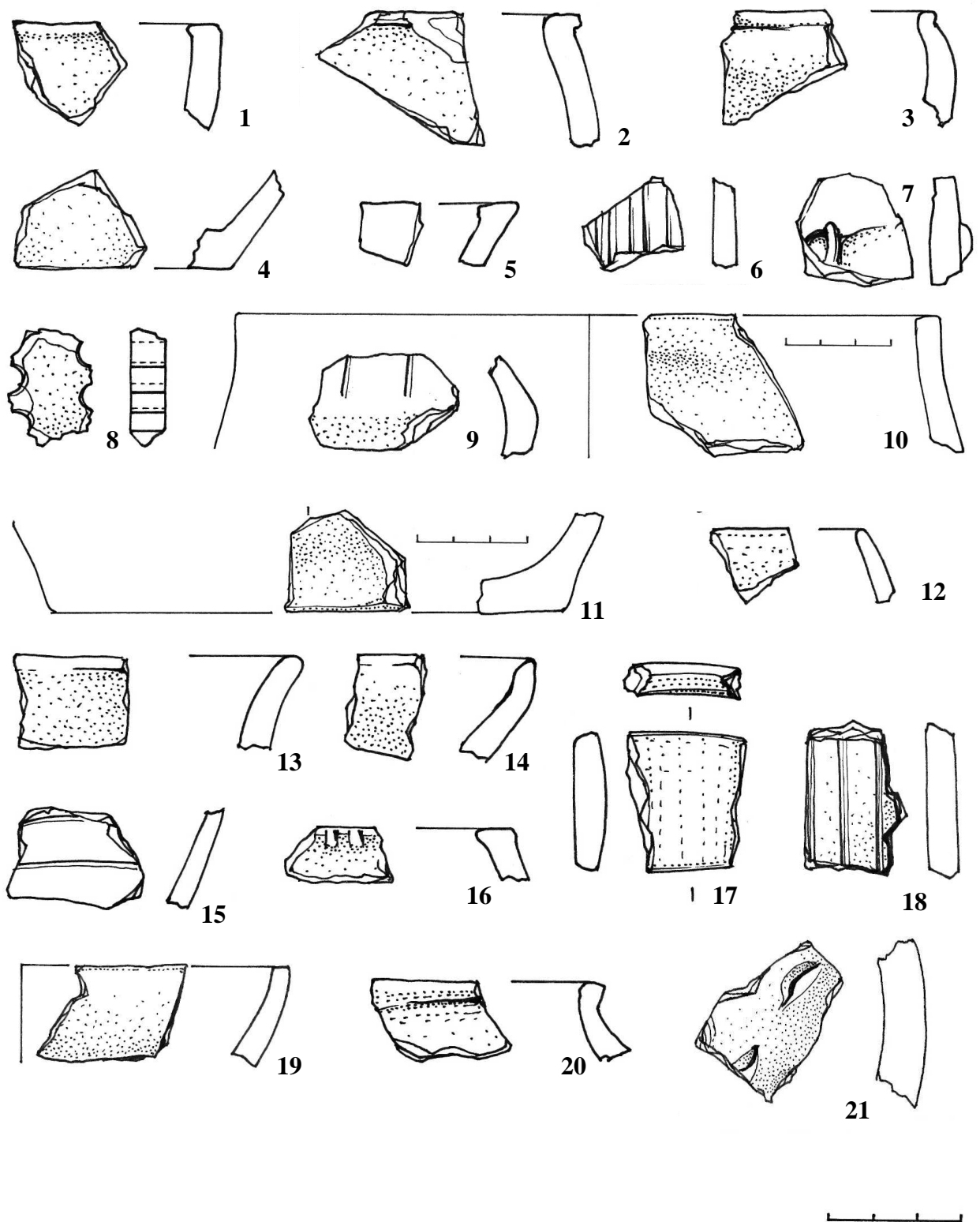
Tab. 27. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-13*: inv. č. 100175/1-108.

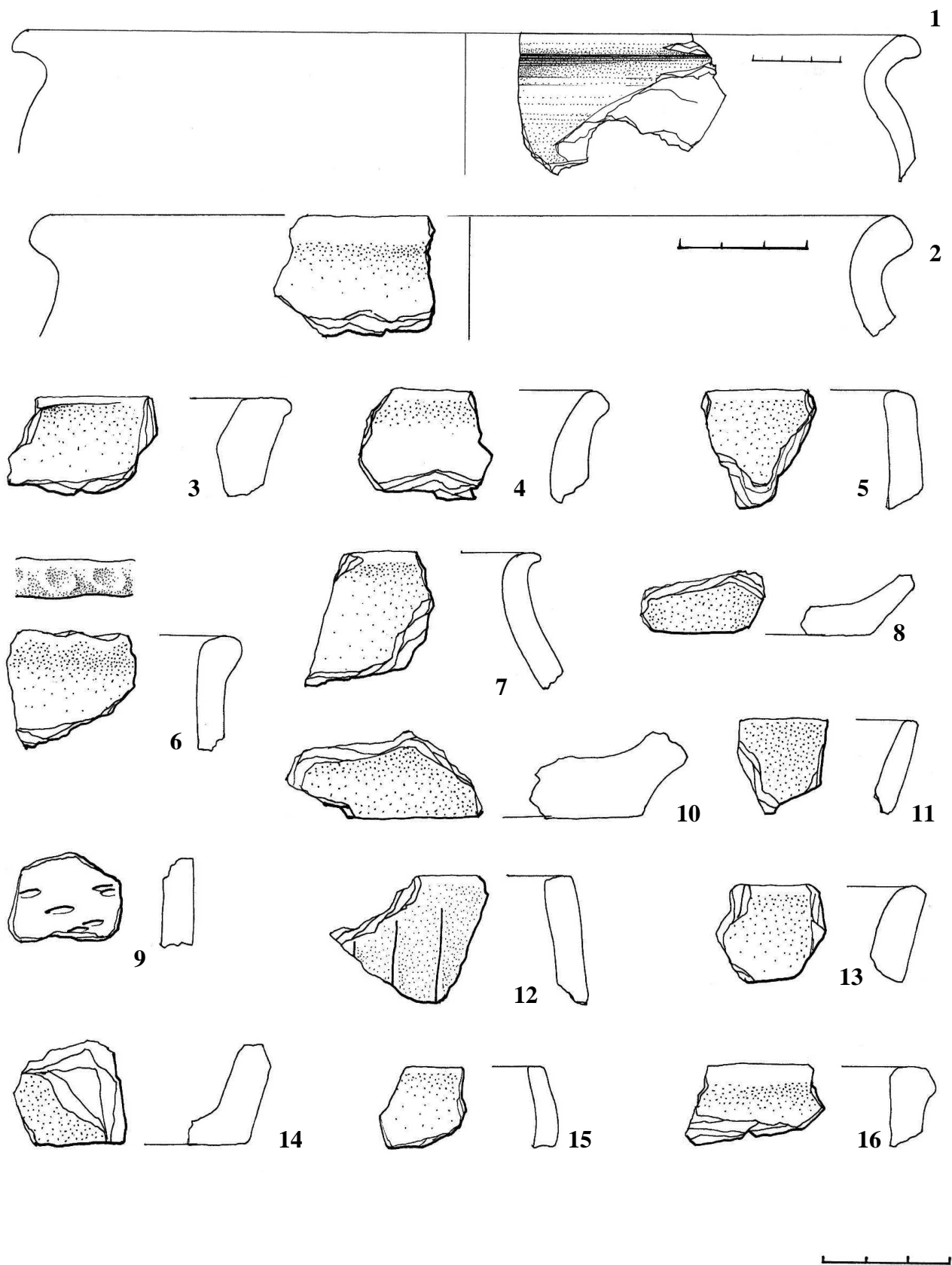
Tab. 28. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-3*: inv. č. 100175/190-202, *4*: 100175/169-189, *5-13*: 100175/214-430

Tab. 29. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, **1:** inv. č. 100175/214-430, **2-19:** 100175/431-950.

Tab. 30. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, *1-5*: inv. č. 100175/431-950, *6-12*: 100219/268-516, *13-17*: 100219/543-552, *18*: 101008/13-36, *19*: 101008/1-12, *20*: 100175/109-168, *21*: př. č. 53/85.

Tab. 31. Ohnišťany (okr. HK). Keramika ze sídliště, **1**: př. č. 91/84, **2-16**: př. č. 52/85.

Fotografie

Foto 1. Trubkovité spony Almgren 77 (1-2, 4) a Almgren 74/75 (3). 1: hrob 1; 2: hrob 4; 3: rozrušené hroby; 4: nejistý hrob 2 (?). Měřítka různá.

Foto 2. Provinciálně-římské spony východního (1-2) a západního původu (5), spona s očky (3), trubkovitá spona (4) a pasová zápona (6). 1: hrob 3; 4-5 (nedochované): hrob inv. č. 1070/4-9; 3, 6: nejistý hrob 2 (?); 2: rozrušené hroby. Měřítka různá.

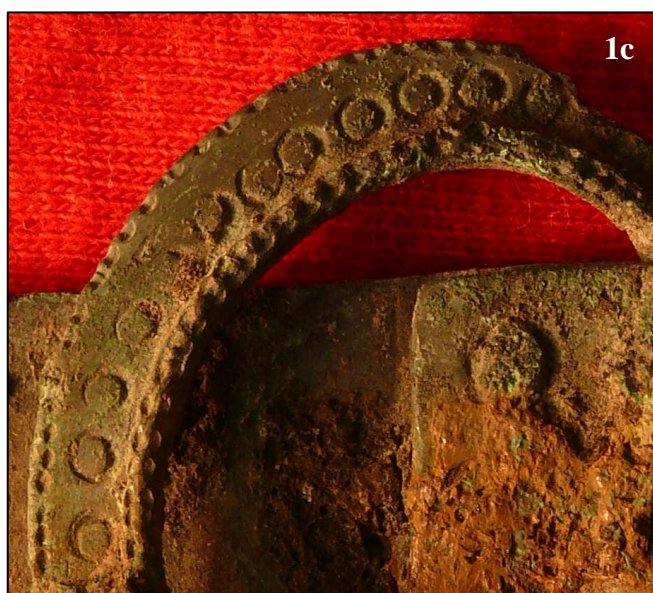

Foto 3. Přezka se zesíleným vnitřním okrajem rámečku (1), nákončí řemene (2) a destička-cingulum (3). Vše rozrušené hroby. Měřítka různá.

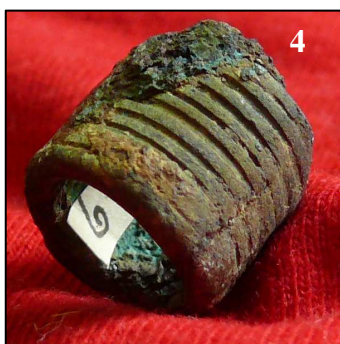

Foto 4. Srpovitý bronzový a rovný železný nůž („skalpel“) s ozdobně tvarovanou rukojetí (1-2), detail výzdoby nůžek (3), příčně rýhovaný váleček (4) a fajánsové korále (5-7). 2: hrob 6; 3: hrob 10; ostatní rozrušené hroby. Měřítka různá.

Foto 5. Rukojeť naběračky typ Eggers 162 (1) a detail jejího kolku: CMANSVANNII (2). Tentýž, ale těžko čitelný kolek na rukojeti cedníku (3). Vše rozrušené hroby. Měřítka různá.

Foto 6. Cedník typ Eggers 162 rekonstruovaný z rozlomené rukojeti a vlastní nádobky (1), detail vlastní nádobky cedníku s meandrovým vzorem (2), kruhové mezičlánky opasku (3-4). Vše rozrušené hroby. Měřítka různá

Foto 7. Žárem silně poškozené dno pánve (1), pokroucená nádobka naběračky (2), zlomek další nádoby (3) a fragment vědra (4). Vše rozrušené hroby. Měřítka různá.

Foto 8. Fragment vědra z rozrušených hrobů. Nedochovaný železný nůž z hrobu inv. č. 1070/4-9 (Městské muzeum Nový Bydžov). Měřítka různá.

Foto 9. Fragment vědra typ Eggers 37-43 (I). Zlomek zelenavého skla z hrobu inv. č. 1070/4-9 (Městské muzeum Nový Bydžov). Měřítka různá.

Foto 10. Koncové kování picího rohu typ Andrzejowski D2d (1) a patrně další části picího rohu (2-4). Ukázky keramiky ze sídliště (5-6). 1-3: nejspíše hrob 2 (?), 4: rozrušené hroby. Měřítka různá.

